

**T. C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
ORTAÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**İZNİK BİZANS DEVLETİ TARİHİ
KURULUŞ DEVRİ (1204-1214)**

**İSMAİL KOÇUK
2501140659**

BİRİNCİ TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. EBRU ALTAN

İKİNCİ TEZ DANIŞMANI

YRD. DOÇ. DR. MURAT ÖZTÜRK

İSTANBUL 2017

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS

TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : İSMAİL KOÇUK Numarası : 2501140659
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı : ORTAÇAĞ TARİHİ Danışmanı : PROF.DR.EBRU ALTAN
Tez Savunma Tarihi : 13.12.2017 Saati : 11:00
Tez Başlığı : "İznik Bizans Devleti Tarihi Kuruluş Devri (1204-1214)"

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / ~~GYÇOKLUĞU~~YLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-PROF.DR.EBRU ALTAN		Kabul
2-PROF.DR.ABDÜLKERİM ÖZAYDIN		Kabul
3-PROF.DR.FAHAMEDDİN BAŞAR		KABUL

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-PROF.DR.MUSTAFA SABRİ KÜÇÜKAŞÇI		
2-YRD.DOÇ.DR.MURAT ÖZTÜRK		

ÖZ

İZNIK BİZANS DEVLETİ TARİHİ KURULUŞ DEVRİ (1204-1214)

İsmail KOÇUK

Papa III. Innocentius tarafından planlanan Dördüncü Haçlı Seferi (1202-1204), Mısır yerine Bizans'ı hedef aldı. 13 Nisan 1204'de İstanbul'u zapt eden Haçlılar, burada 1204'den 1261'e kadar sürecek 57 yıllık bir devlet kurdular. Yunanistan'da da devletler kuran Latinler buna rağmen Bizans İmparatorluğu'na kesin olarak son veremediler. Zira imparatorluk parçalanırken I. Theodoros Laskaris İznik'te, Mikhail Komnenos Dukas Epiros'ta ve Aleksios ve David Komnenos kardeşler de Trabzon'da yeni devletler kurmuşlardı. Bizans'ın devamı olan bu devletler içinde en fazla öne çıkan İznik Bizans Devleti oldu. Daha 1205 yılında Latinler karşısında yok olma tehlikesiyle karşılaşan fakat Bulgar Kralı Kaloyan'ın 1205 yılında Latinlere vurduğu ağır bir darbe sayesinde rahatlayan Laskaris 1207 yılında Bulgarlarla ittifak kurdu ve bu ittifakı 1209 yılında yeniledi. 1211 yılında İstanbul'u kuşatma planları yapmasına rağmen Selçuklu tehdidi sebebiyle gerçekleştiremeyen Laskaris'in Latinlerle mücadelesi daha sonra Anadolu'da devam etti ve ardından Nif'te (Nymphaion) iki taraf arasında bir antlaşma imzalandı. Laskaris'in diğer rakibi David Komnenos ise hâkimiyetini batıya doğru genişletmeye çalışıyordu. Fakat Laskaris, David'in bu ilerleyişini durdurdu ve 1214 yılında onu ağır bir mağlubiyete uğrattı. Laskaris için Anadolu'daki en önemli tehlike Türkiye Selçuklu Devletiydi. Bizans'ın merkezinin Anadolu'ya kayması eski Bizans-Selçuklu mücadelesini tekrar şiddetlendirmişti. Laskaris, Latin ve David Komnenos tehlikesi sebebiyle 1205'te I. Gıyâseddin Keyhüsrev'in kayınpederi Manuel Mavrozomes'i Phrygia'da tanımak zorunda kaldı fakat Keyhüsrev'in Laskaris'ten İznik tahtını III. Aleksios Angelos'a terk etmesini istemesi iki devleti karşı karşıya getirdi. Sonuçta 1211 yılındaki Alaşehir Savaşı'nda Selçuklular mağlup oldu ve savaştan sonra 50 yıl boyunca geçerliliğini koruyacak bir antlaşma imzalandı.

Anahtar Kelimeler: İznik Bizans Devleti, I. Theodoros Laskaris, İstanbul Latin İmparatorluğu, Türkiye Selçukluları, Dördüncü Haçlı Seferi

ABSTRACT

THE HISTORY OF THE NICAEAN EMPIRE THE FOUNDATION PERIOD (1204-1214)

İsmail KOÇUK

The Fourth Crusade (1202-1204), planned by Pope Innocentius III, targeted Byzantium instead of Egypt. Crusaders seized Constantinople and here established a state that had lasted fifty seven years (1204-1261). Although Latins found many small-large states in the Greece, they could not put an end to the Byzantine Empire completely. Because while the empire was breaking into pieces, new states were found by Theodoros I Laskaris in Nicaea, by Michael I Komnenos Doukas in Epiros and by Alexios and David Komnenos brothers in Trebizon. Among these Byzantine successor states the most distinguished one was the Nicaean Empire. As early as 1205 Laskaris faced the danger of extinction in the face of the Latins but thanks to the Bulgarian King Ioannitsa's devastating blow on the Latins in the year of 1205, Laskaris relieved and formed an alliance in 1207 with Bulgars and renewed it in 1209. Although Laskaris planned to siege Constantinople in 1211, because of Saldjuk threat his plans failed. Then his struggle with the Latins continued in Anatolia and in Nymphaion a treaty was made between two sides. David, the other rival of Laskaris, was trying to extend his dominance westward. But Laskaris stopped David's progress and in 1214 defeated him heavily. For Laskaris the most important danger in Anatolia was The Saljüks of Rüm. The transference of the Byzantine center to Anatolia intensified the old Byzantine-Seljük conflict. Because of the threats of Latin and David, in 1205, Laskaris had to recognize Manuel Mavrozomes, the father-in-law of Ghiyāth al-Dīn KayKhusraw I, in Phrygia. But KayKhusraw's demand for the abandonment of Nicaean throne from Laskaris on behalf of Alexios III, brought the two states against each other. Then, Seljūkids defeated in the Battle of Antioch in Phrygia in 1211 and after the battle a peace treaty signed that lasted almost 50 years.

Key Words: The Nicaean Empire, Theodoros I. Laskaris, The Latin Empire of Constantinople, The Saljüks of Rüm, The Fourth Crusade

ÖNSÖZ

Ortaçağın büyük gücü Bizans İmparatorluğu, kuruluşundan yıkılışına kadar pek çok milletle temas hâlinde olmuştur. 1000 yıldan fazla bir süre hüküm süren bu imparatorluk Türk ve İslâm devletleriyle de doğrudan ya da dolaylı olarak etkileşimde bulunduğu için tarihimizin ayrılmaz bir parçasıdır. Fakat ülkemizdeki tarih araştırmaları içerisinde Bizans tarihi ne yazık ki çok küçük bir yer tutmaktadır. Hâlbuki bir devletin temel dinamiklerini, ekonomik, sosyal ve siyasal durumunu sağlıklı bir şekilde kavrayabilmek için o devletin komşularını da iyi bir şekilde bilmek ve anlamak gerekir. Bu tezin hazırlanması da böyle bir ihtiyaçtan kaynaklanmış ve söz konusu alandaki boşluğu doldurmak adına, bir katkı sağlamak niyetiyle böyle bir çalışmaya teşebbüs edilmiştir. Bu tezin aynı zamanda yine İznik Bizans Devleti konusunda yapmayı plânladığımız Doktora çalışmasına da temel teşkil edeceği düşünülmektedir.

İznik Bizans Devleti Tarihi Kuruluş Devri (1204-1214) adlı çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Girişte çalışmamızda kullandığımız Latin, Bizans ve İslâm kaynakları ve bu konuyla ilgili araştırmalar hakkında bilgi verdik. Yine aynı bölümde Bizans İmparatorluğu'nun XII. yüzyıl sonlarına kadarki tarihini ana hatlarıyla aktardık. Bu bakımdan bilhassa XI. ve XII. yüzyıllarda Anadolu topraklarının kaybedilmesinin imparatorluğu nasıl zayıflattığını, imparatorluğun aynı yüzyıllarda Avrupa ve Balkanlarda nasıl yalnızlaştığını ve Dördüncü Haçlı Seferi'nin başarıya ulaşmasının arka plânında yatan sebepleri yansıtmaya çalıştık. Birinci bölümde, Bizans İmparatorluğu'nun parçalanmasına ve İznik'te bir Bizans devletinin kuruluşuna yol açan Dördüncü Haçlı Seferi ve İstanbul'un Haçlılar tarafından zapt edilmesine giden süreçte yaşanan olaylar, doğrudan sefer hakkındaki kronikler ve sefere katılan kişilerin kaleme aldıkları mektuplar ile araştırma eserleri ışığında ele alınmıştır. İkinci bölümde, Dördüncü Haçlı Seferi'nden sonra Anadolu'daki siyasî durum, İznik şehrinin XIII. yüzyıl başlangıcına kadar genel tarihi ve bunu takiben İznik Bizans Devleti'nin İstanbul Latin İmparatorluğu ile Nymphaion Antlaşması'na kadarki mücadelesiyle ilgili konulara yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise İznik Bizans Devleti'nin Trabzon Rum İmparatorluğu ve Türkiye Selçuklularıyla mücadelesi ve Papalık ile ilişkileri incelenmiştir.

İznik Bizans Devleti, I. Theodoros Laskaris ile İstanbul Latin İmparatoru Henri arasında 1214 yılında imzalanan Nymphaion Antlaşması'yla yeni bir döneme girmiştir. Bu nedenle çalışmamızın sınırını belirleme adına Nymphaion Antlaşması esas alınmıştır. Bu antlaşma ile İznik Bizans Devleti'nin varlığı ile hükümdarının Güney Marmara ve Batı Anadolu'daki hâkimiyeti Latinler tarafından resmen tanınmıştır. İznik Bizans Devleti tarafından bu tarihe kadar sürdürülen savunma politikası da yerini daha aktif bir siyasete bırakmıştır. İznik Bizans Devleti'nin diğer devletlerle olan münasebetlerinde ise bu süreçte dönüm noktası teşkil eden önemli olaylar göz önünde bulundurulmak suretiyle, Trabzon Rum İmparatorluğu ile münasebetler için I. Theodoros Laskaris'in 1214'te Karadeniz Ereğli'yi (Pontos Herakleia) kuşatması, Türkiye Selçuklularıyla ilişkiler için Alaşehir Savaşı (1211) esas alınmış ve son olarak I. Theodoros Laskaris ile Papa III. Innocentius arasındaki 1207-1208 yıllarına ait yazışmalar da tezimize dâhil edilmiştir.

Tezin hazırlanması esnasında verdikleri desteklerden dolayı teşekkür etmeyi borç bildiğim kişileri burada zikretmeden geçemeyeceğim. Öncelikle, çalışmalarımı yakından takip ederek yaptığı tashihler ve ikazlar sayesinde daima yol gösteren ve araştırmalarımın azimle devam etmemi sağlayan kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Ebru ALTAN'a ve tez için ihtiyaç duyduğum kaynakların temini dâhil birçok konuda yardımlarını gördüğüm ikinci danışman hocam Yrd. Doç Dr. Murat ÖZTÜRK'e müteşekkirim. Ayrıca ders ve tez dönemleri boyunca yapıcı eleştirileri ve görüşleriyle bana sürekli destek olan kıymetli hocalarım Prof. Dr. Abdülkerim ÖZAYDIN'a ve Prof. Dr. Birsal KÜÇÜKSİPAHİOĞLU'na şükranlarımı sunarım. Yüksek Lisans eğitimim esnasında Latince derslerini takip ettiğim ve tezde kullanılan Latince kaynakların benim için tashihlerini yapan hocam Dilan TEKİNTAŞ'a, Türkiye'den erişemediğim bazı çalışmalarını benim için temin eden arkadaşım Ana Claudia de Castro MARCATO'ya, sağladığı maddî destekten dolayı Türk Petrol Vakfı'na ve bu konuda yardımcı olan Prof. Dr. Fahmeddin BAŞAR'a ve bana her konuda desteği olan değerli arkadaşım Arş. Gör. Serdar SEVMEZLER'e teşekkürü borç bilirim. Ayrıca kütüphane hizmetlerinden yararlandığım Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM) Kütüphanesi'nin tüm çalışanlarına teşekkür ederim.

Son olarak, bana her zaman güvenen ve yanımda olan, maddî ve manevî desteklerini benden hiçbir zaman esirgemeyen başta babam ve annem olmak üzere tüm aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İSMAİL KOÇUK

İstanbul 2017

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	III
ABSTRACT.....	IV
ÖNSÖZ.....	V
KISALTMALAR LİSTESİ.....	X
GİRİŞ.....	1
1. KAYNAKLAR VE ARAŞTIRMA ESERLERİ.....	1
2. XII. YÜZYILA KADAR BİZANS'IN GENEL DURUMU.....	9

BİRİNCİ BÖLÜM

DÖRDÜNCÜ HAÇLI SEFERİ VE İSTANBUL'UN LATİNLER TARAFINDAN ZAPT EDİLMESİ

1. 1. Papa III. Innocentius ve Yeni Bir Haçlı Seferi Çağrısı.....	31
1. 2. Venedik'in Sefere Dâhil Olması ve Seferin Askerî, Mâlî Hazırlıkları.....	33
1. 3. Haçlı Ordunun Venedik'ten Ayrılışı ve Zara'yı Ele Geçirmesi.....	38
1. 4. Haçlıları İstanbul'a Çağırın II. Isaakios'un Oğlu Aleksios'un Babası ile Birlikte Müşterek İmparator Olarak Bizans Tahtına Çıkması.....	44
1. 5. Bizanslılar ile Haçlılar Arasındaki İlişkilerin Gerilmesi ve İstanbul'un Haçlılar Tarafından Zaptı.....	52

İKİNCİ BÖLÜM

İZNİK BİZANS DEVLETİ'NİN KURULMASI VE KURULUŞ DEVRİNDE İSTANBUL LATİN İMPARATORLUĞU İLE İLİŞKİLER

2. 1. İznik'in XIII. Yüzyıl Öncesi Tarihine Genel Bir Bakış.....	62
2. 2. Dördüncü Haçlı Seferi'nden Sonra Anadolu'daki Siyasî Durum.....	65
2. 3. İznik Bizans Devleti'nin İstanbul Latin İmparatorluğu ile Mücadelesi.....	68
2. 3. 1. Bulgar Kralı Kaloyan'ın Trakya'ya Gelişine Kadar İznik-İstanbul İlişkileri.....	68
2. 3. 2. Alaşehir Savaşı'na Kadar İznik-İstanbul İlişkileri.....	72
2. 3. 3. Nymphaion Anlaşması'na Kadar İznik-İstanbul İlişkileri.....	81

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
İZNİK BİZANS DEVLETİ'NİN DİĞER DEVLETLERLE OLAN
MÜNASEBETLERİ

3. 1. İznik Bizans Devleti-Trabzon Rum İmparatorluğu Rekabeti.....	87
3. 2. Bizans Ağırlık Merkezinin Anadolu'ya Kayması ve Bizans-Selçuklu Mücadelesinin Tekrar Başlaması	91
3. 3. İznik Bizans Devleti-Papalık İlişkileri	107
SONUÇ	113
BİBLİYOGRAFYA	118
EKLER	131

KISALTMALAR LİSTESİ

Alm. : Almanca

bkz. : bakınız

bs. : Baskı

CHB : *The Cambridge History of The Byzantine Empire c. 500-1492*

C. : Cilt

çev. : Çeviren

DİA : *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*

ed. : Editör

FC : *The Fourth Crusade: The Conquest of Constantinople*

Fr. : Fransızca

h. : Hazırlayan

HC : *A History of the Crusades (Setton)*

İng. : İngilizce

krş. : karşılaştırınız

n. : Not

ODB : *The Oxford Dictionary of Byzantium*

PL : *Patrologia Cursus Completus: Series Latina*

RHGF : *Rerum Gallicarum et Francicarum Scriptores: Recueil des Historiens des Gaules et de la France*

Tafel-Thomas : *Urkunden zur älteren Handels- und Staatgeschichte der Republik Venedig mit besonderen Beziehungen auf Byzanz und die Levante*

s. : Sayfa

sy. : Sayı

Sources : *Contemporary Sources for the Fourth Crusade*

Terc. : Tercüme

Tr. : Türkçe

vd. : Ve diğerleri

GİRİŞ

1. KAYNAKLAR VE ARAŞTIRMA ESERLERİ

İznik Bizans Devleti'nin kuruluş devri siyasî tarihi hakkında ayrıntılı bir şekilde bilgi veren Grekçe ya da Latince müstâkil bir kaynak yoktur. Fakat batı ve doğu dillerinde kaleme alınmış bazı kronikler, mektuplar ve sair belgeler çalışmamızın bir dönemini veya bir yönünü doğrudan ya da dolaylı olarak ele alarak birbirlerini tamamlamaktadır. Öte yandan İznik Bizans Devleti'nin kuruluşuna giden yolu açtığı için çalışmamızın bir bölümünü tahsis ettiğimiz Dördüncü Haçlı Seferi'nin kroniklerini de burada tanıtmaya çalışacağız.

1. 1. KAYNAKLAR

1. 1. 1. Bizans Kaynakları

Çalışmamıza kaynak teşkil eden Bizans müelliflerinin başında Niketas Khoniates ve onun meşhur eseri *Historia* gelmektedir. 1155 yılında Denizli (Laodikeia) civarındaki Honaz'da (Khonai) doğduğu düşünülen Niketas, çocukluk döneminde eğitimi için İstanbul'a geldi. 1204 Latin işgalinden kısa bir süre öncesine kadar başkentte devlet kademelerinde çalışmış ve 1204'ten sonra ise ailesiyle birlikte İznik'e yerleşip burada Laskaris'in hizmetinde bulunmuştur.

Niketas, hem Dördüncü Haçlı Seferi sırasında hem Bizans'ın içinde bulunduğu durumu ve İstanbul'un zaptı esnasında yaşananlara Bizanslıların nasıl tepkiler verdiklerini bizzat görgü tanığı olarak anlatması hem de İznik Bizans Devleti'nin ilk birkaç yılı hakkında verdiği kıymetli bilgiler sebebiyle çalışmamız için çok büyük önem arz etmektedir. Özellikle Laskaris'in İznik'e gitmesinden sonra Güney Marmara bölgesinde Latinlerle 1206 yılı sonlarına kadar yaptığı çatışmaları ayrıntılı olarak anlatan tek Bizans kroniği Niketas'ın eseridir. Niketas 1205-1206 yılları arasında Laskaris'in David Komnenos ve Manuel Mavrozomes ile girdiği mücadeleler hakkında da önemli bilgiler vermektedir. 21 kitaptan oluşan *Historia* 1118-1206 yıllarını kapsamaktadır. Biz çalışmamızda *Historia*'nın II. Ioannes Komnenos (1118-1143) ve I. Manuel Komnenos (1143-1180) dönemlerini anlatan kısmının Fikret Işıltan tarafından yapılan çevirisi¹ ile ve eserin geri kalan kitaplarını

---

¹ Niketas Khoniates, **Historia: Ioannes ve Manuel Komnenos Devirleri**, çev. Fikret Işıltan, Ankara 1995.

1180-1195 ve 1195-1206 yıllarını ihtiva edecek şekilde iki ayrı cilt hâlinde dilimize kazandıran Işın Demirkent'in tercümelerini kullandık². Dipnotlarda okuyucunun kafasında karışıklığa sebebiyet vermemek adına Işıltan'ın tercümesini (Niketas, **Historia**); Demirkent tercümelerini ise (Niketas, **1180-1195** ya da Niketas, **1195-1206**) şeklinde kısaltarak kullanmayı tercih ettik.

Çalışmamız açısından bir diğer önemli Bizans müellifi Georgios Akropolites'tir. 1217'de İstanbul'da doğan Akropolites 1233 yılında eğitimi için ailesi tarafından İznik'e gönderildi. 1239'dan 1258 yılına kadar İznik Bizans Devleti'nde hazineden sorumlu kişi, İmparator III. Vatatzes'in (1222-1254) oğlu II. Theodoros Laskaris'e (1254-1258) hocalık ve aynı zamanda yabancı elçileri karşılama ve antlaşmaları imzalama gibi çeşitli görevlerde bulunmuştur. İstanbul'un 1261'de Bizanslılar tarafından geri alınmasından sonra da üst düzey memuriyet görevlerinde bulunan Akropolites 1282'de ölümüne kadar bu görevlere devam etmiştir.

Akropolites'in eseri *Historia* 1203-1261 yıllarını kapsamaktadır. Niketas'ın *Historia*'sı 1206 yılı sonlarına doğru bitmesine rağmen Akropolites'in bu eseri sayesinde çok ayrıntılı olmasa da İznik Bizans Devleti'nin kuruluş devri hakkında bilgi sahibiyiz. Akropolites, Laskaris'in İznik'e ailesiyle kaçtığını ve daha sonra patrik seçilen Mikhail Autoreianos'un Laskaris'e taç giydirdiği bilgilerini vermektedir. Öte yandan müellif eserinde Dördüncü Haçlı Seferi'nden sonra Anadolu'da ortaya çıkan Mankaphas, Savvas gibi bölgesel güçlerden ve onların hâkim oldukları bölgelerden, Alaşehir Savaşı'ndan, bu savaştan sonra Laskaris ile Henri arasında meydana gelen bir dizi mücadeleden ve bu mücadelenin sonunda iki taraf arasında yapılan barış antlaşmasından bahsetmektedir.

Çalışmamızda Akropolites'in *Historia*'sının Bilge Umar tarafından yapılan Türkçe tercümesini yer yer Ruth Macrides'in İngilizce tercümesiyle karşılaştırarak kullandık³. Karışıklığa sebebiyet vermemek adına Türkçe tercümeye *Vekayinâme*, İngilizce tercümeye ise *The History* şeklinde atıf yaptık.

---

² Niketas Khoniates, **Historia (1195-1206): İstanbul'un Haçlılar Tarafından Zaptı ve Yağmalanması**, çev. Işın Demirkent, İstanbul 2004; Niketas Khoniates, **Historia (1180-1195): Komnenos Hanedanının Sonu ve II. Isaakios Angelos Devri**, çev. Işın Demirkent, İstanbul 2006.

³ Akropolites, **The History**, çev. Ruth Macrides, Oxford 2007; **Vekayinâme**, çev. Bilge Umar, İstanbul 2008. Ayrıca bkz. Murat Keçiç, "Georgios Akropolites ve "Tarih" Adlı Eseri", **Tarih Araştırmaları Dergisi**, C: XXVIII, sy. 45, 2009, s. 191-205; Ruth Macrides, "Acropolites, George", **ODB**, C: I, s. 49.

1. 1. 2. Latin Kaynakları

Latin kaynakları arasında hem Dördüncü Haçlı Seferi hem de İznik Bizans Devleti'nin kuruluşunun ilk birkaç yılında İstanbul Latin İmparatorluğu ile mücadelesi hakkında bilgi veren en önemli eser Geoffroi de Villehardouin'in *La Conquête de Constantinople*⁴ başlıklı eseridir.

Champagne Kontu Thibaut'un mareşali olarak sefere katıldığı için daima ordunun üst kademelerinde bulunan ve bu bakımdan sefer esnasında ordudaki kontlar ve liderler arasında yaşanan olayları kaydetme fırsatı bulması sebebiyle Villehardouin çalışmamız için vazgeçilmez bir kaynaktır. Kroniğinde İstanbul'un zaptından ayrıntılı bir şekilde bahseden Villehardouin, Latinlerin başından geçen olayların pek çoğunu kaydetmiştir. Laskaris'in 1204-1207 arasında Latinlerle mücadelesi hakkında bildiklerimizin önemli bir kısmı, Villehardouin'in naklettiği fakat diğer kaynaklarda bulamadığımız kayıtlardan oluşmaktadır.

Villehardouin'in çalışmamızda sık sık kullandığımız eserinin Ali Berktaş tarafından yapılan Türkçe çevirisinden faydalandık. Eserin içeriğindeki başlık sisteminin korunması ve dipnotlarda verilen bilginin kolay bulunması amacıyla önce Romen rakamıyla büyük başlığı, ardından o başlığın altındaki alt başlık numarasını ve sayfa numarasını verdik. Örneğin; Villehardouin, LXXI: 319-320, s. 95.

Yararlandığımız bir diğer Latin kaynağı Henri de Valenciennes'in *Histoire de l'Empereur Henri de Constantinople* adlı İmparator Henri'nin iktidarının kısa bir dönemini, 1208-1209 yıllarını anlatan kroniktir⁵. Eserdeki olayların anlatış tarzından anladığımız kadarıyla müellif sürekli İmparator Henri'nin yakınıdaydı ve bu sebeple pek çok olaya şahitlik etmişti. Genel olarak Henri'nin Trakya bölgesinde Bulgarlarla mücadelesini ve Boniface de Montferrat'ın ölümünden sonra Selanik Krallığı'nda ortaya çıkan problemlerle ilgilenmesini ayrıntılı olarak anlatmaktadır. Çünkü söz konusu tarihlerde (1208-1209) Henri Trakya ve Selanik'te yaşanan olaylarla meşgul idi ve bu sebeple Laskaris'in bu dönemde Latinlerle mücadele ettiğine dair Valenciennes'te neredeyse hiçbir bilgiye rastlamıyoruz. Eserde bahsedilen tek olay Laskaris'in David'e saldırması ve bunun üzerine Henri'nin David'in yardımına gitmek için derhal Trakya'dan İstanbul'a derhal hareket etmesidir.

Dördüncü Haçlı Seferi kısmını hazırlarken başvurduğumuz Robert de Clari, Fransa'nın Somme vilayetine bağlı bugün Cléry-les-Pernois olarak isimlendirilen

---

⁴ Geoffroi de Villehardouin, "Konstantinopolis'in Fethi", **IV. Haçlı Seferi Kronikleri**, çev. Ali Berktaş, İstanbul 2008, s. 1-150.

⁵ Henri de Valenciennes, "İmparator Henri Tarihi", **IV. Haçlı Seferi Kronikleri**, çev. Ali Berktaş, İstanbul 2008, s. 153-220.

bölgesinde doğmuştur. Robert de Clari, kardeşi Aleume de Clari ile birlikte Pierre d'Amiens'in komutası altında sefere katılmıştır.

Clari, *La Conquête de Constantinople* adlı eserinde olayların kronolojisini Villehardouin'den kısmen farklı sunmaktadır ve Venedik'e varmadan önce (1202 yazı öncesi) anlattığı olaylarda yaptığı hatalar sebebiyle onun Venedik'e gelmeden önceki yaşanan olaylara dâir yeterli bilgiye sahip olmadığı izlenimi uyanmaktadır⁶. Orduda bulunduğu konumdan dolayı Villehardouin kadar güvenilir bir kaynak olarak görünmese de Clari, Haçlı Ordusu'ndaki düşük rütbeli askerler arasında yer alması sebebiyle bu askerlerin durumlarını ve olaylara tepkilerini daha gerçekçi ve açık bir biçimde yansıtmıştır. Clari, eserin sadeliğinden de anlaşılacağı üzere ordunun olumsuz yönlerini göstermemek gibi bir endişe taşımadığından ve edebî bir üsluba sahip olmadığından olayları olduğu gibi aktarmış ve pek tarafgir olmamıştır. Nitekim eserinin sonunda kendisi de iyi bir hikâyeci olmadığını kabul edip hakikati anlatmayı tercih ettiğini açıkça dile getirmiştir. Eser, Foulques de Neuilly ve onun verdiği vaazlar hakkında başlayıp Henri'nin İstanbul Latin İmparatoru olmasına kadar yaşanan olayları anlatmaktadır. Eserin Türkçe tercümesinde Albert Pauphilet'in çevirisi esas alınmıştır. Fakat Pauphilet ilgili görmediği paragrafları, cümleleri ve tekrar mahiyetindeki kısımları metne almadığı için Türkçe çeviri Clari'nin eserinin tam metni değildir. Biz de bu nedenle eserin tam metin halinde yayımlanan İngilizce çevirisini Türkçe çevirisiyle karşılaştırarak kullandık⁷. Eserin İngilizce tercümesinde başlıklandırma olmadığı için doğrudan sayfa numarasını verdik fakat Türkçe tercümesinde bulunan başlıklandırmayı korumak amacıyla atıf yaparken önce Romen rakamıyla başlığı ardından sayfa numarasını göstermeyi tercih ettik. Örneğin; Clari, (İng. terc. s. 35-36; Tr. terc. II-V, s. 2-3).

İstifade ettiğimiz Latince kaynaklar arasında Papa III. Innocentius tarafından yazılan veya kendisine gönderilen mektuplar da yer almaktadır. Bu mektuplar, *Patrologia Cursus Completus-Series Latina*, daha yaygın olarak *Patrologia Latina* ismiyle bilinen hacimli koleksiyonda 214-217 arasındaki ciltlerin içerisinde yer almaktadır⁸. Bu mektupların Dördüncü Haçlı Seferi'yle ilgili 41 tanesi Alfred J. Andrea tarafından İngilizceye tercüme edilip yayımlanmıştır⁹. Andrea'nın çevirisi Innocentius'un 1198-1205 yılları arasında Avrupa'daki hükümdarlara ve din adamlarına, Dördüncü Haçlı Seferi liderlerine, sefere katılan din adamlarına, Bizans İmparatorları III. Aleksios ve IV. Aleksios'a yazdığı ve yine bu kimseler tarafından

⁶ IV. Haçlı Seferi Kronikleri, s. 257.

⁷ Robert de Clari, *The Conquest of Constantinople*, İng. terc. Edgar Holmes McNeal, Toronto 1996; *İstanbul'un Zaptı (1204)*, Tr. terc. Beynun Akyavaş, Ankara 2000; Michael McCormick, "Robert de Clari", *ODB*, C: III, s. 1799.

⁸ *Innocentii III Romani Pontificis Opera Omnia, Patrologia Cursus Completus: Series Latina*, ed. Jacques-Paul Migne, C: CCXV, CCXVI, Parisiis 1891.

⁹ *The Registers of Innocent III, Contemporary Sources for the Fourth Crusade (Sources)*, revised edition, çev. ve haz. Alfred J. Andrea, Leiden-Boston 2008, s. 7-176.

kendisine gönderilen mektuplardan oluşmaktadır. Innocentius'un mektupları hem Dördüncü Haçlı Seferi hem de İznik Bizans Devleti'nin Papalık'la arasındaki ilişkilerin tespiti bakımından çok önemlidir. Örneğin, Laskaris'in 1207 sonlarına doğru Innocentius'a gönderdiği mektup bugün kayıp durumundadır. Fakat bu mektubun içeriğinden Innocentius'un 1208'de Laskaris'e yazdığı cevap mektubunda Laskaris'in yazdıklarını özet olarak tekrar bahsetmesi sayesinde haberdarız.

Dördüncü Haçlı Seferi bölümünde kullandığımız kaynaklar arasında mektuplar önemli bir yer tutmaktadır. Bunlardan biri 1174-1205 yılları arasında Saint-Pol Kontu olan ve Üçüncü Haçlı Seferi'ne de katılmış bulunan Hugues de Saint-Pol'ün, II. Isaakios Angelos ve oğlu IV. Aleksios Angelos'u Bizans tahtına tekrar çıkarmak amacıyla Haçlıların 1203 yılında İstanbul'u zapt etmesinden bir süre sonra batıdaki arkadaşlarına gönderdiği mektuptur. Mektup, Haçlı ordularının İstanbul'a kadarki yolculukları ve 1203 yılındaki bu taht değişikliği esnasında yaşanan olaylar hakkında bilgiler vermektedir. Alfred J. Andrea tarafından İngilizceye tercüme edilerek yayımlanan mektuptan bazı noktalarda istifade ettik¹⁰.

Andrea tarafından yayımlanan Dördüncü Haçlı Seferi'yle ilgili diğer kaynağımız *Devastatio Constantinopolitana* başlığını taşıyan ve yazarının adını bilmediğimiz kısa kroniktir¹¹. Andrea, müellifin Almanya'nın Rhineland bölgesinden geldiğini düşünmekte ve alt rütbede bir din adamı olabileceği üzerinde durmaktadır. Bu kısa kronik bazı kronolojik hatalar içermekteyse de Dördüncü Haçlı Seferi esnasında ordudaki düşük rütbeli askerlerin durumu hakkında bilgiler vermesi ve bu askerlerin sefer boyunca yaşanan olaylara karşı verdikleri tepkileri yansıtması bakımından önemlidir. Eser Fulk de Neuilly'in Fransa'da vaaz vermeye başlamasından İstanbul'un zaptı sonrasında elde edilen ganimetin Haçlılar arasında paylaşılmasına kadar yaşanan olayları ele alınmaktadır.

Dördüncü Haçlı Seferi'nin bir diğer çağdaş kaynağı, yazarı müellifinin bilinmediği *De terra Iherosolimitana et quomodo ab urbe Constantinopolitana ad hanc ecclesiam allate sunt relique* isimli başka bir kroniktir. Müellifinin Soissons bölgesinden olduğu düşünülen eser 1187 Hittîn Savaşı'ndan kısaca bahsederek başlamakta ve ilk Latin İmparatoru Baudouin'in Bulgarlar tarafından 1205'te öldürülmesine kadar yaşanan olayları fazla ayrıntıya girmeden anlatmaktadır. Eserin bize göre önemli yönü Dördüncü Haçlı Seferi'nin ardından Soissons Piskoposu

---

¹⁰ "Count Hugh of Saint Pol's Report to the West", **Contemporary Sources for the Fourth Crusade**, revised edition, çev. ve haz. Alfred J. Andrea, Leiden-Boston 2008, s. 177-201.

¹¹ "The Devastatio Constantinopolitana", **Contemporary Sources for the Fourth Crusade**, revised edition, çev. ve haz. Alfred J. Andrea, Leiden-Boston 2008, s. 205-221.

Nivelon'un memleketine götürdüğü rölikler hakkında bilgi verilmesidir. Eserin Andrea tarafından yapılan tercümesinden faydalandık¹².

Almanya'dan gelen Haçlılar, Dördüncü Haçlı Seferi orduları içerisinde sayı bakımından çok kalabalık olmasalar da onların sefer hakkındaki kayıtları önemli bilgiler içermektedir. Bunlar; yukarıda bahsedilen *Devastatio Constantinopolitana* ile *Hystoria Constantinopolitana* ve Almanya'nın doğu bölgesinden sefere katılan Halberstadt Piskoposu Conrad von Krosigk isimli din adamı hakkındaki kayıtlardır. Müellifi bilinmeyen ve Halberstadt Piskoposlarının yaşamlarını anlatan *Gesta Episcoporum Halberstadensium* adlı kroniğin son kısmı Piskopos Conrad ile ilgilidir. İlgili kısım Conrad'ın Dördüncü Haçlı Seferi'ne nasıl katıldığını anlatarak başlar ve yine Conrad'ın piskoposluk bölgesine dönüşünden bahsederek bitirir. Kronik, Haçlı donanmasının Zara ile İstanbul arasındaki yolculuğundan ve geçtikleri güzergâhtaki yer isimlerinden detaylı bir şekilde bahseder. Bu bakımdan eser Dördüncü Haçlı Seferi'nin güzergâhını tespit etmede çalışmamız için çok faydalı olmuştur. Ayrıca Korfu Adası'nda Bizanslılar ile Haçlılar arasında Roma'nın üstünlüğü üzerine yapılan tartışmanın ardından meydana gelen çatışmayı kaydeden tek kaynak olması ve daha da önemlisi Conrad'ın İstanbul'dan götürdüğü röliklerin ayrıntılı bir listesini vermesi sebebiyle eserin Andrea'nın tercümesinden gerekli yerlerde yararlandık¹³.

Dördüncü Haçlı Seferi hakkında kullandığımız son iki kaynak Sistersiyen (Cistercian) din adamları tarafından yazılmış kroniklerdir. Bunlardan birincisi İngiltere'de Essex'e bağlı Coggeshall bölgesinden Radulphus'un (İng. Ralph) kroniğidir. Radulphus'un, *Chronicon Anglicanum* başlıklı 1066-1224 yılları arasında kapsayan kroniğin 1187'den sonraki yıllarını yazan kişi olduğu düşünülmektedir¹⁴. Diğer müellifimiz Albericus Trium Fontium'dur (Fr. Aubry/Aubri de Trois-Fontaines). Champagne bölgesindeki Chalôns-sur-Marne'da bulunan Trois Fontaines isimli manastıra bağlı bir din adamıdır. *Chronica Alberici monachi trium fontium* isimli kroniğin yazarıdır¹⁵. Her iki kroniğin de Andrea tarafından yapılan İngilizce tercümelerinden istifade ettik.

İstanbul Latin İmparatoru Henri'nin Ocak 1212'de batıya gönderdiği mektup da çalışmamız açısından önem taşımaktadır ve *Rerum Gallicarum et Francorum Scriptores: Recueil des historiens des Gaules et de la France*¹⁶ isimli külliyatın

---

¹² "The Anonymous of Soissons", **Contemporary Sources for the Fourth Crusade**, revised edition, çev. ve haz. Alfred J. Andrea, Leiden-Boston 2008, s. 223-238.

¹³ "The Deeds of Bishops of Halberstadt", **Contemporary Sources for the Fourth Crusade**, revised edition, çev. ve haz. Alfred J. Andrea, Leiden-Boston 2008, s. 239-264.

¹⁴ "Ralph of Coggeshall, Chronicle", **Contemporary Sources for the Fourth Crusade**, revised edition, çev. ve haz. Alfred J. Andrea, Leiden-Boston 2008, s. 265-275, 277-290.

¹⁵ "Alberic of Trois Fontaines, Chronicle", **Contemporary Sources for the Fourth Crusade**, revised edition, çev. ve haz. Alfred J. Andrea, Leiden-Boston 2008, s. 265-275, 291-309.

¹⁶ Haçlı Seferleri tarihiyle ilgili bilimsel düzeydeki çalışmaların genel olarak öncülleri kabul edilen Fransızlar, Galya ve Fransız tarihçilerinin eserlerini toplu bir koleksiyonda bir araya getirmek

XVIII. cildinde yer almaktadır¹⁷. İznik Bizans Devleti ile İstanbul Latin İmparatorluğu arasında 1211 yılında yaşanan mücadelelerden ayrıntılı bir şekilde bahsetmesi sebebiyle mektuptan sık sık istifade ettik. Alaşehir Savaşı hakkında bir iki satır da olsa bilgi vermesi, Laskaris'in emrine giren Latinlerden bahsetmesi ve İstanbul'daki Latinlerin durumlarının bu dönemde pek parlak olmadığına dâir kayıtlar sunması sebebiyle önemli bir belge niteliği taşımaktadır. Bahsi geçen mektubu *Thesaurus Novus Anecdotorum*'da yer alan daha eski bir neşriyle karşılaştırarak kullandık¹⁸.

1. 1. 3. İslâm Kaynakları

İslâm kaynaklarında, İznik Bizans Devleti'nin kuruluş devrinde Selçuklularla olan münasebetlerine dâir bilgi veren birkaç eser dışında herhangi bir kayıt bulmak zordur. Fakat istifade ettiğimiz eserlerin en önemlisi İbn Bîbî ve onun meşhur *el-Evâmirü'l- Alâi'yye fi'l- Umûri'l- Alâi'yye* adlı Farsça eseridir¹⁹. Hayatı hakkındaki bilgileri bahsi geçen eserinden öğrendiğimiz İbn Bîbî'nin babası Cürcan şehrinin, annesi ise Nişabur şehrinin ileri gelen ailelerindendi. İbn Bîbî'nin anne ve babası 1231-1233 arasında bir tarihte Anadolu'ya gelip Selçukluların hizmetine girdiler. Babasının 1272'de ölümü üzerine onun görevleri İbn Bîbî'ye verildi. İbn Bîbî'nin 1285 yılından sonra öldüğü düşünülmektedir.

İbn Bîbî'nin eseri konumuz için III. Kılıç Arslan'ın kısa saltanatını (1204-1205), ardından I. Gıyâseddin Keyhüsrev'in Selçuklu tahtını ele geçirmek için harekete geçmesini, çocuklarını İznik'te rehin bırakmak şartıyla Laskaris'ten geçiş izni almasını ve daha sonra çocuklarının İznik'ten kaçma hikâyelerini anlatan tek kaynak olması bakımından önemlidir. Bunun yanında Alaşehir Savaşı, savaştan sonra Keyhüsrev'in cenazesinin Konya'ya gönderilmesi ve iki devlet arasında imzalanan uzun soluklu barış antlaşmasıyla ilgili de kıymetli bilgiler vermektedir. Bu nedenle İbn Bîbî, İznik Bizans Devleti'nin Türkiye Selçuklularıyla olan ilişkileri kısmında sık başvurduğumuz bir kaynaktır. Çalışmamızda eserin Mürsel Öztürk tarafından yapılan Türkçe çevirisini kullandık²⁰.

---

amacıyla serinin ilk ciltlerini Fransız İhtilali'nden önce, 1738 gibi erken bir tarihte neşretmeye başladılar. 1904 yılına kadar birinci baskısı 23 cilt hâlinde, ikinci baskısı ise 24 cilt hâlinde olmak üzere toplamda iki baskısı yapıldı. Bu külliyat hakkında bilgi için bkz. Işın Demirkent, "Haçlı Seferleri Kaynaklarının Büyük Külliyatı: Recueil des Historiens des Croisades, I: Doğulu Tarihçiler", **Haçlı Seferleri Tarihi: Makaleler-Bildiriler-İncelemeler**, İstanbul 2007, s. 287-326.

¹⁷ *Rerum Gallicarum et Francicarum Scriptores: Recueil des Historiens des Gaules et de la France*, C: XVIII, ed. Michel-Jean Joseph Brial, Paris MDCCCXXII (1822).

¹⁸ *Thesaurus Novus Anecdotorum*, C: I, ed. Edmond Martene, Ursin Durand, Paris M.DCCXVII (1717).

¹⁹ Abdülkerim Özaydın, "İbn Bîbî", *DİA*, C: XIX, s. 379-382.

²⁰ İbn Bîbî, *el- Evâmirü'l- Alâi'yye fi'l- Umûri'l- Alâ'iyye- Selçuknâme*, II, çev. Mürsel Öztürk, Ankara 2014.

Selçuklularla olan münasebetler kısmında yararlandığımız bir diğer kaynak müellifinin bilinmemesi sebebiyle *Anonim Selçuknâme* olarak bilinen Farsça eserdir. Eserin orijinal adı *Tarîh-i Âl-i Selçuk* olmasına rağmen Selçuklu tarih yazıcılığı geleneğine uygun olarak bir *Selçuknâme* olarak tanınmıştır. *Anonim Selçuknâme*'de konumuz açısından sadece Alaşehir Savaşı hakkında birkaç bilgi bulunmaktadır. Bunlar; Ortodoks patriğinin Laskaris'i Selçuklularla savaşmaya zorladığını îmâ eden kaydı ve Alaşehir Savaşı esnasında Selçuklu ordusunun asker sayısı hakkındaki birkaç sayısal bilgidir²¹.

İbnü'l Esîr'in *el- Kâmil fi't- târîh* adlı meşhur eserinde ise Dördüncü Haçlı Seferi ve İstanbul'un Latinler tarafından zaptı hakkında bilgiler bulunmakla beraber İznik Bizans Devleti hakkında bilgi yok denecek kadar azdır. Geçen tek bilgi İstanbul'un zaptından sonra Bizans'ın Anadolu'daki topraklarına Laskaris'in hâkim olduğuna dâir kayıttır²².

1. 2. ARAŞTIRMA ESERLERİ

Dördüncü Haçlı Seferi hakkında batıda yapılmış çalışmalara göz atıldığı takdirde konu hakkında doyurucu denecek düzeyde bir literatürün meydana geldiği görülebilir. Bu nedenle doğrudan Dördüncü Haçlı Seferi'ne tahsis edilmiş araştırma eserleri arasında konunun pek çok yönünü inceleyen, mümkün olduğu kadar tüm kaynakları kullanan ve son çalışmaları da içeren bir araştırma eserini çalışmamıza referans olarak belirlemek için yaptığımız incelemeler sonunda Donald E.Queller ve Thomas F. Madden tarafından kapsamlı bir şekilde hazırlanan *The Fourth Crusade: The Conquest of Constantinople*²³ isimli eseri seçtik ve çalışmamızda oldukça istifade ettik.

İznik Bizans Devleti hakkında yapılmış ilk çalışmalara baktığımızda ise Alice Gardner'ın 1912 yılında Londra'da yayımlanan *The Lascarids of Nicaea: the Story of an Empire in Exile* adlı çalışması ön plâna çıkar²⁴. Bununla birlikte Alexis G. C. Savvides'in Bizans İmparatorluğu'nun 1192-1237 yılları arasında Anadolu ve Yakın Doğu ile ilişkilerini ele aldığı bir çalışması²⁵ ve Michael Angold'un İznik Bizans

---

²¹ **Anonim Selçuknâme**, terc. ve haz. Halil İbrahim Gök, Fahrettin Coşguner, Ankara 2014.

²² İbnü'l- Esîr, **el- Kâmil fi't- târîh**, C: XII, çev. Abdülkerim Özaydın, Ahmet Ağrakça, İstanbul 1987.

²³ Donald E. Queller, Thomas F. Madden, **The Fourth Crusade, The Conquest of Constantinople**, 2. bs., Philadelphia 1997.

²⁴ Alice Gardner, **The Lascarids of Nicaea: the Story of an Empire in Exile**, London 1912.

²⁵ Alexis G. C. Savvides, **Byzantium in the Near East: Its Relations with the Seljuk Sultanate of Rum in Asia Minor The Armenians of Cilicia and the Mongols A.D. c. 1192-1237**, Thessaloniki 1981.

Devleti'nin idarî, ekonomik, dinî yapısına dâir bir monografisi bulunmaktadır²⁶. İznik Bizans Devleti'nin İstanbul Latin İmparatorluğu ile ilişkileri üzerine Aphrodite Papayianni'nin hazırladığı *Aspects of the Relationships Between the Empire of Nicaea and the Latins: 1204-1254* başlıklı yayımlanmamış Doktora tezinden de gerekli yerlerde faydalandık²⁷. Latince ve Grekçe kaynaklar ışığında hazırlanan tez bu alanda yapılmış önemli çalışmalardan biridir.

Ülkemizde ise Dördüncü Haçlı Seferi'yle ilgili Ülkem Sakarya'nın hazırladığı; İznik Bizans Devleti Tarihi hakkında Nuray Arabacı tarafından hazırlanıp İmparator III. Vatatzes (1222-1254) devrini konu alan ve ayrıca Şahin Kılıç tarafından hazırlanmış, İznik Bizans Devleti'nin siyasî, ekonomik ve kültürel ilişkilerini ele alan yayımlanmamış Yüksek Lisans tezleri mevcuttur²⁸. Ayrıca İznik Bizans Devleti'nin Selçuklularla ilişkileri açısından Yusuf Ayönü²⁹ ve Selim Kaya'nın³⁰ çalışmaları, Trabzon Rum İmparatorluğu ile mücadelesi hakkında da İbrahim Tellioğlu'nun³¹ çalışmaları bu alana katkı sağlamıştır.

2. XII. YÜZYILA KADAR BİZANS'IN GENEL DURUMU

IV. yüzyılda Roma iyi bir başkent olma vasfını yitirince geniş bir coğrafyaya yayılan Roma İmparatorluğu'nun hem batısına hem de doğusuna rahatça hükmedebileceği yeni bir başkent arayışına giren İmparator I. Konstantinos (306-337) İstanbul'u yeni başkenti olarak seçmişti. Bundan sonra 324 yılında başşehrin inşasına başlanmış ve resmî açılış yapılmıştı. Böylece Yeni Roma ya da kurucusu Konstantinos'a izâfeten Konstantinoupolis adıyla anılan İstanbul'un başkent

²⁶ Michael Angold, **A Byzantine Government in Exile: Government and Society Under the Laskarids of Nicaea (1204-1261)**, Oxford 1975.

²⁷ Aphrodite Papayianni, "Aspects of the Relationships Between the Empire of Nicaea and the Latins: 1204-1254", **Royal Holloway College-University of London**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, London 2000.

²⁸ Nuray Arabacı, "İznik-Bizans İmparatoru 3. Ioannes Dukas Vatatzes Devri (1222-1254) ve Türkiye Selçuklu Devleti ile İlişkiler", **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ortaçağ Tarihi Anabilim Dalı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1994; Şahin Kılıç, "13. Yüzyılda Bizans'ı Etkileyen Ekonomik, Siyasi ve Kültürel İlişkiler (1204-1261)", **Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Eskiçağ Bilim Dalı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa 2003; Ülkem Sakarya, "Dördüncü Haçlı Seferi (1204)", **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2004.

²⁹ Yusuf Ayönü, **Selçuklular ve Bizans**, Ankara 2014.

³⁰ Selim Kaya, **I. Gıyâseddin Keyhüsrev ve II. Süleymanşah Dönemi Selçuklu Tarihi (1192-1211)**, Ankara 2006.

³¹ İbrahim Tellioğlu, **Kommenosların Karadeniz Hakimiyeti: Trabzon Rum Devleti (1204-1461)**, Trabzon 2009.

olmasıyla birlikte imparatorluğun ağırlık noktası doğuya kayarken Konstantinos'un himaye ettiği Hıristiyanlık da imparatorluk topraklarında yayılmaya başladı. Konstantinos'tan sonraki dönem inanç tartışmaları ve Germenlere karşı verilen mücadelelerle geçerken, Hıristiyanlığı devlet dini olarak kabul eden I. Theodosios (379-395) ölmeden hemen önce imparatorluk topraklarını oğulları Arkadios ve Honorios arasında paylaştırmıştı. Bu aslında idarî bir ayrılık olsa da 395 yılından sonra Doğu ve Batı Roma hiçbir zaman birleşmedi ve bu kesin bir ayrılık oldu³².

II. Theodosios (408-450) devrinde devam eden dinî tartışmalar, 451 yılında Kadıköy'de (Khalkedon) toplanan IV. Genel Konsil'de Roma ve İstanbul piskoposlarının eşit olduğu ileri sürülmesiyle birlikte, iki kilise arasındaki rekabetin başlamasını beraberinde getirdi. 476 yılına gelindiğinde ise Germen saldırıları sebebiyle Batı Roma yıkılmış, Doğu Roma ayakta kalmıştı. Bu arada imparatorluğu eski sınırlarına ulaştırmak isteyen I. Iustinianos (527-565), 534 yılında Kuzey Afrika'yı, 555 yılında ise İtalya'yı Germenlerden geri aldı. Fakat Iustinianos'un ölümünden sonra İtalya tekrar kaybedilirken, doğuda Sâsânî İmparatorluğu'yla savaş yeniden başladı. Bununla birlikte başlattığı reform hareketleri ve kurduğu *thema*³³ sistemiyle yerli ordunun temelini atan Herakleios (610-641), askerî, malî ve idarî bakımdan çökmüş olan imparatorluğu tekrar canlandırması yanında 622'den beri sürdürdüğü savaşlar neticesinde Suriye, Filistin ve Mısır'ı İranlılardan geri aldığı gibi Balkanları da Avar tehlikesinden kurtardı³⁴.

Diğer taraftan Herakleios'un iktidarda olduğu sıralarda İslâmiyet'in Arap yarımadasında doğmasıyla birlikte Bizans için de yeni bir devir başladı. Bizzat Herakleios'a İslâm'a davet mektubu³⁵ gönderen Hz. Muhammed'in 632'de vefatından birkaç yıl sonra Hicaz'ın dışına yayılmaya başladı ve Müslüman Araplar İran'ı ele geçirdiler. Aynı şekilde Bizans da Ecnâdeyn (634) ve Yermük (636) savaşlarında Müslümanlara mağlup oldu; Suriye, Filistin ve daha sonra da Mısır'ı

---

³² Geniş bilgi için bkz. Ostrogorsky, **Geschichte des byzantinischen Staates**, München 1940, (**Bizans Tarihi**, çev. Fikret Işıltan, 7. bs., Ankara 2015, s. 25-50; Işın Demirkent, "Haçlılar", **DİA**, C: XIV, s. 230-232.

³³ VII. yüzyılda İmparator Herakleios tarafından kurulan askerî ve idarî sisteme verilen isimdir. Bkz. Alexander Kazhdan, "Theme", **ODB**, C: III, s. 2034-2035.

³⁴ Ostrogorsky, **Bizans**, s. 51-101; Demirkent, "Haçlılar", **DİA**, C: XIV, s. 232-233.

³⁵ Casim Avci, **İslâm-Bizans İlişkileri (610-847)**, Ankara, 2015, s. 44.

kaybetti. Bizans, 656'dan itibaren Müslümanlar arasında meydana gelen iç savaş sayesinde bir süre nefes alma imkânı bulurken, Muaviye ile başlayan Emevî Hilâfeti (661-750) Bizans'a karşı mücadeleyi tüm gücüyle tekrar ele aldı. Emevîler, 669, 674 ve 715 yıllarında İstanbul'u kuşatmış fakat bazısı uzun süren bu kuşatmalara rağmen İstanbul'u ele geçirememişlerdir³⁶. Bizans, VIII. yüzyılın ortalarına kadar Emevîlerin Anadolu'da ve Kuzey Afrika'da yürüttükleri seferlerin yanısıra Bulgarların Balkanlardaki yerleşme hareketleriyle yıpranmaktaydı. Aynı yüzyıl içerisinde iç siyaseti yüzyıldan fazla bir süre meşgul edecek ve Bizans ile Roma Kiliseleri arasında uçuruma sebep olacak tasvir kırıncılık (*ikonoklasım*) hareketi de başlamıştı (726). Bu arada VIII. yüzyılın ortalarında İslâm dünyasında meydana gelen iç karışıklıklardan yararlanarak V. Konstantinos (741-775) devrinde Müslümanlara karşı üstün duruma geçen Bizans, sonrasında bu başarısını sürdürmedi ve bu durum IX. yüzyılın ikinci yarısında Makedonya Hânedanı'nın iktidara gelişine kadar devam etti³⁷.

Bizans İmparatorluğu, I. Basileios (867-886) ile başlayan Makedonya hânedanı devrinde eski gücünü tekrar kazanmaya başladı. Başlangıçta yavaş ilerleyen ve hânedanın güçlü temsilcileri Nikephoros Phokas (963-969), Ioannes Çimiskes (969-976) ve II. Basileios'un (976-1025) iktidarlarında hız kazanan bir yükselişe X. yüzyıldan önce kaybedilen toprakların önemli bir kısmı geri alınarak sınırlar tekrar genişletildi. II. Basileios 1025'te öldüğünde imparatorluğun sınırları batıda Adriyatik Denizi'nden, doğuda Armenia Dağları'na; Balkanlar'da Tuna Nehri'nden, Suriye'de Fırat'a kadar olan geniş bir coğrafyaya uzanmaktaydı. Fakat Basileios'un ölümüyle, Bizans İmparatorluğu'nun parlak bir dönemi kapanmış oldu. Çünkü siyasî ve askerî bakımdan güçlenen imparatorluk, Basileios'tan sonra tahta geçen zayıf ve basiretsiz imparatorlar ve yaşanan saray entrikaları sebebiyle zayıflamaya başlamıştı³⁸.

---

³⁶ Emevî devrinde Müslümanların İstanbul kuşatmaları hakkında bkz. Şahin Uçar, "Müslümanlar'ın İstanbul'u Fethetmek için Yaptıkları İlk Üç Muhasara", **Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Dergisi**, sy. 1, 1986, s. 65-83.

³⁷ Ostrogorsky, **Bizans**, s. 102-196; Demirkent, "Haçlılar", **DİA**, C: XIV, s. 233-235.

³⁸ Ostrogorsky, **Bizans**, s. 217-292; Işın Demirkent, "1082-1302 Yılları Arasında Bizans-Batı İlişkilerine Kısa Bir Bakış", **Bizans Tarihi Yazıları: Makaleler-Bildiriler-İncelemeler**, İstanbul 2005, s. 98; Jonathan Shepard, "Equilibrium to expansion (886-1025)", **CHB**, s. 518-536.

IX. Konstantinos Monomakhos (1042-1055) iktidara gelene kadar sürekli saray darbeleri ve entrikalarıyla meşgul olan imparatorluğun sınır boylarında bu dönemde yabancı kavimler görülmeye başladı³⁹. Bir süredir Karadeniz'in kuzeyinden Balkanlar'a doğru ilerlemekte olan Peçenekler 1046-47'de büyük gruplar hâlinde, Tuna Nehri'ni aşırp güneyine inmeye başlamışlardı. İmparator, Peçenekleri durdurmaya çalıştıysa da ordusunun gücü yetersiz kalmaktaydı. Bizans buna rağmen, savaşta maharetli olan Peçeneklerin bir kısmını sınır boylarına yerleştirip Bizans ordusunda istihdam etmeye, ayrıca Peçenek liderlerine gerek unvanlar, gerekse bazı hediyeler göndererek onları devlete karşı yumuşatmaya ve bağlamaya gayret etti. Yabancı kavimlerin baskısının artarak devam ettiği X. Konstantinos Dukas (1059-1067) devrinde Oğuzlar da 1064 yılında Balkanlar'a girdiler. Ancak Oğuzlar arasında baş gösteren bir salgının pek çoğunu öldürmesiyle bu tehditten kurtulabilen Bizans, Güney İtalya'da da baskı altındaydı. Buradaki aktör ise Robert Guiskard liderliğinde Güney İtalya'da büyük başarılar elde eden ve kuzeyin savaşçı bir kavmi olan Normanlardı⁴⁰.

Bu arada imparatorluğun doğu sınırında, 1040 yılında İran'da hâkimiyet kurduktan sonra Irak'a girerek hilâfet merkezi Bağdat'ı ele geçirip (1055) halifeyi de koruma altına alan Selçuklular görünmeye başladı. Kısa bir süre içerisinde Yakın Doğu'nun büyük bir bölümüne hâkim olan Selçuklular, Bizans'ın doğu sınırına geldiklerinde, Anadolu'daki hâkimiyetin Bizans'ın elinden çıkıp Selçuklulara geçmesini kolaylaştıran bazı gelişmeler yaşanmaktaydı. Bu sebeplerden biri II. Basileios'un Van (Vasporakan) ile Gürcistan'ı (Iberia), Konstantinos Monomakhos'un da 1045 yılında Ani Ermeni Krallığı'nı ilhak etmesiyle, tampon görevi gören bu devletlerin ortadan kalkması idi⁴¹. Çöküşün bir diğeri önemli sebebi

³⁹ Ostrogorsky, **Bizans**, s. 296-302; John Julius Norwich, **Byzantium: The Apogee**, C: II, 1991 (**Bizans: Yükseliş Dönemi (MS 803-1081)**), C: II, çev. Selen Hırçın Riegel, İstanbul 2013, s. 214-242).

⁴⁰ Ostrogorsky, **Bizans**, s. 309-310, 317; Işın Demirkent, "14. Yüzyıla Kadar Balkan Yarımadasında Bizans Hâkimiyeti", **Bizans Tarihi Yazıları-Makaleler-Bildiriler-İncelemeler**, İstanbul 2005, s. 22; Demirkent, "1082-1302 Arasında Bizans", s. 99; Michael Angold, "Belle Époque or Crisis? (1025-1118)", **CHB**, s. 598-599.

⁴¹ Alexander A. Vasiliev, **History of The Byzantine Empire**, 2 cilt, 1928, (**Bizans İmparatorluğu Tarihi**, çev. Tevabil Alkaç, İstanbul 2016, s. 408); Ostrogorsky, **Bizans**, s. 317-318; Claude Cahen, **Türklerin Anadolu'ya İlk Girişleri (XI. Yüzyılın İkinci Yarısı)**, çev. Yaşar Yücel-Bahaeddin Yediöldüz, Ankara 1988, s. 19, 21; Işın Demirkent, "1071 Malazgirt Savaşına Kadar Bizans'ın Askeri

II. Basileios'un ardından feodalleşme oluşumunun hız kazanmasıydı. Makedonya hanedanı devrinde özellikle Anadolu'da zengin zümreye, yüksek memurlara ve kumandanlara büyük araziler dağıtılması, hâkim oldukları bölgelerde önemli bir güç haline gelince merkezî idarenin kendi üzerlerinde gücünü kırmaya çalışan güçlü aristokrat aileler ortaya çıkardı. Bu arada birbirlerine rakip olan askerî ve sivil aristokrasi arasındaki mücadele sonucunda Bizans ordusunun temelini oluşturan *thema* sistemi de bozulmaya yüz tuttu. Çünkü başkentteki sivil aristokrasi ile eyaleti temsil eden askerî aristokrasi arasında büyük bir rekabet vardı ve VIII. Konstantinos'un (1025-1028) iktidarından sonra yükselişe geçen sivil parti, orduya ayrılan bütçeyi kısmak suretiyle eyalet askerlerinin sayısını azaltarak askerî sınıfın gücünü kırma yoluna gitti. Bu durum, sınırlarda bulunan kale ve istihkâmların bakım ve onarımlarının ihmaline ve zaman içinde paralı askerlerin artmasına neden oldu⁴².

Konstantinos Dukas'ın ölümü üzerine küçük yaştaki oğullarının idaresini eline alan dul İmparatoriçe Eudokia, Romanos Diogenes ile evlendi. Ocak 1068'de Bizans tahtına çıkıp derhal Selçuklulara karşı mücadele için hazırlıklara başlayan Romanos, 1068 ve 1069'da düzenlediği ilk iki seferde başarılı olduysa da 26 Ağustos 1071 tarihinde meydana gelen Malazgirt Savaşı'nda yenilip Sultan Alp Arslan'a esir düştü. Neticede yıllık haraç ve kendi özgürlüğü için fidye ödemek, ayrıca Türk esirlerin serbest bırakılması ve gerekli durumlarda asker gönderilmesi karşılığında serbest bırakıldı. Fakat bu sırada İstanbul'da VII. Mikhail Dukas tahta çıkarılmıştı (24 Ekim 1071). Romanos ise kendisine verilen şahsi emniyet mektubuyla birlikte İstanbul'un yolunu tutarken, daha şehre ulaşmadan yakalanıp gözlerine mil çekildi ve kısa bir süre sonra da çektiği acılardan dolayı öldü. Romanos Diogenes ile antlaşma yapmış bulunan Selçuklular, Diogenes'in öldürülmesiyle antlaşma artık geçersiz kalınca, Anadolu'nun batı bölgelerine akınlar düzenlemeye başladılar. Ayrıca 1078'de Botaneiates'in, 1080'de ise Nikephoros Melissenos'un Bizans tahtı için

---

ve Siyasî Durumu", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, sy. 33, İstanbul 1981, s. 142-146; Angold, "Belle Époque", *CHB*, s. 607.

⁴² Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu*, s. 397 ve devamı; Ostrogorsky, *Bizans*, s. 304-308; Demirkent, "1071 Malazgirt...", s. 143-145; Ralph-Johannes Lilie, "Twelfth Century Byzantine and Turkish States", *Byzantinische Forschungen-Internationale Zeitschrift für Byzantinistik*, C: XVI, 1991, s. 44.

Süleyman Şah'tan (1075-1086) yardım almaları, Selçukluların Marmara bölgesine kadar ilerleyebilmelerini kolaylaştırmıştı⁴³.

I. Aleksios Komnenos (1081-1118) ile başlayan Komnenos Hânedanı devrinde Bizans İmparatorluğu yeniden güçlenmeye başlasa da Komnenosların iktidarına kadar geçen sürede yabancı kavimler, imparatorluğun sınırlarını aşarak topraklarına girmiş bulunmaktaydılar. 1071 yılında Robert Guiskard önderliğinde İtalya'daki Bari şehrini Bizans'tan alan Normanlar, Tuna'yı aşip Balkanlara inen Kumanlar ve Peçeneklerin yanında Bizans en ağır darbeyi Selçuklulardan aldı. Bizans'ın iç karışıklıklarla meşgul olduğu yaklaşık yarım asır boyunca Anadolu'ya yerleşmekte olan Selçuklular, 1071 Malazgirt Savaşı'nın ardından 10 yıl gibi kısa bir süre içerisinde Üsküdar kıyılarına kadar ilerleyip Süleyman Şah liderliğinde İznik'te bir devlet kurdular⁴⁴.

Aleksios tahta çıktıktan sonra ilk önce, Bizans'ın İtalya'daki topraklarını ele geçiren ve 1081 yılında Epiros'a saldıran Normanlarla mücadeleyi ele aldı. Harekete geçmeden önce doğu sınırını güvenceye almak amacıyla Süleyman Şah ile 1081'de *Dragos Suyu* antlaşmasını imzalayan Aleksios, hem Süleyman Şah'ı *Dragos Suyu*'nun gerisine çekmiş hem de Normanlara karşı askerî destek sağlamış oldu. Olağanüstü ticarî ayrıcalıklar vermek suretiyle Venedik'ten donanma yardımı sağlanmasına rağmen Ekim 1081'de Draç'ın (Dyrrhakhion)⁴⁵ zaptına engel olunamadı. Aleksios, Larissa'yı kuşatan Normanlardan ancak Guiskard'ın 1085 yılında ölmesiyle kurtulabildi⁴⁶. Ne var ki, Norman tehlikesi bir süreliğine uzaklaştırılmış olsa da Bizans, yardım çağrısını fırsata çevirmek suretiyle imparatorluğun pek çok şehrinde vergi vermeden ticaret yapma hakkını elde eden

⁴³ Ostrogorsky, **Bizans**, s. 318-323; Cahen, **Türklerin Anadolu'ya İlk Girişleri**, s. 22-28, 37-38; Angold, "Belle Époque", **CHB**, s. 608 ve devamı.

⁴⁴ Vasiliev, **Bizans İmparatorluğu**, s. 404; Ostrogorsky, **Bizans**, s. 320; Osman Turan, **Selçuklular Zamanında Türkiye**, 8. bs., İstanbul 2005, s. 83-84; Ali Sevim, "Süleyman Şah I", **DİA**, C: XXXVIII, s. 103-105.

⁴⁵ Ortaçağda Dyrrhakhion, Dyrrachium ya da Epidamnos, Osmanlı zamanında Draç olarak adlandırılan ve Adriyatik Denizinin doğu kıyısında bulunan şehir bugün Arnavutluk sınırları içerisinde yer almaktadır. Bkz. Timothy E. Gregory, "Dyrrhachion", **ODB**, C: I, s. 668; Machiel Kiel, "Draç", **DİA**, C: IX, s. 522-524.

⁴⁶ Anna Komnena, **Alexiad: Anadolu'da ve Balkan Yarımadası'nda İmparator Alexias Komnenos Dönemi'nin Tarihi-Malazgirt'in Sonrası**, çev. Bilge Umar, İstanbul 1996, s. 130-146, 156-169; Ostrogorsky, **Bizans**, s. 330-331; Demirkent, "1082-1302 Arasında Bizans-Batı...", s. 99; Angold, "Belle Époque", **CHB**, s. 611.

Venedik'i müttefik olarak kazanmanın bedelini ağır bir şekilde ödedi. Yardım karşılığında Venedik'e geniş imtiyazlar tanıyan bir antlaşma imzalayan imparator böylece Venedik'in, Bizans'ın siyasî hayatında önemli bir güç haline geleceği dönemi başlatmış oldu⁴⁷.

Aleksios, Norman tehlikesini atlattıktan sonra tüm dikkatini Balkanlarda bulunan Peçeneklere çevirdi. Peçenekler, 1090 senesinde İstanbul yakınlarına kadar ilerlemiş ve İzmir'de hâkimiyet kurmuş olan Çaka Bey ile birleşerek Bizans için tehlikenin büyüklüğünü iki katına çıkarmışlardı. Aleksios, 1090-1091 kışı boyunca İstanbul'un dışarıyla bağlantısını kesmeye çalışan Peçenek-Çaka Bey ittifakına karşı Kumanları çağırdı. 1091 baharında Bizans topraklarına giren Kumanlar, Bizans kuvvetleriyle birleşerek Peçeneklerin büyük bir kısmını kılıçtan geçirdiler. Peçenek tehlikesini böylelikle atlatan Aleksios, 1094 yılında Kumanları da püskürterek Balkanlardaki tehlikelerden bir süre kurtulmuş oldu⁴⁸.

Bizans İmparatorluğu, II. Basileios'un ölümünden (1025) itibaren yaklaşık yarım asır boyunca çevresindeki düşmanlarla meşgulken, Avrupa'da Haçlı Seferleri'nin temelini oluşturacak bazı toplumsal dönüşümler yaşanmaktaydı. Karolenjiyen İmparatorluğu'nun yıkılmasının ardından Avrupa'da ortaya çıkan siyasî boşluk, toprakların küçük parçalara bölünmesini ve otoritenin kontlara veya küçük yağmacı gruplara geçmesini beraberinde getirdi. Böyle bir ortamda geçimlerini ganimet ve yağma üzerine kurmuş olan savaşçılar, geçim kaynaklarını kaybetmeye gönüllü olmadıkları için buldukları şehirlerin köylerine saldırmaya ve yağmalamaya giriştiler. Katolik Kilisesi'nin XI. yüzyılın ilk yarısında artan ve yaygın bir hastalık haline gelen bu iç savaşı engellemeye çalıştığı sıralarda, temelleri

---

⁴⁷ Coğu deniz kenarında olan bu şehirlerin listesi için bkz. G. L. F. Tafel und G. M. Thomas, **Urkunden zur älteren Handels- und Staatsgeschichte der Republik Venedig mit besonderen Beziehungen auf Byzanz und die Levante**, C: I, Wien 1856, s. 52-53. Krş. Wilhelm Heyd, **Histoire du Commerce du Levant au Moyan-Âge**, Paris 1936 (**Yakın-Doğu Ticaret Tarihi**, çev. Enver Ziya Karal, Ankara 2000, s. 127); Ostrogorsky, **Bizans**, s. 331-332; Donald M. Nicol, **Byzantium and Venice, A study in diplomatic and cultural relations**, Cambridge 1988 (**Bizans ve Venedik, Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine**, çev. Gül Çağalı Güven, İstanbul 2000, s. 57 ve devamı); Demirkent, "1082-1302 Arasında Bizans-Batı...", s. 100.

⁴⁸ Anna, **Alexiad**, s. 243-256; Ostrogorsky, **Bizans**, s. 332-333; Angold, "Belle Époque", **CHB**, s. 611-612; Mücteba İlgürel, "Çaka Bey", **DİA**, C: VIII, s. 186-188. Çaka Bey ile Peçeneklerin İstanbul kuşatması hakkında geniş bilgi için bkz. Ebru Altan, "Çaka Bey'in Peçeneklerle Beraber İstanbul'u Kuşatma Girişimi", **Byzantium'dan Constantinopolis'e İstanbul Kuşatmaları**, ed. Murat Arslan ve Turhan Kaçar, İstanbul 2017, s. 299-311.

X. yüzyılın başlarında kurulan Cluny Tarikatıyla birlikte başlayan yeni bir reform hareketi, tüm güçlerini kilise için harcamaları gerektiğini öğütledikleri insanların dinî duygularını yeniden alevlendirmek suretiyle Avrupa toplumuna yön vermekteydi⁴⁹.

Katolik Kilisesi, Avrupa'daki sorunlara çare bulmak için aradığı fırsatı İmparator VII. Mikhail'in (1071-1078) 1074 yılında papalık vasıtasıyla batıdan Türklere karşı ücretli asker talep etmesiyle buldu. Papa VII. Gregorius imparatorun talebini olumlu karşılarsa da herhangi bir yardımda bulunamadı. Fakat bu fikirler batıda unutulmadı. Aynı konu 15 yıl sonra bu kez Papa II. Urbanus (1088-1099) ile İmparator I. Aleksios Komnenos arasında tekrar gündeme geldi. Çünkü Bizans, Malazgirt mağlubiyetinin ardından Selçuklu Türklerinin kısa bir süre içerisinde Marmara Denizi'ne kadar gelip İznik'te bir devlet kurmaları; Normanların ve Peçeneklerin imparatorluğu tehdit etmeleri nedeniyle tehlike içindeydi. Fakat şartlar şimdi değişmişti. 1086'da Süleyman Şah'ın, 1092'de ise Melikşah'ın ölmesiyle hem Türkiye Selçukluları hem de Büyük Selçuklu İmparatorluğu toprakları taht mücadelelerine sahne olduğundan, bu durumdan faydalanmak isteyen I. Aleksios, toplayacağı güçlü ordularla birkaç sefer yaparak Anadolu'yu tekrar ele geçirmeyi plânlıyordu⁵⁰.

Bu sebeple Aleksios'un 1095 yılında toplanan Piacenza Konsili'ne gönderdiği elçiler bu konsilde, Türkler geri püskürtülmediği sürece Hıristiyanlığın doğu sınırının tehlike altında kalacağını ve Türklere karşı savaşmanın kutsal bir görev olacağını dile getirdiler. Fakat bu yardım talebini kaçırılmaması gereken bir fırsat olarak değerlendiren II. Urbanus'un aklındaki plân Aleksios'un ücretli asker talebinden tamamen farklıydı. Zira Avrupa toplumunu zorlayan açlık, fakirlik ve şiddet gibi sorunlara çare arayan Urbanus, imparatorun talep ettiği paralı askerler yerine toprak

---

⁴⁹ Jonathan Riley-Smith, **The First Crusade and the idea of crusading**, London 1995, (introduction) s. 3; Sidney Painter, "Western Europe on the Eve of the Crusades", **HC**, C: I, s. 3-29; Frederic Duncalf, "The Councils of Piacenza and Clermont", **HC**, C: I, s. 231; Işın Demirkent, "Haçlı Seferlerinin Mâhiyeti ve Başlaması", **Haçlı Seferleri ve XI. Asırdan Günümüze Haçlı Ruh-Bildiriler**, İstanbul 1998, s. 1 ve devamı.

⁵⁰ Ostrogorsky, **Bizans**, s. 333-335; Steven Runciman, **A History of the Crusades**, 3 cilt, Cambridge 1951-1954, (**Haçlı Seferleri Tarihi**, çev. Fikret Işıltan, C: I, Ankara 2008, s. 80 ve devamı); Demirkent, "Haçlı Seferlerinin Mâhiyeti...", s. 3 ve devamı; Herbert Edward John Cowdrey, "Pope Urban II's Preaching of the First Crusade", **The Crusades: The Essential Readings**, ed. Thomas F. Madden, Oxford 2002, s. 17; Demirkent, "Haçlılar", **DİA**, C: XIV, s. 526.

ve para sahibi olacakları vaadiyle şövalyeleri, yoksul halkı ve topraksız köylüleri doğuya hareket ettirmek suretiyle Avrupa'dan uzaklaştıracaktı. Fakat büyük kalabalıkları harekete geçirebilmek için sadece para ve toprağa dayalı bir çağrının yeterli olmayacağını düşünen Urbanus, yıllardır Hz. İsa ve Kudüs'le süslenmiş fikirlerin aşılandığı insanlara, içinde yine İsa ve Kudüs aşkı olan bir çağrının yapılmasının çok daha etkili olacağına inanmaktaydı⁵¹.

Papa II. Urbanus, 1095 yılında gerçekleştirilen Piacenza Konsili'nden sonra aynı yılın sonbaharında Clermont Konsili (18-28 Kasım) sırasında açık bir alanda yapılan toplantıda din adamlarından ve halktan oluşan büyük bir kitleye hitap etti⁵². Konuşması esnasında doğudaki Hıristiyan kardeşlerinin Türklerin baskısı altında olduğunu, onları bu baskıdan kurtarmanın çok soylu ve kutsal bir görev olduğunu kalabalığa ateşli bir şekilde anlatan Urbanus, seferin bir hac yolculuğu olacağını da belirttiikten sonra katılanların günahlarının affedileceği ve geride bıraktıkları mallarının kilisenin koruması altında kalacağı konusunda güvence veriyordu. Diğer taraftan hac yolculuğu olarak nitelendirilen bu sefere katılım sağlıklı insanlara yasaklanamayacağı halde din adamlarının sefere katılımı uygun görülmemiş, sadece şövalyeler ile genç ve sağlıklı erkeklerin bu hareketin içinde yer alması arzu edilmiştir⁵³.

Yürütülen Haçlı seferi propagandaları neticesinde doğuya doğru yola çıkan ilk Haçlı grubu, Keşiş Pierre l'Ermite'in idaresinde Almanlar, Fransızlar ve İtalyanlardan müteşekkil savaşmayı bilmeyen ve disiplinsiz 20.000 kişilik bir kitleydi. 1 Ağustos 1096'da İstanbul'a ulaşan Pierre ve idaresindekiler, Anadolu

---

⁵¹ Peter Charanis'e göre ("Aims of the Medieval Crusades and How They Viewed By Byzantium", **Social, Economic and Political Life in the Byzantine Empire-Collected Studies**, XV numaralı makale, London 1973, s. 126, 128), I. Aleksios Komnenos, Urbanus'un kiliselerin birleştirilmesi fikrine zaafı olduğunu çok iyi bildiğinden Kudüs imgesini Batıdan yardım sağlamak için bilerek kullandı. Bizans imparatorunun Batıdan istediği yardımın mâhiyeti hakkındaki tartışmalar için krş. Ostrogorsky, **Bizans**, s. 335, n. 1; Runciman, **Haçlı Seferleri**, C: I, s. 81 ve devamı; Demirkent, "Haçlı Seferlerinin Mâhiyeti...", s. 5; Cowdrey, "Pope Urban II's Preaching...", s. 18; Jonathan Riley-Smith, "Crusading as an Act of Love", **The Crusades: The Essential Readings**, ed. Thomas F. Madden, Oxford 2002, s. 32-34; Demirkent, "Haçlılar", **DİA**, C: XIV, s. 525-527.

⁵² Runciman (**Haçlı Seferleri**, C: I, s. 84, n. 3), Clermont konsilinde konuşan Urbanus'un sözlerini yazan beş vakanüvisin bulunduğunu ve Urbanus'un sözlerini farklı biçimlerde aktardıklarını belirtmektedir. Krş. Duncalf, "The Councils...", **HC**, C: I, s. 236-240.

⁵³ Runciman, **Haçlı Seferleri**, C: I, s. 84; Riley-Smith, **The First Crusade**, 24, 26; Duncalf, "The Councils...", **HC**, C: I, s. 245-246; Demirkent, "Haçlı Seferlerinin Mâhiyeti...", s. 6-7.

yakasına geçip 21 Ekim 1096 tarihinde İznik yakınlarındaki Drakon Vadisi'ne geldiklerinde Türkiye Selçuklu Sultanı I. Kılıç Arslan tarafından tamamen imha edildiler⁵⁴.

“Halkın Seferi” olarak da adlandırılan bu seferin ardından, Avrupa'daki pek çok soylunun da katıldığı beş büyük Haçlı ordusu 1096 sonbaharında arka arkaya İstanbul'a geldi. Gelen Haçlı liderlerinin esas amaçlarının doğuda devlet kurmak olduğunu anlayan Bizans İmparatoru, güçlkle de olsa vassallık yemini etmelerini sağladı. Buna göre Haçlılar Türklerden geri alacakları eski Bizans arazisini imparatora teslim edecek ve Bizans sınırının dışında kurulacak her Haçlı devleti imparatorun yüksek otoritesini tanıyacaktı.⁵⁵ 1097 yılının ilkbaharında Anadolu yakasına geçen Haçlı kuvvetlerinin ilk hedefi Türkiye Selçuklu başkenti İznik oldu. I. Kılıç Arslan, bu gelen Haçlı ordularını da Pierre l'Ermite'in idaresindekiler gibi kolayca yenebileceği yanılgısına kapılıp Malatya'yı kuşatmaya gitmişti. Fakat İznik'in Haçlılar tarafından kuşatıldığı haberini alınca İznik'e dönen I. Kılıç Arslan kuşatmayı yarmaya çalıştıysa da başarılı olamadı ve neticede şehir 18-19 Haziran gecesi Bizans'a teslim edildi⁵⁶.

26 Haziran'da İznik'ten ayrılan ve Eskişehir-Akşehir-Konya istikametini takip eden Haçlılar, kendilerini durdurmak isteyen Kılıç Arslan'ın büyük mukavemetine rağmen, Ereğli'ye ulaştılar. Burada ordudan ayrıldıktan sonra Kilikya'daki Tarsus, Adana ve Misis şehirlerini ele geçiren Baudouin, Urfa hâkimi Thoros'un daveti üzerine Urfa'ya gittikten bir süre sonra Thoros'u öldürüp şehri ele geçirdi. Böylece doğudaki ilk Haçlı devleti olan Urfa Haçlı Kontluğu (10 Mart 1098-24 Aralık 1144) kurulmuş oldu⁵⁷. Diğer taraftan yürüyüşüne devam edip 20 Ekim

⁵⁴ Runciman, **Haçlı Seferleri**, C: I, s. 95-103; Demirkent, “Haçlılar”, **DİA**, C: XIV, s. 527-528.

⁵⁵ Sefere iştirak eden Haçlı liderleri ve Aleksios'a sundukları vasallık yeminleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Runciman, **Haçlı Seferleri**, C: I, s. 110-131.

⁵⁶ Runciman, **Haçlı Seferleri**, C: I, s. 110-138; Ebru Altan, “Birinci Haçlı Seferi ve Anadolu”, **Sosyoloji Yıllığı-Semavi Eyice'ye Saygı-Tarihte Doğu-Batı Çatışması**, Kitap 12, haz. Ertan Eğribel ve Ufuk Özcan, İstanbul 2005, s. 298-305; Işın Demirkent, “İznik'in Haçlılar Tarafından Kuşatılması (6 Mayıs-19 Haziran 1097)”, **Haçlı Seferleri Tarihi: Makaleler-Bildiriler İncelemeler**, İstanbul 2007, s. 21-42; Demirkent, “Haçlılar”, **DİA**, C: XIV, s. 528.

⁵⁷ Runciman, **Haçlı Seferleri**, C: I, s. 150-163. Urfa Haçlı Kontluğunun kuruluşu hakkında geniş bilgi için bkz. Işın Demirkent, **Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi (1098-1118)**, C: I, Ankara 1990, s. 1-41.

1097'de Antakya⁵⁸ surlarının önüne varan ana Haçlı ordusu, uzun süren bir kuşatmanın ardından şehri ele geçirdi ve I. Aleksios'la yapılan anlaşmayı hiçe sayan Bohemund kendi adına Antakya Prinkepliği'ni (3 Haziran 1098-18 Mayıs 1268) kurdu⁵⁹. Haçlılar bundan sonraki hedefleri olan Kudüs'ü zapt ederek şehirdeki bütün Müslüman ve Yahudi ahaliyi katlettiler. Godefroi de Bouillon “*Kutsal Mezarın Savunucusu*” unvanıyla burada kurulan Kudüs Krallığı'nın (15 Temmuz 1099-2 Ekim 1187) başına getirildi⁶⁰. Urfa, Antakya ve Kudüs'ten sonra doğuda kurulmuş dördüncü Haçlı devleti olan Trablus Kontluğu, Raymond de St. Gilles'in 1105 yılında ölmesinden sonra Trablus şehrinin ancak 1109 yılında onun halefleri tarafından zapt edilmesiyle kuruldu (12 Temmuz 1109-26 Nisan 1289)⁶¹.

Birinci Haçlı Seferi'nin ardından Bizans'ın doğudaki durumuna baktığımızda; Haçlıların doğuya yerleşmeleriyle birlikte Bizans'ın doğu politikasında özellikle de Antakya açısından yeni sorunların doğduğu görülmektedir. Antakya'yı kendi adına zapt ettikten sonra Bizans'a karşı açık bir şekilde düşmanca davranan Bohemund'un, aynı anda hem Türklerle hem de Bizans'la mücadele edemeyeceğinden yeğeni Tankred'i Antakya'nın idaresinde bırakmak suretiyle Avrupa'ya giderek Bizans'a karşı savaşmak için İtalya ve Fransa'da asker toplaması ve Bizans'ın Haçlılara ihanet ettiği propagandasını yayması imparatorun Haçlılar'a karşı güvensizliğini artırdı. Nihâyetinde topladığı kuvvetlerle 1107 yılında Bizans'a ait Draç şehrine saldıran Bohemund, Aleksios'a yenilince 1108'de imzaladığı Devol Antlaşması ile imparatora vasallık yemini vermek zorunda kaldı. Fakat Bohemund'un 1111'de ölümünden sonra Antakya'ya hâkim olan yeğeni Tankred bu antlaşmayı ve Bizans'a vasal olmayı hiçbir zaman kabul etmedi⁶².

⁵⁸ Antakya, Bizans İmparatorluğu devrinde Akdeniz bölgesinin en önemli şehirlerinden biriydi. Halil Sahillioğlu, “Antakya”, **DİA**, C: III, s. 228-230.

⁵⁹ Runciman, **Haçlı Seferleri**, C: I, s. 164-180.

⁶⁰ Runciman, **Haçlı Seferleri**, C: I, s. 201-222.

⁶¹ Trablus Kontluğu ve kuruluşu hakkında geniş bilgi için bkz. Birsal Küçükspahioğlu, **Trablus Haçlı Kontluğu Tarihi**, İstanbul 2007, s. 57 ve devamı; Demirkent, “Haçlılar”, **DİA**, C: XIV, s. 531.

⁶² Bohemund'un Bizans'a karşı düzenlediği sefer girişimi hakkında Bkz. Anna, Alexiad, s. 393-438. Krş. Ostrogorsky, **Bizans**, s. 338; Angold, “Belle Époque” **CHB**, s. 623 ve devamı; Ebru Altan, “Bizans'a Karşı İlk Haçlı Seferi Girişimi ve 1108 Devol Anlaşması”, **Osmanlı'nın İzinde**, Prof. Dr. Mehmet İpşirli Armağanı, haz. Feridun M. Emecen, C: I, İstanbul 2013, s. 107-117.

Diğer taraftan Bizans, Birinci Haçlı Seferi sayesinde Akşehir'e (Philomelon) kadar olan Ege bölgesini tekrar hâkimiyet altına almışsa da, Aleksios'un Çanakkale'ye kadar ilerlemiş olan Türklere karşı 1115-1118 yılları arasında tekrar mücadeleye girişmesi, Orta Anadolu'ya çekilmiş olan Türklerin yeniden Marmara bölgesine kadar ilerlediklerini göstermesi bakımından önemlidir. Bu durum Bizans ile Selçuklular arasında esnek bir sınır varlığını ve üzerlerine gönderilen Bizans askerlerinin geri çekilmesinin ardından hızlı hareket edebildikleri için Türkmenlerin bu bölgelere tekrar yerleşmekte olduğunu göstermektedir⁶³.

Aleksios Komnenos'un ölümünün (1118) ardından Bizans tahtına çıkan oğlu II. Ioannes Komnenos (1118-1143) ilk olarak Anadolu'da Selçuklulara karşı harekete geçerek 1119 ve 1120 yıllarında Denizli (Laodikeia)⁶⁴ ve Uluborlu (Sozopolis)⁶⁵ şehirlerini tekrar zapt etti. Ardından Balkanlardaki meselelerle ilgilenmek zorunda kalan II. Ioannes 1122'de Peçenekleri yendikten sonra Sırp ve Macar isyanlarını bastırdı⁶⁶. Fakat Balkanlarda giriştiği mücadelelerde yakaladığı başarıları, Bizans ticaretini boğan Venedik'e karşı da yakalamak isteyen II. Ioannes başarılı olamadı. Elde ettiği kârlı ticareti kaybetmek istemeyen Venedik, imparatorluğun adalarına saldırınca II. Ioannes, 1126 yılında Venedik'e imtiyazlar tanıyan anlaşmayı tekrar imzalamak zorunda kaldı⁶⁷.

1130 yılında dikkatini tekrar doğuya çevirdiğinde bu kez Anadolu'nun yükselen gücü Danişmendilere karşı harekete geçen II. Ioannes; 1130-1135 yılları arasında yürüttüğü mücadelelerin sonucunda Kastamonu ve Çankırı'yı Danişmendlilerin elinden geri aldı⁶⁸. Öte yandan asıl hedefi Kilikya Ermeni

---

⁶³ Işın Demirkent, "12. Yüzyılda Bizans'ın Ege Bölgesinden Güneye İnen Yollar Hakkında", **Bizans Tarihi Yazıları: Makaleler-Bildiriler-İncelemeler**, İstanbul 2005, s. 140 ve devamı.

⁶⁴ Bugün Denizli merkeze yakın bulunan Laodikeia, Phrygia bölgesinin önemli şehirlerinden biri olup XI. yüzyılın sonundan itibaren Bizans ve Selçuklular arasında sık sık el değiştirmiştir. Bkz. Clive Foss, "Laodikeia", **ODB**, C: II, s. 1177.

⁶⁵ Uluborlu bugün Isparta sınırları içerisindedir. Bkz. Veli Sevin, **Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası I**, 3. bs., Ankara 2013, s. 157; Clive Foss "Sozopolis (of Pisidia)", **ODB**, C: III, s. 1933.

⁶⁶ Ioannes Kinnamos, **Ioannes Kinnamos'un Historia'sı (1118-1176)**, çev. Işın Demirkent, Ankara 2001, s. 7-11; Niketas, **Historia**, s. 9-12. Krş. Ostrogorsky, **Bizans**, s. 349-350; John Julius Norwich, **Byzantium: The Decline and Fall**, C: III, 1995 (**Bizans: Gerileme ve Çöküş Dönemi (MS 1082-1453)**), C: III, çev. Selen Hırçın Riegel, İstanbul 2013, s. 84-86).

⁶⁷ Tafel-Thomas, C: I, s. 96; Ostrogorsky, **Bizans**, s. 349; Nicol, **Bizans ve Venedik**, s. 74 ve devamı.

⁶⁸ Kinnamos, **Historia**, s. 12-13; Niketas, **Historia**, s. 12-14. Krş. Ostrogorsky, **Bizans**, s. 350; Norwich, **Bizans**, C: III, 86-88; Işın Demirkent, "Bizans", **DİA**, C: VI, s. 238.

Krallığı'nı yok ederek Antakya'yı zaptetmek olan imparator 1137 ve 1142 yıllarında düzenlediği iki Suriye seferiyle Kilikya bölgesini itaat altına alıp, Antakya üzerinde de kısmen hâkimiyet sağladı⁶⁹.

II. Ioannes Komnenos'un ölümünden (1143) sonra Bizans tahtına geçen oğlu I. Manuel Komnenos (1143-1180) devrinde Bizans'ın en büyük sorunlarının başında Sicilya Kralı II. Roger'in idaresinde tekrar yükselişe geçen Normanlar gelmekteydi. Manuel, Norman meselesini Antakya yönünden ele alan babasının aksine, değişen siyasî şartlardan dolayı meseleyi İtalya yönünden ele aldı. Bu nedenle Alman Kralı III. Konrad'ın baldızı Bertha ile evlenmek suretiyle Normanlara karşı Almanya'yı yanına çekti. Fakat Konrad'ın İkinci Haçlı Seferi'ne katılması ve Haçlıların gelmesi Manuel'in bu ittifaktan istifade edememesine ve Normanlara karşı hareketsiz kalmasına sebep oldu⁷⁰.

İkinci Haçlı Seferi, Urfa'nın 24 Aralık 1144'de İmâdeddin Zengi tarafından geri alınması üzerine Papa III. Eugenius'un 1145 sonunda yeni bir Haçlı seferi çağrısında bulunmasıyla başladı ve Fransa Kralı VII. Louis ve Alman Kralı III. Konrad da 1146'da haçı kabul etmek suretiyle sefere iştirak etmeye karar verdiler. Yapılan hazırlıkların ardından Fransa Kralı'ndan önce yola çıkıp Eylül 1147'de İstanbul'a varan Konrad, Manuel'in Türklerle savaşmadan Bizans arazisi içinden Antalya'ya gitmesini tavsiye etmesine rağmen Anadolu yakasına geçtikten sonra İznik üzerinden Eskişehir'e (Dorylaion) doğru hareket etti. Fakat Eskişehir'e yaklaştığı sırada 25 Ekim 1147 tarihinde ordusunun büyük bölümü Selçuklu ordusunun saldırılarıyla imha edilen Alman Kralı canını zor kurtararak İznik'e kaçtı⁷¹. 4 Ekim'de İstanbul'a varan Fransızlar ise Almanların yerli halka yaptıklarından dolayı yol boyunca yiyecek bulmakta sıkıntı çekmişlerdi. Bununla birlikte Bizans'a karşı duyulan nefret ve kıskançlıktan dolayı bazı Fransız asilleri ve din adamları tarafından Kral VII. Louis'ye Sicilya Kralı II. Roger'le birleşip İstanbul'a saldırması teklif edildiyse de, Anadolu'ya geçişte Manuel'in yardımına

⁶⁹ Kinnamos, **Historia**, s. 14-20; Niketas, **Historia**, s. 14-26. Krş. Ostrogorsky, **Bizans**, s. 351; Demirkent, "Güneye İnen Yollar Hakkında...", s 143.

⁷⁰ Ostrogorsky, **Bizans**, s. 352-353.

⁷¹ Alman Haçlı ordusunun İstanbul'a kadar olan yürüyüşü için bkz. Kinnamos, **Historia**, s. 54-64; Niketas, **Historia**, s. 40-44. Krş. Runciman, **Haçlı Seferleri**, C: II, s. 215-222; Ebru Altan, **İkinci Haçlı Seferi (1147-1148)**, Ankara 2003, s. 29-35, 60-67; Demirkent, "Haçlılar", **DİA**, C: XIV, s. 533.

ihtiyaç duyan Louis bu teklifi kabul etmedi⁷². Anadolu yakasına geçip İznik'e varan Louis, Konrad'ın Selçuklular tarafından yenildiğini öğrendi. Aralarında yaptıkları görüşmede ordularını birleştirme kararı alan Fransa ve Alman Kralları Balıkesir üzerinden Bergama ve İzmir'i geçerek Efes'e vardılar. Burada sağlığı bozulan Konrad'ın İstanbul'a dönmesiyle tek başına kalan ve ordusu yol boyunca Türklerin saldırıları altında kalan Louis, Menderes Vadisi'ni takip ederek 4 Ocak 1148'de Denizli'ye ulaştı. Buradan ayrılp yürüyüşüne devam eden Fransızlar Honaz Dağı'ndaki geçitten geçerken Türklerle yaptıkları savaşta büyük kayıp verdiler. Böylece bitkin vaziyetteki ordusuyla 20 Ocak'ta Antalya'ya ulaşan Fransa Kralı, ordusunu geride bırakarak asillerle birlikte deniz yoluyla Suriye'ye hareket etti. İkinci Haçlı Seferi ise Bizans'a hiçbir fayda sağlamadan sona erdiği gibi yeni sorunlara sebep oldu⁷³.

I. Manuel Komnenos, İkinci Haçlı Seferi sebebiyle tüm dikkatini doğuya çevirmişken, Sicilya Kralı II. Roger 1147-1148 yılında Bizans'a ait Korfu (Kerkyra)⁷⁴ Adası'nı, Korinthos ve Thebai şehirlerini işgal etmişti. Alman Kralı III. Konrad ve Venedik'le birlikte 1149 yılında gerçekleştirdiği bir seferle Korfu Adası'nı geri alan Bizans İmparatoru, Normanlara karşı kazandığı bu başarıyı İtalya'ya da taşımak istiyordu. Fakat II. Roger'in desteğiyle patlak veren Macar isyanı üzerine I. Manuel Komnenos'un Balkanlara hareket etmesi ve yine II. Roger'in Bavyera Kontu Welf ile ittifak kurması sebebiyle III. Konrad'ın da derhal Almanya'ya dönmesi, Bizans'ın İtalya plânlarını suya düşürdü⁷⁵.

Avrupa bu tarihlerde bir yanda Alman Kralı III. Konrad ve Venedik'in de yer aldıkları I. Manuel Komnenos öncülüğündeki grup, diğer yanda III. Konrad'ın rakibi Welf, Sicilya Kralı II. Roger, Fransa Kralı VII. Louis, Macaristan ve Sırbistan'ın

---

⁷² Odo de Deuil, **De profectioe Ludovici VII in orientem**, (The Journey of Louis VII to the East, çev. Virginia Gingerick Berry, New York 1948, s. 59. Krş. Altan, **İkinci Haçlı Seferi**, 35 ve devamı; Birsal Küçükspahioğlu, "Haçlı Seferleri'nin Başından 1204'e Kadar Batılıların Bizans'ı Zapt Etme Plânları", **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi**, sy. 42, 2005, s. 52; Demirkent, "Haçlılar", **DİA**, C: XIV, s. 533-534.

⁷³ Runciman, **Haçlı Seferleri**, C: II, s. 223 ve devamı; Altan, **İkinci Haçlı Seferi**, s. 75-101.

⁷⁴ İyonya denizinin kuzeydoğusunda yer alan ve Ortaçağ'da Kerkyra olarak da adlandırılan Korfu Adası, Bizans zamanında İstanbul ile Batı arasındaki deniz yolculukları için önemli bir konumdaydı. Bkz. Timothy E. Gregory, "Kerkyra", **ODB**, C: II, s. 1124.

⁷⁵ Kinnamos, **Historia**, s. 73-91; Niketas, **Historia**, s. 49-63. Krş. Paul Magdalino, "The Empire of the Komnenoi", **CHB**, s. 638.

olduğu karşı grup olmak üzere iki büyük ittifak grubuna ayrılmıştı. Fakat Alman Kralı'nın 1152'de, II. Roger'in de 1154 yılında ölmesi dengeleri tamamen değiştirmiş; III. Konrad'ın yerine geçen oğlu I. Friedrich Barbarossa ile anlaşma sağlayamayıp yalnız kalan Bizans İmparatoru, II. Roger'in aniden ölmesiyle İtalya'yı ele geçirme fırsatı yakalamıştı. I. Manuel, 1155 yılında gönderdiği bir filoyla kısa süre içerisinde Ankona'dan Tarentum'a kadar uzanan Doğu İtalya kıyılarını zapt etse de bu başarısı uzun sürmedi. Zira II. Roger'den sonra yerine geçen oğlu I. Guillaume'nin (1154-1166) başlattığı karşı saldırı neticesinde Mayıs 1156'da Brindisi yakınlarında ordusu ağır bir yenilgiye uğrayan Bizans İmparatoru, 1158'de I. Guillaume ile anlaşma yapmak suretiyle İtalya'yı terk etmek zorunda kaldı. Dahası Manuel'in İtalya seferi sonucunda yakın zamana kadar Bizans'ın müttefiki olan Venedik, Bizans'tan kopup Norman tarafına geçti. Aynı zamanda alınan mağlubiyetle seferin tüm harcamaları boşa gitmiş oldu⁷⁶.

İmparatorluğun batısında başarı sağlayamayıp doğudaki meselelerle ilgilenmeye başlayan I. Manuel Komnenos, Latin devletlerine karşı babasının yürüttüğü politikayı takip ederek 1158-1159 yıllarında Kilikya Ermeni Kralı Thoros'u itaat altına aldı ve Antakya üzerinde tam anlamıyla Bizans hâkimiyeti sağladı. Kudüs Kralı III. Baudouin de (1143-1162) Antakya'ya gelip Bizans İmparatoru'nu ziyaret ederek, Latin Krallığı'nın Bizans otoritesini kabul ettiğini göstermekteydi⁷⁷. Bu arada Antakya'dan ayrılıp İstanbul'a dönerken birlikleri Türkmenlerin saldırılarına uğrayan I. Manuel Komnenos, Sultan II. Kılıç Arslan'dan (1155-1192) bunun intikamını almak için 1159 sonbaharında ordusuyla İstanbul'dan yola çıktı. İmparator aynı zamanda Kılıç Arslan'ın kardeşi Şâhin Şah, Nûreddin Mahmud Zengî, Danişmendli Yağıbasan, Danişmendli Zünnûn ve Malatya Emîri Zûlkarneyn'in de Kılıç Arslan'a karşı harekete geçmesini sağlayarak onu köşeye

---

⁷⁶ Kinnamos, **Historia**, s. 104-128; Niketas, **Historia**, s. 64-66. Krş. Ostrogorsky, **Bizans**, s. 354; Nicol, **Bizans ve Venedik**, s. 88.

⁷⁷ Geniş bilgi için bkz. Kinnamos, **Historia**, s. 130-139; Niketas, **Historia**, s. 70-75. Krş. Ostrogorsky, **Bizans**, s. 357; Norwich, **Bizans**, C: III, s. 123-126.

sıkıştırdı. Neticede bu çıkmazdan kurtulmak için imparatorla görüşmesi gerektiğini anlayan Kılıç Arslan 1162'de İstanbul'a gitmek zorunda kaldı⁷⁸.

II. Kılıç Arslan'la imzaladığı antlaşma sayesinde Anadolu'da bir süreliğine barış tesis eden Bizans İmparatoru dikkatini bu defa Balkanlara çevirdi. Zira Manuel'i en çok meşgul eden meselelerden biri olan Macaristan'da Macar Kralı II. Geyza'nın 1161'de ölümüyle taht mücadeleleri yaşanmaktaydı. Bu durumdan faydalanıp Macaristan'da tekrar hâkimiyet kurmayı amaçlayan Bizans İmparatoru, taht mücadelesinde Geyza'nın kardeşi IV. Stephan'ı desteklemek ve kızı Maria'yı da velihaht Bela ile evlendirmek suretiyle Dalmaçya, Hırvatistan, Bosna ve Sirmium⁷⁹ bölgelerini ele geçirdi (1167)⁸⁰.

Öte yandan I. Manuel Komnenos'un Macaristan'daki taht mücadelesinden yararlanıp Dalmaçya'yı zapt etmesi başka bir sorun doğurmuştu. Daha 1155 yılında imparatorun İtalya'ya düzenlediği sefer sebebiyle Bizans'ta ayrılan Venedik, Manuel'in 1167'de Dalmaçya'yı ele geçirmesiyle Bizans'a komşu olmuştu. Bu durumun ileride kendisine tehdit oluşturabileceğinden korkan Venedik, Macaristan'la anlaşma yoluna gitti⁸¹. Venedik'in bu hareketine çok kızan Manuel, imparatorluktaki tüm Venediklileri 12 Mart 1171 günü tutuklatınca, Bizans'tan sağladığı büyük ticarî ayrıcalıkları kaybetmek istemeyen ve tutuklamaları da affetmeyen Venedik güçlü bir filoyla Bizans'a ait Sakız (Khios) ve Midilli (Lesbos) Adaları'na saldırmak ve Sicilya Kralı II. Guillaume (1166-1189) ile anlaşmak suretiyle karşılık verdi. Venedik'in siyasî manevrası imparatorun yumuşamasını ve hapisanelerdeki Venediklileri zaman içinde serbest bırakmasını sağlasa da, yaşanan

---

⁷⁸ Kinnamos, **Historia**, s. 139-151; Niketas, **Historia**, s. 75-81. Krş. Abdülkerim Özyayın, "Kılıçarslan II", **DİA**, C: XXV, s. 399.

⁷⁹ Belgrad'ın kuzeybatısında aynı isimli bölgenin merkezidir. Bkz. Kinnamos, s. 10, n. 19; Alexander Kazhdan, "Sirmium", **ODB**, C: III, s. 1906.

⁸⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Kinnamos, **Historia**, s. 147-149, 154-180, 185-189, 194-196, 205-206; Niketas, **Historia**, s. 87-94, 105-109. Krş. Ostrogorsky, **Bizans**, s. 358; Norwich, **Bizans**, C: III, s. 129-130; Paul Stephenson, "Balkan Borderlands (1018-1204)", **CHB**, s. 684 ve devamı.

⁸¹ Ostrogorsky, **Bizans**, s. 359-360; Nicol, **Bizans ve Venedik**, s. 91.

olaylar iki taraf arasındaki güvensizliği ve nefreti derinleştirmiş ve yapılan görüşmelere rağmen ilişkiler 10 yıl boyunca kesik kalmıştı⁸².

Geniş imparatorluk coğrafyasının sürekli hareket hâlinde olmayı gerektirmesi, II. Kılıç Arslan'la 1162'de imzaladığı anlaşmadan sonra Bizans İmparatoru'nu 10 yıldan fazla bir süre Anadolu ile ilgilenmekten alıkoymuştu. Manuel Balkanlarda meşgulken Danişmendli Yağıbasan'ın 1164'te ölmesi, Kılıç Arslan'a serbest bir şekilde hareket edip kardeşi Şâhin Şah'ın ve Danişmendlilerin topraklarını ele geçirme fırsatı verdi. Anadolu'daki siyasî dengelerin Selçuklular lehine gelişmesiyle birlikte Kılıç Arslan'ın tek başına büyük bir güç haline gelmesini ve Türkmenlerin Denizli, Bergama ve Edremit'e kadar ulaşan yağma akınlarını engellemek isteyen Manuel 1176 Nisan ayında İstanbul'dan ordusuyla yola çıktı. Fakat Bizans ordusu 17 Eylül 1176'da Karamıkbeli'nde (Myriokephalon) Tzibritze denilen sarp ve dar geçide geldiğinde Türklerin pususuna düşerek neredeyse tamamen imha edildi. Canını zor kurtaran imparator, II. Kılıç Arslan'la yaptığı anlaşmadan sonra İstanbul'a döndü. Myriokephalon mağlubiyeti Bizans'ın Selçukluları Anadolu'dan çıkarmak için giriştiği son büyük girişim olması bakımından önemlidir⁸³.

Komnenos hanedanının ilk iki imparatoru I. Aleksios Komnenos ve II. Ioannes Komnenos'un askerî ve diplomatik başarılarının ardından I. Manuel Komnenos'un hem batıda hem de doğuda bitmek bilmeyen bir enerjiyle yürüttüğü mücadeleler sınırları genişlettiği gibi imparatorluğa eski saygınlığını da geri kazandı. Fakat Bizans'ın tüm bölgelerde düşmanlarına karşı sürekli aktif bir politika takip etmesi imkânsızdı. Zira dışarıdan bakıldığında her ne kadar güçlü ve ihtişamlı bir görünüme sahip olsa da askerî ve iktisadî bakımdan kendisini yenileyemeyen Bizans, düşmanlarıyla uzun yıllar süren mücadelelerin ve dâhilî

---

⁸² Venediklilerin 1171'de tutuklanmaları ve sonrasında yaşanan olaylar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Kinnamos, **Historia**, s. 200-205; Niketas, **Historia**, s. 119-120. Krş. Ostrogorsky, **Bizans**, s. 360; Nicol, **Bizans ve Venedik**, s. 91.

⁸³ Kinnamos, **Historia**, s. 149-151, 206-215; Niketas, **Historia**, s. 82-86, 103, 121-131. Krş. Ostrogorsky, **Bizans**, s. 361; Turan, **Selçuklular Zamanında Türkiye**, s. 226-235; Speros Vryonis, **The Decline of Medieval Hellenism in Asia Minor and the Process of Islamization from the Eleventh through the Fifteenth Century**, Berkeley-California, 1986, s. 122 ve devamı; Ebru Altan, "Myriokephalon (Karamıkbeli) Savaşı'nın Anadolu Türk Tarihindeki Yeri", **Türkler**, ed. Hasan Celâl Güzel, C: VI, Ankara 2002, s. 630-634.

problemlerin ardından tükenme noktasına geldi ve imparatorun ölümüyle birlikte bu çöküş kendisini hemen gösterdi⁸⁴.

I. Manuel Komnenos 1180 yılında öldükten sonra on iki yaşındaki oğlu II. Aleksios Komnenos (1180-1183) tahta geçti. Taht naibeliğini üzerine alan dul imparatoriçe Maria⁸⁵, Manuel'in yeğenlerinden biri olan *protosebastos*⁸⁶ Aleksios Komnenos'u idarenin başına getirdi. Devletin kötü gidişini Latinlerle olan sıkı münasebetlere bağlayan ve onlara karşı nefret ve kıskançlığı devam eden İstanbul halkı, Latin kökenli imparatoriçe Maria'ya ve *Protosebastos* Aleksios'un idaresine soğuk bakıyordu. Bizans aristokrasisinde de huzursuzlukların artması üzerine İmparator II. Aleksios Komnenos'un üvey ablası Maria⁸⁷, Andronikos Komnenos'u⁸⁸ başkente davet etti. Derhal harekete geçen Andronikos 1182 baharında Kadıköy'e vardı ve burada ordugâhını kurdu. Bu esnada İstanbul'da bir isyanın patlak verdiğini öğrenen Andronikos kendisini destekleyen taraftarlarını şehirdeki Latinlere saldırıp öldürmeleri konusunda kışkırttı⁸⁹. Andronikos, şehre girdikten sonra imparatora kendi tecrübesiyle yardım edeceği görüntüsünü vermişti. Fakat önce imparatoriçe Maria'yı, ardından küçük yaştaki imparator II. Aleksios Komnenos'u öldürerek 1183'te tahta geçti⁹⁰.

Acımasız bir siyaset takip eden I. Andronikos Komnenos, aynı sert politikayı memuriyetlerin parayla satılması, vergi toplanmasında yapılan suistimaller ve korsanlık faaliyetleri noktasında da takip etmek suretiyle bu alanlarda kısa sürede iyileştirme sağladı⁹¹. Fakat I. Andronikos'un iktidarı uzun sürmedi. Çünkü 14

---

⁸⁴ Niketas, **Historia**, s. 142; Ostrogorsky, **Bizans**, s. 362; Norwich, **Bizans**, C: III, s. 137; Demirkent, "Bizans", **DİA**, C: VI, s. 238.

⁸⁵ Manuel'in ikinci hanımı olan Maria, Antakya Prinkepsi Raymond de Potiers'in kızıdır. Bkz. Kinnamos, **Historia**, s. 153.

⁸⁶ Genel olarak I. Aleksios Komnenos tarafından çıkarıldığı kabul edilen bu unvan, XII. yüzyıldan itibaren imparatorun yakın akrabalarına ve soylu ailelerin ileri gelenlerine verilmeye başlandı. Bkz. Kinnamos, **Historia**, s. 223 (ek sözlük içinde); Alexander Kazhdan, "Protosebastos", **ODB**, C: III, s. 1747-1748.

⁸⁷ I. Manuel Komnenos'un ilk hanımı Eirene'den (Bertha von Sulzbach) doğan kızı Mariadır. Bkz. Niketas, **1180-1195**, s. 11.

⁸⁸ Karadeniz bölgesinde valilik görevini yürüten Andronikos, Manuel Komnenos'un kuzeniydi ve bu sıralarda altmış yaşlarındaydı. Bkz. Niketas, **Historia**, s. 69-101; Niketas, **1180-1195**, s. 3 ve devamı.

⁸⁹ 1182'deki bu saldırı Bizanslılar ile Latinler arasındaki nefreti artıran olaylardan biridir. Bkz. Niketas, **1180-1195**, s. 32 ve devamı. Krş. Nicol, **Bizans ve Venedik**, s. 10.

⁹⁰ Niketas, **1180-1195**, s. 11-39, 47-57; Ostrogorsky, **Bizans**, s. 366.

⁹¹ Niketas, **1180-1195**, s. 115-125; Ostrogorsky, **Bizans**, s. 367.

Ağustos 1185'te Selanik'i büyük katliamlarla zapt eden II. Guillaume idaresindeki Normanların İstanbul'a doğru ilerlediği haberleri başkente ulaşınca şehir halkı büyük bir paniğe kapıldı⁹². Sonuçta pek çok kesimin nefretini kazanmış Andronikos Komnenos başkentte meydana gelen bir isyan sırasında Isaakios Angelos'un (1185-1195, 1203-1204) etrafında toplanan insanlar tarafından acımasız bir şekilde parçalanarak katledildi⁹³. Ayaklanmanın ardından tahta geçen II. Isaakios Angelos derhal İstanbul'a doğru ilerlemekte olan Norman meselesini ele aldı. Kasım 1185'te Demetritzes Ovası'nda Aleksios Branass komutanlığında gönderilen Bizans ordusu karşısında yenilen Normanlar Selanik ve Draç şehirleri ile Korfu Adası'nı terk etmek suretiyle geri çekildiler⁹⁴.

İmparatorluğun içine düştüğü zayıflık, Asen ve Petro kardeşlerin 1185 yılı sonunda Bulgaristan'da başlattıkları, bağımsız bir Bulgar devletinin kurulması şeklinde sonuçlanacak bir isyanla da kendisini göstermişti⁹⁵. İsyanı bastırmak için 1186'da düzenlediği seferlerde pek başarılı olamayan Bizans İmparatoru, 1187'de imparatorluk iddiasıyla isyan eden Aleksios Branass ile uğraşmak zorunda kalmıştı⁹⁶. Branass meselesi hâl edildikten sonra Bulgarlar üzerine yürüyen ve yine başarı sağlayamayan imparator, Theodoros Mankaphas'ın 1188'de Alaşehir'de (Philadelphia) başlattığı isyan sebebiyle Anadolu'ya dönmek zorunda kaldı⁹⁷. Böylece Bulgar isyanı, Bulgaristan'daki durumu kabul etmek zorunda kalan Isaakios'un imzaladığı anlaşmayla başarıya ulaşmış oldu⁹⁸.

Diğer taraftan bu sıralarda Avrupa'da Bizans'ı doğrudan etkileyecek yeni bir olay yaşanmaktaydı. Bu "*Devletin üzerine talihsizlik getirmeyen tek bir yıl yoktu. Tanrı sanki hep derli günler vermişti*" diye Niketas'ın yakınlıkla anlatmaya

⁹² Selanik'i zapt eden Normanlar şehirde büyük katliamlar yaptılar. Bkz. Niketas, **1180-1195**, s. 83-94; Ostrogorsky, **Bizans**, s. 370.

⁹³ Niketas, **1180-1195**, s. 135-147; Norwich, **Bizans**, C: III, s. 142.

⁹⁴ Niketas, **1180-1195**, s. 155-162; Ostrogorsky, **Bizans**, s. 373; Norwich, **Bizans**, C: III, s. 148-150.

⁹⁵ Niketas'ın kaydına göre (**1180-1195**, s. 168-169), Asen ve Petro kardeşler o zaman İpsala'da bulunan II. Isaakios'un yanına gelip kendilerine gelir sağlayacak bir arazi vermesini talep ettiler. Fakat bu talep kabul edilmeyince her iki taraf birbirine ağır sözler söylemeye başladı ve Asen ve Petro oradan ayrılıp isyan başlattılar.

⁹⁶ Niketas, **1180-1195**, s. 175-187.

⁹⁷ Niketas, **1180-1195**, s. 195-202; Ostrogorsky, **Bizans**, s. 375.

⁹⁸ Krş. Ostrogorsky, **Bizans**, s. 373; Demirkent, "14. Yüzyıla Kadar Balkan Yarımadasında Bizans Hâkimiyeti", s. 22-23; Stephenson, "Balkan Borderlands (1018-1204)", **CHB**, s. 687.

başladığı, 2 Ekim 1187’de Selâhaddin Eyyübî tarafından ele geçirilen Kudüs’ü geri almak için düzenlenen Üçüncü Haçlı Seferi (1189-1192) idi⁹⁹. Alman İmparatoru I. Friedrich Barbarossa, Fransa Kralı II. Philippe Auguste ve İngiltere Kralı Arslan Yürekli Richard’ın katıldıkları bu Haçlı seferi, Bizans’a düşman olan Friedrich Barbarossa’nın imparatorluk arazisinden geçecek olması sebebiyle Bizans İmparatoru’nu tedirgin etmekteydi. Bununla birlikte 1189 Mayıs’ında yola çıkan Friedrich Barbarossa’nın Bizans’a karşı işbirliği teklif eden Sırp Stephan Nemanya ve Asen-Petro kardeşlerle görüşmesi II. Isaakios ve Friedrich Barbarossa arasındaki ilişkileri kopma noktasına getirmişti¹⁰⁰. Friedrich Barbarossa bunun üzerine Filibe (Philippopolis) ve Edirne’yi (Adrianoupolis) işgal etmiş ve sonuçta Bizans İmparatoru, Friedrich Barbarossa’yla anlaşmak zorunda kalmıştı. İlişkilerin düzelmesi üzerine Alman İmparatoru Mart 1190’da Çanakkale’den Anadolu’ya geçerek Denizli, Akşehir ve Konya istikâmetinden Silifke’ye geldi fakat buradaki Göksu (Kalykadnos) Suyu’nda boğularak öldü (10 Haziran 1190). Böylece Bizans açısından büyük sıkıntılara yol açan sefer sona erdi ve bu esnada İngiltere Kralı Richard’ın ele geçirdiği Kıbrıs’ı da kesin bir şekilde kaybedilmiş oldu¹⁰¹.

Friedrich Barbarossa ölünce Balkanlarda daha rahat hareket edebilen Bizans İmparatoru, 1190’da Stephan Nemanya’yı mağlup ederek kaybettiği yerleri geri aldı. İki taraf arasında imzalanan anlaşma Bizans’ın, Sırbistan’ı bir devlet olarak tanıdığını gösterirken, II. Isaakios Angelos’un yeğeni Eudokia ile Nemanya’nın oğlu Stephan’ın evlendirilmesi yapılan anlaşmayı güçlendirdi. Bu arada 1195 yılında II. Aleksios Angelos’u tahttan indirip yerine geçen ağabeyi III. Aleksios Angelos (1195-1203), damadı Stephan’ın 1196’da Sırp tahtına geçmesiyle Bizans hâkimiyetinin Sırbistan’da yeniden tesis edileceği konusunda umutlanmıştı. Fakat Sırbistan’da

---

⁹⁹ Niketas, **1180-1195**, s. 206.

¹⁰⁰ Bizans ve Alman İmparatorları arasında çıkan anlaşmazlıklar neredeyse bir savaşa yol açacaktı. Bkz. Niketas, **1180-1195**, s. 217-221. Nitekim Filibe’yi işgal ettikten sonra İstanbul’a saldırmayı bile düşünen Friedrich, ülkesinde nâib olarak bıraktığı oğlu Heinrich’e gönderdiği mektupta hemen bir donanma hazırlatıp İstanbul’a göndermesini ve Papa III. Clement’e (1187-1191) haber vermek suretiyle onun da yardımını sağlamasını emretmişti. Bu mektup için Bkz. Malcolm Barber, Keith Bate, **The Letters from the East, Crusaders, Pilgrims and Settlers in the 12th-13th Centuries**, Farnham-Burlington, 2013, s. 87-89.

¹⁰¹ Niketas, **1180-1195**, s. 222 ve devamı. Krş. Runciman, **Haçlı Seferleri**, C: III, s. 10; Norwich, **Bizans**, C: III, s. 152-155; Edgar N. Johnson, “The Crusades of Frederick Barbarossa and Henry VI”, **HC**, C: II, s. 99; Küçükspahioğlu, “Haçlı Seferleri’nin Başından 1204’e Kadar...”, s. 53.

başlayan taht mücadelesinde kayınpederi III. Aleksios Angelos'tan beklediği yardımı göremeyen Stephan, Roma ve Bulgaristan'a yönelmek suretiyle Bizans'ın otoritesini reddetti. Büyük bir fırsatı kaçıırarak Sırbistan'ı Roma-Macar ittifakına bırakan Bizans böylece Sırbistan'da artık söz sahibi değildi¹⁰².

Bizans'ın Bulgaristan'daki hâkimiyeti artık sona ermek üzereydi. III. Aleksios Angelos, Bulgarlara karşı 1195-1196 yıllarında düzenlenen seferlerden sonuç alamayınca Bulgar tahtı için yapılan mücadelelerde taht adaylarını destekleme yoluna gitmiş fakat bu manevra da başarısızlıkla neticelenmişti. Bununla birlikte 1197 yılında Bulgar tahtına geçen Kaloyan (Ioannitsa), devletini güçlendirmek için aradığı desteği Roma Kilisesi'nde bulunca Bizans Bulgaristan'ı da kaybetti. Çünkü sırtını zayıf bir Bizans yerine o sıralarda Balkanların büyük kısmına nüfuz eden Katolik Kilisesi'ne dayamak Kaloyan için daha uygundu. Bu bakımdan Papalık ile Kaloyan arasında sürdürülen müzakereler, İstanbul'un 1204'te Haçlılar tarafından zapt edilmesinin ardından Papa III. Innocentius'un Kaloyan'ı takdis edip kral ilân etmesiyle tamamlanmış oldu¹⁰³.

Sırbistan ve Bulgaristan'daki hâkimiyeti parçalanan Bizans'ın bu sıralarda batıda başka bir düşmanı daha bulunmaktaydı. Bu kişi, I. Friedrich Barbarossa'dan sonra Alman İmparatoru olan oğlu VI. Heinrich (1190-1197) idi. Norman Kralı II. Guillaume'un kızı Konstanze ile evlenmek suretiyle Norman Krallığı'nın mirasına sahip olan VI. Heinrich, II. Guillaume'un 1189'da ölümünden sonra Sicilya'da çıkan iç karışıklıklardan yararlanıp 1194'te burayı da zapt etme fırsatı yakaladı. Heinrich daha sonra Bizans'ın 1185 yılında Normanlardan geri aldığı Draç ile Selanik arasındaki topraklarda II. Guillaume'un mirasçısı sıfatıyla hak iddia ederek III. Aleksios Angelos'tan bu bölgeleri boşaltmasını, büyük bir para ödemesini ve plânlanan yeni Haçlı Seferi için filo göndermesini talep etti. Kardeşi Philipp von

---

¹⁰² Stephan, III. Aleksios'un kızı olan karısı Eudokia'yı kovmuştu. Bu olayın Eudokia'nın bazı kusurlarından kaynaklanmış olduğunu aktaran Niketas'ın aksine, Ostrogorsky'ye göre taht mücadelesinde Bizans'tan yardım alamayıp sırtını Roma'ya dayayan Stephan, bu yüzden bir Bizanslı olan eşini kovmak zorunda kalmıştı. Bkz. Niketas, **1195-1206**, s. 97-98; Krş. Ostrogorsky, **Bizans**, s. 379; Stephenson, "Balkan Borderlands (1018-1204)", **CHB**, s. 690.

¹⁰³ Niketas, **1195-1206**, s. 16-20, Krş. Ostrogorsky, **Bizans**, s. 380-381; Stephenson, "Balkan Borderlands (1018-1204)", **CHB**, s. 690.

Schwaben'in, sâbık Bizans İmparatoru II. Isaakios Angelos'un kızı Irene¹⁰⁴ ile evli olmasından dolayı Heinrich kendisini Bizans tahtında hak iddia eden bir konuma görüyordu. Bu yüzden Heinrich'in tahttan indirilen II. Isaakios'un intikamını alma ihtimâli sebebiyle endişelenen III. Aleksios Angelos, yapılan görüşmeler neticesinde yüklü miktarda haraç (1.600 kilogram altın) ödemeyi kabul etti. III. Aleksios, Heinrich'e ödemek için *alamanikon* adıyla çıkardığı vergiyi halkın veremeyecek durumda olduğunu görünce kiliselere ve imparator mezarlarına yöneldi. Bu durum Bizans'ın ne derece fakirleştiğini göstermesi bakımından önemli olmakla birlikte VI. Heinrich'in 1197 yılında âniden ölmesi sayesinde imparator bu parayı ödemekten de kurtulmuş oldu¹⁰⁵.

Bu arada VI. Heinrich'in ölümünden sonra İtalya'dan çekilen ve Philipp von Schwaben ile Otto von Braunschweig arasındaki taht mücadelesi sebebiyle de iç meselelerle meşgul olan Alman İmparatorluğu, Avrupa'daki egemenliğini, 1198'de papa olan III. Innocentius'un liderliğinde tekrar yükselişe geçen Katolik Kilisesi'ne bıraktı. Papa, Kudüs'ü geri alıp krallığı tekrar genişletmek amacıyla doğuya yapılacak yeni bir Haçlı seferi çağrısında bulundu. Çağrının karşılık bulması üzerine hazırlıklarına başlanan Dördüncü Haçlı Seferi olarak adlandırılan sefer, Bizans'a karşı özellikle XII. yüzyılın ikinci yarısında sürekli birleşen batıya, yorgun ve tükenme noktasına gelmiş Bizans'a saldırıp yok etme fırsatı verdi.

---

¹⁰⁴ II. Isaakios'un kızı Irene ilk evliliğini Sicilya Kralı Tankred'in oğlu Roger ile yapmıştı. Fakat Tankred öldükten sonra krallığı ele geçiren VI. Heinrich, Bizans tahtında hak iddia etmek amacıyla Irene'yi kardeşi Philipp ile evlendirdi. Bkz. Magdalino, "The Empire of Komnenoi", **CHB**, s. 651.

¹⁰⁵ Niketas, **1195-1206**, s. 29-31, 33; Ostrogorsky, **Bizans**, s. 381; Norwich, **Bizans**, III, s. 156-157; Küçüksipahioğlu, "Haçlı Seferleri'nin Başından 1204'e Kadar...", s. 54.

BİRİNCİ BÖLÜM

DÖRDÜNCÜ HAÇLI SEFERİ VE İSTANBUL'UN LATİNLER TARAFINDAN ZAPT EDİLMESİ

1. 1. Papa III. Innocentius ve Yeni Bir Haçlı Seferi Çağrısı

Kudüs'ü Müslümanlar'dan geri almak için düzenlenen Üçüncü Haçlı Seferi, Akkâ'nın ele geçirilerek Haçlıların İkinci Krallık adı altında bir asır daha bölgede tutunmalarını sağlamış, fakat sefer Kudüs'e ulaşmadan son bulmuştu¹⁰⁶. 8 Ocak 1198'de papalık tahtına çıkan ve Haçlı Seferi'ni papalığın tarihi bir görevi olarak gören Papa III. Innocentius hemen yeni bir Haçlı Seferi çağrısında bulunmak için hazırlıklara başladı. Bu amaçla elçiler vasıtasıyla Fransa, İngiltere, Macaristan ve Sicilya'daki kontlara ve baronlara 15 Ağustos 1198 tarihli mektuplar gönderdi. Papa bu mektuplarında, 1199 Mart ayında hazır olmak üzere her kentin iki yıl boyunca masraflarını karşılayacakları askerler göndermesini istedi. Ayrıca daha önceki Haçlı Seferleri'nde olduğu gibi sefere katılanların günahlarının bağışlanacağı vaat edilip, geride kalan mallarının kilisenin koruması altında olacağına ve borçlarının erteleneceğine dâir güvence de verilmekteydi¹⁰⁷.

Fakat Avrupa'daki siyasî durum yeni bir Haçlı Seferi için pek uygun değildi. Zira İngiltere Kralı Arslan Yürekli I. Richard ve Fransa Kralı II. Philippe Auguste 1194 yılından beri savaş hâlindeydiler. Aynı şekilde Almanya, İmparator Philipp von Schwaben ile Otto von Braunschweig arasında yaşanan taht mücadelesinin sonucunu beklerken, Sicilya da çocuk yaştaki Kral Friedrich ve nâibesi olan annesi Konstanze'nin idaresi altında belirsizlik içerisindeydi. İki büyük deniz gücü olan Cenova ve Pisa da bu dönemde birbirleriyle mücadele hâlindeydiler. Bu çatışmaları bitirmek için girişimlerde bulunulduysa da hiçbir sonuç alınmamıştı. Bununla birlikte asker ve para talepleri karşılık bulmayan III. Innocentius, sefere

¹⁰⁶ Işın Demirkent, "Haçlılar", *DİA*, C: XIV, s. 536-537.

¹⁰⁷ Bu mektup için bkz. *Registers*, s. 9-19.

malî destek sağlamak için 1198 yılı sonunda din adamlarının yıllık gelirlerine zorunlu bir papalık vergisi getirme yoluna gitti¹⁰⁸.

III. Innocentius aynı zamanda Haçlı Seferini vaaz etmek için Foulques de Neuilly'yi görevlendirdi. Gezgin bir vâiz olan ve yıllardan beri Fransa'yı dolaşıp halkı yeni bir Haçlı Seferine teşvik etmeye çalışan Foulques, saygı duyulan ve hitâbet kabiliyeti yüksek bir kişiydi¹⁰⁹. Foulques, Kasım 1199'da Champagne Kontu Thibaut'nun şövalyeler arası bir turnuva düzenlediği Ecri Şatosu'na geldi. Yarışma oyunlarından sonra Foulques burada papanın Haçlı Seferi çağrısını vaaz etti. Onun konuşmasının etkisinde kalan Thibaut ve Blois Kontu Louis coşkuyla haçı kabul ederek kendilerini Haçlı Seferi'ne adadıklarını duyurdular (28 Kasım 1199)¹¹⁰. Thibaut ve Louis'nin ardından orada bulunan Thibaut'nun mareşali (*marşal*) ve seferin kronikçilerinden meşhur Geoffroi de Villehardouin, Fransa'nın iki yüksek baronu Simon de Montfort ve Renaud de Montmirail, Saint-Paul Kontu Hugues ile bu kontların kardeşleri, akrabaları, adamları ve din adamları da haçı kabul ettiler. Ecri'de bulunan kont ve baronların haçı kabul ettiği haberi kısa süre içerisinde yayıldı. Bu kontları takiben Flandre Kontu Baudouin ve maiyeti başta olmak üzere Fransa'nın diğer bölgelerinden de pek çok güçlü şahsiyet sefere katıldılar¹¹¹.

Böylece Dördüncü Haçlı Seferi'nin hazırlıkları fiilen başlarken Thibaut da seferin lideri seçildi ve bu Haçlı Seferi'nin o sırada İslâm dünyasının merkezi olan Mısır üzerine yapılması kararlaştırıldı.

---

¹⁰⁸ Queller, **FC**, s. 1-2; Edgar H. McNeal, Robert Lee Wolff, "The Fourth Crusade", **HC**, C: II, s. 154-157. Getirilen bu zorunlu vergi altında ne kadar para toplandığını tahmin etmek için eldeki kaynaklar pek yeterli değildir. Bununla birlikte Radulphus'un kroniğine göre, önceleri vergiden muaf olan Sistersiyen tarikatı papanın bu vergilendirme işine itiraz etmiştir. Bkz. *Coggeshall*, s. 281-282.

¹⁰⁹ III. Innocentius'un, Foulques'u görevlendirdiğine dâir mektubu için bkz. *Registers*, s. 19-21. Haçlı kronikleri, papanın 15 Kasım 1198 tarihli mektubuyla Haçlı Seferi'ni vaaz etmesi için atadığı Foulques'un etkileyici bir sese ve hitabet gücüne sahip olduğunu konusunda hem fikirdirler. Bkz. Villehardouin, I: 1, 2, s. 3; Clari, (İng. terc. s. 31; Tr. terc. I, s. 1); *Coggeshall*, s. 277-280; *Devastatio*, s. 212-213; *Halberstadt*, s. 248; *Alberic of Trois*, s. 293. Krş. Queller, **FC**, s. 2-3.

¹¹⁰ Hem anne hem de baba tarafından kuzen olan Thibaut ve Louis, aynı zamanda Fransa kralı II. Philippe Augustus ve İngiltere Kralı Arslan Yürekli Richard'ın yeğenleriydiler. Bkz. Queller, **FC**, s. 4-5; Wolff, "The Fourth Crusade", **HC**, C: II, s. 159.

¹¹¹ Haçı kabul eden kont ve baronların isimleri için bkz. Villehardouin; II: 3-10, s. 3-6; Clari, (İng. terc. s. 31-34; Tr. terc. I: s. 1). Clari'nin Türkçe tercümesinde bu kısım mevcut olmayıp yalnızca Thibaut ve Baudouin'in haçı kabul ettikleri yazılıdır. Krş. Queller, **FC**, s. 5-6; Wolff "The Fourth Crusade", **HC**, C: II, s. 158-160.

Haçlı ordusunun hareket tarihini ve takip edilecek güzergâhı belirlemek amacıyla 1200 yılının başlarında Compiègne’de düzenlenen toplantıda; kara yoluyla gitmenin zorluklarını, yavaşlığını ve zahmetini göz önünde bulunduran kontlar, seferin deniz yoluyla yapılmasında karar kıldıktan sonra, ordunun taşınması meselesini hâletmek üzere altı kişiden oluşan bir elçilik heyeti belirlediler¹¹². Heyetteki temsilciler filo kiralamak için gidilecek en uygun yerin İtalya’daki denizci şehirler olduğuna karar verdiler. Zira bu şehirlerin Doğu Akdeniz’e yılda iki defa filo gönderdikleri ve Hıristiyan hacılar ve Haçlılar’ın tek başlarına ya da kalabalık gruplar hâlinde doğuya seyahat edecekleri zaman deniz yoluyla gitmeyi daha kârlı buldukları bilinmekteydi¹¹³. Bu şehirler arasında Cenova, Pisa ve Venedik öne çıkmaktaydılar. Fakat Cenova ve Pisa’nın bu sırada birbirleriyle mücadele hâlinde olmalarından dolayı Venedik gerekli filoyu sağlamak için tek seçenek olarak kalmıştı¹¹⁴.

1. 2. Venedik’in Sefere Dâhil Olması ve Seferin Askerî, Mâlî Hazırlıkları

Venedik Doju’yla görüşmek üzere yola koyulan elçilik heyeti 1200-1201 kış mevsimi boyunca yol aldıktan sonra 1201 Şubat’ında Venedik’e vardı¹¹⁵. Doj Enrico Dandolo’nun (1192-1205) huzuruna çıkıp iyi bir şekilde karşılanan elçiler, yanlarında getirdikleri mektupları takdim ettikten sonra, baronların kendileri aracılığıyla gönderdikleri mesajı Dandolo’ya iletiler. Dandolo elçileri dinledikten sonra meclisini dört gün sonra toplayacağını belirtip elçilerden mühlet istedi. Dördüncü gün geldiğinde dojun sarayına varan elçiler Dandolo ve onun meclisiyle

---

¹¹² Altı kişilik bu heyet, Champagne, Flandre ve Blois kontlarının seçtikleri ikişer kişiden oluşmaktaydı. Champagne Kontu Thibaut’nun temsilcileri Champagne Mareşali Geoffroi de Villehardouin ve Milon le Brébat; Flandre ve Hainaut Kontu Baudouin’in temsilcileri Conon de Béthune ve Alard Maquereau; Blois Kontu Louis’nin habercileri ise Jean de Friaize ve Gautier de Gaudonville idi. Bkz. Villehardouin, III: 12, s. 6.

¹¹³ Queller, **FC**, s. 6-7; Wolff, “The Fourth Crusade”, **HC**, C: II, s. 160-162.

¹¹⁴ III. Innocentius’un, Venedik’in seçilmesine destek verdiği şeklinde önemli bir tartışma bulunmaktadır. Bkz. Queller, **FC**, s. 7-8.

¹¹⁵ Villehardouin, III: 14, s. 6. Krş. Queller, **FC**, s. 7-9; Wolff, “The Fourth Crusade”, **HC**, C: II, s. 161.

buluřtular¹¹⁶. Burada söz alan elçiler, kendilerini Venedik'e gönderen yüksek Fransız baronlarının Kudüs'ü geri almak istediklerini ve kendilerine Venedikliler kadar kimsenin yardım edemeyeceğini bildiklerinden kutsal topraklara gitmek için savaş ve nakliye gemileri talep ettiklerini bildirdiler. Bunun çok büyük bir girişim olduğunu ifade eden Dandolo onlara ancak sekiz gün sonra cevap verebileceğini söyledi. Belirlenen gün geldiğinde elçiler tekrar saraya geldiler. Gerçekleştirilen toplantıda Dandolo; 4.500 şövalye ile bunların atları, 9.000 seyis ve 20.000 yaya asker için nakliye gemileri inşa edebileceklerini, hareket tarihinden itibaren filonun bir yıl boyunca Haçlıların hizmetinde olacağını ve gemilerdeki atlar ve askerler için erzak sağlanacağını, bütün bunların karşılığında ise 85.000 gümüş Mark talep ettiklerini söyledi¹¹⁷. Ayrıca toprak ya da para olarak ele geçirilen tüm ganimetin yarısının Venediklilere verilmesi koşuluyla, Haçlıların hizmetine sunulacak filoya ek olarak, masrafları Venedik'e ait olup, içinde Venedik askerlerinin yer alacağı savaş için hazırlanmış elli kadirga daha sağlamayı teklif etti. Dandolo'nun sunduğu teklifi düşünen heyet ertesi gün bu şartlarda anlaşmayı kabul ettiklerini bildirdi¹¹⁸.

Dandolo, elçilerin teklifi kabul etmeleri üzerine 40 kişiden oluşan büyük meclisini toplayıp filonun yapımı için onları ikna etti. Bundan sonra San Marco Kilisesi'nde Dandolo ve Fransız elçilerinin de hazır bulunduğu ve Villehardouin'e göre en az 10.000 Venedikli vatandaşın katıldığı bir ayin ve ardından da toplantı gerçekleştirildi. Dandolo'nun insanları San Marco'da toplamasının amacı, böylesi büyük bir girişim için halktan daha fazla destek sağlamaktı. Ayin yapıldıktan sonra Dandolo orada bulunan kalabalığa, elçilerin taleplerine kulak vermelerini istedi ve Geoffroi de Villehardouin'in heyet adına yaptığı konuşmayla vatandaşlarının da

---

¹¹⁶ Villehardouin, IV: 15-17, s. 7. Krş. Queller, **FC**, s. 10.

¹¹⁷ Clari'ye göre (İng. terc. s. 37; Tr. terc. VI: s. 4), Dandolo 100.000 gümüş Mark teklifinde bulunmuş, fakat heyetin bu rakamı fazla bulması nedeniyle 87.000 Markta anlaşmışlardır. Krş. Queller, **FC**, s. 11, n. 23.

¹¹⁸ Villehardouin, IV, V: 18-24, s. 7-9; Clari (İng. terc. s. 37 Tr. terc. VI: s. 4), Venedik'in masrafları kendilerine ait olmak üzere 50 kadirga daha sağlayacağı ve ileride kazanılacak her türlü ganimetin yarısının Venediklilere kalacağı konusunda Villehardouin'i destekler. Krş. Queller, **FC**, s. 11; Jonathan Phillips, **The Fourth Crusade and the Sack of Constantinople**, New York 2005, s. 60-62; Wolff, "The Fourth Crusade", **HC**, C: II, s. 162-163.

desteğini kazandı. Ertesi gün ise elçiler ve Dandolo tekrar bir araya gelip anlaşma metninin kopyalarını imzalayarak mühürlediler¹¹⁹.

Böylece başlangıçtaki hedef İslâm dünyasının o zamanki merkezi Mısır'a saldırıp Müslümanları mağlup ettikten sonra Kudüs'ü tekrar ele geçirmek iken seferin kaderi Venedik'in işin içine dâhil olmasıyla tamamen değiştirecektir¹²⁰.

Filonun bir yıl sonra (29 Haziran 1202) yola çıkmaya hazır hâlde Venedik'te bekleyeceği konusunda anlaşılan elçiler Venedik'ten ayrılarak memleketlerine döndüler¹²¹. Villehardouin ve Alard, Troyes şehrine vardıklarında Kont Thibaut'u çok hasta halde buldular. Mareşali Villehardouin'in Venedik'le anlaştıklarına dâir haberine çok sevinen fakat hastalığının ciddiyetinin farkında olan Thibaut, vasiyetini yazdırmak suretiyle sefer için gerekli bağışları yaptıktan ve görevleri düzenledikten kısa bir süre sonra öldü (24 Mayıs 1201)¹²². Thibaut'un adamları, defin işlemlerinden sonra onun yerine sefere katılacak birini aradırlarsa da

---

¹¹⁹ Antlaşma metni için bkz. Tafel-Thomas, C: I, s. 362-368. Villehardouin'e göre (V, VI: 25-31, s. 9-11), o kendilerinin Fransa'nın en soylu baronları tarafından gönderildiklerini, denizlerde kimsenin Venedikliler kadar güçlü olmadığını ve kendilerine yardım etmeyi kabul edene kadar yerden kalkmayacağını belirtip konuşmasını bitirdi ve ardından diğer elçilerle birlikte kalabalığın önünde diz çöktü. Elçilerin yere kapanmasını gören San Marco'daki kalabalık büyük bir acıma duygusuyla ağlamaya ve "Yardım edeceğiz! Yardım edeceğiz!" diye haykırmaya başladılar. Villehardouin'in Venedik'te bulunduğu süre boyunca yaşanan olaylara doğrudan şahit olması kroniğinin kıymetini artırmakla birlikte, San Marco Kilisesi'nde yaptığı bu konuşma karşısında kalabalığın büyük bir duygu seliyle ağlayarak karşılık verdiği şeklindeki kaydı abartılı görünmektedir. Onun bu abartılı üslubunun altında yatan kaygının, bizzat konuşmayı yapan kişi olması ve bunu kendi eserinde vermesi nedeniyle yaptığı işin gurur verici olduğunu göstermek olduğu kolaylıkla anlaşılmaktadır. Krş. Queller, FC, s. 11-14.

¹²⁰ Villehardouin'de geçen kayda göre (VI: 30, s. 10), Mısır üzerine yapılacak bir saldırının Türklere daha fazla zarar vereceği düşünülmüş ve seferin Mısır'a yapılması konusunda gizlice bir anlaşma sağlanmıştı. Fakat bunun duyulması hâlinde Kudüs'e gitmek için bu sefere katılan askerler ve baronlar arasında büyük bir huzursuzluk yaratacağı düşünüldüğünden, asıl hedefin Kudüs olduğunu söylemeye devam etmek suretiyle bu gerçeği saklamayı tercih etmişlerdir. Krş. Queller, FC, s. 14-16, n. 41; Wolff, "The Fourth Crusade", HC, C: II, s. 163; Donald E. Queller, Thomas F. Madden "Some Further Arguments in Defense of the Venetians on the Fourth Crusade", **Byzantion: Revue de Internationale des Études Byzantines**, C: LXII, 1992, s. 436-444.

¹²¹ Venedik'ten ayrılan elçiler Piacenza'ya kadar birlikte at sürüp burada ayrıldılar. Villehardouin ve Alard Maquereau doğrudan Fransa'ya giderken, diğer dört elçi de daha fazla yardım bulma ümidiyle Cenova ve Pisa'ya gittiler. Bkz. Villehardouin, VI: 32, s. 11. Fakat bizzat bu heyette yer alan Villehardouin'den çok farklı bir kronoloji çizen Clari'ye göre (İng. terc. s. 37; Tr. terc. VI: s. 4), nakliye işini üstlenen elçiler önce Cenova ve Pisa'ya gitmiş fakat her iki şehrin de bu konuda yardım edemeyeceklerini belirtmeleri nedeniyle Venedik'e hareket etmişlerdir.

¹²² Villehardouin, VII: 35-37, s. 12-13.

kimseyi bulamadılar¹²³. Bunun üzerine Thibaut'un ölümüyle birlikte nasıl bir yol izleyeceklerini görüşmek için aynı yılın Haziran ayında Soissons kentinde baronların da katıldığı bir toplantı tertip edildi. Toplantıda söz alan Mareşal Villehardouin, Montferrat Markisi olan Boniface de Montferrat'ın çok bilge ve saygıdeğer bir kişi olduğunu, davet edilmesi hâlinde seve seve geleceğini söyledi¹²⁴. Bu teklif hakkında yapılan uzun tartışmalardan sonra Boniface üzerinde fikir birliğine varıldı ve bir heyet hazırlatılıp, teklifi iletmek üzere Montferrat'a gönderildi. Gelen habercilerden ordunun komutanlığı için kendisiyle görüşülmek istendiğini öğrenen Boniface, tayin olunan günde orada olacağını bildirip elçileri geri gönderdi. Bir süre sonra kontların kendisini beklediği Soissons'a doğru yola çıkan Boniface, önce Fransa Kralı Philippe Augustus'u ziyaret etmek ve sefer hakkında görüşmek için Paris'te durdu. Boniface daha sonra buradan ayrılıp Soissons'a geldi ve Notre-Dame Manastırı'nda kendisini bekleyen baronlar tarafından yinelenen teklifi kabul etti. Manastırdaki törende haçı kabul eden marki, Venedik'te buluşmak üzere buradan ayrıldı¹²⁵.

Soissons'dan ayrılıp Citeaux Manastırı'nı ziyaret eden Boniface, daha sonra lordu olan Alman Kralı Philipp von Schwaben'i ziyaret etmek için Hagenau'da

---

¹²³ Thibaut'un cenaze töreninin ardından, önce kuzeni Bourgogne Düküne, ardından bir başka kuzeni Bar-le-Duc Kontuna haçı kabul etmek suretiyle Thibaut'nun yerine geçmeleri teklif edilmişse de bunlar teklifi kabul etmemişlerdir. Bkz. Villehardouin, VIII: 38, 39, s. 13.

¹²⁴ Villehardouin, VIII: 40, 41, s. 13-14. Boniface, İtalya'nın kuzeyinde yer alan Montferrat bölgesinin markisiydi. Bu sıralarda 50'li yaşlarda olan Boniface, Avrupa'yla güçlü ilişkileri ve savaşçı adamlarının olması nedeniyle ön plâna çıkmaktaydı. Haçlı Seferleri'nde olduğu kadar Bizans İmparatorluğu ve Kudüs Krallığı'yla da güçlü bağları bulunan Montferrat ailesi doğuda da iyi bir şöhrete sahipti. Boniface'ın babası Guillaume, İkinci Haçlı Seferi'ne katılmış ve daha sonra Hittin Savaşı'nda (1187) esir edilmişti. Boniface'in en büyük ağabeyi Guillaume da, Kudüs Kralı cüzzamlı Baudouin'in krallığın geleceği için umut vaat etmemesi üzerine 1176'da Baudouin'in kız kardeşi Sibylle ile evlenmiş, fakat birkaç ay sonra ölmüştü. Doğumunu göremediği oğlu ise ileride V. Baudouin olarak Kudüs kralık tacını giymiştir. Bkz. Runciman, **Haçlı Seferleri**, C: II, s. 344, 372, 385, 395. En küçük kardeşi Reiner, 1180'de Bizans İmparatoru I. Manuel Komnenos'un kızı Maria ile evlenmişti. Bkz. Niketas, **Historia**, s. 140; Niketas, **1180-1195**, s. 11. Boniface'in diğer kardeşi Konrad ise 1187 yılında İmparator II. Isaakios Angelos'un kız kardeşi Theodora'yla evlenmiş, fakat İstanbul'da karıştığı bir olaydan sonra Filistin'e gitmek zorunda kalmıştı (Temmuz 1187). Niketas, **1180-1195**, s. 180-198. Krş. Queller, **FC**, s. 26-30; Wolff, "The Fourth Crusade", **HC**, C: II, s. 164-165; Charles M. Brand, "Boniface of Montferrat", **ODB**, C: I, s. 304-305.

¹²⁵ Clari (İng. terc. s. 35-36; Tr. terc. II-V: s. 2-3), Thibaut'nun ölümünü ve Boniface'ın Soissons'a gelip Haçlı liderlerinin teklifini kabul etmesini, elçilerin Venedik'e gönderilmesinden önce vermek suretiyle olayların kronolojisini karıştırmaktadır. Villehardouin (VIII, IX: 42-44, s. 14-15), olayların bizzat içinde bulunduğu için Haçlıların Venedik'te toplanmasından önceki süreç hakkında Clari'den daha tutarlı ve güvenilirdir. Krş. Queller, **FC**, s. 30-31; Phillips, **The Fourth Crusade**, s. 86-87; Wolff, "The Fourth Crusade", **HC**, C: II, s. 166.

bulunan sarayına gitti¹²⁶. Boniface, Philipp'in sarayında hiç beklemediği bir misafir olan II. Isaakios Angelos'un oğlu Aleksios ile karşılaştı¹²⁷. II. Isaakios Angelos 1195 yılında ağabeyi III. Aleksios Angelos tarafından gerçekleştirilen bir komployla gözlerine mil çekilip tahttan indirilmiş ve oğlu Aleksios ile birlikte hapse atılmıştı. Fakat Niketas'a göre, intikamın asla uyumayacağını unutan III. Aleksios onları sıkı bir göz hapsinde tutmamış, hatta yeğeni Aleksios'u serbest bırakmıştı. Bu fırsatı kullanan Aleksios, amcasından intikam almak için gerekli desteği sağlamak amacıyla bir yolunu bulup kız kardeşi Irene ve kocası Philipp'in yanına kaçmayı başarmıştı¹²⁸.

Ne var ki, genç Aleksios eniştesi Philipp'ten umduğu yardımı bulamadı. Zira Philipp, III. Innocentius tarafından desteklenen Otto ile mücadele etmekteydi ve aforoz edildiği için yardım edebilecek konumda değildi¹²⁹. Bu durum Aleksios'u, 1202 Şubat sonu gibi Roma'ya gidip Papa III. Innocentius'tan yardım istemeye zorladı. Fakat Innocentius da bu konuda yardım edemeyeceğini belirtip Aleksios'u Almanya'ya geri gönderdi. Bu arada Aleksios'un Roma'ya gitmek üzere Philipp'in sarayından ayrılmasından bir süre sonra Boniface da önce papayı ziyaret etmek ve

¹²⁶ Villehardouin, IX: 45, s. 15. Krş. Queller, FC, s. 32.

¹²⁷ Clari, (İng. terc. s. 45-46; Tr. terc. XVII: s. 10).

¹²⁸ Aleksios'un Almanya'ya kaçışını ayrıntılı biçimde anlatan Niketas'ın kaydına göre (1195-1206, s. 102-104), III. Aleksios, kardeşi II. Isaakios'un gözlerine mil çekip tahttan indirdikten sonra onu Pera'da hapsedmişti. Fakat burada sıkı bir denetim altında tutulmayan II. Isaakios, dışarıyla haberleşme konusunda hiç sıkıntı yaşamıyordu. Isaakios, kendisini sık sık kayıklarla ziyarete gelen Latinler vasıtasıyla kızı Irene'ye mektuplar gönderdiği sıralarda, III. Aleksios, Isaakios'un oğlu olan yeğenini hapisten çıkarmak gibi bir hata yapmıştı. Nihayet III. Aleksios'un Trakya'ya düzenlediği bir sefer esnasında yanında götürdüğü Aleksios, Büyükçekmece'den (Athyras) bindiği kayıkla daha önce anlaşmış olduğu Pisa gemisine götürüldü. Kaçtığı anlaşılınca dışarı giden gemilerin aranması emri verildi. Fakat imparatorun adamları, saçlarını kesip Latin kıyafeti giyen Aleksios'u tanımadılar. Aleksios böylece Ankona şehrine ulaştı. Burada kendisini karşılayan kız kardeşi Irene'nin adamlarıyla Almanya'ya getirildi. Bu olayın geçtiği bir diğer kaynak olan Novgorod Kroniği (**The Chronicle of Novgorod 1016-1471**, çev. Robert Michell, Nevill Forbes, Camden Third Series, XXV, Londra 1914, s. 43-44.) konuyu biraz farklı anlatmaktadır. Buna kroniğe göre, II. Isaakios, hapse atılan oğlu Aleksios'un serbest bırakılması için kardeşi III. Aleksios'a yalvarmış, imparator da onlara güvenip taht mücadelesine girişmeyeceklerine dâir yemin etmeleri üzerine onlarla anlaşmıştır. Fakat bir süre sonra II. Isaakios, şehirden kaçması ve taht için mücadele etmesi konusunda oğlunu ikna etmiş ve yapılan bir plân sonucunda bir gemiye bindirilen Aleksios gemideki bir fiçimin içine saklanmıştır. Bunu öğrenen imparator, adamlarına gemilerin aranmasını emretse de Aleksios yakalanamamış ve Almanya'ya kaçmıştır. Krş. Charles M. Brand, **Byzantium Confronts the West, 1180-1204**, Cambridge 1968, s. 228; Queller, FC, s. 33, n. 70.

¹²⁹ Queller, FC, s. 35-37.

ardından kendi memleketine gidip seferin son hazırlıklarını tamamlamak amacıyla muhtemelen 1202 Mart ayında Philipp'in sarayından ayrıldı¹³⁰.

1. 3. Haçlı Ordunun Venedik'ten Ayrılışı ve Zara'yı Ele Geçirmesi

Haçlılar 1202 ilkbaharında yola çıkmadan önce son hazırlıklarını tamamlamaktaydılar. Askerler, sefer sırasında kendilerine lâzım olacak parayı bulmak için topraklarını satmak ya da rehin bırakmakla meşgulken, kontlar ve baronlar da aynı şekilde gerekli malzemeleri ve iaşeyi sağlamaya çalışıyor ve memleketlerinden uzunca bir süre uzak kalacakları için evlerindeki işleri düzenliyorlardı¹³¹. Nihayet Venedik'te toplanmak üzere memleketlerinden ayrılan Haçlılar, Haziran ayı başlarında Venedik'e varmaya ve çadırlarını Venediklilerin kendilerine gösterdikleri San Nikola Adası'na kurmaya başladılar¹³².

Venedikliler de Haçlılarla yaptıkları anlaşma gereği hazırlıklarını tamamlamışlardı. Böylesi bir filonun hazırlanması büyük ve zahmetli bir iş olduğundan Clari'nin kaydına göre Venedik Doju Dandolo, Venediklilerin ticarî yolculuğa çıkmalarını yasaklayıp, herkesin gemi yapımına yardım etmesini emretmişti¹³³.

---

¹³⁰ 1201'in sonu 1202'nin başı gibi gerçekleşen bu görüşmede genç Aleksios, Novgorod Kroniğinde geçen bir ifadeye göre (**Novgorod**, s. 44.), İstanbul halkının tamamının kendi idaresini arzuladığını belirterek amcasına karşı III. Innocentius'tan yardım istiyordu. Fakat Aleksios'un söyledikleri papayı hiç etkilemedi. Zira hâlihazırda hazırlıkları devam eden bir Haçlı Seferi vardı ve papa bu seferi riske atmak istemiyordu. Diğer taraftan makamına geldiği 1198'den beri III. Aleksios Angelos'la yazışan II. Innocentius, büyük ihtimalle bu yazışmalardan imparatorun kiliselerin birliğini kabul edip papalığın otoritesini tanıyacağı izlenimine kapıldığı için imparatorun aleyhinde bir adım atmak istemiyordu. Bunun yanında genç Aleksios'un hem papalığın hem de Bizans'ın düşmanı sayılan Philipp von Schwaben'in sarayından gelmesi, III. Innocentius'un yardım etmeyi kabul etmemesindeki diğer önemli sebeplerden biriydi. Krş. Queller, **FC**, s. 37-39. III. Innocentius ve III. Aleksios arasındaki yazışmalar için bkz. Brand, **Byzantium Confronts**, s. 224-229. Aleksios'un Roma ziyaretinden, papanın III. Aleksios'a gönderdiği 16 Kasım 1202 tarihli bir mektupta da bahsedilmektedir. Bkz. *Registers*, s. 36-37, n. 134.

¹³¹ Queller, **FC**, s. 40-41; Phillips, **The Fourth Crusade**, s. 95-101.

¹³² Venedikliler, bu kadar kalabalık bir Haçlı grubunu şehirde tehlike oluşturabilecekleri endişesiyle şehrin karşısında bulunan bu adaya yerleştirildiler. Bkz. Villehardouin, X: 47, s. 16; Clari, (İng. terc. s. 38-39; Tr. terc. IX, X: s. 5); *Devastatio*, s. 213-214. Krş. Queller, **FC**, s. 42-44.

¹³³ Clari, (İng. terc. s. 38; Tr. terc. VII, XI: s. 5-6). Krş. Queller, **FC**, s. 44.

Bu arada seferin lideri Boniface'ın 15 Ağustos'ta Venedik'e ulaşmasından kısa bir süre sonra Dandolo, alacaklarını tahsil etmek için adamlarıyla birlikte San Nikola Adası'na gitti¹³⁴. Fakat Haçlı kampında büyük bir problem vardı. Zira Haçı kabul edenlerin bir kısmının hiç yola çıkmaması, bir kısmının da Filistin'e gitmek için farklı limanlarda toplanması sebebiyle Venedik'te toplanması düşünülen 33.500 kişinin yalnızca üçte biri buraya gelmiş, beklenenden az kişinin sefere katılmasından dolayı Haçlılar maddî sıkıntıya düşmüştü¹³⁵. Haçlıların bir kısmının kendi paylarına düşen parayı ödediklerini ve gelmeyenlerin borçlarını ödemeyeceklerini bildirmeleri üzerine Flandre, Blois ve Saint-Paul kontları ile Boniface ellerindeki paralar, gümüş ve altın kap kacaklarla Venedik'e olan borçlarını kapatmaya çalıştılar. Fakat tüm uğraşlarına rağmen 85.000 Marklık borçlarının 34.000'i hâlâ duruyor ve sefer tıkanmış görünüyordu. Daha fazla para bulamayacaklarını anlayan liderler durumu Dandolo'ya ilettiler¹³⁶. Haçlıların borçlarını ödeyemeyecek durumda olduklarını gören Dandolo, şehirde bir buçuk yıldır ticaret yapmayı yasaklayıp tüm güçlerini bu filonun yapımına harcamalarının karşılığını alamadığı için çok kızgındı. Öyle ki, Robert de Clari'ye göre borçlarını ödemedikleri takdirde adadan ayrılamayacakları, su ve erzaklarının kesileceği yönünde Haçlıları tehdit etmişti¹³⁷.

Venedik'e olan borç ödenemediği için sefer daha başlamadan tehlikeye girmişti. Bu durum San Nicola Adası'nda sıkışıp kalan Haçlılar'ı, Dandolo'dan gelecek her türlü teklifi kabul etmek zorunda bıraktı. Thibaut'nun ölümünden sonra

---

¹³⁴ *Devastatio*, s. 214.

¹³⁵ Venedik'te toplanması beklenen Haçlıların sayısı 33.500 olarak verilir. Bununla birlikte Venedik'e gelmeyenlerin bir kısmı Marsilya, Cenova ve Puglia (İtalya'nın güneydoğu kıyılarında, Foggia'dan Lecce'ye uzanan bölge) limanlarında toplandılar. Bu arada Flandre'dan Jean de Nêle kumandasında yola çıkan Flandre kontu Baudouin'in zengin ve güçlü donanması da olumsuz hava koşulları nedeniyle tüm yaz mevsimini ters esen rüzgârları aşip Cebelitarık Boğazı'nı geçmekle harcamıştı. Daha sonra burada Müslümanlara ait bir limanı zapt eden donanma kışı geçirmek için Marsilya kentine hareket etmiştir. Bkz. Villehardouin, X, XI: 48-50, 54, 55, s. 16-17. Venedik'te toplanan Haçlıların sayısı hakkında krş. Queller, **FC**, 45-48, n. 60; Wolff, "The Fourth Crusade", **HC**, C: II, s. 167.

¹³⁶ Villehardouin, XII: 58-61, s. 18-19; Krş. Queller, **FC**, s. 51-52; Wolff, "The Fourth Crusade", **HC**, C: II, s. 167.

¹³⁷ Fakat Clari (İng. terc. s. 40; Tr. terc. XI: s. 6), akıllı bir adam olan Dandolo'nun Haçlılara yetecek kadar erzak ve içecek götürülmesine müsaade ettiğini belirtir. Clari'nin verdiği bilgiler, Zara şehrini ele geçirmek isteyen Venediklilerin kendileriyle birlikte savaşmaları yönünde Haçlılara baskı yaptıklarını yazan diğer Latin kronikleri tarafından da doğrulanmaktadır. Bkz. *Soissons*, s. 233; *Halberstadt*, s. 250; *Alberic of Trois*, s. 295.

seferin lideri seçilen Boniface de Montferrat da Venediklilerle her türlü anlaşmaya hazır olunca seferin kontrolü tamamen Venedik'in eline geçti¹³⁸.

Venedik'in hiçbir şekilde maddî kayba uğramasını istemeyen Dandolo, Haçlıların içine düştükleri sıkıntılı durumdan faydalanmanın yolunu bulmuştu. Venedik, Dalmaçya bölgesinin hâkimiyeti konusunda yıllardan beri Macarlarla mücadele etmekteydi. Dalmaçya kıyısındaki Zara¹³⁹ ise bölgenin en önemli şehirlerinden biriydi. Haçlı ordugâhından ayrıldıktan sonra adamlarıyla bir toplantı gerçekleştiren Dandolo, onlara Zara'yı almak için Haçlıları kendi yanlarına çekebileceklerini belirtti. Adamlarının bu teklifi çok cazip bulması üzerine tekrar San Nicola Adası'na giden Dandolo, Fransız liderleriyle yaptığı görüşmede, kış mevsiminin gelmesi sebebiyle denizlerin yolculuğa çıkmak için elverişli olmadığını, bununla birlikte Venedik'e yakın ve çok zengin olan Zara isimli bir şehrin bulunduğunu ve bu şehri ele geçirmek için kendilerine yardım ettikleri takdirde kalan borçlarının ertelenebileceğini ve kışı bu şehirde geçirmek suretiyle burada dinlenebileceklerini teklif etti. Haçlı liderleri bunun üzerine Dandolo'nun Zara teklifini görüşmek için müsaade istediler. Aralarında yaptıkları görüşmede ordudakilerin bir kısmı bu fikre karşı olsa da Venedik'te sıkışan Haçlılar teklifi kabul etmek zorunda kaldılar¹⁴⁰. Bunun üzerine San Marco'da Dandolo'nun, baronların ve Venediklilerin katıldığı bir ayin düzenlendi. Ayinden önce kürsüye çıkan Dandolo, kilisedeki kalabalığa dönerek "*Senyörler, dünyanın en iyi insanlarıyla şimdiye kadar girişilmiş en yüce işe ortak oldunuz; ben yaşlı, zayıf ve hasta bir adamım ve dinlenmeye ihtiyacım var. Fakat sizleri senyörünüzden daha iyi yönetecek kimsenin*

¹³⁸ Runciman (C: III, s. 101, n. 16.), Latin kronist Ernoul'un, 1202 ilkbaharında Mısır Sultanı el-Âdil ile Dandolo arasında bir ticaret antlaşması yapıldığını ve Venedik'in Mısır'a karşı herhangi bir Haçlı seferine müsaade etmeyeceğine dâir söz verdiğini kesin bir şekilde dile getirdiğini belirtir.

¹³⁹ XII. yüzyılda sürekli el değiştiren Zara şehri, Venedik için siyasî ve ekonomik bakımdan stratejik bir konumdaydı. Zira Venedik, Adriyatik Denizi'nde sıkışması hâlinde Akdeniz'deki limanlara ulaşamayacağını, dolayısıyla bu durumun kendi sonunu getireceğini bildiği için Zara şehri üzerinden Adriyatik'e hâkim olacak hiçbir güçlü devleti istememekteydi. Bununla yanında şehir, Venedik ekonomisi için de önemliydi. Çünkü Venedik, tersanelerinde gemi inşa etmek için meşe ağacı kullanıyor fakat bu ağaç Venedik'in hinterlandında pek bulunmuyordu. Zara ise Dalmaçya ormanlarında yetişen kaliteli meşe ağaçlarının nakledildiği önemli bir şehirdi. Bkz. Queller, **FC**, s. 56-57; Alexander P. Kazhdan "Zara", **ODB**, C: III, s. 2220-2221.

¹⁴⁰ Villehardouin, XIII: 62, 63, s. 19-20; Clari, (İng. terc. s. 41-42; Tr. terc. XII: s. 7). Kontların bu teklifi kabul etmeleri tüm Haçlı ordusunun kabul ettiği anlamına gelmiyordu. Zira Zara'ya saldırma fikri yalnızca fakirler arasında değil aynı zamanda ordudaki bazı kontlar ve din adamları arasında da hoşnutsuzluk meydana getirmiş, bu sebeple bunların bir kısmı evlerinin yolunu tutmuşlardı. Krs. Queller, **FC**, s. 56-63; Wolff, "The Fourth Crusade", **HC**, C: II, s. 167-168.

olmadığını görüyorum. Sizi korumak ve idare etmek için haçı elime almamı ve ülkeyi korumak üzere benim yerime oğlumun geçmesini kabul ederseniz, sizlerle ve Haçlılarla birlikte ben de ölüm kalım yolculuğuna çıkacağım.” dedi ve kiliseyi dolduran Venediklilerin sevinç çılgınlıkları karşısında mihrabın önüne geçip diz çöktü. Sonra herkes görsün diye büyük ve pamuklu şapkasının önüne haç diktirmek suretiyle haçı kabul etti. Dandolo’nun bu hareketini gören pek çok Venedikli de haçı kabul etti¹⁴¹.

Diğer taraftan eniştesi Philipp ve III. Innocentius’tan beklediği desteği bulamayan genç Aleksios, filo Venedik’ten hareket etmeden önce elçilerini Eylül 1202 dolaylarında Venedik’e göndermişti. Bizans tahtını amcasının elinden almak isteyen genç Aleksios’un elçileri vasıtasıyla ilettiği yardım talebini dikkatle dinleyen Boniface ve kontlar, borçlarını ödemedeki sıkıntı çektikleri için maddî desteğe ihtiyaç duyuyorlardı. Bu sebeple böyle bir teklifi kaçırmak istemediler ve sefer için kendilerine yardım ettiği takdirde genç Aleksios’a yardım edeceklerini bildirmek için Philipp’in sarayına haberciler gönderdiler¹⁴².

Venedik ve Roma’da bunlar yaşanırken, Bizans İmparatoru III. Aleksios, Alman Kralı Philipp’in yanına kaçan yeğeni Aleksios’un Almanya ve Roma’daki

¹⁴¹ Villehardouin, XIV: 64-69, s. 20-21.

¹⁴² Villehardouin’in (XV: 70-72, s. 21-22), Aleksios’un yaklaşık bir yıl önce Almanya’ya, Philipp’in sarayına kaçtığından ve Boniface de Montferrat ve III. Innocentius ile görüştüğünden haberdar olmadığı anlaşılıyor. Zira onun kroniğine göre, İstanbul’dan deniz yoluyla Ancona’ya kaçan Aleksios, buradan Almanya’ya giderken (Kuzey İtalya’da yer alan) Verona şehrine geldi. Aleksios, burada çok sayıda Haçlı’nın Venedik’e doğru gittiğini görünce yanındaki adamları kendisine Haçlılardan yardım isteyebileceklerini teklif ettiler Aleksios da daha sonra yardım istemek için habercilerini Venedik’in karşısında bulunan San Nicola adasındaki Boniface Montferrat ve baronlara gönderdi. Villehardouin’in bu bilgiler arasında Dandolo’nun ismini vermemesinden, Venedik Doj’unun bu görüşmeye dâhil olmadığı, biraz daha ileri götürülecek olursa haberdar olmadığı şeklinde bir sonuç çıkmakla birlikte Venediklilerin ve dolayısıyla Dandolo’nun bu heyetten haberdar olmaması pek mümkün görünmemektedir. Buradan Haçlılar’ın, gemileri bir yıllığına kiraladıkları için Dandolo ve Venediklilere danışmadan filoyu kendi istedikleri istikamete götürebilecekleri şeklinde bir çıkarım da yapılabilir. Fakat Haçlılar borçlarını ödeyemedikleri için seferin kontrolünün Venedik’e geçtiği, Venediklilerin San Nicola Adası’nda bulunan Haçlıları dikkatle takip edip baskı altında tuttukları, dolayısıyla Boniface ve baronların, seferin kaderini tamamen değiştirecek nitelikte böylesi büyük bir teklifi, filonun sahibi olan Venediklilerin haberi olmadan kabul edemeyecekleri göz ardı edilmemelidir. Bu sebeple görüşmenin yapıldığı esnada San Nicola Adası’nda bulunan Villehardouin’in sadece burada yapılan görüşmeye katılıp kroniğinde kaydetmesi, Dandolo’nun ve Venediklilerin bu heyetten habersiz olduğu anlamına gelmeyeceği gibi onların seferdeki kritik konularını da göz ardı etmemize neden olmaktadır. Öyle görünüyor ki, Dandolo heyetin gelişinden ve taşıdığı mesajlardan haberdar olup Venedik’in çıkarı için planlar yapmaktaydı. Aleksios’un batıya kaçış tarihi hakkında krş. Brand, **Byzantium Confronts**, s. 275-276; Queller, **FC**, s. 64; Wolff, “The Fourth Crusade”, **HC**, C: II, s. 168-169.

hareketlerini takip etmekteydi. III. Aleksios, III. Innocentius ile 1198 yılından beri sürdürdüğü yazışmalarda sürekli Katolik Kilisesi'nin üstünlüğünü tanımaya çağrılmasına rağmen papa tarafından ikna edilememişti. Fakat yeğeni Aleksios'un Venedik'te toplanan Haçlılardan ve papadan yardım talep etmesiyle birlikte dengelerin değişmesi üzerine Bizans tahtını kaybetme endişesi duymaya başlayan III. Aleksios, yeğenine yardım edilmesini engellemek için papaya elçiler gönderdi¹⁴³.

Bu arada yola çıkmak için son hazırlıklarını yapan askerler atları, silahları ve erzakı gemilere yükledikten sonra üç yüzden fazla mancınık ve çakalozu da güvertelere yerleştirdiler. Böylece tüm hazırlıkların tamamlanmasının ardından, 200 ile 240 arasında gemiden oluşan bu büyük filo Ekim ayının ilk haftasında Venedik'ten yelken açtı¹⁴⁴. Venedik'ten ayrıldıktan sonra Dandolo, emri altındaki gemilerle birlikte Adriyatik'in kuzeyinde yer alan İstirya Yarımadası'na giderken, filonun geri kalan kısmı önce aynı yarımadanın güney ucunda yer alan Pula şehrine, ardından 10 Kasım 1202'de Zara şehrine hareket etti¹⁴⁵. Dandolo ve adamlarının da Zara'ya gelmesiyle tekrar birleşen filo, limanın girişindeki zincirleri kırmak suretiyle karaya yanaştı ve askerler atlarını, savaş makinalarını gemilerden indirdikten sonra kamplarını kurdular. 12 Kasım'da Zara şehrinden bir heyet Haçlıların kampına gelerek Dandolo'ya, can ve mal güvenliğinin sağlanması koşuluyla teslim olacaklarını bildirdi. Bu teklif, Zara'yı kuşatma girişimiyle uğraşmayacağı için Dandolo'yu sevindirirse de, konuyu baronlarla da görüşmesi gerektiğini söyleyip çadırından ayrıldı. Fakat Dandolo'nun oradan ayrılmasından sonra Zara'ya saldırma fikrine karşı çıkan Simon de Montfort çadıra girerek şehirden gelen heyete, papanın Zara şehrine saldırıyı yasakladığını, şehir halkının kendini koruyabileceğini ve bu yüzden teslim olmamaları gerektiğini söyledi. Simon'un sözlerini dikkatle dinleyen heyettekiler bunun üzerine çadırdan ayrılıp şehre geri döndüler¹⁴⁶. Öte yandan

¹⁴³ Krş. Queller, **FC**, s. 66-67, n. 60; Phillips, **The Fourth Crusade**, s. 94-95. Ayrıca Birinci Bölüm, s. 38, n. 130'a bkz.

¹⁴⁴ Villehardouin, XVI: 75, 76, s. 22-23. Filodaki gemilerin sayısı hakkında kroniklerde geçen sayılar için bkz. *Count Hugh*, s. 191; *Devastatio*, s. 214; Niketas, **1195-1206**, s. 107; Krş. Queller, **FC**, s. 68-69.

¹⁴⁵ Dandolo, Venedik'in doğusunda bulunan İstirya Yarımadası'na, buradaki şehirleri itaat altına almak için gitmiştir. Bkz. Villehardouin, XVI: 75-77, s. 22-23; Clari, (İng. terc. s. 42-43; Tr. terc. XIII, XIV: s. 8); *Devastatio*, s. 214-215. Krş. Queller, **FC**, s. 67-72.

¹⁴⁶ Clari'ye göre (İng. terc. 43-44; Tr. terc. XIV: s. 9), Zara sâkinleri, şehre saldıracak kişilerin aforoz edileceğine dâir III. Innocentius'tan temin ettikleri bir mektubu haberciler vasıtasıyla Dandolo'ya ve

baronların da kuşatma teklifini kabul etmesi üzerine çadırına geri dönen Dandolo, çadırında elçileri değil Simon de Montfort ve onun destekçilerini buldu. Bu sırada Vaux Manastırı başrahibi Gui, papadan aldığı yetkiyle Hıristiyan bir şehir olan Zara'ya saldırıyı yasakladığını çünkü kendileri (Haçlılar) haçı kabul etmiş insanlar olduklarından bu yasağı dikkate almadıkları takdirde aforoz edileceklerini sert bir şekilde dile getirdi¹⁴⁷. Bu duruma çok sinirlenen Dandolo, Haçlı liderlerine dönerek verdikleri sözü tutmaları konusunda uyarınca onlar da yardım edeceklerini söylediler. Bunun üzerine mancınık, çakaloz ve diğer savaş makinalarını surların karşısına yerleştirmek suretiyle kuşatmaya başladılar. Gemilerin üzerindeki mancınıkların da kullanılmasıyla şiddeti artan saldırılara daha fazla dayanamayan şehir 24 Kasım günü hücumla ele geçirildi ve ardından Fransızlar ve Venedikliler tarafından acımasızca yağma edildi¹⁴⁸. Diğer taraftan Zara'yı ele geçirdikleri için III. Innocentius tarafından aforoz edilen Haçlılar, kente yerleştikten bir süre sonra saldırının haklı gerekçelere dayandığı konusunda papayı ikna etmek ve aforoz cezasının kaldırılması için Roma'ya bir heyet gönderdiler¹⁴⁹.

---

baronlara göndermelerine rağmen Dandolo, şehri zapt etmekteki ısrarını sürdürmüştür. Bununla birlikte Clari'de geçen bu bilginin askerler arasında dolaşan bir hikâyenin bozulmuş hali olabileceği ihtimali üzerinde durulmaktadır. Krş. Queller, **FC**, s. 74, n. 105.

¹⁴⁷ III. Innocentius'un, Haçlı ordusuna eşlik etmesi için temsilcisi sıfatıyla gönderdiği Peter Capuano, filonun Venedik'ten demir almasından hemen önce şehirden ayrılıp Roma'ya geri dönmüştü. Roma'ya döndükten sonra papanın huzuruna çıkan Peter Capuano, Venediklilerin ve Fransızların birlikte Zara'ya saldırıyı haber verince, bu duruma çok kızan papa Hıristiyan bir şehir olan Zara'ya karşı herhangi bir saldırıda bulunulmaması yönünde yazdığı bir mektupta hem Haçlıları hem de Venediklileri sert bir dille uyarıyordu. Bu mektup bir şekilde Gui'ye ulaştı ve o da Dandolo'nun çadırında bulunan liderleri, mektubu referans göstermek suretiyle, şehre saldırı konusunda durdurmaya çalıştı. Fakat III. Innocentius'un mektubu ne Venediklilere ne de Fransızlara engel olabildi. Villehardouin'e göre (XVII: 80-83, s. 24-25), Gui ayağa kalkarak papadan aldığı yetkiyle bu kente saldırıyı yasakladığını söylemişti. Burada papadan alınan yetkiden Villehardouin'in kastettiği muhtemelen bahsi geçen mektuptur. Krş. Queller, **FC**, s. 65-74, n. 105; Wolff, "The Fourth Crusade", **HC**, C: II, s. 173-174.

¹⁴⁸ Zara zapt edildikten sonra şehrin mahalleleri ve ele geçirilen ganimet Fransızlar ve Venedikliler arasında ikiye bölündü. Villehardouin (XVII, XVIII: 84-90, s. 25-26) bu paylaşımın eşit bir şekilde yapıldığını aktarsa da; *Devastatio Constantinopolitana*'nın verdiği bilgilerden (s. 215) en iyi yerlerin ve pahada ağır ganimetin zengin ve güçlülere gittiğini, fakirlik ve açlık sıkıntısı çeken alt tabakadaki Haçlıların da bu durumdan rahatsızlık duydukları anlaşılmaktadır. Zira şehrin alınmasının üçüncü günü akşamında Fransızlar ve Venedikliler arasında sokaklara taşan bir çatışma meydana gelmiş ve neredeyse 100 kişinin öldüğü bu çatışma ertesi gün Dandolo'nun ve baronların çabalarıyla güçlükle bastırılabilmiştir. Ayrıca bkz. Clari, (İng. terc. s. 44; Tr. terc. XIV, XV: s. 9); *Halberstadt*, s. 251. Krş. Queller, **FC**, s. 73-78; Phillips, **Fourth Crusade**, s. 113-120.

¹⁴⁹ Villehardouin, XXII: 105-107, s. 30-31; Clari, (İng. terc. s. 44-45; Tr. terc. XV: s. 9-10); *Halberstadt*, s. 252; Krş. Queller, **FC**, s. 81-82; Wolff, "The Fourth Crusade", **HC**, C: II, s. 175.

1. 4. Haçlıları İstanbul'a Çağıran II. Isaakios'un Oğlu Aleksios'un Babası ile Birlikte Müşterek İmparator Olarak Bizans Tahtına Çıkması

Aralık ayının ortasına doğru, Haçlı filosu Venedik'ten hareket edeceği zaman bazı işlerinden dolayı orduya katılmayan seferin komutanı Boniface de Montferrat Zara'ya geldi¹⁵⁰. Boniface'ın gelmesinden yaklaşık iki hafta sonra ise Almanya'da, Philipp von Schwaben'in yanında bulunan genç Aleksios'un elçileri buraya geldiler (1 Ocak 1203). Dandolo'nun kaldığı yere götürülen elçilerle birlikte Fransız baronlarının da katılmış olduğu bir toplantı yapıldı. Gerçekleştirilen bu toplantıda İmparator III. Aleksios'un haksız bir şekilde Bizans tahtını ele geçirdiğini anlatmaya başlayan elçiler, yardım edip Bizans tahtına çıkardıkları takdirde, hapisteki imparator II. Isaakios Angelos'un oğlu Aleksios'un Roma'nın üstünlüğünü tanıyıp kiliselerin birleştirilmesine fırsat sağlayacağını; Haçlılar ve Venedikliler arasında eşit bir şekilde bölünmek üzere 200.000 gümüş Mark vereceğini, ordunun bir yıllık masrafını karşılayacağını, Haçlıların hizmetine verilmek üzere 10.000 kişilik bir ordu hazırlayacağını ve kendi hayatı boyunca ihtiyaçlarını karşılayacağı 500 kişilik bir şövalye birliğini Filistin'e göndereceğini söylediler¹⁵¹.

Aleksios'un yardım talebi karşılığında vaat ettikleri, Dandolo ve özellikle maddî yönden büyük sıkıntılar yaşayan Fransız liderleri için hiç şüphesiz çok cazip bir teklifti. Bunun üzerine teklifin görüşülmesi için ertesi gün bir meclis kurulmasına karar verildi. Fakat elçiler tarafından getirilen teklifin okunmasıyla başlayan toplantı çok sert tartışmalarla devam etti. Zira ordu İstanbul'a gitme fikri sebebiyle bölünmüştü. İstanbul'a gitmeyi reddeden muhalif kesimin başını çeken Vaux Manastırı Başrahibi Gui, bu teklifin Hıristiyanlara karşı yürümek anlamına geldiğini ve İstanbul'a gitmeyi kabul etmeyeceklerini çünkü Kudüs'e gitmek için yola çıktıklarını sert bir şekilde dile getirmekteydi. İstanbul'a gitmeyi destekleyen Boniface, Dandolo ve baronlar ise Kudüs'e gitmek için önce bu teklifin kabul edilmesi gerektiğini ısrarla savunuyorlardı. Fakat her iki grubun da birbirini ikna etmeye çalıştığı teklif üzerinde ne baronlar ne de din adamları fikir birliğine

¹⁵⁰ Villehardouin, XIX: 91, s. 26-27.

¹⁵¹ Villehardouin, XIX: 92, 93, s. 27; *Devastatio*, s. 216; *Halberstadt*, s. 252-253; Krş. Queller, **FC**, s. 82-83; Wolff, "The Fourth Crusade", **HC**, C: II, s. 174.

varabildiler. Bununla birlikte kendi aralarında bir toplantı düzenleyen Boniface, Flandre Kontu Baudouin, Blois Kontu Louis, Saint-Paul Kontu Hugues ve Villehardouin'in ismini vermediği sekiz kişiyle birlikte toplam 12 kişi, Aleksios'un teklifini kabul etme konusunda aralarında anlaşıp Dandolo'nun kaldığı saraya giderek anlaşmayı imzaladılar ve genç Aleksios'un gelmesi için Philipp'in sarayına bir heyet gönderdiler¹⁵². Sonuçta bu anlaşma, ticarî imtiyazlarını Bizans İmparatorluğu'nun tüm topraklarına yaymak isteyen Venedik'e büyük bir fırsat sağlarken sefer de İstanbul üzerine yönlendirilmiş oldu¹⁵³.

Bu arada Roma'ya gönderilen heyet, beraberinde iki mektup ve bazı sözlü talimatlarla Zara'ya geri geldi. İlk mektup, pişmanlık gösterdikleri takdirde Haçlıların günahlarının bağışlanacağından bahsetmesi nedeniyle Haçlılar tarafından memnuniyetle karşılanmıştı. Fakat diğer mektup, III. Innocentius'un kolay kolay affetmeyeceğini anladığımız Venediklilerin aforoz edildiklerinin yazılı olması sebebiyle, duyulması hâlinde ordudaki muhalefetin artacağı konusunda endişelenen liderler tarafından saklandı¹⁵⁴. Fakat mektubun saklanması, ordudaki muhalif kontların, askerlerin ve din adamlarının memnuniyetsizliklerini engelleyemedi. Sonuçta bunların bir kısmı Zara'da ordudan ayrıldılar. Bazılarıysa protesto etmekle birlikte orduda kalmaya devam etti¹⁵⁵.

Diğer taraftan Zara'dan ayrılmak için hazırlıklara başlayan askerler 7 Nisan'da çadırlarını limanda kurarken, Venedikliler de şehirdeki kiliseler ve çan kuleleri hariç, burçları ve binaları yıkıyorlardı. O zaman Dandolo ve Boniface, Aleksios'u karşılamak için filonun bir kısmıyla Zara'da kalırken, diğerlerinin Korfu Adası'na gidip kendilerini beklemeleri emredildi. 1 Mayıs'ta Korfu Adası'na varan

¹⁵² Villehardouin, XX: 95-99, s. 28-29; *Devastatio*, s. 216; *Halberstadt*, s. 252-253. Krş. Queller, **FC**, s. 83-88; Phillips, **The Fourth Crusade**, s. 127-134; Wolff, "The Fourth Crusade", **HC**, C: II, s. 174.

¹⁵³ Runciman, **Haçlı Seferleri**, C: III, s. 103.

¹⁵⁴ Villehardouin (XXII: 106, 107, s. 31), Haçlıların aforoz cezalarının kaldırılmasına dâir mektubu doğrulamaktadır. Bununla birlikte ordunun en üst kademesinde yer alıp görüşmelerin neredeyse tamamına katılmasına rağmen Villehardouin, Venediklilerin aforoz edildiklerine dâir hiçbir bilgiden bahsetmemektedir. Ayrıca bkz. *Registers*, s. 45-48; *Halberstadt*, s. 252. Krş. Queller, **FC**, s. 89-91; Wolff, "The Fourth Crusade", **HC**, C: II, s. 175.

¹⁵⁵ Orduyu terk edenlerin bir kısmı Macar Kralı Emeric'le anlaşmak suretiyle Macaristan üzerinden İtalya'ya, oradan deniz yoluyla Filistin'e yelken açtılar. Bkz. Villehardouin, XXI, XXIII: 100-102, 109, 110, s. 29-32; *Count Hugh*, s. 198-199; *Devastatio*, s. 216; *Halberstadt*, s. 252. Krş. Queller, **FC**, s. 92-93; Wolff, "The Fourth Crusade", **HC**, C: II, 175.

Haçlılar yaklaşık üç hafta burada dinlenip Aleksios'un gelmesini beklediler¹⁵⁶. Dandolo ve Boniface ise 25 Nisan'da Zara'ya varan Aleksios'la birlikte Zara'dan ayrılıp Draç şehrine geldiler ve burada şehir halkının Aleksios'a bağlılığı alındıktan sonra tekrar demir alıp Korfu Adası'na hareket ettiler. Fakat ordudaki muhalefet Aleksios'un Korfu'ya gelmesinden sonra da devam etmekteydi. Zira Villehardouin'e göre ordunun yarısından fazlası ordugâhtan çekilip kamplarını başka bir bölgede kurmuşlardı. Durumun kötüye gitmesi üzerine Fransız liderleri, Aleksios ve bazı din adamlarıyla birlikte muhaliflerin kurduğu kampa giderek orduyu terk etmemeleri için kendilerine yalvardılar ve zorla da olsa onları ikna ettiler¹⁵⁷.

Haçlılar Korfu Adası'nda dinlenmekle meşgulken İmparator III. Aleksios'un yaklaşan Haçlı ordusu karşısında önlem alıp almadığıyla ilgili Bizans tarihçisi Niketas'ın eserinde kıymetli bilgiler mevcuttur. Niketas'a göre, imparator uzun süredir Latinler hakkında alınan istihbarata itibar etmeyip hiçbir önlem almıyordu ve gelen raporlara rağmen vaktini tepeleri düzleştirip bağ dikmeye ve hamamlar inşa etmeye harcamaktaydı. Fakat Zara'da Dandolo ve Boniface ile buluşan yeğeni Aleksios'un buradan ayrıldıktan sonra Draç şehrine gittiğini ve şehir halkının ona bağlılığını bildirdiğini duyunca III. Aleksios nihayet haberlerin ciddiyetini anlayıp

---

¹⁵⁶ Önden gönderilen Haçlılar Korfu'ya vardıkları zaman, Halberstadt kroniğinde geçen kayda göre (s. 254); Korfu'nun başpiskoposu Haçlı ordusundaki bazı Katolik din adamlarını öğle yemeğine davet etti. Bu esnada Ortodoks ve Katolik din adamları arasında Roma'nın üstünlüğüne dâir başlayan bir konuşma, Korfu başpiskoposunun, Roma askerlerinin Hz. İsa'yı çarmıha germesi gerçeğinden başka Katolik Kilisesi'nin hiçbir üstünlüğünü bilmediğini söylemesi üzerine alevlenerek sert bir tartışmaya dönüştü. Fakat bir süre sonra Aleksios'un Korfu'ya geldiğini öğrenen Korfu sakinleri, Haçlıların üzerlerine mancınıklarla taşlar fırlatmak suretiyle onları limandan ayrılmaya zorladılar. Bunun üzerine Haçlılar da geri dönüp şehrin büyük bir kısmını yakıp yıktılar. Bu olay, Ortodoks inancına mensup Bizanslıların Katolik Kilisesi'nin kurallarını benimsemeyeceğini göstermesi ve Latinlerden yardım alan bir imparatorluk adayının Bizanslılar arasında hoş karşılanmayacağını göstermesi bakımından önemlidir. Krş. Queller, **FC**, s. 96-97; Wolff, "The Fourth Crusade", **HC**, C: II, 176-177.

¹⁵⁷ Muhalifler, kendilerine yalvaran Aleksios ve Haçlı liderlerinin ricalarını, İstanbul'a gittikten sonra 29 Eylül 1203'e denk gelen Saint Michel yortusuna kadar orada kalıp, bu tarihten sonra Suriye'ye gitmek isterlerse on beş gün içinde kendilerine bir donanma hazırlanması ve kendilerini aldatmamaları hususunda İncil üzerine yemin edilmesi şartıyla kabul ettiler. Bkz. Villehardouin, XXIV: 113-117, s. 33-34; Clari, (İng. terc. s. 58-59, 66; Tr. terc. XXXI-XXXIII, XXXIX, s. 11-13); *Count Hugh*, s. 187-189; *Devastatio*, s. 216; *Halberstadt*, s. 253-254. Krş. Queller, **FC**, s. 94-99; Wolff, "The Fourth Crusade", **HC**, C: II, 177.

önlem almaya karar verdi. Bu bakımdan çürümüş 20 kadar geminin tamir edilmesini, surların sağlamlaştırılmasını ve sur dışındaki evlerin yıkılmasını emretti¹⁵⁸.

Korfu'dan ayrılmak için hazırlıklara başlayan Haçlılar 24 Mayıs 1203'te limandan demir alarak İstanbul'a doğru tekrar yola koyuldular. Yelkenleri dolduran güçlü rüzgârlarla Mora Yarımadası'nın etrafından dolaşan filo Eğriboz (Euboia) Adası'na vardı. Burada kurulan mecliste alınan kararlarla Boniface, Baudouin ve Aleksios filonun bir bölümünü alarak Eğriboz'un güneydoğusundaki Andros Adası'nı ele geçirmeye giderken, Eğriboz'da kalanlara Çanakkale (Abydos) şehrine gidip kendilerini beklemeleri emredildi¹⁵⁹. Çanakkale'de sekiz gün kalan Haçlılar, Boniface, Aleksios, Baudouin ve beraberindekilerin de gelmesiyle birlikte tekrar yola koyulup Çanakkale Boğazı'ndan ilerleyerek 23 Haziran 1203'te Yeşilköy'e (Ayestafanos) geldiler. O akşam dinlenip ertesi sabah tekrar yelken açan Haçlılar iyi bir rüzgârla şehrin güney surlarına yakın bir şekilde ilerleyerek Kadıköy'e demir attılar. Burada kamp kurup iki gün dinlendikten sonra 26 Haziran'da Üsküdar'a (Skutarion) geçtiler¹⁶⁰. Burada Bizans birlikleriyle Haçlılar arasındaki ilk çatışma gerçekleşti. Başlarında imparatorun büyük dükü¹⁶¹ bulunduğu halde Damatrys¹⁶² denilen yerde mevzilenen Bizans birliği, devriyeye çıkan seksen Haçlı şövalyesini görünce iki taraf derhal savaş düzenine geçti. Fakat ilk çarpışmada bozguna uğrayan Bizans askerlerinin kaçması üzerine Haçlılar elde ettikleri ganimetlerle kampa geri döndüler¹⁶³.

---

¹⁵⁸ Niketas (1195-1206, s. 108-109), donanma komutanı olan Mikhail Stryphnos'un, gemilerin çapaları ve yelkenleri gibi para edecek ne varsa sattığını öne sürmektedir. Krş. Brand, **Byzantium Confronts**, s. 147; Queller, **FC**, s. 104-108.

¹⁵⁹ Haçlıların Korfu Adası'ndan Çanakkale'ye kadarki yolculuğu hakkında geniş bilgi için bkz. Villehardouin, XXV: 119-125, s. 34-36; Clari, (İng. terc. s. 66-67; Tr. terc. XL: s. 13); *Count Hugh*, s. 189-90; *Halberstadt*, s. 254-255, n. 76; *Alberic of Trois*, s. 296-297. Krş. Queller, **FC**, s. 103-104; Wolff, "The Fourth Crusade", **HC**, C: II, s. 177.

¹⁶⁰ Villehardouin, XXV-XXVII: 126-137, s. 36-39; *Alberic of Trois*, s. 298; Niketas, 1195-1206, s. 110. Krş. Queller, **FC**, s. 108-110.

¹⁶¹ Bizans birliğinin başında bulunan ve Villehardouin'in büyük dük olarak bahsettiği kişi muhtemelen Mikhail Stryphnos idi. Bkz. Villehardouin, XXVIII: 139, s. 40, n.19. Krş. Queller, **FC**, s. 111, n. 68; Charles M. Brand, "Stryphnos, Michael", **ODB**, C: III, s. 1968.

¹⁶² Demirkent'e göre, Niketas, Damatrys olarak verdiği bu yerle Çamlıca tepelerini kastetmektedir. Bkz. Niketas, 1195-1206, s. 111, n. 219. Villehardouin (XXVII: 139, s. 40) burayı "*ordudan üç fersah ötede*" bir dağın eteğinde çadırların kurulu olduğu yer olarak verir.

¹⁶³ Villehardouin, XXVIII: 138-140, s. 39-40; Niketas, 1195-1206, s. 111. Krş. Queller, **FC**, s. 111-112.

Haçlıların hareketlerini takip eden ve yeğeni Aleksios'un Haçlılarla birlikte olduğunu bilen İmparator III. Aleksios, bu mağlubiyetin ertesi günü Nicolas Roux isimli bir elçiyi Haçlıların Üsküdar'da bulunan kampına gönderdi. Oraya vardığında Dandolo ve baronlarla görüşen Nicolas, topraklarından çekilmek koşuluyla İmparator Aleksios'un erzak ve para verebileceğini ve kendilerine kötülük yapmak istemediğini; fakat kötü bir niyetleri varsa hepsinin kılıçtan geçirileceğini ilettiler. Bunun üzerine Haçlılar adına söz alan Conon de Béthude elçiye dönerek, bu toprakların Bizans tahtını haksızca ele geçiren III. Aleksios'a değil, yeğeni Aleksios'a ait olduğunu ve ona geri vermesi gerektiğini söyledi. Daha sonra imparatorun bu söylenenleri kabul etmemesi hâlinde tekrar elçi göndermemesi söylenip Bizans elçisi geri gönderildi¹⁶⁴.

Ertesi gün ordugâhta düzenlenen bir toplantıda nasıl bir yol izleneceği tartışılırken, Dandolo'nun önerisi üzerine, İstanbul halkının genç Aleksios'un geldiğinden haberdar olması için onu bir gemiye bindirmek suretiyle şehir surlarının yakınına götürüp halka göstermeye karar verdiler. Böylece gemilerden birine binen Dandolo, Boniface ve Aleksios, kendilerine eşlik eden 10 gemiyle birlikte şehrin Marmara Denizi surlarına yaklaştılar. Gemilerle surların dibinde gidip gelmek suretiyle insanların dikkatini çekmeye çalışırken, içindekiler de Aleksios'u gösterip Bizans tahtının gerçek mirasçının yanlarında olduğunu söylemekteydiler. Fakat Aleksios'a bağlılık konusunda şehir halkından hiçbir karşılık gelmeyince, Üsküdar'a dönmek zorunda kaldılar¹⁶⁵.

Böylece başkent halkının genç Aleksios'u desteklemediğini anlayan Dandolo ve Fransız baronları, ertesi gün kampta düzenlenen ayinden sonra gerçekleştirdikleri toplantıda şehre saldırmaya karar verdiler. Bu bakımdan komutası Flandre Kontu Bauouduin'e verilen öncü birlik haricinde altı birlik daha oluşturularak derhal savaş hazırlıklarına başladılar. Saldırı için kararlaştırılan 5 Temmuz günü geldiğinde

---

¹⁶⁴ Villehardouin, XXIX: 141-144, s. 40-41; Clari, (İng. terc. s. 67; Tr. terc. XLI, s. 14); *Count Hugh*, s. 190. Krş. Queller, FC, s. 112-113.

¹⁶⁵ Villehardouin, XXX: 145-146, s. 42; Clari, (İng. terc. s. 67-68; Tr. terc. XLI: s. 14). Fransız kontlar, Avrupa'daki hükümdarlara ve III. Innocentius'a gönderdikleri 25 Ağustos 1203 tarihli ortak mektupta, kendilerine İstanbul'daki halkın büyük bir kesiminin genç Aleksios'un idaresini arzuladıkları şeklinde söylentilerin geldiği yazmışlardı. Bkz. *Registers*, s. 81-82. Krş. Queller, FC, s. 113-114.

sabahın sessizliğini borazan ve davul sesleri bozdu. Üzerlerine mancınık ve çakaloz gibi ağır savaş makinalarının yerleştirilmiş olduğu gemiler, içlerinde binlerce şövalye, asker ve atlarla birlikte Üsküdar'dan demir alarak ilk çıkarmayı yapacakları Galata'ya yöneldiler. İmparator ise askerlerini Galata sahili boyunca yerleştirmek suretiyle düşmana karşı önlem almıştı. Fakat sahildeki bu Bizans askerleri, Haçlıların kendilerinden korkmayıp karaya çıkmaya başlamaları üzerine fazla bir direnme göstermeden kaçtılar. Bizans askerlerinin kaçmasının ardından Galata kıyısının emniyete alınmasıyla birlikte gemilerdeki diğer askerler de gemilerden indiler¹⁶⁶.

Geceyi sıkı bir güvenlik altında sahilde geçiren Haçlılar, ertesi gün Haliç limanının anahtarı olan Galata Kulesi'ni ele geçirdiler¹⁶⁷. Bu arada Venedikliler, filoyu emniyete almak amacıyla Haliç'in girişinde bulunan ve düşman gemisi görüldüğü zaman gerilen kalın zinciri kırmak suretiyle gemileri Haliç Limanı'na soktular¹⁶⁸. Dört gün boyunca Galata'da kalan Fransızlar ve Venedikliler, şehre nasıl saldıracıklarına dâir yaptıkları toplantı sonucunda, denizde daha iyi savaşan Venediklilerin Haliç surlarına, Fransızların ise Eyüp (Kosmidion) tarafındaki kara surlarına saldırımlarına karar verildi. Beşinci gün (10 Temmuz 1203) geldiğinde Venedikliler gemilerle Haliç'in iç kısmına ilerlerken, Fransızlar da Galata Limanı'ndan kara yoluyla şehrin en kuzeybatı köşesinde bulunan Blakhernai Sarayı'nın karşı kıyısına (bugün Hasköy-Halıcıoğlu mevki) geldiler. Burada bulunan ve Bizans askerleri tarafından bir kısmı yıkılan köprüyü onarıp karşıya geçen Fransızlar 11 Temmuz'da Blakhernai Sarayı'nın kuzeybatısında yer alan Eyüp'e gelip burada ordugâh kurdular. Bundan sonra derhal savaş hazırlıklarına başlayan Fransızlar, kampın etrafını sağlam kazıklar ve tahtalarla örüp mancınık ve çakalozları saldırıya hazır hâle getirmekle meşgulken, Venedikliler de gemilerin üzerinde

¹⁶⁶ Villehardouin, XXX-XXXII, 147-158, s. 42-45; Clari, (İng. terc. s. 68-69; Tr. terc. XLI-XLIII: s. 14-15); *Count Hugh*, s. 190-191; Niketas, **1195-1206**, s. 111-112. Krş. Queller, **FC**, s. 114-117.

¹⁶⁷ Saint-Paul Kontu Louis'nin batıya gönderdiği mektubunda (s. 191-193), İngilizler, Pisahlılar, Cenovalılar ve Danimarkalılar tarafından korunduğunu belirttiği ve varlığı diğer kronikler tarafından da doğrulanan Galata Limanı'ndaki bu kule, bugünkü Galata Kulesi'yle karıştırılmamalıdır. Kulenin ele geçirilmesi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Villehardouin, XXXII: 159-161, s. 45; Clari, (İng. terc. s. 69-70; Tr. terc. XLIII, XLIV: s. 15-16); *Alberic of Trois*, s. 298. Krş. Brand, **Byzantium Confronts**, s. 238, n. 10; Queller, **FC**, s. 117, n. 91.

¹⁶⁸ Kırılan zincir sonradan (Şubat 1205) İstanbul'daki Latinler tarafından zafer nişânesi olarak Akkâ şehrine gönderildi. Bkz. *Count Hugh*, s. 191; *Alberic of Trois*, s. 298; Niketas, **1195-1206**, s. 112, n. 221, 176.

bulunan mancınıkları savaşa hazır hale getiriyordu. Dandolo ayrıca gemi serenlerinin üstüne, Haliç surlarının bazı bölümlerine ulaşabilecek uzunlukta ve birkaç adamın aynı anda geçebileceği köprülerin yapılmasını emretti¹⁶⁹.

Bu arada Fransızlar 16 Temmuz'a kadar ordugâhlarını sağlamlaştırıp saldırı için son hazırlıklarını yaparken, Bizans askerleri gün içerisinde birkaç defa şehrin kapılarından çıkarak Haçlıların kampına saldırılarda bulunuyorlardı. Hazırlıklarını tamamlayan Fransızlar ve Venedikliler, ertesi sabah karadan ve denizden saldırıya başladılar. Dört Fransız birliği, İngiliz ve Danimarkalı askerlerin başarıyla savunduğu Blakhernai Sarayı'nın karşısında bulunan kara surlarını ele geçirmeye çalışırken, Venedikliler de yan yana dizdikleri gemilerle Petrion¹⁷⁰ bölgesine doğru ilerlemekteydiler. Kıyıya yanaşan gemilerden inen Venedikliler karadan, gemilerde kalanlar da serenlerin üstünden uzattıkları merdivenlerle surlara çıkmayı başardılar. Bu esnada Venedikliler ile Bizans askerleri arasında surların ve burçların üzerinde sert bir çatışma başladı. Sonuçta daha fazla mukavemet gösteremeyen Bizans askerlerinin kaçması üzerine Venedikliler 25 burcu ele geçirdiler. Diğer taraftan Niketas'ın gönülsüzce silaha sarıldığını söylediği İmparator III. Aleksios da bu sırada ordusuyla birlikte Romanos Kapısı'ndan (Topkapı) çıkıp Haçlıların ordugâhına ok atımı bir mesafeye kadar yaklaşmıştı. Fakat herhangi bir saldırı emri vermeden bir süre öylece bekleyen imparator daha sonra şehre geri çekildi. Dandolo ise imparatorun Fransız ordugâhına saldırmak üzere olduğu haberini alır almaz Venediklilere, ele geçirilen bölgeleri ateşe vermelerini ve oradan ayrılıp Fransızların yardımına gitmelerini emretmişti¹⁷¹.

İmparator III. Aleksios o gece (17-18 Temmuz) kızlarından Irene'yle birlikte, götürebileceği kadar altın ve mücevherleri de yanına alarak İstanbul'u terk edip

---

¹⁶⁹ Yapılan hazırlıklar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Villehardouin, XXXIII: 162-164, s. 46, 47; Clari, (İng. terc. s. 70-71; Tr. terc. XLIV: s. 16-17); *Count Hugh*, s. 193-194; Niketas, **1195-1206**, s. 112-114. Krş. Queller, **FC**, s. 119-122. Haliç'teki surlar hakkında bkz. Alexander Van Milligen, **Byzantine Constantinople: The Walls of the City and Adjoining Historical Sites**, London 1899, s. 194.

¹⁷⁰ Petria kapısının olduğu bölgedir. Bkz. Niketas, **1195-1206**, s. 114, n. 225.

¹⁷¹ Villehardouin, XXXIV-XXXVII: 166-181, s. 47-52; Clari, (İng. terc. s. 71-76; Tr. terc. XLIV-XLVIII: s. 17-21); *Count Hugh*, s. 194-197; *Devastatio*, s. 217; Niketas, **1195-1206**, s. 114-116. Krş. Queller, **FC**, s. 123-128; Wolff, "The Fourth Crusade", **HC**, C: II, s. 179; T. F. Madden, "The Fires of the Fourth Crusade in Constantinople. 1203-1204: A Damage Assessment", **Byzantinische Zeitschrift**, C: LXXXIV-LXXXV/1, 1991-1992, s. 73-74.

Develtos¹⁷² şehrine kaçtı. İmparatorun kaçtığı öğrenilince, Fransızların ve Venediklilerin tekrar saldıracaklarını bildiklerinden saraydakiler büyük bir telâşa kapıldılar. Bunun üzerine o zaman tüm gözler hapiste olan eski imparator II. Isaakios Angelos'a çevrildi. O gece hapisten çıkartılıp tahta geçirilen II. Isaakios, ağabeyi III. Aleksios'un kaçtığını ve kendisinin tahta çıkartıldığını haberciler vasıtasıyla oğlu Aleksios'a ve Haçlı liderlerine bildirdi. Fransızlar ve Venedikliler bu haberi alır almaz çok sevindiler. Fakat Bizanslılara güvenmedikleri için o sabah tekrar silahlandılar ve söylendiği gibi Isaakios tahta çıkmışsa oğlu Aleksios ile yaptıkları anlaşmayı kabul etmesini aksi hâlde Aleksios'u bırakmayacaklarını bildirmek için Blakhernai Sarayı'na bir heyet gönderdiler. II. Isaakios'un huzuruna çıktıkları zaman heyetteki isimlerden biri olan Geoffroi de Villehardouin, imparatora oğlunun imzaladığı anlaşmayı aynen okudu. II. Isaakios, anlaşma şartlarını ağır bulmasına rağmen imzalamak zorunda kaldı. Bunun üzerine oğlu Aleksios saraya getirildi ve 1 Ağustos 1203'te yapılan törenle babası II. Isaakios ile birlikte IV. Aleksios olarak imparatorluk tahtına çıktı¹⁷³.

Tahta çıktıktan sonra Galata'da bulunan Latinleri sık sık ziyarete gidip kendilerine hediyeler götüren IV. Aleksios, aynı zamanda Fransızlara ve Venediklilere toplam 200.000 gümüş Mark olan borcunu da ödemeye başladı¹⁷⁴. Ne var ki, imparatorluğun hazinesinde yeterli paranın olmaması üzerine IV. Aleksios ve babası II. Isaakios borçlarını ödemek için kiliselerdeki kutsal eşyalara ve tasvirilere yöneldiler¹⁷⁵. Bu arada Haçlıların İstanbul'dan hareket edecekleri 29 Eylül tarihinin yaklaşmasına rağmen borcun tamamı henüz ödenmemişti. Bu tarihe kadar borcun tamamının ödenmeyeceğini anlayan IV. Aleksios, Galata'daki kampa gidip Dandolo ve Fransız liderlerle yaptığı görüşmede, hareket tarihini 1204'ün Mart ayına kadar ertelemelerini rica etti. IV. Aleksios bu şekilde hem borcunun vadesini uzatmış hem de Edirne'yi zapt edip tekrar imparatorluk iddiasında bulunan amcası III. Aleksios'a

---

¹⁷² Develtos, Bulgaristan'ın Karadeniz kıyısında bulunan Burgaz isimli şehrin 20 kilometre kadar güneybatısında yer alır. Bkz. Robert Browning, "Develtos", **ODB**, C: I, s. 615-616.

¹⁷³ Villehardouin; XXXVIII-XL: 182-190, 193, s. 52-56; Clari, (İng. terc. s. 77; Tr. terc. LII: s. 21-22); *Registers*, s. 83; *Count Hugh*, s. 198; Niketas, **1195-1206**, s. 116, 119-121. Krş. Queller, **FC**, s. 129-133; Wolff, "The Fourth Crusade", **HC**, C: II, s. 179.

¹⁷⁴ Villehardouin, XL: 193, s. 56; Clari, (İng. terc. s. 81; Tr. terc. LVI: s. 24). Krş. Queller, **FC**, s. 137, n. 16.

¹⁷⁵ Niketas, **1195-1206**, s. 121, 126.

karşı Latinlerin desteğini kazanmış olacaktı. Bunun karşılığında ise amcasının ele geçirdiği Trakya'daki şehirleri geri alıp oradan gelecek paralarla filonun bir yıl daha Haçlıların hizmetinde kalması için tüm masraflarını karşılama sözünü verdi. Bu teklif, İstanbul'da daha fazla kalmamaları gerektiğini söyleyen muhalif Haçlılar arasında büyük itirazlara sebep olduysa da uzun tartışmaların sonunda kabul edildi¹⁷⁶.

1. 5. Bizanslılar ile Haçlılar Arasındaki İlişkilerin Gerilmesi ve İstanbul'un Haçlılar Tarafından Zaptı

Bununla birlikte İstanbul'daki Bizanslılar ile Latinler arasındaki ilişkiler 1203 Ağustos'undan itibaren bozulmaya başladı. Zira Latinlerle dostluk kuran IV. Aleksios'un Ortodoks Kilisesi'ni Roma'ya bağlamak için söz vermesi ve Haçlılara olan borcunu ödemek için kiliselerdeki kutsal eşyalara yönelmesi, şehirdeki Bizans ahalisinin Latinlere olan nefretini artırmıştı. Haçlı şövalyelerinin İstanbul sokaklarında rahatça gezmesi ve şehrin dışındaki köylere düzenledikleri yağma hareketleri de Bizanslıları kızdıran diğer bir sebepti. Öte yandan Haçlılar da IV. Aleksios'un kendilerine pek çok vaatte bulunup yerine getirmemesi sebebiyle sinirlenmeye başlamıştı. Sonuçta bu gergin hava iki taraf arasında bir çatışmayı kaçınılmaz hale getirmişti¹⁷⁷. IV. Aleksios'un bazı Haçlı liderleri ve onların askerleriyle birlikte amcası III. Aleksios'u yakalamak için İstanbul'dan ayrılmasından sonra şehirdeki Bizanslılar muhtemelen 18 Ağustos'ta kentin Haliç bölgesindeki mahallelerinde yaşayan Pisa ve Amalfi kökenli İtalyan tacirlere ve ailelerine saldırıp mallarını yağmaladılar. Bunun üzerine bu insanlar Bizanslıların öfkesinden korkup şehirde daha fazla kalmaya cesaret edemeyerek, kurtarabildikleri ne varsa kayıklara yüklemek suretiyle Galata kıyısına geçmek zorunda kaldılar. Ertesi gün Venediklilerden ve Pisalılardan oluşan bir grup Bizans ahalisinin saldırısına misilleme olarak Galata'dan gemilere binip Haliç kıyısında bulunan

¹⁷⁶ Villehardouin, XLI, XLII: 194-199, s. 56-58; Clari, (İng. terc. s. 81; Tr. terc. LVII: s. 24); *Registers*, s. 83-84; *Count Hugh*, s. 200-201; *Devastatio*, s. 218; Niketas, **1195-1206**, s. 126-127. Krş. Queller, **FC**, s. 142-143.

¹⁷⁷ Runciman, **Haçlı Seferleri**, C: III, s. 106.

Müslüman tacirlere ait *Mitaton*¹⁷⁸ isimli binaya saldırdılar. Bu saldırının haberini alan Bizanslılar derhal Müslümanların yardımına koşunca, saldırıyı düzenleyen grup bölgede yangın çıkartmak suretiyle geri çekildi. Rüzgârın da etkisiyle büyüyen ve birkaç gün süren yangın, Marmara surlarına kadar yayılarak şehrin büyük bir bölümünü yakıp geçti ve başkent halkı bu yangından dolayı büyük bir maddî zarara uğradı. Fakat aileleriyle birlikte uzun süredir İstanbul'da yaşayan Latin kökenli vatandaşların bu saldırıdan sonra Galata'ya kaçıp şehri bir yıl sonra zapt edecek Fransızlar ve Venediklilerle birleşmeleri ve onlara kent hakkında stratejik bilgiler vermeleri Bizanslılar için bu yangının sonuçlarından daha vahim olmuştur¹⁷⁹.

Bu arada amcasını yakalamak için İpsala (Kypsella)'ya kadar giden IV. Aleksios, yaklaşık üç ay sonra geri döndü (11 Kasım 1203)¹⁸⁰. İstanbul'a döndükten sonra Haçlılara karşı tavırları değişen IV. Aleksios, Galata'daki kamplarını artık ziyaret etmediği gibi ödeme yapmayı da kesti. Sık sık adam gönderip borcunu ödemesi konusunda uyardıkları müşterek imparatorun soğuk davranışlarından ve ödeme yapmamasından onun artık anlaşmaya uymayacağını düşünen Dandolo, Boniface ve Fransız liderler, aralarında gerçekleştirdikleri toplantıda IV. Aleksios ve babası II. Isaakios'u borçlarını ödemeleri konusunda son defa uyarmak için Blakhernai Sarayı'na bir heyet göndermeye karar verdiler. Ne var ki gerçekleştirilen bu görüşme ödeme konusunda hiçbir netice sağlamadı. Aksine birbirlerine karşı meydan okuyan Bizanslılar ve Haçlılar arasındaki ilişkiler kopma noktasına geldi¹⁸¹. Fakat mevsimin kış olması büyük bir savaşın yapılmasını engelliyordu. Bunun yerine iki taraf arasında denizde ve karada daha küçük boyutlarda karşılıklı saldırılar gerçekleştirilmekteydi. Bu arada bahar mevsiminin gelmesiyle şehre tekrar saldırılacağını ve Venedik gemilerinin bu saldırılarda çok etkili olduğunu bilen

¹⁷⁸ Mitaton için bkz. Niketas, **1195-1206**, s. 123, n. 238. Ayrıca bkz. T. F. Madden, "The Fires of the Fourth Crusade", s. 75; Glaire D. Anderson, "Islamic Spaces and Diplomacy in Constantinople (Tenth to Thirteenth Centuries C.E)", **Medieval Encounters**, C: XV, sy. 1, 2009, s. 94-98.

¹⁷⁹ Villehardouin (XLIV: 203-205, s. 60), Galata'ya kaçan Latinlerin sayısının 15.000'i bulunduğunu aktarır. Krş. *Devastatio*, s. 217-218; Niketas, **1195-1206**, s. 122-125. Yangının zarar verdiği yerler hakkında hazırlanmış bir harita ve geniş bilgi için bkz. Madden, "The Fires of the Fourth Crusade", s. 74-84, 93.

¹⁸⁰ IV. Aleksios'un Trakya'ya düzenlediği sefer hakkında bkz. Villehardouin, XLV: 207, s. 61; Clari, (İng. terc. s. 81-82; Tr. terc. LVII: s. 24-25); Niketas, **1195-1206**, s. 127.

¹⁸¹ Villehardouin, XLV, XLVI: 207-215, s. 61-63; Clari, (İng. terc. s. 83; Tr. terc. LVIII, LIX: s. 25-26). Krş. Queller, **FC**, s. 152-155.

Bizanslılar, Latinlerin Haliç kıyısına düzenledikleri saldırılara karşılık olarak, 20 Aralık 1203 ve 1 Ocak 1204 tarihlerinde içlerini odun ve yağ fiçileriyle doldurup ateşe verdikleri gemileri Galata kıyısına göndermek suretiyle burada bulunan Venedik gemilerini yakma girişiminde bulundular. Fakat Venediklilerin her iki saldırıda da tehlikeyi önceden fark edip filoyu son anda kurtarması sayesinde bu girişim sonuçsuz kaldı¹⁸².

Başkent halkının yaptığı baskılara rağmen Bizans tahtının müşterek imparatorları II. Isaakios ve oğlu IV. Aleksios Latinlere karşı silaha sarılmada gönülsüz davranıyorlardı. Şehir halkı bunun üzerine *protovestiarios*¹⁸³ unvanlı Murtzuphlos'un etrafında birleşerek Latinlere karşı düzenlenen saldırılara katılmaya başladı. Murtzuphlos, gerçekleştirdiği bu saldırılarda pek başarılı olamasa da halk içindeki desteğini büyük ölçüde artırmıştı. Bu durum IV. Aleksios'un itibarının ve meşruiyetinin halkın gözünde ağır bir şekilde sarsılmasına sebep oldu. Zira başkent halkı, surların hemen dışında bulunan düşmanlarına karşı askerleriyle birlikte savaştıkları bir imparator istiyor, fakat IV. Aleksios bu konuda hiçbir adım atmıyordu. Bu nedenle 25 Ocak'ta Ayasofya Kilisesi'nde toplanan bir kalabalık, senato üyelerini ve din adamlarını da zorla getirmek suretiyle artık Angeloslar tarafından idare edilmek istemediklerini belirtip başka bir imparator seçilmesini istediler. İki gün boyunca kimi seçecekleri üzerinde tartışan Ayasofya'daki bu insanlar, Nikolaos Kanabos'u, gönülsüz olmasına rağmen, 27 Ocak'ta zorla imparator seçtiler. Bu olayı öğrenip büyük bir telaşa kapılan IV. Aleksios bunun üzerine Kanabos'u bertaraf etmek ve onun taraftarlarını bastırmak için Boniface'la görüştüğünden sonra Latin askerlerini saraya sokmaya karar verdi. Fakat IV. Aleksios'un bu plânını öğrenen Murtzuphlos, Vereg muhafız birliğinin lideriyle konuşup onu kendi tarafına çektiğinden sonra tahtı ele geçirmek için plânını uygulamaya koyuldu. Bu bakımdan bir gece vakti IV. Aleksios'un yanına gelerek, sarayın kapısında kendisini öldürmek isteyen öfkeli bir kalabalığın beklediğini söylemek suretiyle onu kandırıp hapse attırdı.

---

¹⁸² Gemilere düzenlenen saldırılar hakkında bilgi vermeyen Niketas (1195-1206, s. 130-131), Latinlerin pek çok defa gemilerle şehrin kıyılarına gelip Bizanslılarla savaştıklarını kaydetmiştir. Venedik gemilerine düzenlenen saldırılardan önce Latinlerin ve Bizanslıların kış boyunca birbirleriyle çatıştıklarını yazan Villehardouin (XLVII: 216-220, s. 63-64) ve *Devastatio Constantinopolitana* (s. 219) bu hususta Niketas'ı doğrulamaktadırlar. Ayrıca bkz. Clari, (İng. terc. s. 84; Tr. terc. LX: s. 26-27); *Registers*, s. 100-101. Krş. Queller, FC, s. 156-158.

¹⁸³ İmparatorun gardiobundan sorumlu olan kişidir. Bkz. Niketas, 1195-1206, s. 254-255.

Ardından Kanabos'u da bertaraf eden Murtzuphlos 5 Şubat 1204 tarihinde tek başına imparator oldu¹⁸⁴. II. Isaakios ise bu sıralarda ölüm döşeğindeydi¹⁸⁵.

Murtzuphlos'un imparator olmasıyla Bizanslılar ile Haçlılar arasında hem karada hem de denizde meydana gelen çatışmalar artarak devam etti. Bizans askerleri karada düzenledikleri saldırılarda zaman zaman surlardan çıkış hareketi yapmak suretiyle yiyecek aramak için Galata'daki kamplarından ayrılan Haçlılara baskın verip saldırmaktaydılar. O zaman, başlarında Flandre Kontu Baudouin'in kardeşi Henri'nin bulunduğu bir Fransız birliğinin yiyecek aramak için 2 Şubat'ta Philea¹⁸⁶ kentine hareket ettiklerini öğrenen Murtzuphlos, bu birliğe saldırmaya karar vermişti. Bu yüzden askerleriyle birlikte şehirden çıkan Murtzuphlos, Philea'dan ayrılan birliğine dönüş yolunda pusu kurdu. Fakat bir ormanın girişinde Latinlere saldıran Bizans askerleri, bozguna uğrayıp kaçtılar (5-6 Şubat). Murtzuphlos'un esir edilmekten son anda kurtulduğu bu bozguna değerli taşlarla kaplı çok kıymetli bir Meryem Ana ikonası da Latinlerin eline geçti¹⁸⁷.

Bu arada Murtzuphlos ve Dandolo 7 Şubat'ta barış konusunda konuşmak için Eyüp sahilinde bir görüşme gerçekleştirdiler. Dandolo bu görüşme sırasında Murtzuphlos'tan 50 *kentenare*¹⁸⁸ altın talep etmekteydi. Niketas ayrıca Dandolo'nun,

---

¹⁸⁴ Nikolaos Kanabos'un imparator seçilmesi ve daha sonra Murtzuphlos'un tahtı ele geçirmesi sürecinde yaşanan olaylar hakkında bkz. Villehardouin, XLVIII: 221-223, s. 64-65; Clari, (İng. terc. s. 85-86; Tr. terc. LXI, LXII: s. 27-28); *Registers*, s. 101-102; *Devastatio*, s. 220; Niketas, **1195-1206**, s. 131-135, n. 261, 262; Novgorod, s. 45-46. Krş. Queller, **FC**, s. 159-164; Wolff, "The Fourth Crusade", **HC**, C: II, s. 181-182.

¹⁸⁵ Niketas, II. Isaakios'un ölümüyle ilgili bilgi vermemektedir. Fakat Novgorod Kroniği'nde geçen bilgilere göre (s. 45), IV. Aleksios Trakya'dan döndükten sonra babasına "*Sen körsün. Tahta nasıl hâkim olabilirsin? İmparator benim*" dedi. Bunun üzerine Franklara altın ve gümüş verilmesi hususunda verdiği sözlerden ve borçlarını ödemek için manastırların yağmalanmasından büyük pişmanlık duyan II. Isaakios papaz oldu ve bir süre sonra bu dünyadan göçüp gitti. Villehardouin (XLVIII: 223, s. 65) ve Albericus (*Alberic of Trois*, s. 301) ise oğlu IV. Aleksios'un hapsedildiğini duyan II. Isaakios'un hastalanıp öldüğünü kaydederler. Ayrıca bkz. Niketas, **1195-1206**, s. 133, n. 254. Krş. Queller, **FC**, s. 164.

¹⁸⁶ Trakya'nın Karadeniz kıyısında bir yer. Umar, Philea'nın Karaburun olabileceği üzerinde durmaktadır. Bkz. Bilge Umar, **Türkiye'deki Tarihsel Adlar**, İstanbul 1993, s. 661. Krş. Niketas, **1195-1206**, s. 139, n. 266.

¹⁸⁷ Yaşanan bu olay hakkında geniş bilgi için bkz. Villehardouin, XLIX: 226-228, s. 66-67; Clari, (İng. terc. s. 88-90; Tr. terc. LXVI: s. 30-31); *Registers*, s. 103; *Devastatio*, s. 220; *Coggeshall*, s. 285; *Alberic of Trois*, s. 302-303; Niketas, **1195-1206**, s. 139. Krş. Queller, **FC**, s. 165-167.

¹⁸⁸ Geç Roma *pound*'una (*litra*) dayanan Bizans *pound*'unun, aşağı yukarı IX. yüzyıl ile XIII. yüzyıl arasında 319 grama denk gelmekteydi. 100 *pound*'luk bir birim olarak kullanılan *Kentenarion* (kentenare) ise 31,9-32 kilogram yapmaktadır. Bu rakamlarla hesapladığımızda 50 kentenare 5.000 *pound*'a; yani yaklaşık 1.595-1.600 kilografa tekabül eder. Bkz. Christopher Entwistle, "Byzantine

bazı rahatsız edici isteklerde bulunduğunu belirtmektedir. Fakat Dandolo ve Murtzuphlos'un konuştukları sırada Latin askerlerinin birdenbire ortaya çıkıp Murtzuphlos'a ve adamlarına saldırması barış ihtimâlini tamamen ortadan kaldırdı¹⁸⁹. Murtzuphlos ise bu görüşme sayesinde Venediklilerin ve Fransızların alacaklarından vazgeçmeyeceklerini anlamış oldu. Ayrıca Zara'da IV. Aleksios tarafından imzalanan anlaşmanın ne devleti ne de kendisini bağladığını düşünen Murtzuphlos'a göre Aleksios'un ölmesi hâlinde, Haçlılar İstanbul'u terk edeceklerdi¹⁹⁰. Bu düşünceyle hapiste bulunan Aleksios'un öldürülmesi emrini verdi (8-9 Şubat gecesi)¹⁹¹.

Tüm plânlarını IV. Aleksios ile imzaladıkları anlaşmaya göre ayarlayan Haçlılar, IV. Aleksios'un öldürüldüğünü öğrenmeleri üzerine İstanbul'u bu defa kendileri için almaya karar verdiler¹⁹². Bu bakımdan şehrin zapt edilmesi hâlinde ele geçirilen ganimetin paylaşımı, burada kurulacak yeni devlet için imparator seçimi ve İstanbul'u da kapsayacak şekilde imparatorluğun diğer topraklarının paylaşımı konusunda nasıl bir yol izleneceğini kararlaştırmak için düzenlenen bir toplantı sonucunda Dandolo, Boniface, Baudouin ve diğer Fransız liderleri arasında Mart 1204'te bir anlaşma yapıldı¹⁹³. Şehre yapılacak saldırı için de hazırlıklar tüm hızıyla

---

Weights", **The Economic History of Byzantium: From the Seventh through the Fifteenth Century**, C: II, ed. Angeliki E. Laiou, Washington D.C. 2002, s. 611; Erich Schillbach, "Kentenarion", **ODB**, C: II, s. 1121.

¹⁸⁹ Murtzuphlos bu saldırıdan güçlükle kurtulduysa da, pek çok adamı esir edildi. Bkz. Niketas, **1195-1206**, s. 140-141, n. 269. Brand'a göre (**Byzantium Confronts**, s. 252), 50 kentenare (5.000 pound) altın, IV. Aleksios'un Haçlılara olan borcunun hemen hemen yarısı olan 90.000 gümüş Marka tekabül eder. Niketas'ın rahatsız edici istekler olarak belirttiği şartların Venediklilere imtiyaz verilmesi, Roma'nın üstün olduğunun kabulü ve Filistin'deki Haçlılar için yardım edilmesi olduğunu düşünmektedir. Flandre Kontu Baudouin, III. Innocentius'a gönderdiği mektupta, bu görüşmenin Murtzuphlos tarafından talep edildiğini yazmakla birlikte ne Dandolo tarafından istenilen paradan ne de Latinlerin saldırısından bahsetmektedir. Bununla birlikte Baudouin'in aynı mektupta (**Sources**, s. 104-105) Murtzuphlos'un Roma'ya itaati ve Filistin'e yardımı hiçbir şekilde kabul etmediğini belirtmesi, Brand'ı desteklemektedir. Krş. Queller, **FC**, s. 167-168.

¹⁹⁰ Queller, **FC**, s. 169, n. 145.

¹⁹¹ Villehardouin, XLVIII: 223, s. 65; Clari, (İng. terc. s. 85; Tr. terc. LXII: s. 27); Registers, s. 105; *Devastatio*, s. 220; *Alberic of Trois*, s. 301; Niketas, **1195-1206**, s.136.

¹⁹² Clari, (İng. terc. s. 86; Tr. terc. LXII: s. 28).

¹⁹³ Batıda Dördüncü Haçlı Seferi üzerine çalışanların Mart 1204 antlaşması dedikleri bu antlaşmaya göre şehir zapt edilirse ele geçirilen ganimet eşit bir şekilde paylaşılacak üzere bir yerde toplanacaktı. Bunun haricinde altı Fransız ve altı Venedikli temsilciden oluşan bir heyet kurulacak, bu heyet en iyi uygun kişiyi imparator seçecek, imparator olan kişi Blakhernai Sarayı ve Büyük Saray dâhil imparatorluğun dörtte birini alırken, geri kalan dörtte üçlük kısmın yarısı Venediklilere yarısı da Fransızlara verilecek, bunun yanında imparator bir gruptan seçildiğinde, diğer gruba patrik atama hakkı tanınacaktı. Son olarak herkes Mart 1205'e kadar İstanbul'da kalıp imparatora destek olacak, o

sürmekteydi. Bu bakımdan mancınıklar ve çakalozlar gemilerin güvertelerinde kurularak tekrar savaşa hazır hâle getirildiler. Venedikli gemiciler ise Bizanslıların Haliç surlarını yükseltmeleri sebebiyle, gemi serenlerinin üzerindeki köprülere eklemeler yaparak daha da uzattılar. Ayrıca şehre bir yıl önce düzenlenen saldırıda kara surlarında çok zorluk çekilmesine karşılık Venediklilerin daha başarılı olmaları sebebiyle, Fransızların da gemilerde Venediklilerle birlikte Haliç surlarına saldırılarına karar verildi¹⁹⁴.

Murtzuphlos ve Bizanslılar da yaklaşan kuşatma girişimine hazırlanıyorlardı. Saldırının şiddetli olacağını düşündükleri şehir kapılarını Murtzuphlos'un emriyle iç taraftan taş ve direklerle sağlamlaştırdılar. Şehrin Haliç'teki surlarının bazı bölümleri, Venedik gemilerindeki ahşap merdivenlerin ulaşabileceği yakınlıkta olması nedeniyle zayıftı. Bu nedenle Bizanslılar bu surları kalaslarla ve kirişlerle güçlendirdiler. Aynı şekilde üstüne ahşap katlar eklemek suretiyle kuleleri de yükselttiler¹⁹⁵.

Böylece hazırlıklarını tamamlayan Fransızlar ve Venedikliler gemilere binip 9 Nisan Cuma sabahı günün ilk ışıklarıyla birlikte Galata'dan demir aldılar. Şehrin surlarına doğru ilerleyen gemiler yan yana dizilmiş haldeydiler. Kıyıya ulaşan gemiler en yakın yere bağlanırken, Venedikliler bu ahşap köprülerle surlara çıkmaya çalışmalarına rağmen köprülerin, tahkim edilen ve yükseltilen surlara tam olarak yetişememesi ve Bizans askerlerinin o gün surları iyi savunmaları sebebiyle surlara çıkamadılar. Fransızlar da o gün akşama kadar surlarda gedik açmaya çalışsalar da

---

tarihten sonra isteyen gidebilecekti. Anlaşma metni için bkz. Tafel-Thomas, C: I, s. 444-452; Villehardouin, LI: 234, 235, s. 68-69. Clari ayrıca kadınlara tecavüz etmeyeceklerine ve din adamlarına dokunmayacaklarına dâir yemin edildiğini, böyle bir girişimde bulunanın cezalandırılacağını aktarmaktadır. Bkz. Clari, (İng. terc. s. 91-92; Tr. terc. LXVIII: s. 32). Krş. Queller, **FC**, s. 173-176; Wolff, "The Fourth Crusade", **HC**, C: II, s. 182-184.

¹⁹⁴ Fransızların ve Venediklilerin hazırlıkları hakkında geniş bilgi için bkz. Villehardouin, LI: 232, s. 68; Clari, (İng. terc. s. 92; Tr. terc. LXIX: s. 32-33); Niketas, **1195-1206**, s.139.

¹⁹⁵ Villehardouin, LI: 233, s. 68; Clari, (İng. terc. s. 85-92; Tr. terc. XLI, LXIX: s. 27-33); Niketas, **1195-1206**, s. 138. Murtzuphlos'un bu hareketini eleştiren Akropolites'e göre (**Vekayinâme**, s. 21), şehirde ne kadar Latin varsa, bir hile düzenlemesinler diye, hepsinin şehirden kovulması kararı alınmıştı. Bunun üzerine Latinler, doğma büyüme bu ülkenin (Bizans) yerlisi olduklarını, ihanet etmelerinin söz konusu olmayacağını ve gerekirse savaşacaklarını bildirmelerine rağmen kimseyi ikna edemediler. Sonuçta binlerce Latin vatandaşı onlara (Venedikliler) katıldılar. Bunlar düşmana hizmet ettiler çünkü (şehirle ilgili) her şeyi biliyorlardı. Fakat bu olayı Murtzuphlos'un tahtı ele geçirmesinden sonra anlatan Akropolites, olayların yerlerini karıştırmış gözükmektedir. Zira İstanbul'da yaşayan Latin kökenli binlerce kişi, Bizanslıların saldırıları sebebiyle daha 1203 Ağustos ayında Galata'ya geçmişti. Krş. **The History**, s. 110-113, n. 9.

başarılı olamadılar. Nihâyetinde Fransızlar ve Venedikliler Galata'ya çekilmek zorunda kaldılar¹⁹⁶. Kampta gerçekleştirilen toplantıda 12 Nisan Pazartesi günü tekrar saldırıya geçme kararı alındı. Hafta sonunu dinlenip tekrar hazırlanarak ve ayin yaparak geçiren Fransızlar ve Venedikliler, Pazartesi günü şafak sökünce yan yana bağlanan gemilerle Galata'dan tekrar harekete geçtiler. Kıyıya yanaşan birbirine bağlanmış iki geminin köprüsü, sert esen rüzgârın gemileri karaya itmesiyle burçlardan birine ulaşmıştı. O esnada birkaç Venedik ve Fransız askeri merdivenden çıkıp burcu ele geçirmek için Bizans muhafızlarıyla kıyasıya bir mücadeleye girişirken, karaya çıkan diğer askerler de merdivenlerle surlara tırmanıyorlardı. Aralarında Robert de Clari'nin de bulunduğu Pierre d'Amiens idaresindeki bir Fransız grubu ise surların dibindeki bir kapıyı parçaladıktan sonra içeri girerek buradaki Bizanslıları kaçırmayı başarmıştı. Murtzuphlos, Fransız askerlerinin içeri girdiklerini fark edince çadırını kurduğu Pentepoptes Manastırı'nın olduğu tepeden aşağıya Pierre d'Amiens ve etrafındakilerin üzerine doğru atını sürdü. Fakat bu askerlerin kaçmadıklarını gören Murtzuphlos korkup geri kaçtı. O sırada Fransız askerleri en yakın kapıyı açmak suretiyle surun dışında bulunan Fransız ve Venediklilerin süratle içeri girmesini sağladılar. Surlardan içeri giren askerlerin çadırının bulunduğu yere doğru geldiğini gören Murtzuphlos'un Büyük Saray'a kaçması üzerine Bizans askerleri de dağılmaya başladı. Böylece karşılarında direnen olmayınca Fransızlar ve Venedikliler o gün akşama kadar önlerine çıkan herkesi katlettiler¹⁹⁷. Karanlığın çökmesi üzerine ne yapacaklarını konuşan Fransızlar ve Venedikliler şehrin büyüklüğünden dolayı kısa sürede alınamayacağı ve kamptan ayrılıp şehrin sokaklarına dağıldıkları takdirde kendilerini savunamayıp Bizanslılar tarafından öldürülebilecekleri düşüncesiyle, geceyi surların iç ve dış kısımlarında kurdukları kampta ve gemilerin yakınlarında bir arada geçirmeye ve dinlenip ertesi sabah (13 Nisan) saldırıya geçmeye karar verdiler¹⁹⁸.

---

¹⁹⁶ Villehardouin, LII: 236-238, s. 69-70; Clari, (İng. terc. s. 92-93; Tr. terc. LXX, LXXI: s. 33); *Registers*, s. 105; *Devastatio*, s. 220-221; *Anonymous of Soissons*, s. 234; Niketas, **1195-1206**, s. 141-143; Novgorod, s. 46. Krş. Queller, **FC**, s. 177-178.

¹⁹⁷ Villehardouin, LII, LIII: 240-244, s. 70-72; Clari, (İng. terc. s. 93-99; Tr. terc. LXXII-LXXVIII: s. 34-38); *Registers*, s. 106; *Devastatio*, s. 221; *Anonymous of Soissons*, s. 234-235; Niketas, **1195-1206**, s. 143-144; Novgorod, s. 46-47. Krş. Queller, **FC**, s. 179-184.

¹⁹⁸ Villehardouin, LIII: 244-247, s. 72; Clari, (İng. terc. s. 99-100; Tr. terc. LXXVIII: s. 38-39); Niketas, **1195-1206**, s.144-145; Novgorod, s.47. Krş. Queller, **FC**, s.184-185.

Haçlılar geceyi bu şekilde geçirirken, düşmanı şehirden atmak konusunda umudunu yitirmemiş olan Murtzuphlos şehrin sokaklarında koşturarak insanları kendi tarafına çekmeye çalışıyordu. Fakat Murtzuphlos'un tüm tehdit ve vaatleri boşunaydı. Zira Bizanslıların bir kısmı hayatlarını kurtarmak için şehirden ayrılırken, bazıları da Latinlerin eline geçmesin diye mallarını gömmekle meşguldü. Bu manzarayı görüp daha fazla bir şey yapamayacağını anlayan Murthzuphlos, eski imparator III. Aleksios Angelos'un karısı Euphrosyne ve onun kızlarını da yanına alarak bir tekneyle şehirden kaçtı (12-13 Nisan gecesi)¹⁹⁹. Murtzuphlos'un kaçması üzerine o gece Patrik X. Ioannes Kamateros ve birkaç asilzâde yeni bir imparator seçmek için derhal Ayasofya Kilisesi'nde toplandılar. O sırada şehri Latinlerden kurtarmak için biri Konstantinos Dukas²⁰⁰ ve diğeri Konstantinos Laskaris²⁰¹ olmak üzere iki aday çıkmıştı. Her ikisinin de eşit özelliklere ve güce sahip olduklarını bildiren Niketas'a göre kurayı Konstantinos Laskaris kazanmıştı. Fakat imparatorluk alâmetlerini reddedip Patrik Kamateros ile birlikte Million'a giden Konstantinos Laskaris, halkı ve Vereg muhafızlarını savaşmak için ikna etmeye çalışmasına rağmen hiçbir sonuç alamadı²⁰². Bunun üzerine Konstantinos Laskaris da çareyi şehirden ayrılmakta buldu²⁰³.

13 Nisan sabahı kamptan çıkan Fransızlar ve Venedikliler karşılarında Haç ve İsa tasvirleriyle şehrin yeni hâkimlerine aman dilemek üzere gelmiş bulunan Bizans ahalisini gördüklerinde imparatorun kaçtığını ve şehirde direnecek hiçbir gücün

¹⁹⁹ Niketas, **1195-1206**, s. 144-145.

²⁰⁰ Muhtemelen II. Isaakios ve III. Aleksios'un amcası Ioannes Angelos Dukas'ın oğlu Konstantinos Dukas'tı. Bkz. Niketas, **1195-1206**, s. 145, n. 283.

²⁰¹ İznik Bizans Devleti'nin kurucusu I. Theodoros Laskaris'in kardeşidir. Bununla birlikte tarihçilerin bir kısmı taht iddiasıyla öne atılan kişinin aslında Konstantinos Laskaris değil, Theodoros Laskaris olduğunu kabul etmektedir. Krş. Niketas, **1195-1206**, s. 145, n. 284; Queller, **FC**, s. 189, n. 127.

²⁰² Niketas'a göre (**1195-1206**, s. 146), Million'a (Ayasofya Kilisesi'nin ön kısmı, Bizans devrinde Mese adı verilen ana caddenin başladığı yer) giden Konstantinos, halkı direnmeye çağırır da kimse onun çağırısına cevap vermedi. Bunun üzerine balta taşıyan muhafızlara dönen Konstantinos, savaşmamaları hâlinde yok olacaklarını, savaşmaları takdirde daha çok para vereceğini söyleyip bir şekilde onları ikna etti. Fakat Latinleri gören muhafızların kendilerini kurtarmak için (13 Nisan sabahı erken saatlerde) kaçmaları üzerine imparator da çareyi şehri terk etmekte buldu. Queller ve Madden (**FC**, s. 191, n. 134) imparatorun emri olmadan savaşmayan bu muhafız birliğinin, Konstantinos Laskaris'in gece kaçmış olması nedeniyle Latinlere karşı savaşmadığını ve Niketas'ın, Konstantinos Laskaris'i sabah hâlâ şehirde sandığı için Vereg muhafızlar tarafından terk edildiğine inandığını ileri sürmektedirler.

²⁰³ Clari, (İng. terc. s. 100; Tr. terc. LXXIX: s. 39); Niketas, **1195-1206**, s. 145-146. Krş. Queller, **FC**, s. 190-191.

kalmadığını anladılar. Bunun üzerine şehre hücum edip şehirde amansızca bir yağmaya giriştiler. İmparatorluk sarayları derhal liderler tarafından ele geçirildi. Boniface de Montferrat Büyük Saray'ı (Boukoleon Sarayı) ele geçirirken, Flandre Kontu Baudouin ise Blakhernai Sarayı'na yerleşti. Kilise ve manastırlara zarar vermeyeceklerine dâir azizler üzerine edilen yeminlere uyulmayıp yağma sırasında şehirdeki kiliseler, manastırlar ve saraylarda bulunan çok sayıda kutsal emanet, altın, gümüş ya da kıymetli taşlarla kaplı olmaları sebebiyle talan edildi²⁰⁴. Öte yandan askerlerin yanında, din adamları da bu yağmaya dâhil olup kiliselerden pek çok kutsal emanet çaldılar²⁰⁵. Acımasızca gerçekleştirilen bu yağma sırasında Latinler çaldıkları eşyalarla yetinmediler. Kadın, erkek, genç, yaşlı ayırt etmeden çok sayıda insanı dövdüler ve öldürdüler. Bazı kaynaklar korkudan çılgık çılgığa kalan ve bu vahşilikten kurtulmak için merhamet dileyen pek çok genç kızın ve hatta rahibenin tecavüze uğradıklarını kaydederler²⁰⁶. Niketas gibi çareyi kaçmakta bulan Bizanslılar ise şehirden ayrıldılar²⁰⁷. Şehrin yağmalanmasını takip eden günlerde dinî bayramlarını kutlayan Latinler, daha sonra dikkatlerini ele geçirilen ganimetin bir yerde toplanarak paylaşılmasına verdiler. Bu paylaşırma işi esnasında ordudaki zengin ve yüksek rütbeli askerlerin ve liderlerin altınları, kıymetli eşyaları ve ipek kumaşları kendilerine alıp, fakir olanlara sadece hamam taşı gibi kaba gümüşten yapılmış eşyaları bırakmalarına alt tabakadaki askerler bir hayli sinirlenmişlerdi ve bu durum kroniklere açıkça yansımıştır²⁰⁸.

Ganimetin paylaşılmasının ardından herkes imparator seçimine odaklandı. Şehrin zapt edilmesinden önce aralarında yaptıkları anlaşmaya göre, imparator seçmek için altı Venedikli ve altı Fransız olmak üzere 12 kişilik bir heyet seçildi. Marki Boniface, imparatorluk için hiç kuşkusuz en güçlü adaydı. Rakibi ise Flandre

---

²⁰⁴ Villehardouin, LV: 249-250, s.73-74; Clari, (İng. terc. s. 100-101; Tr. terc. LXXX, LXXXI: s. 39-40); *Registers*, s. 107; Niketas, **1195-1206**, s. 147-148, 166. Novgorod kroniği (s. 47), Ayasofya Kilisesi'nde yapılan yağma hakkında ayrıntılı bilgiler vermektedir. Krş. Queller, **FC**, s. 193-195.

²⁰⁵ Soissons Piskoposu Nivelon ve Halberstadt Piskoposu Conrad yağma esnasında pek çok kutsal emanet çaldılar. Bkz. *Anonymous of Soissons*, s. 235-236; *Halberstadt*, s. 260-263. Krş. Queller, **FC**, s. 194.

²⁰⁶ Niketas, **1195-1206**, s. 149-150; Novgorod, s. 47. Krş. Queller, **FC**, s. 196, 198.

²⁰⁷ Niketas, şehirden ayrılışını dramatik bir şekilde anlatmaktadır. Bkz. Niketas, **1195-1206**, s.167-170.

²⁰⁸ Villehardouin, LV, LVI: 251-255, s. 74-75; Clari, (İng. terc. s. 101-102; Tr. terc. LXXXI: s. 40-41); *Devastatio*, s.221. Krş. Queller, **FC**, s.199-200.

Kontu Baudouin idi. 9 Mayıs 1204'te yapılan seçimle Baodouin oy çokluğuyla imparator seçildi ve 16 Mayıs'ta Ayasofya Kilisesi'nde yapılan taç giyme töreniyle de İstanbul'da kurulan Latin İmparatorluğu'nun resmen ilk imparatoru oldu²⁰⁹. Haçlılar imparator seçimini takiben Bizans topraklarının paylaşılması işine koyuldular. Boniface, Selanik bölgesini alarak burada bir krallık kurdu. Haçlı baronları Marmara'da, Trakya'da ve Orta ve Güney Yunanistan'da küçük devletler kurdular. İstanbul'un sekizde üçünü alan Venedik ise Adriyatik'in tüm doğu kıyılarına, İyonya adalarına, Mora Yarımadası'nın tamamına, Eğriboz Adası'na ve Marmara'nın Trakya kıyılarına sahip oldu²¹⁰.

---

²⁰⁹ Villehardouin, LVII: 256-261, s. 76-77; Clari, (İng. terc. s. 113-117; Tr. terc. XCIII-XCVII: s. 46-48); *Registers*, s. 107-108; *Devastatio*, s.221; *Alberic of Trois*, s. 305-306; Niketas, **1195-1206**, s. 176-177. Krş. Queller, **FC**, s. 200-202; Robert Lee Wolff, "The Latin Empire of Constantinople, 1204-1261", **HC**, C: II, s. 187-190.

²¹⁰ İmparator seçimi ve Bizans'ın paylaşılması hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Tafel-Thomas, C: I, s. 464-488; Villehardouin, LVIII: 264-265; Clari, (İng. terc. s. 118-120, 125; Tr. terc. CXI: s. 52); *Alberic of Trois*, s. 306-307; Niketas, **1195-1206**, s. 175. Krş. Wolff, "The Latin Empire...", **HC**, C: II, s. 190-193.

İKİNCİ BÖLÜM

İZNİK BİZANS DEVLETİ'NİN KURULMASI VE KURULUŞ DEVRİNDE İSTANBUL LATİN İMPARATORLUĞU İLE İLİŞKİLER

2. 1. İznik'in XIII. Yüzyıl Öncesi Tarihine Genel Bir Bakış

Bizans İmparatorluğu'nun en güçlü şehirleri arasında bulunan ve Bithynia bölgesinde yer alan İznik (Nicaea), aynı ismi taşıyan gölün doğu kıyısında Büyük İskender'in kumandanı Antigonos tarafından milattan önce 316 yılında kuruldu ve kurucusunun ismine izafeten Antigoneia adını aldı. Milattan önce 301'de Lysimakhos tarafından ele geçirilen şehrin adı, Lysimakhos'un karısının ismi olan Nike'den esinlenerek Nikai olarak anılmaya başladı. İznik adı ise Nikai'nin Türkçeleşmiş halidir. Milattan önce 281'de Bithynia Krallığı'na geçen İznik, milattan önce 74 yılında Roma hâkimiyetine girdi. Doğal kaynaklarının bolluğu ve sahip olduğu bereketli topraklar sayesinde büyüyen zenginleşen şehir, Roma idaresinin ilk üç asrında geçirdiği sakin bir dönemin ardından 258 yılında yaşanan Got istilasından dolayı büyük bir zarar gördü ve bu olayı takiben şehri daha güçlü hâle getirecek yeni bir inşaa faaliyeti başladı. 259-269 yılları arasında inşa edilen yeni surlar, 1000 yıldan daha uzun bir süre boyunca koruyacağı İznik şehrinin en büyük özelliklerinden biri hâline gelmiş ve şehir hakkında bilgi veren sonraki kaynakların neredeyse tamamı bu surlardan bahsetmiştir²¹¹.

İznik şehri esas ününü, 325 yılında gerçekleşen ve Birinci İznik Konsili olarak da bilinen Birinci Ekümenik (Genel) Konsil'e ev sahipliği yapmasıyla elde etti. İznik bu konsil sayesinde Hıristiyan dünyasında önemli bir mevki sağlamış olsa da, Roma İmparatorluğu'nun yeni başkenti seçilen İstanbul'un çevre şehirlerin kaynaklarını ve nüfusunu yavaş yavaş kendi bünyesine çekmek suretiyle giderek büyümesinden ve zenginleşmesinden İznik şehri de etkilenmiştir. IV. yüzyılın ikinci yarısında meydana gelen depremler ve 420 yılında yaşanan kıtlık sebebiyle büyük

²¹¹ Semavi Eyice, **İznik: Tarihçesi ve Eski Eserleri**, İstanbul 1988, s. 3-7; Clive Foss, **Nicaea: A Byzantine Capital and Its Praises**, Brookline-Massachusetts 1996, s. 1-5.

zarar gören şehirdeki binaların, yolların, kiliselerin ve su yollarının yeniden inşa edilmesi I. Iustinianos (527-565) devrine rastlamaktadır. İznik, meydana gelen doğal afetlerde zarar görmesine rağmen İstanbul'dan Anadolu'ya uzanan askerî ve ticaret yollarının üzerinde bulunması sebebiyle önemini korumaya devam etti²¹².

Diğer taraftan 718 ve 727 yıllarında İstanbul'u kuşatan Arap orduları İznik'i de zapt etme girişimlerinde bulunmuş, bu durum VII. yüzyılın başından itibaren yaklaşık bir asır boyunca kaynaklarda bahsedilmeyip karanlık bir dönem geçiren İznik'in tekrar tarih sahnesinde görülmesini sağlamıştır²¹³. Bu arada, Ekümenik konsillerin yedincisi olup İkinci İznik Konsili olarak da bilinen ve 787'de tasvir kırılcılığı sona erdirmek isteyen İmparatoriçe Irene'nin girişimleriyle düzenlenen toplantıya ev sahipliği yapan şehir tekrar parlamış ve daha sonra IX. yüzyılda Anadolu'ya düzenlenen Arap akınlarına karşı Bizans'ın önemli bir savunma üssü olarak öne çıkmıştır²¹⁴.

İstanbul'a açılan önemli bir konumda bulunan şehir, Bizans tahtını ele geçirmek için Anadolu'da isyan bayrağını kaldıran taht adaylarının, başkente varmadan önce ele geçirmeye çalışmaları sebebiyle dikkat çekmektedir. İznik'in bu özelliği, ele geçirildiği takdirde İstanbul'a yürümek isteyen kişi için önemli bir üs görevi görecektir, taht mücadelesinde başarısız olunması durumunda ise güçlü surlarıyla sağlam bir sığınak sağlayabilmesinde saklıdır. Nitekim II. Basileios'a (976-1025) karşı ayaklanan komutan Bardas Skleros, topladığı kuvvetlerle Anadolu'dan yürüyüşüne başlamış ve İstanbul'dan önce İznik'i almıştır (978)²¹⁵. İznik bu stratejik önemini XI. yüzyılda da korumaya devam etmiştir. Zira İmparator Mikhaıl Stratiotikos'a (1056-1057) isyan eden komutan Isaakios Komnenos, İstanbul'a yürüdüğü sırada önce İznik'i ele geçirmiş (1057) ardından İstanbul'a ilerleyip imparator olmuştur²¹⁶.

Selçuklu Türklerinin, Malazgirt Savaşı'nı takiben 10 yıl gibi kısa bir süre içerisinde Marmara kıyılarına kadar ulaşmasıyla birlikte İznik için hareketli bir devir

²¹² Eyice, **İznik**, s. 10; Clive Foss, "Nicaea", **ODB**, C: II, s. 1463.

²¹³ Eyice, **İznik**, s. 11; Foss, **Nicaea**, s. 17.

²¹⁴ Eyice, **İznik**, s. 11; Foss, **Nicaea**, s. 19, 24-26.

²¹⁵ Ostrogorsky, **Bizans**, s. 277; Foss, **Nicaea**, s. 30-31; Semavi Eyice, "İznik", **DİA**, C: XXIII, s. 543.

²¹⁶ Ostrogorsky, **Bizans**, s. 313; Eyice, **İznik**, s. 11; Foss, **Nicaea**, s. 34-35.

başlamış oldu. VII. Mikhail'e (1071-1078) karşı ayaklanan III. Nikephoros Botaneiates (1078-1081), Süleyman Şah'tan (1075-1086) aldığı destekle önce İznik'i ele geçirdi; ardından da İstanbul'a yürüyüp tahta geçmeyi başardı (1078). Fakat Botaneiates de aynı akıbete uğramıştı. Zira 1080 yılında bu kez Nikephoros Melissenos, Anadolu'da başlattığı isyanla başkente doğru ilerlerken Süleyman Şah'ın askerleriyle birlikte İstanbul'dan önce İznik'e girmek suretiyle kendisini burada imparator ilân ettirmiş, fakat Bizans tahtını Kadıköy'e geldiği sırada kendisinden önce harekete geçen I. Aleksios Komnenos'a (1081-1118) kaptırmıştı. İznik'i muhafaza etmeleri için Melissenos tarafından yerleştirilen Türk garnizonu ise Melissenos'un İstanbul'a hareket etmesinden sonra şehri boşaltmadı ve Süleyman Şah İznik şehrini Türkiye Selçuklu Devleti'nin başkenti yaptı²¹⁷.

Bulduğu konum itibariyle stratejik bir öneme sahip olan İznik, Bizans için bir başka devlete bırakılmayacak kadar önemliydi. I. Aleksios Komnenos'un da şahit olduğu üzere İznik, Bizans taht mücadelelerinde hayati bir rol oynamıştı. Bunun yanında imparatorluğun başkentine bu kadar yakın bulunan İznik'i kendisine merkez yapan Selçukluların buradan İstanbul Boğazı'na kadar akınlar düzenlemesi İznik'in alınmasını Bizans için elzem kılmaktaydı. Fakat Aleksios İznik'i ele geçirmek için bazı girişimlerde bulduysa da başarılı olamadı. Şehir ancak Anadolu'ya gelen Birinci Haçlı Seferi orduları sayesinde tekrar Bizans hâkimiyetine girdi (19 Haziran 1097)²¹⁸. İkinci Haçlı Seferi ordularına üs görevi gören İznik'in, Bizans taht

²¹⁷ Ostrogorsky, **Bizans**, s. 322-323; Eyice, **İznik**, s. 11-12; Foss, **Nicaea**, s. 35-37; Yusuf Ayönü, **Selçuklular ve Bizans**, Ankara 2014, s. 67-73.

²¹⁸ Haçlı Seferleri en önemli çağdaş tarihçilerinden Willermus Tyrensis'in İznik şehri hakkında verdiği "*İznik çok elverişli bir konumda bulunur. Ovada yer almakla birlikte neredeyse her tarafını çevreleyen dağlara uzak değildir. Mükemmel bir araziye, bereketli bir toprağa ve bunun yanında ormanlardan ve ağaçlıklardan sağladığı pek çok avantaja sahiptir. Şehrin yanında batıya doğru uzanan, dalgaları kabardığı zaman (şehrin) surlarını yıkayan geniş ve uzun bir göl var. Gölün karşısındaki bölgelerden gemiler malzeme getirirler ve bu da şehrin sahip olduğu en iyi savunmadır. Diğer tarafta (şehrin kuzey, güney ve doğu kısımları) surların etrafını saran bir kale hendeği var ve bu hendek dereler ve baharda akan sular sayesinde her zaman dolu olur. Hendek, düşmanca bir niyetle şehre yaklaşan biri için ciddi bir engel oluşturmaktadır. Bunun yanında kalabalık ve savaşçı bir halka sahip olan şehir, adamlarımızı hayrete düşüren sağlam taşlı yüksek kuleleri ve kalın surlarıyla olağanüstü bir şekilde korunmaktadır*" şeklindeki kaydı dikkat çekicidir. Bkz. Willermus Tyrensis, **Historia Rerum in Partibus Transmarinis Gestarum, (History of Deeds Done beyond the Sea**, C: I, çev. Emily Atwater Babcock and A. C. Krey, New York, New York 1943, s. 152-153; **Willermus Tyrensis'in Haçlı Kroniği: Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar**, çev. Ergin Ayan, İstanbul 2016, s. 115-116). Krş. Foss, **Nicaea**, s. 53-54. Willermus'un verdiği bilgiler, Haçlıların tüm çabalara rağmen beş hafta boyunca şehrin surlarını neden aşamadıklarını ve İznik'teki Türk garnizonunun ancak şehrin göldeki ikmal yolunun kesilmesinden sonra İmparator Aleksios'a teslim olduğunu

mücadelelerindeki önemi XIII. yüzyılda da devam etmiştir. Ünye'den (Oinaion) hareket edip başkente doğru yola koyulan I. Andronikos Komnenos, İstanbul'dan önce İznik'i almaya çalışmışsa da şehir halkı kapıları ona açmamıştır (1182)²¹⁹. I. Theodoros Laskaris'in İznik'e kaçmasından önce şehirle ilgili son kayıtlı olay ise İmparator III. Aleksios Angelos'un, Selçuklu akınlarına karşı önlem almak için 1199'da İznik'e gelip burada gelip bir süre kalmasıdır²²⁰.

Haçlıların İstanbul'u ele geçirmesinden çok önce de bu şehre yakınlığı, coğrafi konumu ve verimliliği ile bilinen İznik'in tarih boyunca mühim bir pozisyonda olduğu böylece görülmektedir.

2. 2. Dördüncü Haçlı Seferi'nden Sonra Anadolu'daki Siyasî

Durum

İstanbul'un zaptı ile sonuçlanan Dördüncü Haçlı Seferi'ni, Bizans İmparatorluğu'nun parçalanması takip etti. Şehri ele geçirmeden önce imparatorluğun bütün topraklarını paylaşan Latinler, aralarında yaptıkları anlaşma gereğince kendilerine düşen bölgeleri bir an evvel ele geçirmek için harekete geçtiler. Bu bakımdan Yunanistan coğrafyasında Latin kökenli büyüklü küçüklü pek çok devlet kuruldu. Bizans'ın Anadolu'daki toprakları da bu paylaşım anlaşmasından nasibini aldı.

Fakat Latinler İstanbul'u ele geçirip tüm toprakları aralarında pay etmekle Bizans İmparatorluğu'na kesin olarak son veremediler. Zira imparatorluk parçalanırken, İstanbul'dan kaçan Bizans asilzâdeleri ya da imparatorluğun daha

---

aydınlatmaktadır. Bkz. Anna, **Alexiad**, s. 325-329. Krş. Foss, **Nicaea**, s. 45-49; Işın Demirkent, "İznik'in Haçlılar Tarafından Kuşatılması...", s. 21-42.

²¹⁹ I. Andronikos Komnenos, İznik'in kendisine boyun eğmemesi üzerine 1184 yılı ilkbahar mevsiminde şehri kuşatma altına aldı. Fakat Niketas'a göre (1180-1195, s. 65-71), surlarının aşılmaz olmasıyla övünen İznik halkı I. Andronikos'a karşı sağlam bir şekilde direnmekteydi. Uzun süre kuşatma makinalarıyla şehrin surlarını dövse de hem şehirdekilerin şiddetli savunmaları hem de surların sağlamlığı nedeniyle I. Andronikos hiçbir başarı elde edemedi. O ancak kendisinden sonra Bizans İmparatoru olan Isaakios Angelos ile birlikte şehri savunan Theodoros Kantakuzenos'un ölmesiyle cesareti kırılan şehir halkının teslim olması üzerine İznik'i ele geçirebilmiştir. Krş. Eyice, **İznik**, s. 13; Foss, **Nicaea**, s. 52-55.

²²⁰ Niketas, **1195-1206**, s. 57; Foss, **Nicaea**, s. 55.

uzak topraklarında yeni Latin efendilerine boyun eğenlere mukabil Latinler tarafından henüz zapt edilmemiş bölgelere kaçan bir kısım Bizans erkânı, gittikleri yeni yerlerde Bizans ahalisinin desteğini kazanmaya çalışarak imparatorluğu yeniden eski kudretine kavuşturmayı amaçlayan ve Bizans'ın uzantısı olan iki ayrı devlet kurdular. Bunlardan birincisi, eski Bizans İmparatoru III. Aleksios Angelos'un kızı Anna ile evli olup İstanbul'un düşmesi arifesinde ailesiyle birlikte İznik'e kaçan I. Theodoros Laskaris'in (1204-1221) kurduğu İznik Bizans Devleti (1204-1261) idi. Bir diğer devlet Yunanistan'ın kuzeybatısındaki Epiros bölgesinde, II. Isaakios Angelos ve III. Aleksios Angelos'un kuzeni I. Mikhail Komnenos Dukas (1205-1215) tarafından kurulan Epiros Despotluğu'dur (1205-1318). Bunun yanında kuruluşu Dördüncü Haçlı Seferi'yle bağlantılı olmayan fakat bu sıralarda kurulup Bizans'ın uzantısı olan bir başka devlet daha vardı ki bu devlet, eski Bizans İmparatoru I. Andronikos Komnenos'un torunu olup, halası Gürcü Kraliçesi Tamara'dan (1184-1212) aldığı destekle Nisan 1204'te Trabzon'u ele geçiren Aleksios Komnenos (1204-1222) tarafından kurulan Trabzon İmparatorluğu'dur (1204-1461). Aleksios Komnenos ile birlikte hareket eden kardeşi David Komnenos da Trabzon'un zaptından bir süre sonra Pontus ve Paflagonya (Paphlagonia) *Themalarını* ele geçirerek devletin topraklarını batıya doğru genişletmişti.

Epiros Despotluğu, kurulduktan sonraki yıllarda İznik'e rakip olsa da, İstanbul'a yakın bir coğrafyada bulunmaması sebebiyle I. Theodoros Laskaris'in imparatorluğu döneminde merkezdeki olayların gidişatında çok etkili olamamıştır. Trabzon İmparatorluğu ise Epiros'a nispeten İstanbul'a daha yakındır. Fakat David Komnenos'un batıya ilerlemesi, I. Theodoros Laskaris'in 1214 yılında Paflagonya'ya hâkim olması ve Türkiye Selçuklu Devleti'nin de aynı yıl Sinop'u ele geçirmesiyle engellenmiştir.

Bizans'ın uzantısı olarak kurulan bu yeni devletler içerisinde en fazla gelişme gösteren ve İstanbul'a olan yakınlığı sayesinde, Bizans İmparatorluğu'nu eski kudretine tekrar kavuşturacak gerçek vâris olma yarışında diğer rakipleri arasında öne çıkan İznik Bizans Devleti'dir. İznik'teki devlet, I. Theodoros Laskaris öncülüğünde elde ettiği başarılar ile zamanla İmparatorluğun eski topraklarında yaşayan Bizans ahalisinin dikkatini ve takdirini kazanarak önemini artırmıştır. Fakat

devletin kurucusunun işi, etrafında bulunan güçlü düşmanları sebebiyle pek kolay olmamıştır.

Laskaris'in en büyük düşmanı, Bizans İmparatorluğu'nu yere serip onun enkazı üzerinde kendi imparatorluklarını kuran Latinlerdi. Mızraklarını, Bizans bakiyesinden gelen her türlü muhalefete beklemeksizin doğrultan Latinler, Theodoros Laskaris'i yok etmeye girişmekte geç kalmadılar. Daha 1204 yılı sonunda kendilerine tahsis edilen Güney Marmara kıyılarındaki arazileri ele geçirmek için İstanbul'dan ayrılan Latinlerin başlattığı ciddi bir saldırı sebebiyle büyük bir tehlike altında kalan I. Theodoros Laskaris, Bulgar Kralı Kaloyan'ın 1205 ilkbahar mevsiminde Latin ordusunu çok ağır bir yenilgiye uğratması sayesinde yok olmaktan kurtuldu. Öte yandan Theodoros Laskaris, Epiros ve Trabzon'daki rakipleri dışında, İstanbul'un zaptından sonra Batı Anadolu'da bağımsız bir şekilde hareket eden bölgesel güçlerle de mücadele etmek zorundaydı. Bu yerel güçler; XII. yüzyılın sonlarına doğru Batı Anadolu'da Bizans'a bağlı bölgelerde meydana gelen kargaşa ortamında merkezî idareye karşı güvensizlik duymaya başlayan insanların desteklerini kazanarak İstanbul'a karşı bağımsız hareket etmeye başlamışlardı. Bunlar; Alaşehir'e hâkim olan Theodoros Mankaphas; Söke ve Milet civarında tutunan Sabbas Asidenos ve Menderes Havzası'nda Selçuklulardan aldığı destekle hâkimiyet kurmaya çalışan Manuel Mavrozomes idi.

Fakat İznik'teki devlet için doğudaki en önemli tehlikelerin başında Türkiye Selçuklu Devleti gelmekteydi. Selçuklu Sultanı II. Rükneddin Süleyman Şah'ın (1196-1204) ölümü üzerine ortaya çıkan iç meselelerle uğraşmak zorunda kalan Türkiye Selçuklu Devleti, I. Gıyâseddin Keyhüsrev'in (1192-1196, 1205-1211) 1205 yılında ikinci defa tahta geçmesiyle birlikte siyasî bakımdan tekrar güç kazanmış ve böylece eski Bizans-Selçuklu mücadelesi yeniden başlamıştı²²¹.

---

²²¹ 1204 sonrası Anadolu'nun genel durumu hakkında bkz. Alexander A. Vasiliev, **Bizans İmparatorluğu**, s. 570-571; Ostrogorsky, **Bizans**, s. 390-394; Alexis G. C. Savvides, **Byzantium in the Near Easts**, 45-51; Norwich, **Bizans**, C: III, s. 172-173; Alexander A. Vasiliev, "The Foundation of the Empire of Trebizond (1204-1222)", **Speculum**, C: XI, No:1, 1936, s. 3-37; Papayianni, **Aspects of the Relationships**, s. 16-18; Ebru Altan, "Dördüncü Haçlı Seferi'nden Sonra Anadolu", **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi**, sy. 42, 2005, s. 65-73; Alice-Mary Talbot, Alexander Kazhdan, "Epiros, Despotate of", **ODB**, C: II, s. 716-717.

2. 3. İznik Bizans Devleti'nin İstanbul Latin İmparatorluğu ile Mücadelesi

2. 3. 1. Bulgar Kralı Kaloyan'ın Trakya'ya Gelişine Kadar İznik-İstanbul İlişkileri

Akropolites'in kaydına göre, İstanbul'un Haçlılar tarafından zapt edilmesinden sonra Theodoros Laskaris, yanına eşi Anna ile kızları Irene, Maria ve Eudokia'yı almak suretiyle bindikleri bir gemiyle şehirden ayrılıp İznik'e doğru yelken açtı²²². Laskaris'in İznik'e gitmesi tesadüf değildi. Zira XI. yüzyıl boyunca Bizans tahtını ele geçirmek isteyen Anadolu'daki imparator adaylarının İstanbul'dan önce İznik'i ele geçirme girişimleri, İznik şehrinin Bizans taht mücadelelerinde önemini artırmıştı. İznik şehrinin sahip olduğu sağlam savunma sistemi ve stratejik konumu gibi özellikleri önceki bölümde bahsettiğimiz gibi o dönemde bilinmekteydi. Laskaris'in de şehrin bu özelliklerini göz önünde bulundurarak İznik'e gitmeyi tercih ettiğini düşünüyoruz. Böylece bir yandan güçlü surlara sahip olup diğer yandan İstanbul'a yakın bir konumda bulunan İznik'in, buraya kaçan Bizanslılara 1261 yılına kadar sürecek sürgünleri için sağlam bir sığınak görme vazifesi başlamış oldu.

Laskaris İznik'e geldiği zaman şehir halkından kapıları açıp kendilerini kabul etmelerini ve ayrıca kedisini de liderleri olarak tanımalarını istedi. Fakat önceki taht mücadeleleri esnasında desteklediği adaylara kapılarını sonuna kadar açan ve onlara güvenilir bir üs sağlayan şehir, İstanbul'un Haçlılar tarafından işgal edilmesinden sonra meydana gelen siyasî belirsizlik ortamında Theodoros Laskaris'in bu isteğini reddetti. Bu ret cevabının arka plânında büyük ihtimalle İstanbul'daki merkezî idareye karşı var olan kızgınlık ve küskünlük yatmaktaydı²²³. Teklifinin kabul edilmemesi üzerine Laskaris, en azından karısının ve çocuklarının güvende kalmaları

---

²²² Akropolites, **Vekayinâme**, s. 24. Akropolites'in İngilizce tercüme eden Ruth Macrides'e göre (**The History**, s. 82, 118 ve bu sayfalardaki notlar) Theodoros Laskaris'in ailesiyle birlikte İstanbul'dan kaçtığı tarih 1203 yılıdır.

²²³ Papayianni, **Aspects of the Relationships**, s. 16-17.

için şehre kabul edilmeleri hususunda ısrar etmiş ve Laskaris'in ısrarlarına daha fazla dayanamayan ahali ailesini içeriye kabul etmiştir²²⁴.

İznik'e geldikten sonraki ilk zamanları hakkında bilgiler veren Akropolites'e göre, Theodoros Laskaris, ailesini İznik'te bıraktıktan sonra sahip olduğu despot unvanıyla Bursa (Prousa) ve komşu bölgelere hareket etmiş ve buralardaki yerel güçleri kendi denetimi altına almaya çalışarak Latinlere karşı direnişi örgütlemeye başlamıştı²²⁵. O, Güney Marmara bölgesinde dolaşıp bir ordu kurmaya çalışırken İstanbul'daki Latinler de Bizans İmparatorluğu'nun topraklarını aralarında paylaşmaktaydılar. İmparatorluğun diğer bölgeleri gibi Laskaris'in tutunmaya çalıştığı İznik ve civarındaki topraklar da Latin şövalyelerine tahsis edilmişti. Bu bakımdan İznik ve civarı Blois kontu Louis'ye, Edremit (Adramyttium-Atramyttion) bölgesi de İmparator Baudouin'in kardeşi Henri'ye verilmişti²²⁶. Baudouin ayrıca Macaire de Sainte-Menehould komutanlığında 100 şövalye daha hazırlatıp İzmit'e (Nikomedia) gönderdi²²⁷. Böylece İznik hem batıdan hem de kuzeyden Latin kışkacına alındı. O zaman Kont Louis, kendisine tahsis edilen toprakları ele geçirmek için başlarında Pierre de Bracieux ve Payen d'Orleans'ın bulunduğu yaklaşık 120 şövalyeyi Güney Marmara'ya gönderdi. 1 Kasım 1204'te gemilerle İstanbul'dan ayrılan Pierre ve yanındaki şövalyeler, Marmara Denizi'nin güneybatısında bir kıyı şehri olan Karabiga'ya (Pegai) gelip burayı aldılar²²⁸.

Bu arada Karabiga'dan ayrılıp Bandırma'ya (Panormos)²²⁹ gelen ve askerlerinin bir kısmını buraya yerleştirdikten sonra güneye yönelen Pierre'in

---

²²⁴ Akropolites, **Vekayinâme**, s. 24; Gardner, **The Lascarids of Nicaea**, s. 58.

²²⁵ Theodoros Laskaris bu unvanı İmparator III. Aleksios Angelos'un kızı Anna ile 1199 yılında evlendikten sonra kayınpederinden almıştı. Bkz. Niketas, **1195-1206**, s. 69. Krş. Gardner, **The Lascarids of Nicaea**, s. 54-55, 58; Michael Angold, **A Byzantine Government in Exile**, s. 37.

²²⁶ Villehardouin, LXVII: 304, s. 91. Krş. Wolff, "The Latin Empire...", **HC**, C: II, s. 192.

²²⁷ İzmit'teki Bizanslılar, Villehardouin'in kaydına göre (LXIX: 312, s. 93), Latinlerin gelmekte olduklarını öğrenince şehri terk ettiler. Buraya yerleşen Latinler surları onarmak suretiyle tahkim ettiler ve şehri üs olarak kullanıp Bizanslılarla savaşmaya başladılar.

²²⁸ Villehardouin (LXVII: 305, s. 91) Pegai için ahali Latinlerden oluşan bir kent şeklinde bahseder. Niketas da (**1195-1206**, s. 182) Pegai'de yaşayan Latinlerin ve Ermenilerin şehri teslim almaları için İstanbul'daki Latinleri çağırdıklarını kaydetmek suretiyle bu hususta Villehardouin'i doğrulamaktadır. Latinlerin Anadolu'da ellerinde tuttıkları bu önemli liman kenti için bkz. Frederick William Hasluck, **Cyzicus: Being Some Account of the History and Antiquities of that City, and of the District Adjacent to it, with the Towns of Apollonia ad Rhynchacum, Miletupolis, Hadrianotherae, Priapus, Zeleia, etc.**, Cambridge 1910, s. 98-100; Clive Foss, "Pegai", **ODB**, C: III, s. 1615-1616.

²²⁹ Hasluck, **Cyzicus**, s. 50.

hareketlerini takip eden Laskaris, Eski Manyas (Poimanenon) kalesinin önündeki düzlükte Latin askerlerinin karşısına çıktı. Niketas ve Villehardouin, Laskaris'in emri altında büyük ve kalabalık bir ordu olduğunu kaydederken, Villehardouin, Pierre'in yanında atlı askerler haricinde en fazla 140 şövalye bulunduğunu belirtmektedir. Sayı üstünlüğüne rağmen Laskaris'in öncülüğündeki askerler, Latinlere karşı düzenledikleri saldırıda mağlup olup oradan kaçmak zorunda kaldılar (6 Aralık 1204). Daha sonra Manyas kalesini ele geçiren Pierre, Laskaris'in geri çekilmesi üzerine Uluabat (Lopadion)'a hareket etti. Latinlere karşı canlarını korumak isteyen Uluabat şehri sâkinleri ellerindeki Kutsal Haç ve İncillerle Pierre ve yanındakileri karşılamaya çıktılar. Latinler böylece hiçbir direnişle karşılaşmadan Uluabat'a hâkim oldular. Buradan sonra Uluabat gölünün kuzeydoğusundaki Gölyazı'yı da (Apollonias)²³⁰ zapt eden Pierre, Bursa'yı da ele geçirmek istiyordu. Fakat Bursa halkı yüksek bir tepede bulunan ve güçlü surlarla çevrilmiş şehri Latinlere teslim etme niyetinde değildi. Zira uzun bir kuşatma boyunca şehirdekilere yetecek kadar yiyecek depolanmıştı. Neticede şehri kuşatmalarına rağmen Latinler hiçbir sonuç alamadılar ve kuşatmayı kaldırıp geri çekilmek zorunda kaldılar. Bu arada Bursa halkı geçitleri tutarak geri çekilen Latinlerin bir kısmını öldürdüler (19 Mart 1205)²³¹. Böylece Karabiga'dan Uluabat gölünün doğusuna kadar olan bölge Latinlerin hâkimiyetine geçti.

6 Aralık'ta Manyas'ta Pierre ve askerlerinin karşısında bozguna uğrayan ve tam olarak nerede olduğu ve neler yaptığı hakkında kaynaklarda bilgi bulamadığımız Theodoros Laskaris'i, Latin İmparatoru Baudouin'in kardeşi Henri de Flandre'in Çanakkale'ye gelmesiyle tekrar görüyoruz.

11 Kasım 1204'te İstanbul'dan ayrılan Henri, yanındaki askerlerle birlikte Marmara Denizi'ni geçip Çanakkale'ye vardı. Niketas ve Villehardouin'in kayıtlarından bu bölgede yaşadıklarını anladığımız Ermeniler, Bizanslılara karşı, İstanbul'daki Latinleri davet ediyorlardı. Erzak ve malzeme yönünden zengin olan kenti teslim alan Henri, bölgedeki Ermenilerden bir birlik oluşturmak suretiyle

---

²³⁰ Clive Foss, "Apollonias", **ODB**, C: I, s. 137.

²³¹ Villehardouin, LXXI: 319-320, s. 95; Niketas, **1195-1206**, s. 183-184; Akropolites, **Vekayinâme**, s.25. Krş. Gardner, **The Lascarids of Nicaea**, s. 64.

ordusunu güçlendirdi ve daha sonra Ermenilerin tavsiyesi üzerine askerlerinin bir kısmını Çanakkale’de bırakarak Edremit’e gidip burayı da zapt etti²³².

Laskaris ise bu esnada Latin İmparatoru’nun kardeşi Henri’ye karşı göndermek üzere bulabildiği kadar asker toplamaya çalışıyordu. Nihayet ordusunu hazırlayan Laskaris, kardeşi Konstantinos Laskaris’i bu ordunun komutanlığına getirmek suretiyle Edremit’e gönderdi. Bu arada Alaşehir bölgesine hâkim olan Theodoros Mankaphas’ın da Henri’ye karşı yürütülen savaşta Konstantinos Laskaris’le birlikte hareket ettiği anlaşılmaktadır²³³. Henri ise Konstantinos’un Edremit’e yürüdüğü haberini alır almaz derhal hazırlıklara başlamış ve savaş

²³² Villehardouin, LXIX, LXXI: 310, 321, s. 92-93, 96; Niketas, **1195-1206**, s. 182.

²³³ Konstantinos Laskaris ve Theodoros Mankaphas’ın, Edremit’te bulunan Henri’ye karşı birleşerek ya da ayrı ayrı savaştıkları şeklinde farklı görüşler bulunmaktadır. Angold (**A Byzantine Government in Exile**, s. 61), Mankaphas’ın Konstantinos Laskaris ile birlikte hareket ettiğini öne sürerken; Savvides ise (**Byzantium in the Near East**, s. 63, n. 1.) Angold’un bu görüşüne şüpheyile yaklaşmakla birlikte Mankaphas’ı, Henri’ye karşı tek başına savaşmış gibi verir. Krş. Yusuf Ayönü, “Batı Anadolu’da Bizans Yerel Hâkimlerinin Bağımsızlık Hareketleri (XII. Yüzyılın Sonları ve XIII. Yüzyılın Başlarında)” **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi**, C: XXVI, sy. 42, 2007, s. 150. Öncelikle Villehardouin ve Niketas olmak üzere iki kroniğin bu savaş hakkında bilgi verdiğini belirtmemiz gerekir. Niketas, Alaşehir’li Mankaphas’ın da geri kalmak istemeyip Edremit dolaylarında bulunan Henri’ye karşı savaşa giriştiğini kaydeder. Fakat Niketas ne Theodoros Laskaris’ten ne de kardeşi Konstantinos’tan bahsetmektedir. Villehardouin ise Theodoros Laskaris’in Henri’ye karşı kardeşi Konstantinos Laskaris’i gönderdiğini kaydeder fakat Mankaphas hakkında hiçbir bilgi vermez.

Niketas ve Villehardouin’in kayıtları başlangıçta, Konstantinos Laskaris’in ve Theodoros Mankaphas’ın Henri’ye karşı ayrı ayrı savaştıkları izlenimini uyandırmaktadır. Fakat dikkatli bir şekilde incelendiği takdirde her iki kroniğin de bu savaşla ilgili benzer bilgiler verdikleri anlaşılmaktadır. İlk olarak savaşın yapıldığı tarihe bakalım olursak; Villehardouin bu savaşın 19 Mart 1205 Cumartesi günü yapıldığını kaydetmiştir. Niketas bu savaşla ilgili tarih vermemişe de Türkçe çevirisinde naşir tarafından aynı tarih (19 Mart 1205) verilmiştir. Diğer Bizans tarihçileri gibi Niketas da, bazı olaylar hariç, nadiren tarih düşmekteydi. Fakat bu durum, verdikleri benzer bilgiler dolayısıyla her iki kroniğin de aynı savaştan bahsettiğine pek şüphe getirmemektedir. Zira Trakya’da Bulgar Kralı Kaloyan tehlikesinin ortaya çıkması nedeniyle Henri dâhil Anadolu’daki Latinler derhal geri çağırılmış ve Latinler 14 Nisan 1205’te Kaloyan’ın ordusuyla Edirne önünde çarpışmışlardı. Bu sebeple, Latinlerin Baudouin tarafından acilen yardıma çağırılmaları emri ve bu emre binaen Karabiga hariç Latinlerin hızlı bir şekilde Anadolu’dan çekilmeleri göz önünde alındığında, Henri’nin 19 Mart’tan sonra Konstantinos Laskaris ya da Theodoros Mankaphas’tan biriyle bir savaş daha yapması için pek vakti yoktu. Ayrıca Kaloyan tehlikesi nedeniyle ordusunu Bizanslılarla savaşarak yormak istemeyeceğinden, ikinci bir savaş için Anadolu’da kalması bize göre pek mümkün değildi. İkincisi Bizans ordusunun büyüklüğüdür. Villehardouin, Theodoros Laskaris’in çok büyük bir ordu topladığından bahsediyor. Villehardouin’in, Henri’nin zaferini yüceltmek düşüncesiyle böyle söylediği düşünülebilir. Fakat Bizans ordusunun sayıca fazla olduğu konusunda onu doğrulayan Niketas’ın kaydına göre de Henri, düşmanın (Mankaphas) kalabalık bir orduya sahip olması sebebiyle endişeye kapılmıştır. Son olarak her iki kroniğin savaşın gidişatı ile ilgili verdiği bilgiler de birbirine yakındır; Latinlerin kazandığı bu savaşta bozguna uğrayan Bizans askerlerinin bir kısmı öldürülmüş bir kısmı ise esir edilmiştir. Görüldüğü üzere her iki kronikteki bilgiler birbirine oldukça yakındır. Bu durum, Henri’ye karşı tek bir savaşın yapıldığına, dolayısıyla Theodoros Laskaris’in, Henri’ye karşı Mankaphas ile ortak hareket ettiğine işaret etmektedir. Krş. Villehardouin, LXXI: 322, 323, s. 96; Niketas, **1195-1206**, s. 184-185.

meclisinde yaptığı toplantıda şehirde kalarak savunma yapmaya değil dışarı çıkıp savaşmaya karar vermişti. Edremit şehrinin önüne gelen Konstantinos ve Mankaphas, askerlerini şehrin karşısında savaş düzenine geçirmiş halde beklerken, Henri de askerlerini şehirden çıkartıp Bizans ordusunun karşısına yerleştirdi. Bizans askerleri Latinlerin karşısında tedirgin oldukları için saldırıya geçmekte tereddüt ediyorlardı. Fakat Henri o sırada askerlerine saldırı emri verdi ve kendisi de atını mahmuzlayıp en ön saflarda Bizans ordusuna karşı saldırıya geçti. Bizanslı askerler bu ilk saldırıda bozguna uğrayıp dağılmaya başladılar. Bizans ordusundaki süvariler oradan hızla kaçarken savaş meydanından kaçamayan yaya birlikleri Latinler tarafından öldürüldüler ya da esir edildiler (19 Mart 1205)²³⁴.

Theodoros Laskaris'in Latinler karşısında aldığı bu mağlubiyet, İznik'teki devleti 1205 baharında, daha kurulmasının üzerinden bir yıl geçmeden, yok olma tehlikesiyle karşı karşıya bıraktı. Çünkü Henri bu galibiyetle birlikte Çanakkale'den Edremit'e kadar olan araziye ele geçirmişti. Aynı şekilde Karabiga'dan Gölyazı'ya uzanan topraklar da Pierre tarafından zapt edilmişti. Güney Marmara'nın sahil ve iç kesimleri dâhil çok büyük bir bölümünün Latinlere kaptırılması ve İzmit'in de bir süre önce kaybedilmiş olması nedeniyle İznik, Latinler tarafından ciddi bir biçimde sıkıştırılıyordu. Fakat büyük bir tehlike içine girdiği bu sırada İznik Bizans Devleti, Bulgar Kralı Kaloyan'ın Latinlere karşı harekete geçmesi sayesinde yok olmaktan kurtuldu²³⁵.

2. 3. 2. Alaşehir Savaşı'na Kadar İznik-İstanbul İlişkileri

İstanbul'u zapt ettikten sonra Bizans İmparatorluğu'nun pek çok şehrini ele geçiren Latinler Trakya'daki şehirleri de aralarında paylaşmışlardı. Fakat onların kötü yönetimlerine daha fazla dayanamayan Bizanslılar, Bulgar Kralı Kaloyan'la ittifak kurarak Dimetoka (Didymoteikhon) ve Edirne'deki Latinlerin bir kısmını öldürmek ve geri kalanları da bu şehirlerden çıkarmak suretiyle İstanbul Latin

---

²³⁴ Villehardouin, LXXI: 322, 323, s. 96; Niketas, **1195-1206**, s. 184-185.

²³⁵ Yusuf Ayönü, "IV. Haçlı Seferi'nin Ardından Batı Anadolu'da Mücadele Eden İki Rakip: İstanbul Latin Krallığı ve İznik İmparatorluğu", **Cihannüma Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi**, C: I, sy. 1, 2015, s. 16.

İmparatorluğu'na karşı Trakya'da büyük bir ayaklanma başlattılar²³⁶. İsyân haberlerinin kendisine ulaşması üzerine bu şehirleri geri almak ve Kaloyan tehlikesini ortadan kaldırmak için derhal harekete geçen İmparator Baudouin, kardeşi Henri'ye, Pierre de Bracieux'ye ve İzmit'e hâkim olan Macaire de Sainte-Menehould'a, Karabiga hariç, Anadolu'da ele geçirdikleri tüm yerleri bırakıp derhâl yardıma gelmelerini emretti. Buna rağmen Edirne'de yapılan bu kanlı savaşta Latin ordusu Kaloyan'ın emrindeki Bulgar birlikler karşısında ağır bir yenilgi aldı. Latinlerden pek çok kişinin öldüğü bu savaşta İstanbul Latin İmparatoru Baudouin de esir düştü ve esaretten asla kurtulamadı (14 Nisan 1205)²³⁷.

İstanbul Latin İmparatorluğu, bu mağlubiyet karşısında kurulduktan neredeyse bir yıl sonra temellerine kadar sarsıldı. Latin ordusundaki seçkin şövalyelerin büyük bir kısmının Kaloyan'ın askerleri tarafından imha edilmesi Latin İmparatorluğu'nun askerî gücünü önemli ölçüde eritti. Nitekim Villehardouin, bu ağır felaketten sonra "*Sir, başımıza gelen felaketi görüyorsunuz; İmparator Baudouin'i, Kont Louis'i ve adamlarımızın çoğunu, hem de en iyilerini kaybettik. Geri kalanı kurtarmaya bakalım, çünkü Tanrı hâlimize acımazsa işimiz bitti demektir.*" şeklindeki sözleriyle içinde buldukları bu zor durumu Dandolo'ya açıkladığını eserinde kaydetmiştir²³⁸.

Diğer taraftan Latinlerin bu yenilgisi ve sonrasında toparlanma çabaları Theodoros Laskaris'in çok işine yaradı. Zira Latinler, Karabiga hariç Anadolu'nun hemen tamamından çekilmişlerdi²³⁹. Bu durum Laskaris'e büyük ölçüde hareket serbestliği sağlamış oldu²⁴⁰. Latinlerin yokluğunu fırsat bilen Laskaris, bağımsız bir şekilde hareket eden Batı Anadolu'daki yerel Bizans idarecilerini kendine tâbi kılma ve devletin hâkimiyet alanını genişletme işine koyuldu²⁴¹.

---

²³⁶ Villehardouin, LXXIV-LXXVI: 332-343, s. 99-102; Niketas, **1195-1206**, s. 194-195. Vasiliev (**Bizans İmparatorluğu**, s. 573) Trakya'daki Bizanslılarla Bulgar Kralı Kaloyan arasındaki bu ittifakın gerçekleşmesinde İstanbul'un zaptından sonra Bulgaristan'a giden eski İstanbul patriği X. Ioannes Kamateros'un önemli bir rol oynamış olabileceğini ileri sürmektedir.

²³⁷ Villehardouin, LXXVIII-LXXXI: 347-361, s. 104-107; Niketas, **1195-1206**, s. 195-198. Krş. Wolff, "The Latin Empire...", **HC**, C: II, s. 203.

²³⁸ Villehardouin, LXXXII: 364, s. 108.

²³⁹ Villehardouin, LXXVI: 340, 341, s. 101-102.

²⁴⁰ Krş. Vasiliev, **Bizans İmparatorluğu**, s. 574-575; Ostrogorsky, **Bizans**, s. 394-395.

²⁴¹ Angold, **A Byzantine Government in Exile**, s. 12.

I. Manuel Komnenos'un 1180 yılında ölümünü takiben Batı Anadolu'daki Bizans eyaletlerinin içine düştükleri kargaşa ortamı, merkeze karşı oluşan bir memnuniyetsizliği de beraberinde getirmişti. Bu sebeple buralarda yaşayan insanlar, isyan bayrağını kaldıran kişileri desteklemek suretiyle, İstanbul'daki idareye güvenmediklerini göstermekteydiler. Türkiye Selçuklu Devleti'ne bağlı ya da bağımsız hareket eden Türkmen grupları tarafından gerçekleştirilen yağma akınlarının Batı Anadolu'da meydana getirdiği tahribat ve nüfusun azalması durumu, bu bölgelerdeki idarecilerin baskıları sebebiyle daha da ağır bir hâl aldı. Bu yerel güçler, İstanbul'un 1204'te zaptından sonra ortaya çıkan siyasî belirsizlik ortamında önceleri idare ettikleri bölgelerde bağımsız bir şekilde hareket etmeye başladılar²⁴². Bu kişiler; Alaşehir ve civarını hâkimiyeti altında tutan olan Theodoros Mankaphas, bereketli topraklara sahip aşağı Menderes havzasındaki Sampson (antik Priene, Söke'ye yakın)'u elinde bulunduran Sabbas Asidenos ve damadı Türkiye Selçuklu Sultanı I. Gıyâseddin Keyhüsrev'den aldığı destekle Theodoros Laskaris'e karşı mücadeleye girişen Manuel Mavrozomes'tir²⁴³. Akropolites, Theodoros Laskaris'in Mankaphas ve Sabbas'ı çok zorlanmadan kendi otoritesi altına almak suretiyle Menderes havzasından Alaşehir'e, oradan kuzeye doğru Kırkağaç yöresine kadar uzanan Batı Anadolu'nun önemli bir bölümünü devletinin sınırlarına dâhil ettiğini kaydetmesine rağmen Laskaris'in bu işi nasıl gerçekleştirdiğine dâir bilgi vermemektedir²⁴⁴. Bununla birlikte Michael Angold, Laskaris'in, bu yerel hâkimleri hüküm sürdükleri bölgelerdeki tasarruflarını ve güçlerini tanımak, zaman zaman birlikte çalışmak ve evlilik yapmak suretiyle merkezî idareye bağlamayı amaçladığını ve aralarında bir denge politikası takip ettiğini göstermeye çalışmıştır²⁴⁵.

Yerel güçler üzerinde hâkimiyetini büyük ölçüde sağlamış görünen Theodoros Laskaris, Latinlerin Anadolu'da tekrar saldırıya geçmemiş olmalarını fırsat bilerek yeni devletinin teşkilatlandırılması işine koyuldu. İstanbul'un Latinler

---

²⁴² Angold, *A Byzantine Government in Exile*, s. 97-98.

²⁴³ Mankaphas ve Sabbas hakkında bkz. Ayönü, "Batı Anadolu'da Bizans Yerel Hâkimlerinin Bağımsızlık Hareketleri", s. 147-150; Brand, "Asidenos, Sabas", *ODB*, C: I, s. 207; Brand, "Mankaphas, Theodore", *ODB*, C: II, s. 1286-1287.

²⁴⁴ Akropolites, *Vekayinâme*, s. 25. Krş. *The History*, s. 120, 16-22 arasındaki notlar.

²⁴⁵ Angold, *A Byzantine Government in Exile*, s. 61-62.

tarafından zapt edilmesiyle parçalanmış Bizans İmparatorluğu'nun 1204'ten önce var olan kurumları İznik'te tekrar tesis edilmeye çalışılıyordu²⁴⁶. Öte yandan Laskaris, kararlı bir adım atarak, imparatorluğun parçalanmasıyla meydana gelen çok başlı bir ortamda Bizanslıları tek bir çatı altında birleştirmek ve meşruiyetini sağlamlaştırmak amacıyla muhtemelen 1205 yılında pek çok önemli kişi ve din adamlarının toplandığı İznik'te imparator ilân edildi²⁴⁷. Ne var ki, patrik İznik'te olmadığı için taç giyme töreni yapılamadı. Bunun üzerine İstanbul'un Latin işgalinden önceki son patriği olan ve şehrin zaptından sonra Bulgaristan'a kaçan X. İoannes Kamateros İznik'e davet edildi. Fakat sâbık patriğin bu teklifi reddetmesi üzerine Theodoros Laskaris'in taç giyme töreni, sonradan patriklik makamına atanan Mikhail Autoreianos'un da hazır bulunduğu Mart 1208'de²⁴⁸ yapılan toplantıya kadar ertelenmek zorunda kaldı. Bu taç giyme töreniyle birlikte İznik, hem imparatorluğun hem de Ortodoks kilisesinin merkezi oldu²⁴⁹.

I. Theodoros Laskaris hâkimiyetini sağlamlaştırma ve yeni kurulan devleti organize etmeyle meşgulken, 1205'te Edirne'de yapılan savaşta Kaloyan'a esir düşen ve akıbeti bilinmeyen İmparator Baudouin de Flandre'in ardından kardeşi Henri de Flandre 20 Ağustos 1206'da yeni İstanbul'da yeni imparator ilân edildi. Tahta çıktıktan sonra İznik ile mücadeleyi ele alan yeni Latin İmparatoru, Villehardouin'in kaydına göre, Laskaris'in Latinlerle yaptığı anlaşmayı bozması nedeniyle Pierre de Bracieux'nün emri altına verdiği 140 şövalyeye birlikte Güney Marmara'da Latinlerin elinde kalan tek yer olan Karabiga'ya gönderdi (Kasım-Aralık 1206)²⁵⁰.

²⁴⁶ Angold, **A Byzantine Government in Exile**, s. 147-148.

²⁴⁷ Krş. Akropolites, **Vekayinâme**, s. 24; **The History**, s. 83, 120; Michael Angold, "Theodoros I Laskaris", **ODB**, C: III, s. 2039-2040.

²⁴⁸ Macrides (**The History**, s. 82-83), Akropolites'in, Laskaris'in imparator ilan edilmesini ve taç giyme törenini birleştirmesinden dolayı bir kronoloji problemi olduğunu belirtmekte ve Laskaris'in taç giyme töreninin de 1205 yılında gerçekleştiğini öne sürmektedir.

²⁴⁹ Niketas, **1195-1206**, s. 225-226; Akropolites, **Vekayinâme**, s. 24-25. Krş. Gardner, **The Lascarids of Nicaea**, s. 67; Vasiliev, **Bizans İmparatorluğu**, s. 576; Ostrogorsky, **Bizans**, s. 395-396; Angold, **A Byzantine Government in Exile**, s. 13, 37; Savvides, **Byzantium in the Near East**, s. 54; Michael Angold, "Greeks and Latins after 1204: The Perspective of Exile", **Latins and Greeks in the Eastern Mediterranean after 1204**, ed. Benjamin Arbel, vd., London 1989, s. 67.

²⁵⁰ Villehardouin'in verdiği bu bilgi (CV: 453, s. 135) Latinlerin Nisan 1205 tarihinde Güney Marmara'dan çekilirken Laskaris'le ateşkes yaptığını düşündürmektedir. Fakat diğer kaynaklarda anlaşma yapıldığına dair Villehardouin'i doğruluyacak herhangi bir bilgiye rastlamadık. Krş. Papayianni, **Aspects of the Relationships**, s. 38-39.

Ardından doğuya hareket eden Pierre, Kyzikos'a²⁵¹ gelip buradaki kaleyi onarmak suretiyle Laskaris'e karşı savaşmaya başladı. Bunun yanında Thierry de Loos da İzmit'e giderek buradaki Ayasofya kilisesini tahkim ettirip askerleriyle birlikte yerleşti. Bir başka Latin birliği ise Guillaume de Sains önderliğinde Gemlik (Kios)'e gelmiş ve burada bir kale yaptırmaya girişmişti²⁵².

Güney Marmara'ya tekrar yerleşen ve İznik Bizans Devleti topraklarına saldırılar düzenleyen Latinlere karşı 1206-1207 kışı boyunca mücadele eden İznik hâkimi, onları iki cephede savaşa zorlayıp güçlerini kırmak için Bulgar Kralı Kaloyan'la ittifak kurmaya karar verdi. Bu amaçla Kaloyan'a bir elçi heyeti gönderip, kendisinin Anadolu'dan, Kaloyan'ın ise kuvvetleriyle birlikte Trakya'dan ilerlemesi hâlinde Latinlerin karşı koyamayacaklarını belirterek ittifak teklif etti. Latinlerden nefret eden Kaloyan da bu teklifi geciktirmeden kabul etti (Şubat-Mart 1207)²⁵³.

I. Theodoros Laskaris, Latinleri iki cephede sıkıştırma plânını böylece uygulamaya koymuştu. Kaloyan büyük bir ordu toplayarak Edirne'yi 30 büyük çakalozla kuşatmaya aldığı esnada, onunla işbirliği yapan Kumanlar da İstanbul'a doğru ilerlemekteydiler. Edirne'nin kuşatıldığı haberini alıp endişeye kapılan İmparator Henri, askerlerinin büyük bir kısmının bulunduğu Kyzikos'a haber göndererek bir an evvel İstanbul'a gelmelerini emretti. Bunun üzerine Pierre de Bracieux ve onun yanında kalan az sayıdaki adam haricinde Kyzikos'ta bulunan Latinlerin tamamı İstanbul'a gittiler²⁵⁴.

Latinlerin acilen başkente çağırıldıklarını öğrenen I. Theodoros Laskaris, askerleriyle birlikte derhal Kyzikos'a gelip burayı kuşatmaya aldı. Bu sırada Kyzikos'taki kalenin az sayıdaki bir Latin birliği tarafından korunduğu istihbaratı kendisine ulaştırılmıştı. O da bu bilgi üzerine askerlerinin büyük bir bölümünü gemi yoluyla Guillaume de Sains'in hâkim olduğu Gemlik'e göndererek burayı da ele

---

²⁵¹ Kyzikos (Belkıs), Marmara Denizi'nin güneyinde yer alan Kapıdağ Yarımadası'nın güneyindeki dar bölgede kurulmuş antik bir liman kenti olup Erdek ilçesinin dokuz kilometre doğusundadır. Bkz. Nurettin Koçhan, "Kyzikos, Hellespontus'ta Bir Eyalet Merkezi", **Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi**, sy. 31, 2013, s. 70.

²⁵² Villehardouin, CV, CVII: 453-455, 460, s. 135-136, 138; Niketas, **1195-1206**, s. 229-230.

²⁵³ Villehardouin, CVII: 459, s. 137.

²⁵⁴ Villehardouin, CVIII: 461, 462 s. 138-139.

geçirmeye girişti. Böylece İznik askerleri 31 Mart 1207 Cumartesi günü Gemlik'i hem karadan hem de denizden kuşatma altına aldılar. Fakat Bizanslılar tüm uğraşlarına rağmen Gemlik'i o gün zapt edemediler. Bu arada Gemlik'in kuşatma altında olduğunu haber alan ve bu esnada Edirne'ye hareket etmek için hazırlıklarını tamamlayan Henri, hazırlattığı 17 gemiyle birlikte, kendisine eşlik eden Venedikliler ve Pisalılar da olmak üzere, derhal İstanbul'dan ayrılarak Gemlik'e doğru hareket etti. Bizanslılar 1 Nisan Pazar sabahı kuşatmaya tekrar başlayacaklardı ki, Henri'nin başında bulunduğu Latin filosunun yaklaşmakta olduğunu gördüler. Bunun üzerine I. Theodoros Laskaris'in yaya ve atlı birlikleri, kuşatmayı bırakıp kıyıda savaş düzeni aldılar. Bizans gemileri de yaklaşan Latin filosunu karşılamak için savaş durumuna geçmişlerdi. Bizanslılar o gün akşama kadar denizde süren savaşta Latinlerle mücadele ettiler. Fakat gelen yardımlarla birlikte Latinlerin akşama doğru sayıca üstün konuma geçmeleri ve güçlenmeleri üzerine gecenin karanlığında gemilerini kıyıya çektiler. Daha sonra Latinlerin eline geçmemesi için gemilerini yakıp ordugâhı da bozarak gecenin karanlığında oradan ayrıldılar. Ertesi sabah (2 Nisan Pazartesi) Gemlik'e giren Henri, kalenin elde tutulamayacak kadar zayıf olduğunu görünce tüm adamlarını gemilere bindirip Gemlik'i terk etti ve İstanbul'a hareket etti²⁵⁵.

I. Theodoros Laskaris, Edirne'yi kuşatmaya devam eden Kaloyan'ı kuşatmayı kaldırmaya zorlamak isteyen Henri'nin Edirne'ye gitmek için İstanbul'da tekrar hazırlık yaptığı esnada, Kyzikos'u bir daha kuşatmaya karar verdi. Ayrıca kenti denizden de ablukaya almak suretiyle kuşatmayı desteklemek için Ioannes Steiriones'i görevlendirdi²⁵⁶. Ege Denizi'nden 17 gemiyle birlikte hareket eden

---

²⁵⁵ Villehardouin, CVIII, CIX: 463-471, s. 139-141. Krş. Gardner, **The Lascarids of Nicaea**, s. 76-78.

²⁵⁶ İznik Bizans Devleti'nin, daha kurucusu I. Theodoros Laskaris zamanında bir filoya sahip olduğu anlaşılmaktadır. Laskaris 31 Mart 1207'deki Gemlik kuşatmasında ordusunun büyük bir bölümünü gemilerle buraya göndermişti. Villehardouin'e göre (CIX: 468, s. 140), I. Theodoros Laskaris bu kuşatmaya en az 60 gemi göndermişti. Villehardouin'in verdiği bu sayı abartılı görünmekle birlikte Angold (**A Byzantine Government in Exile**, s.196), Marmara Denizi'nde bulunan İznik'e ait bu filodaki gemi sayısının hemen hemen bir düzine kadar olduğunu ileri sürmektedir ki, bu filo 1214 yılında Latinlerle yapılan anlaşma gereği geçici bir süreliğine kullanılmamıştır.

Theodoros Laskaris'in Ege Denizi'nde bir başka filoya daha sahip olduğu görülmektedir. Bu filo 17 gemisiyle Ioannes Steiriones'in emri altındaydı. Villehardouin de (CXI: 476, s. 143) Steiriones'i Theodoros Laskaris'in amirali olarak kaydetmiştir. Steiriones İtalyan kökenli bir korsandı. Daha II. Isaakios Angelos zamanında Bizans tarafına geçerek imparatorluğa ait bir filonun komutanı olmuş ve muhtemelen III. Aleksios Angelos zamanında da Bizans için çalışmaya devam etmiştir. Steiriones için bkz. Niketas, **1195-1206**, s. 37-38. Krş. Angold, **A Byzantine Government in Exile**, s. 196.

Steiriones, Çanakkale Boğazı'ndan ilerleyip Kyzikos'a geldi ve kent böylece hem karadan hem de denizden kenti kuşatmaya alındı. Bunun yanında Kyzikos civarındaki köylüler ve Kapıdağ Yarımadası'nın kuzeybatısındaki Marmara Adası'nda (Prokonnesos Adası) yaşayanlar da, Villehardouin'in kaydına göre, Pierre de Bracieux'ye karşı ayaklanmış ve buradaki Latinlerin pek çoğunu öldürmüşlerdi²⁵⁷. Kyzikos'un kuşatıldığını öğrenen Latin İmparatoru, Edirne'ye yapacağı harekâtı tekrar ertelemek zorunda kaldı ve derhal 14 gemi hazırlatılmasını emrederek Venediklilerle birlikte Kyzikos'a gitmek üzere İstanbul'dan demir aldı²⁵⁸.

Kyzikos hem karadan hem denizden kuşatmaya devam edildiği esnada Latin filusunun yakşalmakta olduğunu haber alan I. Theodoros Laskaris kuşatmayı kaldırıp oradan ayrılmaya karar verdi. Aynı şekilde Steiriones de kuşatmayı kaldırıp Ege Denizi'ne doğru kaçtı. Latin filosu, birkaç gün boyunca onu takip ettiyse de yakalayamadı. Bunun üzerine Henri de askerleriyle birlikte daha sonra İstanbul'a döndü²⁵⁹.

İmparator Henri'nin İstanbul'a gitmesinden hemen sonra İznik hükümdarı bu defa Thierry de Loos'un elinde bulunan İzmit'i ele geçirmek için adamlarını oraya gönderdi. Thierry de Loos İzmit'e geldiği zaman burada bulunan Ayasofya Kilisesi'ni tahkim etmiş ve adamlarıyla birlikte buraya yerleşmişti²⁶⁰. Bu arada Edirne'ye gitmek için hazırlık yapan Latin İmparatoru, kuşatma haberini alınca İzmit'e hareket etmiş, onun İzmit'e gelmek üzere olduğunu öğrenen İznik askerleri kuşatmayı kaldırıp İznik'e çekilmişti. Bizanslıların İznik'e çekilmelerinin ardından meclisini toplayıp askerlerinin bir kısmının İzmit ve Kyzikos'ta kalmalarını ve buraları korumalarını emreden İmparator Henri, daha sonra Edirne'ye gidiş hazırlıklarını tamamlamak için İstanbul'a döndü²⁶¹.

I. Theodoros Laskaris'in askerleri İznik'e çekilmelerine rağmen İzmit'teki Latinlerin hareketlerini dikkatle takip etmekteydiler. Bizanslılar, Thierry de Loos ve

---

²⁵⁷ Villehardouin'de geçen bir bilgiye göre (CXI: 476, s. 143.) Marmara Adası Pierre de Bracieux'ye verilmiştir. I. Theodoros Laskaris muhtemelen Çanakkale'den Kyzikos'a ilerleyen Steiriones vasıtasıyla Marmara Adası'nda yaşayanları örgütleyip Latinlere karşı isyana teşvik etmişti.

²⁵⁸ Villehardouin, CXI: 477, s. 143.

²⁵⁹ Villehardouin, CXI: 478, 479, s. 143-144.

²⁶⁰ Villehardouin, CV: 455, s. 136.

²⁶¹ Villehardouin, CXII: 480, 481, s. 144.

Guillaume du Perchoi'nın adamlarıyla birlikte çevrede yiyecek aramaya çıktıkları esnada pusu kurmak suretiyle saldırıp onları ağır bir bozguna uğrattılar ve az sayıda yakaladıkları Latinlerin, başta Thierry de Loos olmak üzere büyük bir kısmını esir ettiler. Bu mağlubiyetten kurtulabilen az sayıdaki Latin askeri Ayasofya Kilisesi'ne sığındı ve kendilerinin burada sıkışıp kaldığını, bu yüzden çok acil yardıma ihtiyaç duyduklarını İmparator Henri'ye iletmek için derhal bir haberci seçip İstanbul'a gönderdi. Bu habercinin getirdiği haber nedeniyle Edirne'ye gitmeyi dördüncü defa ertelemek zorunda kalan imparator, adamlarıyla birlikte İzmit'e doğru yola çıktı. İznik askerleri ise bu esnada hâlâ İzmit dolaylarındaydılar ve Latinlerin İzmit'e gelmekte olduğu haberini alınca İznik'e çekildiler²⁶².

İzmit'e gelen İmparator Henri civardaki bir nehrin kenarında ordugâhını kurdu ve beş gün boyunca orada kaldı. Edirne'ye hareket etmek için İstanbul'da dört defa sefer hazırlıklarına girişmiş; fakat Edirne'ye her yola çıkış arifesinde, I. Theodoros Laskaris'in, Latinlerin ellerinde bulunan Güney Marmara'daki kentleri kuşatma altına alması nedeniyle zor durumda kalmıştı. İznik hükümdarı, Latinlerin iki cephede birden savaşamayacak durumda olduklarını bildiğinden, İzmit civarında bekleyen imparatora, Kyzikos'ta bulunan kalenin ve İzmit'teki Ayasofya Kilisesi'nin yıkılması şartıyla iki yıllık bir barış teklifinde bulundu. Bu anlaşmanın karşılığında ise Thierry de Loos ve diğer esir edilen Latin askerleri serbest bırakılacaktı. Aynı anda hem I. Theodoros Laskaris'le hem de Kaloyan'la savaşamayacağı gerçeği Latin İmparatorunu anlaşma teklifini kabul etmeye zorladı. Böylece anlaşma şartları gereği Kyzikos kalesi ve Ayasofya Kilisesi yıkılırken Latin esirler de serbest bırakıldı²⁶³. Latinler daha sonra oradan ayrılarak İstanbul'a gittiler (Mayıs-Haziran 1207)²⁶⁴.

²⁶² Villehardouin, CXII: 482-485, s. 144-146. George Finlay, **A History of Greece from Its Conquest by the Romans to the Present Time B.C. 146 to A.D. 1864**, C: III, Oxford MDCCCLXXVII (1877), s. 291'de Thierry de Loos'un, I. Theodoros Laskaris'in kardeşi Konstantinos Laskaris tarafından esir edildiğini belirtmişse de elimizdeki kaynaklarda böyle bir bilgiye rastlamadık.

²⁶³ Villehardouin, CXII, CXIII: 486-490, s. 145-146.

²⁶⁴ Savvides (**Byzantium in the Near East**, s. 69) Thierry de Loos'un esir edildiği bu çatışmanın tarihini 1206 yılı ortaları olarak göstermektedir. Fakat Villehardouin'e göre, Bulgar Kralı Kaloyan'la mücadeleden dönen İmparator Henri ve yanındaki baronlar 1 Kasım 1206'ya kadar Edirne'de kalmış ve kış mevsimi geldiği için İstanbul'a dönmüşlerdi. Dolayısıyla İstanbul'a dönen Latinlerin tekrar İzmit'e yerleşmeleri bu tarihten sonra olmalıdır. Bunun yanında Villehardouin (CVIII-CXIII: 461-490, s. 138-146), Thierry ve adamlarının esir edilmelerinin -I. Theodoros Laskaris'in 1207 yılının Nisan-Mayıs aylarında Gemlik ve Kyzikos'u kuşatma girişimlerinden sonra fakat İmparator Henri'nin, Thierry ve adamlarını Laskaris'in elinden kurtarıp Edirne'ye gitmek üzere Haziran 1207'de Silivri (Selymbria)'ye gelmesinden önce vererek- 1207 Mayıs ya da Haziran ayları arasında

Fakat İznik Bizans Devleti ile İstanbul Latin İmparatorluğu arasında yapılan bu barış anlaşması, Kaloyan'ın Ekim 1207'de Selanik kuşatması sırasında ölmesi sebebiyle fazla sürmedi. Çünkü bir süreden beri I. Theodoros Laskaris'e karşı David Komnenos'u destekleyen Latin İmparatoru, Laskaris'in David'e karşı Karadeniz Ereğli'ye (Pontos Herakleia)²⁶⁵ yürümesi üzerine, derhal David'in yardımına gelmiş ve Laskaris bu sebeple geri çekilmek zorunda kalmıştı (1208 sonbahar mevsimi)²⁶⁶.

İznik'teki devlet, Bulgar Kralı Kaloyan'ın şahsında bulduğu ittifak sayesinde Latinlere karşı önemli başarılar elde etmişti. Zira Latin düşmanı olan Bulgar Krallığı'nın Trakya'da Latinlere saldırması I. Theodoros Laskaris'in Anadolu'da daha rahat hareket etmesini sağlamaktaydı. İznik hükümdarı bu sebeple Kaloyan'dan sonra Bulgar tahtına çıkan Boril'e elçiler göndererek 1209 yılında Bizans-Bulgar ittifakını tazeledi. Diğer taraftan Boniface de Montferrat'ın 1207'de ölmesiyle birlikte Selanik Krallığı'nda ortaya çıkan problemler ve isyanlar, Latinleri batıdaki meselelerle ilgilenmeye zorlamaktaydı²⁶⁷. İznik'e yerleştikten birkaç yıl sonra bir filoya sahip olduğunu anladığımız I. Theodoros Laskaris ise bunun üzerine başında kardeşi Konstantinos Laskaris'in bulunduğu bir orduyla birlikte çok sayıda gemi de toplayarak 1211 ilkbaharında, Latin hükümdarının Selanik dolaylarında meşgul olmasını fırsat bilip İstanbul'u kuşatmayı plânlıyordu²⁶⁸. İmparator Henri, İznik

---

gerçekleştiğini göstermektedir. Krş. Gardner, **The Lascarids of Nicaea**, s. 78; Wolff, "The Latin Empire...", **HC**, C: II, s. s. 205; Papayianni, **Aspects of the Relationships**, s. 39. Ayrıca bkz. Üçüncü Bölüm, s. 89.

²⁶⁵ (Bundan sonra Ereğli). Bugün Kastamonu ili sınırları içerisindedir. Bkz. Clive Foss, "Herakleia Pontike", **ODB**, II, s. 915-916.

²⁶⁶ Savvides, **Byzantium in the Near East**, s. 69; Alexander A. Vasiliev, "The Foundation...", s. 25.

²⁶⁷ Wolff, "The Latin Empire...", **HC**, C: II, s. 206-208.

²⁶⁸ Bu bilgi, bizzat İmparator Henri'nin batıdaki arkadaşlarına gönderdiği Ocak 1212 tarihli mektubunda bulunmakta ve mektubun ilgili bölümünde "*Sed alii duo hostes nostri imperii, Burillus scilicet et Lascarus (nos) nimis graviter opprimebant. Constantinus unus per mare, per terram alius: et iam Lascarus unum de hominibus nostris maioribus, dominum scilicet Petrum de Brucello et maximum galearum numerum coadunavit, ut Constantinopolim expugnaret*" şeklinde ifade edilmektedir. İmparator burada Boril ve Laskaris'in (mektubun başından itibaren Laskaris olarak belirtilen kişi I. Theodoros Laskaris'tir) kendilerini ağır bir şekilde sıkıştırdıklarını ve Konstantinos'un (Theodoros Laskaris'in kardeşi Konstantinos Laskaris) denizden, diğerinin (Boril?) karadan bunu gerçekleştirdiklerini ve Theodoros Laskaris'in İstanbul'u zaptetmek için çok sayıda gemi topladığını kaydetmiştir. Bu ibareler, I. Theodoros Laskaris'in, kardeşi Konstantinos aracılığıyla İstanbul'u kuşatmaya çalıştığını işaret etmekle birlikte, şehrin tam olarak bir kuşatma altına alındığını kesin bir şekilde söylemek için yeterli değildir. Mektubun anlatmak istediği olay belki de denizden ve karadan ikmal yollarını kesmek suretiyle şehrin kışkaca alınmasıydı. Bahsi geçen mektup için bkz. **Thesaurus Novus Anecdotorum**, C: I, sütün 822; **RHGF**, C: XVIII, s. 531. (Mektubu ihtiva eden bu iki eserdeki metinler arasında büyük farklılıklar bulunmamakla birlikte her iki edisyon karşılaştırılarak kullanılmıştır). Krş. Vasiliev, **Bizans İmparatorluğu**, s. 580-581; Ostrogorsky, **Bizans**, s.397.

hükümdarının bu plânını öğrenir öğrenmez adamlarıyla birlikte derhal Selanik'ten ayrılıp İstanbul'a hareket etti. Bu arada imparator aceleyle İstanbul'a at sürerken, Bulgar Kralı Boril de onun geçeceği yola pusu kurmuştu. Fakat Bulgar Kralı'nın kurduğu bu tuzağı önden gönderdiği casusları aracılığıyla fark edip hemen başka bir yola sapan İmparator Henri güvenle İstanbul'a varabildi²⁶⁹. I. Theodoros Laskaris ise rüzgârın aleyhine dönmeye başlaması nedeniyle kuşatma plânını erteledi. Çünkü değişen siyasî dengeler, tüm dikkatini doğuya çevirmeye zorlamıştı.

2. 3. 3. Nymphaion Anlaşması'na Kadar İznik-İstanbul İlişkileri

Bizans ağırlık merkezinin Anadolu'ya kayması sonucunda tekrar yükselen Bizans-Selçuklu mücadelesi, Türkiye Selçuklu Sultanı I. Gıyâseddin Keyhüsrev'in I. Theodoros Laskaris'ten, İznik tahtını sâbık Bizans İmparatoru III. Aleksios Angelos'a terk etmesini istemesiyle iyice keskinleşmiş ve iki devlet arasında savaşın çıkması kaçınılmaz bir hale gelmişti²⁷⁰. Öte yandan imparator Henri de aceleyle İstanbul'a ilerlediği sırada, müttefiki olan I. Gıyâseddin Keyhüsrev'i I. Theodoros Laskaris'e saldırmaya teşvik etmekteydi²⁷¹. Nihâyetinde İznik Hükümdarı, Mayıs-Haziran 1211'de²⁷² Büyük Menderes Nehri'nin kenarında Selçuklu Sultanı ile yaptığı savaşta galip geldi²⁷³. Bu galibiyet, İznik-Bizans Devleti'ne toprak kazandırmamışsa da Bizanslıların dikkatlerini İznik üzerine çevirmekle kalmamış aynı zamanda İznik'in gelecekte birleşmenin merkezi olarak görülmeye başlamasını sağlaması açısından büyük bir etki yapmıştır²⁷⁴.

Yukarıda geçen “*unum de hominibus nostris maioribus, dominum scilicet Petrum de Brucello...coadunavit*” şeklindeki ibare, Pierre de Bracieux'nün, İmparator Henri'ye karşı I. Theodoros Laskaris'in tarafında savaştığını îmâ etmektedir. Krş. Papayianni, **Aspects of the Relationships**, s. 73.

²⁶⁹ RHGF, C: XVIII, s. 531-532.

²⁷⁰ Ostrogorsky, **Bizans**, s. 396-397.

²⁷¹ John Van Antwerp Fine Jr. , **The Late Medieval Balkans: A Critical Survey from the Late Twelfth Century to the Ottoman Conquest**, Michigan 2000, s. 99.

²⁷² Filip Van Tricht, Alaşehir Savaşı'nın 1212 Nisan-Mayıs aylarında gerçekleştiğini öne sürmektedir. Bu mesele Üçüncü Bölümde ele alınmıştır. Bkz. s. 103, n. 347.

²⁷³ Vasiliev, **Bizans İmparatorluğu**, s. 579; Ostrogorsky, **Bizans**, s. 396-397; Kaya, **I. Gıyâseddin Keyhüsrev**, s. 137-157.

²⁷⁴ Vasiliev, **Bizans İmparatorluğu**, s. 579-580; Ostrogorsky, **Bizans**, s. 397.

Kazanılan bu başarıyla doğuda Türkiye Selçuklu tehdidini geçici olarak uzaklaştıran İznik Bizans Devleti'nin tüm dikkati yeniden Latinlerle mücadeleye çevrildi. Bu bakımdan Latinlere karşı Bizanslılar arasında propagandaya da başlayan I. Theodoros Laskaris, Selçuklulara karşı kazanılan bu zafere çok sevinen ve Yunanistan ve Balkanlar dâhil Latin idaresi altındaki eyaletlerde yaşayıp Bizans'ın tekrar eski ihtişamına ulaştırılmaya çalışıldığı İznik'teki hareketliliği takip eden tüm Bizanslılara, Latinlere karşı kendisine yardım ettikleri takdirde, kendilerini yakın bir zamanda *de Latinis canibus* (Latin köpeklerinden) kurtaracağını işaret ettiği bir mektup yollamıştı. Bu olay onun, Latinlere karşı tüm Bizanslıların koruyucusu gibi hareket etmeye başladığını işaret etmesi bakımından önemlidir. Diğer taraftan bu galibiyet ve kendilerine gönderilen mektuplar büyük bir yankı uyandırmış olacak ki, Latinlere karşı açık açık homurdanmaya başlayan Bizanslılar, İstanbul'a savaşmak için gelmesi hâlinde ona yardım edeceklerinin sözünü vermekteydiler²⁷⁵.

I. Theodoros Laskaris'in mektubunu öğrenen İmparator Henri ve adamları, kendilerine ulaşan haberler ve söylentiler sebebiyle de endişe duyuyorlardı. Nitekim imparatorun kendi sözleri Latinlerin içinde bulunduğu durumu açıkça ortaya koymaktadır:

“...qua de causa civitas in magna desolatione trepidabat: ita quod multi de nostris, de nostro reditu desperantes, per mare proponebant fugere; plures vero ad ipsum Lascarum transierunt, ei contra nos promittentes auxilium et iurantes.”

“...bu yüzden şehir büyük bir perişanlık içinde çalkalanmaktaydı: dönüşümüzden ümidi kesen pek çoğumuz, deniz yoluyla kaçmayı düşünüyordu; bunun yanında bize karşı ona (Laskaris) yardım sözü veren ve yemin eden pek çok kişi (de), bizzat Laskaris'in tarafına geçtiler.”²⁷⁶.

---

²⁷⁵ *“...Qua de causa tunc Lascarus acrior et elatior factus, misit literas ad omnes Graecorum provincias, continentes honorem et lucrum suae victoriae, significans etiam illis quod, si eum vellent adiuvere, cito terram de Latinis canibus liberaret. Ob haec igitur Graeci omnes, murmurare incipientes contra nos, ei promittebant auxilium, si veniret Constantinopolim pugnaturus...”*. Bkz. **RHGF**, C: XVIII, s. 532. Krş. Vasiliev, **Bizans İmparatorluğu**, s. 581.

²⁷⁶ **RHGF**, C: XVIII, s. 531. Krş. Vasiliev, **Bizans İmparatorluğu**, s. 581.

Yukarıdaki satırlardan da anlaşılacağı üzere Latinlerin durumu pek parlak değildi²⁷⁷. Ayrıca Alaşehir galibiyetinden sonra kendilerine gönderilen mektuplar sayesinde Latin idarecilerinden kurtulma umutları artan Bizanslıların seslerini yükseltmeye başlamaları Latinlerin tedirginliğini daha da artırmaktaydı.

Bununla birlikte Akropolites'in kaydına göre İmparator Henri, İznik ordusunda yer alan soyları ve cesaretleri sebebiyle korktuğu Frank (Latin) askerlerinin savaşta (Alaşehir savaşı) yok olduğunu öğrendiği zaman, Laskaris'in aslında kaybettiği şeklinde bir yorumda bulunmuştur²⁷⁸. Akropolites'in, Latin İmparatoru ile ilgili verdiği bu bilgiyi doğrulayabilmek için elimizde başka bir kaynak bulunmamaktadır. Fakat Latin İmparatoru'nun, Alaşehir Savaşı'ndan sonra Anadolu'ya geçip I. Theodoros Laskaris'e karşı bir mücadeleye girişmeden önce onun savaştan sonraki askerî durumu hakkında bilgi alması gerekliliği göz önünde bulundurulduğunda, bahsi geçen Latinlerin büyük bir kısmının savaşta imha edildiklerini öğrenmesinin, İmparator Henri'yi, büyük bir savaştan yeni çıktığı için yorgun bir orduya sahip olan İznik Hükümdarı'na bu zayıf anında saldırmaya ittiği düşünülebilir.

Latin İmparatoru böylece Alaşehir Savaşı'ndan sonra muhtemelen 1211 Ağustos ayında Anadolu'ya geçti ve I. Theodoros Laskaris ile mücadelesi Anadolu'da devam etti²⁷⁹. Yaşanan bu mücadeleyi takip ettiğimiz İmparator

---

²⁷⁷ Latin İmparatoru'ndan ayrılan Latinlerin bir kısmı, kendilerine daha iyi maaş verdiği için I. Theodoros Laskaris'in tarafına geçmişlerdi. Bu durum III. Innocentius'un İstanbul Latin İmparatorluğu'nun ilk patriği Thomas Morosini'ye (1204-1211) gönderdiği Aralık 1210 tarihli mektubunda "...*Praeterea Lascarus, qui pro imperatore se gerit, stipatus viribus Latinorum, qui postpositis Dei timore ac hominis reverentia, spretis etiam stipendiis, quae idem imperator ipsis poterat exhibere, ab inimicis eius recepere maiora quam ipse illis valeat erogare...*" , şeklinde geçen ibarelerinden anlaşılmaktadır. Bkz. **PL**, C: CCXVI, sütun 353-354. Krş. Savvas Kyriakidis, **Warfare in Late Byzantium: 1204-1453**, Leiden-Boston 2011, s. 17.

²⁷⁸ Akropolites, **Vekayinâme**, s. 38. Krş. **The History**, s. 148, n. 9.

²⁷⁹ Alaşehir Savaşı'nın tarihini Nisan-Mayıs 1212 olarak gösteren Tricht, İmparator Henri'nin Alaşehir Savaşı'nın ardından I. Theodoros Laskaris'le savaşmak için Temmuz ayında İstanbul'dan ayrıldığını ileri sürmektedir. Tricht, I. Gıyâseddin Keyhüsrev'in mağlubiyet haberinin İstanbul'a ulaşması, savaştan sonra İznik Hükümdarı'nın tüm Bizans eyaletlerine mektup göndermesi, Latinlerin bu mektubun içeriğinden haberdar olması ve sonrasında Bizanslıların Latinlere karşı ses çıkartmaya başlaması ve İstanbul'a gelmesi hâlinde Bizanslıların Laskaris'e yardım edeceklerine dâir sözlerinin Latin İmparatoru'na ulaşması olaylarının kısa bir sürede gerçekleşmeyeceğini belirtip, tüm bunların Temmuz ayına kadar geçen sürede (yani 2-2,5 aylık bir dönemde) gerçekleşmesinin mümkün olduğunu kaydetmek suretiyle, imparatorun bu tarihte Anadolu'ya geçtiğini desteklemeye çalışmaktadır. Bkz. Filip Van Tricht, "La politique étrangère de l'empire de Constantinople, de 1210 à 1216, Sa position en Méditerranée orientale: problèmes de chronologie et d'interprétation(1re partie)",

Henri'nin mektubuna göre Laskaris, adamlarıyla birlikte İstanbul'dan ayrılıp Anadolu'ya geçen Latinlere Karabiga²⁸⁰ şehri civarında ordusuyla saldırdı. Fakat Latinlerin direnmeleri üzerine, askerleri civardaki dağlara çekilmeye başladı. Bu geri çekilme esnasında ordunun artçı birliğinin bir kısmı kendilerini takip eden Latinler tarafından katledildi. Dağları tutup yiyecek aramak için etrafa gönderilen askerlere pusu kurmak suretiyle onları yıpratma taktiği izleyen Bizanslılar, Latinlerin ilerleyişini engellemeye çalışıyor, fakat başarılı olamıyordu. Latinler böylece Rhyndakos²⁸¹ Nehri kenarına kadar varıp burada ordugâhlarını kurdular. Onları takip eden Bizanslılar ise 15 Ekim 1211'de Latin ordugâhına tekrar saldırdılar. İki taraf arasında günbatımına kadar süren savaşta sayıca daha kalabalık olduğu belirtilen Bizanslılar pek başarılı olamadılar ve Latinlerin karşı saldırıya geçmesiyle birlikte dağılmaya başladılar. Bizans ordusunda savaşan Latin askerlerinin büyük bir bölümü Latin ordusunun bu karşı atağı sırasında öldürülürken bir kısmı da esir düştü²⁸². Sonuçta üstün duruma geçen Latinler, Akropolites'te geçen bilgiye göre, Lentiana²⁸³

Le Moyen Âge-Revue d'histoire et de philologie, C: CVII, sy. 2, 2001, s. 225-226. (Bu makalenin tercümesinde yardımını gördüğüm arkadaşım Zeki Can Hırçın'a çok teşekkür ederim).

Bununla birlikte mektupta, Tricht'in dediği gibi, İmparator Henri'nin Temmuz ayında İstanbul'dan ayrıldığına dair hiçbir bilgi mevcut değildir. Tricht yukarıdaki makalesinde, mektubun farklı manastırlarda farklı nüshalarının bulunduğunu ama bu nüshalar arasında, özel isimler ve kronolojideki küçük noktalar dışında büyük farkların bulunmadığını belirtmiştir. Fakat bizim kullandığımız edisyonda (**RHGF**, C: XVIII, s. 532) imparatorun Eylül ayında Anadolu'ya geçtiği yazılı değildir. Eğer diğer nüshalarda onun gerçekten Eylül ayında İstanbul'dan ayrıldığı yazılıysa, Tricht'in vurgulaması gerekirdi ki bununla ilgili bilgi göremedik. Gerçekte ise Latin İmparatoru sadece I. Theodoros Laskaris'in I. Gıyâseddin Keyhüsrev'i yenmesinin ardından Bizans eyaletlerine mektup göndermesi ve Bizanslıların Latinlere karşı seslerini çıkarmaya başlamalarından sonra Anadolu'ya geçtiğini yazmıştır.

²⁸⁰ Karabiga (Pegai), mektupta *civitatem Spigacii* (Spigacium) şeklinde geçmektedir. Bkz. **RHGF**, C: XVIII, s. 532.

²⁸¹ Uluabat gölüne dökülen Rhyndakos (Rhyndacus) Nehri, Bursa'nın Orhaneli ve Mustafakemalpaşa ilçelerinden geçtiği için bugün bu ilçelerin isimleriyle de anılmaktadır. Bunun yanında Mustafakemalpaşa ilçesinin eski adı olması sebebiyle de eskiden Kirmasti denilmekteydi. Hasluck (**Cyzicus**, s. 44) ayrıca Rhyndakos nehri için *Lopadium* (Uluabat) isminin de kullanıldığını belirtmektedir ki, Latin İmparatoru Henri'nin mektubunda da (**RHGF**, C: XVIII, s. 533.) *fluvium Luparci* (Uluabat Nehri) şeklinde geçer. Krş. Charles M. Brand, "Rhyndakos River", **ODB**, C: III, s. 1794.

²⁸² Latin İmparatoru'nun mektubuna göre Bizans ordusunda 90 büyük *acies* (savaş hattı, birlik sırası, birlik) bulunmaktaydı ve bunlardan sekizi bizzat I. Theodoros Laskaris'in yanında savaştukları için papa tarafından aforoz edilmiş Latin askerlerinden oluşuyordu. Mektupta ayrıca yalnızca Laskaris'in taburunda 1.700 zırhlı askerinin bulunduğu kaydedilmiştir. Bkz. **RHGF**, C: XVIII, s. 533. Krş. Wolff, "The Latin Empire...", **HC**, C: II, s. 209.

²⁸³ Ramsay'a göre (**The Historical Geography of Asia Minor**, London 1890 (**Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası**, çev. Mihri Pektaş, İstanbul 1960, s. 171), Lentiana, Eski Manyas civarında bir şehirdi.

ve Eski Manyas'ı zapt ettiler²⁸⁴. Buradan yürüyüşlerine devam edip Bergama'ya vardılar ve burada ordugâh kurdular. Daha sonra I. Theodoros Laskaris ve İmparator Henri, Nif'te (Nymphaion) iki devlet arasındaki sınırların tespit edildiği bir barış antlaşması imzaladılar²⁸⁵. Akropolites, anlaşma neticesinde tespit edilen sınırlar hakkında geniş bilgi verse de imzalandığı tarih ile ilgili hiçbir şey söylememektedir. Bununla birlikte anlaşmanın tarihiyle ilgili 1212²⁸⁶ ve bizim de kabul ettiğimiz 1214²⁸⁷ yılları olmak üzere iki farklı görüş üzerinde durulmaktadır.

İki devlet arasında belirlenen sınırlar hakkında Akropolites'in verdiği bilgilere göre, Bergama'dan Kırkağaç'a uzanan bölgenin tüm güney ve doğu toprakları (Türkiye Selçuklu Devleti sınırına kadar olan bölge) İznik Bizans Devleti'ne bırakılmıştır. Kırkağaç'ın kuzeydoğusunda kalan Gelenbe (Kalamos)'nin iki devlet arasında tampon bölge oluşturmak amacıyla boş kalmasına ve Balıkesir (Achyraous) yakınındaki dağa kadar tüm Kiminas yöresinin Latinlere terk edilmesine karar verilmiştir²⁸⁸. Latinlerin güney sınırı olarak tayin edildiğini düşündüğümüz bu

²⁸⁴ Akropolites ayrıca (**Vekayinâme**, s. 39-40. Krş. **The History**, s. 153, n. 1, 2.) Lentiana kentini 40 gün süren bir kuşatma sonunda ele geçirdiği zaman, şehirde bulunan imparatorun (Theodoros Laskaris) kardeşi (Konstantinos Laskaris), kızı Irene'nin kocası olan damadı Andronikos Palaiologos ve *sebastokrator* Dermokaites dışında kimsenin özgür bırakılmadığını kaydetmiştir.

²⁸⁵ İmparator Henri'nin mektubundaki olaylardan farklı bir olay zinciri takip eden Akropolites'e göre (**Vekayinâme**, s. 38), I. Theodoros Laskaris'in savaştan (Alaşehir Savaşı) sonra zayıfladığını düşünen imparator (Anadolu'ya geçti ve) yoluna çıkacak kimse olmadığı için Nif'e (İzmir-Kemalpaşa) kadar ilerledi ve oradan (Nif) geri döndü. Daha sonra hem başarılarından memnun olduğu hem de barış antlaşması yapmak istediği için -ayrıca Latinler uzun süre savaşmayı kaldıramadıklarından- I. Theodoros Laskaris'le barış antlaşması imzaladı. Fakat mektupta anlaşmadan bahsedilmemektedir. Bu durumda barış antlaşması, mektubun yazıldığı tarihten (Ocak 1212) sonra yapılmış olmalıdır. Krş. **The History**, s. 149, n. 12.

²⁸⁶ Angold, **A Byzantine Government in Exile**, s. 111. Savvides de (**Byzantium in the Near East**, s. 121, n. 1) anlaşmanın Akropolites'e göre 1212 tarihinde yapıldığını belirtir. O ayrıca Zavoronkov'un, 1212'deki anlaşmayı, kısa süreli ve resmi olmayan bir anlaşma olarak gördüğünü kaydetmiştir.

²⁸⁷ Ostrogorsky, **Bizans**, s. 397; Norwich, **Bizans**, C: III, s. 177. Latin İmparatoru'nun I. Theodoros Laskaris'le barış antlaşması imzalamasında Akropolites'in vermiş olduğu başarıya doyma ve yorgunluk faktörünü gerçek dışı olarak gören Papayianni'ye göre (**Aspects of the Relationships**, s. 40-41.), bir işgalci, eğer başka bir tehlikeyle karşı karşıya değilse, başarılı bir ilerlemeyi barış antlaşması yapmak için nadiren sona erdirirdi. Yorgunluğun iki taraf için kısmen etkili olabileceğini ileri süren Papayianni, esas nedeni üçüncü bir kişide, yani Papa III. Innocentius'ta aramaktadır. İznik hükümdarı, Latinlerle barış yapılması hususunda papadan aracı olması için 1207'de ona bir mektup göndermişti. Papayianni'ye göre eğer bu teklif papa tarafından kabul edilmişse 1214 yılı anlaşmanın sonuçlanması için en uygun yıldır. Çünkü 1214'de kiliselerin tekrar birleştirilmesiyle ilgili görüşmeler yapılıyordu ve Latin İmparatoru, I. Theodoros Laskaris'le ilişkilerini düzeltmesi hususunda papa tarafından muhtemelen teşvik ediliyordu.

²⁸⁸ Ramsay (**Anadolu'nun Tarihî Coğrafyası**, s. 172), Kiminas'ın, Balıkesir'e yakın bir dağ olduğunu belirtir. Latinlerin güney sınırını hakkında bilgi veren Akropolites'in, Balıkesir'e (Achyraous) yakın bir dağ yöresi olarak verdiği bu yerle Madra Dağı olarak adlandırılan dağlık bölgeyi kastettiğini düşünüyoruz. Bu dağlık bölge, kuzeyinde bulunan Edremit ile güneyinde bulunan

bölge ile birlikte Mysia'nın tüm kuzeybatı köşesinin Latinlere verildiği anlaşılmaktadır. Yine Akropolites'e göre I. Theodoros Laskaris, Uluabat'tan itibaren Bursa ve İznik'i de kapsayan bölgeyi de almıştır²⁸⁹.

Bergama arasında önemli bir yükselti meydana getirmektedir. Bize göre Latinlerin güney sınırı Madra Dağı'na kadardı. Bunu güçlendirecek diğer bir husus ise Bergama'nın I. Theodoros Laskaris'e verildiğine dâir Akropolites'in kaydıdır.

²⁸⁹ Akropolites'in bu kaydından (**Vekayinâme**, s. 38-39 (**The History**, s. 149) Uluabat'ın batısında kalan toprakların Latinlere terk edildiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, Uluabat kentine ve dolayısıyla Uluabat Gölü'ne güvenle hâkim olmak için, sınır çizgisi, I. Theodoros Laskaris tarafından bu bölgenin biraz daha batısına kadar uzatılmış olmalıdır. Bu sebeple iki devlet arasında daha net bir sınır çizgisi olabileceğini düşündüğümüz en uygun nokta Uluabat Gölü'nün batısında yer alan Simav-Susurluk-Çapraz (Macestus) Nehri'dir. Krş. Vasiliev, **Bizans İmparatorluğu**, s. 581; Ostrogorsky, **Bizans**, s. 397-398; Savvides, **Byzantium in the Near East**, s. 121-122; Wolff, "The Latin Empire...", **HC**, C: II, s. 209.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İZNIK BİZANS DEVLETİ'NİN DİĞER DEVLETLERLE OLAN MÜNASEBETLERİ

3. 1. İznik Bizans Devleti-Trabzon Rum İmparatorluğu Rekabeti

Dördüncü Haçlı Seferi sonucunda parçalanmış Bizans İmparatorluğu'nun toprakları üzerinde, Bizans'ın uzantısı olan mahallî bir devlet daha kurulmuştu. Bu devlet, kuruluşu Latinlerin 13 Nisan 1204 tarihinde İstanbul'u zaptı ile doğrudan bağlantısı olmayan, fakat aynı tarihlerde (Nisan 1204) kurulan Trabzon Rum İmparatorluğu (1204-1461) idi. Devletin kurucusu, sabık Bizans İmparatoru I. Andronikos Komnenos (1182-1185)'un torunu olan I. Aleksios Komnenos (1204-1222), halası Gürcü Kraliçesi Tamara (1184-1212)'dan aldığı destekle Trabzon'u zapt ederek devletin temellerini attı. I. Aleksios Komnenos'un Bizans'ın ünlü Komnenos Hanedanı'na mensup olması, onu I. Theodoros Laskaris için ciddi bir rakip haline getirmiş oldu. Bu rekabet, parçalanmış bir imparatorluğun mirasına aday olan İznik ile Trabzon'u karşı karşıya getirdi ve aynı tarihlerde kurulan bu iki Bizans devleti arasındaki ilk çatışmalar daha 1205 yılında başladı²⁹⁰.

I. Aleksios Komnenos Trabzon'u zapt ederken kardeşi David Komnenos da kendisiyle hareket ediyordu. David, daha sonra Trabzon'da durmayarak batıya, Pontus *Themasi*'na doğru sahil şeridi boyunca ilerlemeye başladı. İberialı paralı askerlerden sağladığı birliklerle Pontus'a giren David, daha sonra Paflagonya *Themasi*'ni de zapt etti ve buranın yerli halkından bir kısmını kendi birliğine katıp ordusunu güçlendirdi. David buradan sonra ilerleyişine devam ederek önünde kendisini engelleyebilecek kimse olmadığı için Karadeniz Ereğli şehrine kadar gelip

---

²⁹⁰ Murat Keçiş, *Trabzon Rum İmparatorluğu ve Türkler (1204-1404)*, Ankara 2013, s. 17-22; Vasiliev, "The Foundation...", s. 17-19.

burayı ele geçirdi ve yine şehir halkının bir kısmını ordusuna asker olarak aldı. Pontus ve Paflagonya böylece David'in eline geçmiş oldu²⁹¹.

David Komnenos'un Ereğli'ye kadar ilerleyişi, Latinlerle mücadele eden I. Theodoros Laskaris'in David ile çatışmasını kaçınılmaz hâle getirmişti. Zira Ereğli'de durmayan David, başında Synadenos isimli genç ve tecrübesiz komutanın bulunduğu bir birliği İzmit üzerine gönderdi. İzmit'te bulunan Latinler, Edirne ve Dimetoka'da çıkan isyan hareketleri ve Bulgar Kralı Kaloyan tehlikesi sebebiyle İmparator Baudouin tarafından acilen geri çağırıldıkları için bir süre önce kenti boşaltmışlardı. Latinlerin Anadolu'dan çekilmeleri I. Theodoros Laskaris'e Synadenos ile rahat bir şekilde ilgilenme fırsatını sağladı. Synadenos'un İzmit'e yaklaşması üzerine ordusunu hazırlayan İznik hâkimi harekete geçerek kolay ve her zaman kullanılan bir yolu kullanacakmış gibi yapıp daha zor ve dar bir yola saptı. Fakat Synadenos, bu tuzağı fark edemedi ve İznik askerleri hiç beklemediği bir anda karşısına çıktı. Bu ani saldırı karşısında David'in askerleri bozguna uğrayıp dağılırken ordunun komutanı Synadenos dâhil pek çok kişi esir edilip İznik'e götürüldü (1205). Bu mağlubiyet David'i, Ereğli'yi kendi batı sınırı olarak tanımaya zorlamıştı²⁹².

I. Theodoros Laskaris, bunu takiben Manuel Mavrozomes ile ilgilenmek durumunda olduğundan David'e karşı mücadelesini bir süre ertelemek zorunda kaldı ve muhtemelen 1206 yılı ilkbaharında David'e karşı tekrar harekete geçme imkânı yakaladı. Niketas'ın kaydına göre Laskaris, okçu ve savaşçı bir halka sahip olan Plousias²⁹³ kentine gelip burayı ele geçirmişti. Fakat anlaşılan Latinlerin bu sıralarda David ile ittifak kurup İzmit'e saldırmaları üzerine, David'in karşısına çıkma imkânı bulamadı. Niketas'ın bu kaydını Villehardouin de doğrulamaktadır. Zira Latinler Kasım 1206 tarihinde Edirne'den İstanbul'a dönmüş ve Thierry de Loos öncülüğündeki bir Latin birliği 1206 sonu 1207 başlarında İzmit'e tekrar

---

²⁹¹ Niketas, **1195-1206**, s. 210; Vasiliev, "The Foundation...", s. 21-22.

²⁹² Niketas, **1195-1206**, s. 210-211. Krş. Vasiliev, "The Foundation...", s. 23; Savvides, **Byzantium in the Near East**, s. 67-68.

²⁹³ Bizanslılar tarafından *Plousias* olarak da adlandırılan *Prusias ad Hypium* antik kenti bugün Düzce şehir merkezinin sekiz kilometre kuzeyinde bulunan Konuralp Beldesi'nde yer almaktadır. Bkz. Güniz Akıncı Kesim v.d. , "Roma Dönemi Kent Yerleşimleri ve *Prusias ad Hypium* (*Kieros*, *Üskübü*, Konuralp), **Düzce Üniversitesi Ormanlık Dergisi**, C: V, sy. 1, 2009, s. 7-8.

yerleşmişti²⁹⁴. I. Theodoros Laskaris böylece Latinlerin Anadolu’da tekrar yerleşmeye başladıklarını öğrenince David ile mücadelesini erteleyip geri dönmek zorunda kaldı. David ise İznik’e karşı karşı Latinlerin himâyesi altına girerek Henri’nin vasalı oldu ve Niketas’ın kaydına göre, onları ödüllendirmek amacıyla İstanbul’a gemiler dolusu tahıl ve tuzlanmış domuz gönderdi²⁹⁵.

Latinlerin, Anadolu’ya tekrar yerleşmelerine güvenen David, muhtemelen 1207 ilkbahar başlarında İznik Bizans Devleti’ne karşı tekrar saldırıya geçti. David, I. Theodoros Laskaris’in Bursa’ya gitmek üzere İznik’ten ayrıldığını haber alınca derhal Ereğli’den ayrılıp Sakarya (Sangarios) Nehri’ne kadar ilerledi. Daha sonra nehrin karşı yakasına geçerek İznik Hükümdarı’na sadakat gösterdikleri gerekçesiyle Plousias kenti sakinlerinden bir kısmını zincire vurup esir edip ona tâbi köyleri yağmaladı ve bu esirlerle birlikte birkaç gün sonra bölgeden geri çekildi. Diğer taraftan Niketas’ın ifadesine göre İstanbul’dan David’e yardım için gönderilmiş olan 300 kişilik bir Latin birliği vadilerden ve tepelerden ilerlediği sırada, İzmit yakınlarındaki Trakheias mevkinde Andronikos Gidos²⁹⁶ emrindeki İznik askerleri tarafından bir anda saldırıya uğradılar. Bu ani baskın karşısında fazla direnemeyen Latinler, civardaki dağlara saklanmış diğer Bizans askerlerinin de gelmesiyle esir edildiler. Latinlerin I. Theodoros Laskaris’e karşı giriştikleri savaşları kaydetmeden geçmeyen Villehardouin’in kroniğinde doğrudan David’e yardım için gönderilmiş bir Latin birliğiyle ilgili bilgi mevcut değildir. Fakat Niketas’ın anlattığı bu olaya benzer bir kayıt bulunmaktadır. Buna göre, İzmit’e tekrar yerleşen Thierry de Loos ve adamları, İznik askerleri tarafından İzmit civarında pusuya düşürülmüş ve Thierry de Loos dâhil Latinlerin büyük bir kısmı esir edilmiştir. Görüldüğü üzere her iki kronikteki bilgiler birbirine yakındır. Bunun yanında, elimizdeki kaynaklarda, Thierry de Loos ve yanındaki askerler haricinde İzmit civarında bir başka Latin birliğinin varlığına dâir herhangi bir kaydın olmadığını da hesaba katarsak Niketas’ın bahsettiği Latin birliği muhtemelen Thierry de Loos ve adamlarıydı. Dolayısıyla

²⁹⁴ Villehardouin, CV: 455, s. 136.

²⁹⁵ Niketas, **1195-1206**, s. 227-228. Krş. Vasiliev, “The Foundation...”, s. 23-24.

²⁹⁶ I. Theodoros Laskaris’in komutanı Andronikos Gidos’un, 1222-1235 yılları arasında Trabzon Rum İmparatoru olan Andronikos Gidos ile aynı kişi olabileceği üzerine bir tartışma mevcuttur. Krş. George Finlay, **The History of Greece from Its Conquest by the Crusaders to Its Conquest by the Turks and of the Empire of Trebizond 1204-1461**, London 1851, s. 384, n. 1; Savvides, **Byzantium in the Near East**, s. 69, n. 3; Alexander P. Kazhdan, “Gidos”, **ODB**, II, s. 850-851.

Niketas ve Villehardouin büyük bir ihtimalle aynı olaydan bahsetmekte ve birbirlerini tamamlamaktadırlar²⁹⁷.

Latinlerin Mayıs-Haziran 1207'de Anadolu'dan çekilmeleri üzerine David Komnenos ile tekrar mücadele etme fırsatını yakalayan I. Theodoros Laskaris, onu, Karadeniz'de Ereğli'nin doğusuna çekilmeye zorlamak için, muhtemelen 1208 yaz mevsimi başlarında Ereğli önlerine kadar gelip şehri kuşatmaya aldı. David, bunun üzerine derhal habercilerini hazırlatıp Ağustos-Eylül 1208'de Edirne Uzunköprü'de (Pamphilon) bulunan Latin İmparatoru Henri'ye gönderdi²⁹⁸. Pamphilon'a varan haberciler Laskaris'in, David'in üzerine yürüdüğünü ve hemen yardıma gelmediği takdirde David'in topraklarını kaybedeceğini İmparator Henri'ye bildirdiler. Latin İmparatoru bunun üzerine bu şehirdeki işlerini bırakıp hemen İstanbul'a döndü ve Anadolu yakasına geçti. Bu sırada şehri kuşatmaya devam eden İznik Hükümdarı ise İmparator Henri'nin üzerine geldiği haberini alınca, David Komnenos ve Latinler

²⁹⁷ Villehardouin, Andronikos Gidos'un adını vermemekle birlikte, Thierry de Loos öncülüğündeki Latinler'in çevrede yiyecek aramak için İzmit'teki kaleden dışarı çıktıklarını ve bu esnada I. Theodoros Laskaris'in adamları tarafından pusuya düşürülüp saldırıya uğradıklarını kaydeder. Fakat Villehardouin'in bu kaydından İzmit'teki bu Latin birliğinin, Niketas'ın bahsettiği gibi, David Komnenos'a yardım için gönderildiği şeklinde kesin bir sonuç çıkarmak pek mümkün değildir. Niketas, bahsi geçen Latin birliğinin muhtemelen David Komnenos ve İmparator Henri arasındaki ittifak nedeniyle İzmit civarında olduğunu düşünüyordu. Bkz. Villehardouin, CXII: 482, 483, s. 144-145. Yukarıda bahsettiğimiz gibi Thierry de Loos ve adamları dışında İzmit civarında başka bir Latin birliğinin varlığına dair elimizdeki kaynaklarda herhangi bir kaydın bulunmaması ve Niketas ve Villehardouin'in bahsi geçen Latin birliğinin esir edilmesi olayı hakkında birbirlerine çok yakın bilgiler vermeleri, David Komnenos'un yağma hareketinin en erken 1207 başlarında gerçekleşmiş olabileceğini düşündürmektedir. Zira Thierry de Loos ve adamlarının esir edilmeleri, Villehardouin'in verdiği bilgilere göre, Mayıs-Haziran 1207 arasında gerçekleşmiştir. Bu hususta İkinci Bölüm s. 79, n. 264'e bkz. Bunun yanında Niketas da David Komnenos'un Sakarya Nehri'nin ötesindeki saldırısıyla İzmit'teki Latin birliğinin esir edilmesi olaylarını aynı zamanda meydana gelmiş ve birbirine bağlı olaylar gibi vermektedir. Bu nedenle David'in karşı saldırısının 1207 yılı başları ile 1207 ilkbahar mevsimi başlangıcı arasında gerçekleşmiş olabileceğini düşünüyoruz. Fakat Niketas'ın İngilizce ve Türkçe tercümelerinde bu olayların tarihi 1206 sonbaharı olarak verilmiştir. Krş. Niketas, **1195-1206**; s. 228-229 (**O City of Byzantium, Annals of Niketas Choniates**, çev. Harry J. Magoulias, Detroit-Michigan 1984, s. 352). Savvides de bu olayları 1206 yılı içerisinde göstermektedir. Bkz. **Byzantium in the Near East**, s. 69.

²⁹⁸ Henri de Valenciennes'in modern Fransızcaya çevrilmiş tercümesinde, I. Theodoros Laskaris'in Ereğli'yi kuşatması ve İmparator Henri'nin David'e yardıma gitmesinin tarihi Eylül-Ekim 1207 arasında gösterilmiştir. Bkz. **La Conquête de Constantinople par Geoffroi de Ville-Hardouin avec la contunation de Henri de Valenciennes Henri de Valenciennes**, çev. Natalis de Wailly, Paris 1872, VIII: 542-571, s. 329-347 (Tr. terc. Valenciennes, VIII: 542-571, s. 165-174). Fakat Latin İmparatoru'nun, Papa III. Innocentius'a gönderdiği mektubunda geçen "*Datum in expeditione nostra Pamphil. mense Septembri, indictione xu, imperii nostri anno tertio*" şeklindeki ibareden Eylül 1208'de Pamphilon'da olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bu olayların gerçekleşme tarihi 1208 yılı olmalıdır. Bkz. **PL**, C: CCXV, sütun 1522-1523. Krş. Ernst Gerland, **Geschichte des lateinischen Kaiserreiches von Konstantinopel I; Geschichte der Kaiser Baldwin und Heinrich, 1204-1216**, Homburg von der Höhe 1905, s. 159, n. 1; Vasiliev, "The Foundation...", s. 25.

arasında sıkışma tehlikesini göz önünde bulundurarak kuşatmayı kaldırıp İznik'e çekildi (1208 sonbaharı)²⁹⁹.Diğer taraftan I. Theodoros Laskaris ile David Komnenos arasındaki dengeleri değiştiren yeni gelişmeler yaşanmaktaydı. Latin İmparatoru'nun İznik Hükümdarı'yla savaşmak için Anadolu'ya geçmesinden sonra iki taraf arasındaki mücadele Batı Anadolu'un içlerine kadar taşınmış ve en nihayetinde İznik Bizans Devleti ile İstanbul Latin İmparatorluğu arasında Nif'te barış antlaşması yapılmıştı³⁰⁰. Bu antlaşmanın, Latin tehlikesinden geçici olarak kurtulma haricinde I. Theodoros Laskaris açısından bir diğer olumlu yanı David Komnenos ile süre gelen mücadelesinde avantajlı bir konuma geçmesiydi. Zira Latinlerin vasalı konumunda bulunan ve onların yardımını alan David, Nymphaion Antlaşması sebebiyle yalnız kalmıştı. Laskaris bunun üzerine, ona kesin darbeyi vurmak için 1214 yılında harekete geçti ve Ereğli ile Amasra (Amastris) dâhil olmak üzere Sinop'un batısına kadarki toprakları İznik Bizans Devleti'ne dâhil etti. Böylece 1214 yılındaki bu harekâtıyla David Komnenos'u daha doğuya çekilmeye zorlamayı başarmıştı. Fakat onun bu ilerleyişi bir başka gücü daha harekete geçirdi. Selçuklu Sultanı I. İzzeddin Keykâvus da (1211-1220) aynı yıl Sinop'u zapt etti. Sonuç itibarıyla, Batıya ilerleyerek İznik Bizans Devleti'ni tehdit etme durumu ortadan kalkan Trabzon Rum İmparatorluğu, Trabzon ve çevresinde sıkışıp kaldığı için Bizans İmparatorluğu'nun yeniden ihyâsı sürecine dâhil olamamış ve Bizans'tan birkaç yıl daha uzun yaşamıştır³⁰¹.

3. 2. Bizans Ağırlık Merkezinin Anadolu'ya Kayması ve Bizans-Selçuklu Mücadelesinin Tekrar Başlaması

Bizans ağırlık merkezinin Dördüncü Haçlı Seferi'nden sonra Anadolu'ya kaydığı ve İznik'te I. Theodoros Laskaris öncülüğünde yeni bir devlet kurulduğu sıralarda Anadolu'daki en güçlü devlet olan Türkiye Selçuklularında bir taht değişikliği yaşanmaktaydı. II. Rükneddin Süleyman Şah'ın (1196-1204) Gürcistan topraklarına düzenleyeceği ikinci seferin arifesinde, 6 Temmuz 1204 tarihinde

²⁹⁹ Valenciennes, X: 550-554, s. 167-168; Vasiliev, "The Foundation...", s. 25.

³⁰⁰ İkinci Bölüm s. 85'e bkz.

³⁰¹ Vasiliev, "The Foundation...", s. 25-26; Ostrogorsky, **Bizans**, s. 399; Tellioglu, **Trabzon Rum Devleti (1204-1461)**, s. 32-33.

ölmesi üzerine devletin ileri gelen emîrleri, aralarında yaptıkları müzakereler sonucunda oğlu III. Kılıç Arslan'ı (1204-1205) Selçuklu tahtına çıkarmaya karar verdiler³⁰².

III. Kılıç Arslan'ın saltanatı hakkında bilgi veren İbn Bîbî, eserinde “*İslâm Sultanları ve melikleri, Ermeni tekfurları ve Rum kayserleri devlet hazinesine haraç ve bac ödediler*” şeklinde yazmak suretiyle devletlerarası diplomasi bağlamında taht değişikliğinin diğer devletlere bildirilmesi ve diğer devletlerin de mektuplar, hediyeler ve vergiler göndermek suretiyle yeni hükümdarı tebrik etmesi geleneğini vurgulamakta ve Rum kayserleri derken büyük ihtimalle I. Theodoros Laskaris'i de buna dâhil etmektedir. Nitekim Anadolu'ya geçeli kısa bir süre olduğu ve Bizans'ın parçalanmasının getirdiği kargaşa ortamında İznik'te hâkimiyetini henüz tam olarak sağlayamadığı için Theodoros Laskaris'in, III. Kılıç Arslan'ın yaklaşık sekiz ay süren saltanatı sırasında Türkiye Selçukluları'yla herhangi bir çatışmaya girmekten kaçınıp anlaşmayı tercih etmesi onun durumuna uygundur. İbn Bîbî ayrıca Kılıç Arslan'ın hâkimiyeti sırasında Isparta kalesi ve civarının Türkiye Selçuklu Devleti'ne geçtiğini de bildirmektedir³⁰³. Fakat mevcut kaynaklarda, Isparta ve civarının zapt edilmesi olayına Laskaris'in tepki gösterdiğine dâir hiçbir emare yoktur. Başka kaynaklarda doğruluğunu tespit edemediğimiz İbn Bîbî'nin verdiği bu bilgiyi doğru kabul etsek bile İznik Bizans Devleti'nin, Türkiye Selçukluları'yla çatışmaya girecek bir güce sahip olmadığı için bu olaya ses çıkarmadığını düşünüyoruz.

İznik Bizans Devleti ile Türkiye Selçukluları arasında bir antlaşma imzalandığına işaret eden İbn Bîbî'nin, eserinin ilerleyen sayfalarında Gıyâseddin Keyhüsrev'in, Türkiye Selçuklu tahtını ele geçirmek amacıyla kayınpederi Manuel Mavrozomes ve maiyetiyle birlikte Konya'ya gitmek üzere İstanbul civarından ayrılmasının akabinde İznik topraklarına geldiği sırada Theodoros Laskaris'in, Kılıç

³⁰² Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 288-290; Kaya, *I. Gıyâseddin Keyhüsrev*, s. 93; Ayönü, *Selçuklular ve Bizans*, s. 197.

³⁰³ İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-Alâiyye*, s. 106. Krş. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 288-290; Ayönü, *Selçuklular ve Bizans*, s. 197.

Arslan'la yaptığı antlaşma sebebiyle Gıyâseddin Keyhüsrev'in geçişine izin vermediğini kaydetmesi bu hususu biraz daha aydınlatmaktadır³⁰⁴.

Çocuk yaşta bulunan III. Kılıç Arslan'ın tahta geçmesi, 1192-1196 yılları arasında Türkiye Selçuklu Sultanı olan ve tahtı kardeşi II. Rükneddin Süleyman Şah'a terk etmek zorunda kalarak İstanbul'da uzun bir gurbet hayatı yaşayan Gıyâseddin Keyhüsrev'e bağlı beyleri derhal harekete geçirmişti. Çevre vilâyetlerdeki emîrleri Gıyâseddin Keyhüsrev'i yeniden tahta çıkarma konusunda ikna eden bu beyler daha önce onun hizmetinde bulunmuş Hâcib Zekeriya'yı, Manuel Mavrozomes'in yanında kalan Gıyâseddin Keyhüsrev'in yanına gidip kendisini Konya'ya davet etmekle görevlendirdiler³⁰⁵. Hâcib Zekeriya, Mavrozomes'in yanında bulunan Keyhüsrev'e ulaştıktan sonra ona her şeyi anlattı. O da bunun üzerine ailesi ve maiyetiyle birlikte derhâl yola çıktı. Fakat İznik'e vardıkları zaman İbn Bîbî'de geçen kayda göre Theodoros Laskaris "*Ben Sultan Rükneddin'in oğluyla (III. Kılıç Arslan) ağır yeminler ederek antlaşma yaptım. Antlaşma metninde öyle sözler var ki, hiçbir yorum onları değiştirmeye veya çığnemeye yetmez. Onun için şimdi ben, senin, ülkemin topraklarından çıkıp da o Melik'e (III. Kılıç Arslan) saldırmana ve onun hayatına zarar vermene izin veremem*" demek suretiyle Gıyâseddin Keyhüsrev'e geçiş izni vermedi. Bu konuda iki taraf arasında gidip gelen elçiler aracılığıyla birkaç gün boyunca görüşmeler gerçekleştirildi. Görüşmelerin sonunda daha önce Bizans'ın elinde bulunup sonradan Türkiye Selçuklu Devleti'ne geçen Honaz, Denizli ve Konya sınırına kadarki kaleler ve vilâyetlerin İznik Bizans Devleti temsilcilerine bırakılması, bu teslim işi gerçekleşinceye kadar Gıyâseddin Keyhüsrev'in oğulları İzzeddin Keykâvus ve Alâeddin Keykubad'ın Hâcib Zekeriya ile birlikte İznik'te rehin kalmaları ve

---

³⁰⁴ İbn Bîbî, *el- Evâmîrü'l- Alâî'yye*, s. 111; Ayönü, *Selçuklular ve Bizans*, s. 197. İznik'teki yeni kurulan devletin Latin tehdidi altında olduğu göz önünde bulundurulursa, I. Theodoros Laskaris'in Kılıç Arslan ile dost geçinmek amacıyla antlaşma yapmasını şüphyle karşılamak için hiçbir sebep bulunmamaktadır.

³⁰⁵ İbn Bîbî, *el- Evâmîrü'l- Alâî'yye*, s. 107; Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 294-295; Kaya, *I. Gıyâseddin Keyhüsrev*, s. 112-113.

Keyhüsrev'in tahta çıkıp bahsi geçen yerleri verdikten sonra oğullarının ayrılmasına izin verileceği konusunda anlaşmaya varıldı³⁰⁶.

İbn Bîbî, Honaz, Denizli ve Konya'ya kadar uzanan kaleler ve şehirlerin İznik Bizans Devleti'ne teslim edilmesi maddesinin kim tarafından teklif edildiği konusunda bilgi vermemektedir. Marmara ve Batı Anadolu'da hâkimiyetini güçlendirmeye çalışan Theodoros Laskaris için İstanbul'daki gurbet hayatında tanıdığı Gıyâseddin Keyhüsrev yerine çocuk yaştaki III. Kılıç Arslan'ın Türkiye Selçuklu tahtında kalması daha uygundu. Bununla birlikte o, taht mücadelesi için harekete geçen Keyhüsrev'in hassas durumundan istifade etmeyi, Kılıç Arslan ile yaptığını söylediği antlaşmadan muhtemelen daha kârlı görmüştü. Bu da bahsi geçen kale ve şehirlerin geri verilmesi maddesinin Theodoros Laskaris tarafından teklif edildiğini düşündürmektedir³⁰⁷.

Öte yandan geçiş izni verildikten sonra maiyetiyle birlikte tekrar yola koyulan Gıyâseddin Keyhüsrev, gerekli askerî kuvveti sağlamak için kendisini destekleyen uc beylerinin bulunduğu Uluborlu'ya geldi. Bu arada oğulları ve Hâcib Zekeriya İznik'te denetim altında tutulmaktaydılar. Fakat Hâcib'in, I. Theodoros Laskaris'in yanına gelerek meliklerin İznik civarında gezmeleri ve ava katılmaları için izin alması onların İznik'ten kaçmalarına fırsat verdi. Kendilerine refakat etmeleri için tayin ettiği adamları, sultanların bağış ve hediye konusunda cömert olduklarını anlatıp kendi tarafına çekmeyi başaran Hâcib, bu kişileri Gıyâseddin Keyhüsrev'in çocuklarını kaçıрма hususunda ikna etti. Hâcib Zekeriya, böylelikle melikleri bir av sırasında kaçıran Selçuklu topraklarına doğru yola çıktı ve henüz Konya'ya gitmek için Uluborlu'dan ayrılmamış olan Gıyâseddin Keyhüsrev'in yanına önden haberciler göndererek antlaşmada geçen kaleleri ve toprakları teslim etmemesini, çünkü meliklerin kurtulduklarını ve dost bir ülkede güven içinde bulduklarını bildirdi. Sonuç olarak İznik hâkimi, Gıyâseddin Keyhüsrev'le yaptığı antlaşmada yer alan Honaz, Denizli ve Konya'ya kadar uzanan kale ve toprakları geri alacağına dâir maddeden istifade edemedi. Konya önlerine gelen Gıyâseddin Keyhüsrev ise bir süre

³⁰⁶ İbn Bîbî, *el- Evâmirü'l- Alâ'iyye*, s. 107-111. Krş. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 295-296; Kaya, *I. Gıyâseddin Keyhüsrev*, s. 114; Ayönü; *Selçuklular ve Bizans*, s. 203.

³⁰⁷ Kaya, *I. Gıyâseddin Keyhüsrev*, s. 114; Ayönü, *Selçuklular ve Bizans*, s. 202.

kendisine direnen halkın daha fazla mukavemet gösterememesi üzerine şehre girdi ve tekrar tahta çıktı (Şubat-Mart 1205)³⁰⁸.

Theodoros Laskaris, İznik'teki iktidarının ilk birkaç yılında Batı Anadolu'yu tam olarak hâkimiyeti altına alamadığı ve yeterli güce ulaşmadığı için Türkiye Selçuklularıyla ile doğrudan bir mücadeleye girişmedi. Zira İstanbul'da hâkim olan Latinlerin Güney Marmara'daki kentleri birer birer alması ve bu arada Komnenos hanedanına mensup David Komnenos tehlikesinin baş göstermesi, Theodoros Laskaris'i, Selçuklularla iyi geçinmek zorunda bırakıyordu³⁰⁹. Fakat İznik'te bir Bizans devletinin kurulmasıyla birlikte eski imparatorluğun ağırlık merkezinin Anadolu'ya kayması ve Batı Anadolu'da bir süredir bağımsız bir şekilde hareket eden eski Bizans idarecilerinin itaat altına alınıp bölgedeki halkın İznik merkezli yeni idarenin çatısı altında toplanmak suretiyle eski birliğin kurulmaya çalışılması, Selçukluların Batı Anadolu'nun içlerine daha fazla ilerlemesini engelliyordu³¹⁰.

Sultan I. Gıyâseddin Keyhüsrev de I. Theodoros Laskaris ile doğrudan mücadele etmek yerine kayınpederi Manuel Mavrozomes aracılığıyla onun güçlenmesine mani olmaya çalışıyordu. O, bir Bizans asilzâdesi olan Manuel Mavrozomes'ten İstanbul'da geçirdiği uzun gurbet hayatı boyunca çok destek görmüş, tahta çıktıktan sonra onun yardımlarını unutmayarak kayınpederini ülkesinde yüksek bir makama getirmişti³¹¹. Niketas'ın verdiği bilgilere göre Mavrozomes, Türklerle birlikte Menderes Nehri boyunca uzanan bölgeyi tahrip ederek yağmalıyor ve imparator olmak için çeşitli plânlar yapıyordu³¹². Anlaşılan Selçuklu Hükümdarı, emrine verdiği bir orduyla ya da uc bölgesinde asker toplamasına izin verdiği Mavrozomes'i Menderes bölgesine tayin etmişti³¹³. Bir

³⁰⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. İbn Bîbî, *el- Evâmirü'l- Alâ'iyye*, s. 113-117. Krş. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 296-297; Savvides, *Byzantium in the Near East*, s. 86; Kaya, *I. Gıyâseddin Keyhüsrev*, s. 115-118; Ayönü, *Selçuklular ve Bizans*, s. 203-204.

³⁰⁹ Ayönü, *Selçuklular ve Bizans*, s. 217.

³¹⁰ Ayönü, *Selçuklular ve Bizans*, s. 214-215.

³¹¹ İbn Bîbî, *el- Evâmirü'l- Alâ'iyye*, s. 120.

³¹² Niketas, *1195-1206*, s. 210.

³¹³ Osman Turan'a göre (*Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 304), Keyhüsrev, Mavrozomes'i Menderes bölgesine tayin etmek suretiyle hem Laskaris'la yaptığı anlaşmada geçen "*Honaz, Denizli ve Konya'ya kadar uzanan diğer kaleler ve şehirlerin Laskaris'in bir temsilcisine bırakılacak*" şeklindeki maddeyi uygulamaya koymuş hem de bu maddeyi kendi çıkarına uygun bir şekilde yerine getirmiştir. Krş. Kaya, *I. Gıyâseddin Keyhüsrev*, s. 124-125.

müddet sonra Theodoros Laskaris, muhtemelen Latinlerin 1205 ilkbaharında Anadolu'dan geçici olarak çekilmeleri sayesinde hareket serbestliği kazanınca Mavrozomes ile ilgilenme imkânı bularak onu mağlup etti ve kaçmak zorunda bıraktı (1205)³¹⁴.

Ne var ki, Mavrozomes karşısında kazanılan bu galibiyetten istifade edilmediğini görüyoruz. Niketas'ın verdiği bilgiye göre İznik Hükümdarı, bir süre sonra Selçuklu Sultanı'yla bir antlaşma yaparak sahip olduğu toprakların bir kısmını Mavrozomes'e bıraktı. Bu topraklar Phrygia bölgesinde Niketas'ın memleketi Honaz ve komşu şehir olan Denizli'yi de içine alan ve Menderes Nehri'nin topraklarını sulayıp denize döküldüğü yere kadar uzanan bir bölgeyi kapsamaktaydı³¹⁵. Niketas, Theodoros Laskaris'in I. Gıyâseddin Keyhüsrev ile neden antlaşma yaptığı ve Mavrozomes'i mağlup etmişken neden toprak verdiği hakkında bilgi vermemektedir. Fakat Aleksios ve David Komnenos kardeşlerin Karadeniz bölgesine yerleşme ve yayılma faaliyetleri Laskaris'in bu toprakları Mavrozomes'e vermesinin arka plânında yatan sebebi açıklamaktadır. Zira Latinlerin büyük bir kısmı her ne kadar 1205'te Anadolu'dan çekilmişse de David Komnenos'un Pontus ve Paflagonya *Themalarını* zapt ettikten sonra durmayıp batıya doğru ilerlemeye devam etmesi ve ordusunun bir kısmını İzmit'e kadar göndermesi I. Theodoros Laskaris'i endişelendirmişti. Diğer taraftan Komnenosların Karadeniz'e yerleşmeleri ve burada bir Bizans devleti kurmaları Türkiye Selçuklularını açısından da olumsuz bir durum teşkil etmekteydi. David Komnenos'un kardeşi I. Aleksios Komnenos'un Samsun'u kuşatması nedeniyle ticaret yolu üzerinde bulunan şehrin limanı kapanmış; tâcirlerin de bölgede sıkışıp kalmalarıyla ticaret durma noktasına gelmişti. Neticede I. Theodoros Laskaris ve I. Gıyâseddin Keyhüsrev arasında 1206 başlarında bir dostluk antlaşması imzalandı. Her iki tarafın da menfaatine uygun olan bu antlaşma sayesinde Theodoros Laskaris, David Komnenos'u püskürtmüş; Gıyâseddin Keyhüsrev de I. Aleksios Komnenos'u mağlup etmiştir³¹⁶. Türkiye Selçuklu

---

³¹⁴ Niketas, **1195-1206**, s. 210. Krş. Turan, **Selçuklular Zamanında Türkiye**, s. 304; Kaya, **I. Gıyâseddin Keyhüsrev**, s. 125.

³¹⁵ Niketas, **1195-1206**, s. 226; Kaya, **I. Gıyâseddin Keyhüsrev**, s. 125.

³¹⁶ İbnü'l- Esir, **el- Kâmil fi't- târih**, C: XII, s. 201. Krş. Turan, **Selçuklular Zamanında Türkiye**, s. 301; Savvides, **Byzantium in the Near East**, s. 86; Kaya, **I. Gıyâseddin Keyhüsrev**, s. 123-124; Ayönü, **Selçuklular ve Bizans**, s. 217-218.

Sultanı'yla imzaladığı dostluk antlaşmasından sonra David Komnenos'u mağlup eden İznik Hâkimi, tüm dikkatini Güney Marmara'daki Latinlere verdi. Selçuklularla yaptığı ateşkesin verdiği güvenle Latinlerle daha etkili mücadele edebildi³¹⁷.

Bu arada Selçuklu tarafında yeni gelişmeler yaşanmaktaydı. Daha önce bahsettiğimiz gibi Dördüncü Haçlı Seferi'nin başarıya ulaşmasıyla birlikte Bizans İmparatorluğu parçalanmış ve merkezî idare ortadan kalkmıştı. İmparatorluğa ait bütün topraklarda olduğu gibi Anadolu'nun Akdeniz kıyıları da yerel güçlerin hâkimiyet mücadelelerine sahne olmuş; bölgedeki emniyet ortadan kalktığı için Selçuklu ticareti zarar görmüştü³¹⁸. Antalya da bu durumdan etkilenmiş, şehrin idaresi Aldobrandini adında bir İtalyan'a geçmişti. Trabzon hâkimi I. Aleksios Komnenos'u mağlup ederek Samsun üzerinden giden ticaret yolunu tekrar güvenli hale getiren I. Gıyâseddin Keyhüsrev, Mısır ve Avrupa'dan gelen malların Anadolu'ya girdiği önemli bir liman şehri olan Antalya'yı da ele geçirmek suretiyle ticareti tekrar canlandırmayı amaçlıyordu. Antalya'dan Konya'ya gelen bir grup tüccarın, mallarının Aldobrandini tarafından gasp edildiğini Sultana bildirmesi ve şikâyetçi olması Selçuklular'a, Antalya'yı ele geçirmeleri için fırsat verdi. Şehri kuşatmaya alan Sultan Keyhüsrev, Kıbrıs Kralı'nın kente yardım göndermesi sebebiyle kuşatmayı kaldırmak zorunda kaldı³¹⁹. Fakat o kuşatmayı kaldırmasına rağmen askerlerini civardaki geçitlere ve dağlara yerleştirerek şehrin ikmal yollarını kesiyordu. Bu arada, bu taktik nedeniyle sıkıntıya düşen şehirdeki Bizanslılar ile Latinler arasında çatışma çıktı ve Bizanslılardan bazıları Sultana haber göndererek şehri kendisine teslim edeceklerini bildirdiler. Böylece şehrin ikinci defa kuşatılmasında sonuç alındı ve 5 Mart 1207'de Antalya Türkiye Selçuklu Devleti'ne geçti³²⁰. I. Gıyâseddin Keyhüsrev, Antalya'nın fethi akabinde Kıbrıs Krallığı ile bir

³¹⁷ Ayönü, **Selçuklular ve Bizans**, s. 218-219.

³¹⁸ Kaya, **I. Gıyâseddin Keyhüsrev**, s. 125.

³¹⁹ İbn Bîbî, **el-Evâmirü'l-Alâ'iyye**, s.125-126.

³²⁰ Niketas, **1195-1206**, s. 227. Krş. Turan, **Selçuklular Zamanında Türkiye**, s. 305-307; Savvides, **Byzantium in the Near East**, s. 87-88; Kaya, **I. Gıyâseddin Keyhüsrev**, s. 125-131; Ayönü, **Selçuklular ve Bizans**, s. 219.

ticaret antlaşması imzaladı ve aynı zamanda Venediklilere de Türkiye Selçuklu topraklarında ticaret yapabilmelerini sağlayan bir imtiyaz verdi³²¹.

I. Theodoros Laskaris, Keyhüsrev'in Antalya'yı ele geçirmesine karşı herhangi bir tepki göstermemiştir. Bununla birlikte o, tüm dikkatini en yakınındaki tehlikelere; Latin İmparatoru Henri ve David Komnenos ile mücadeleye vermişti. Zaten 1206 yılında İznik ile Konya arasında bir dostluk antlaşması imzalanmış; iki tarafın da işine yarayan bu antlaşma sayesinde hem İznik Bizans Devleti hemde Türkiye Selçukluları kendi meseleleriyle ilgilenmişlerdi. Fakat değişen siyasî dengeler bu dostluk antlaşmasının uzun süre devam etmeyeceğini ve iki tarafın karşı karşıya geleceğini göstermeye başlamıştı³²².

Zira 1207 yılında Bulgar Kralı Kaloyan ile Latinlere karşı ittifak kuran I. Theodoros Laskaris, bu ittifaktan büyük fayda sağlamış ve Latin İmparatoru Henri'ye ve David Komnenos'a karşı başarılar elde etmişti. Onun İznik'te imparator ilân edilmesi saygınlığını bir hayli artırdığı gibi Selçuklular aleyhinde yayılma endişesi de I. Gıyâseddin Keyhüsrev'i rahatsız etmekteydi. Diğer taraftan Sultanın başarıları da İznik Hükümdarı için giderek büyüyen bir tehdit haline gelmişti. Karadeniz, Akdeniz'deki kazanımları ve Kilikya Ermenilerini tabiiyet altına alması onu endişelendiriyor, fakat Selçukluları karşısına alacak bir hareketten de kaçınıyordu³²³.

Yaşanan gelişmeler sonrasında İznik Bizans Devleti ile Türkiye Selçukluları arasında meydana gelecek bir savaşın kaçınılmaz olduğunun kavranması, her iki devletin hükümdarlarını diğer devletlerle mevcut olan ittifaklarını güçlendirmeye ve yeni müttefikler aramaya zorladı. I. Gıyâseddin Keyhüsrev'in I. Theodoros Laskaris'e karşı bulabileceği en faydalı müttefik, onun en büyük düşmanı olan İstanbul'daki Latin İmparatorluğu idi. Venediklilerin ara buluculuğu sayesinde Türkiye Selçuklu Sultanı ile Latin İmparatoru Henri arasında 1209 yılında bir ittifak

---

³²¹ Geniş bilgi için bkz. Savvides, **Byzantium in the Near East**, s. 87; Osman Turan, **Türkiye Selçukluları Hakkında Resmi Vesikalar**, 2. bs., Ankara 1988, s. 109-137.

³²² Ayönü, **Selçuklular ve Bizans**, s. 220.

³²³ Turan, **Selçuklular Zamanında Türkiye**, s. 310; Kaya, **I. Gıyâseddin Keyhüsrev**, s. 138; Ayönü, **Selçuklular ve Bizans**, s. 220.

antlaşması imzalandı³²⁴. Antalya'nın Selçuklulara geçmesinden kısa bir süre sonra Venediklilerin Sultandan ticarî imtiyazlar sağlaması, Venedik'in, Selçuklu-Latin ittifakı gerçekleşirken aracı olarak tercih edilmesinde etkiliydi. Öte yandan I. Gıyâseddin Keyhüsrev'in İmparator Henri ile müttefik olmasına karşın I. Theodoros Laskaris de 1207 yılında Bulgar Kralı Kaloyan'ın şahsında bulunduğu ve Latinlerle mücadelesinde büyük fayda gördüğü ittifakı, Kaloyan'dan sonra tahta çıkan Boril ile 1209 yılında derhal tazeledi. Ayrıca Selçukluların tabiiyetine giren Kilikya Ermeni Kralı II. Leon (1187-1219)'u da kendi tarafına çekmeyi başardı³²⁵.

Yukarıda bahsettiğimiz gelişmeler ve ittifak arayışları haricinde meydana gelen bir takım hadiseler, savaşın fitilini ateşlemişti. Bizans ve İslâm kaynakları savaşın sebeplerini genel itibariyle I. Theodoros Laskaris'in Türkiye Selçuklularına ödediği yıllık vergiyi kesmesi; buna karşın I. Gıyâseddin Keyhüsrev'in de I. Theodoros Laskaris'ten İznik tahtını kendisine sığınan eski Bizans İmparatoru III. Aleksios Angelos'a terk etmesi yönünde talepte bulunması olarak kaydederler.

Alaşehir Savaşı'yla ilgili ayrıntılı bilgiler veren Bizans kroniklerinden Akropolites, İznik Bizans Devleti ile Türkiye Selçukluları arasındaki savaşın çıkış sebebini, III. Aleksios Angelos'un Sultana sığınarak Bizans tahtını ele geçirmek için yardım istemesi olarak vermektedir³²⁶. Bizans'ın eski Avrupa arazisinde bir süre sürgünde kaldıktan sonra kurtulan III. Aleksios, İznik'e gidemeyeceğini düşünerek o sırada Antalya'da bulunan I. Gıyâseddin Keyhüsrev'e sığındı. Sâbık imparatorun yanına gelmesinden memnun olan Sultan, böylece I. Theodoros Laskaris'e karşı büyük bir koz elde etmiş oluyordu. Çünkü İznik tahtında kendi desteğiyle çıkan birinin bulunması Türkiye Selçukluları açısından daha faydalı görünmekteydi³²⁷.

Daha sonra Akropolites ile benzer bilgiler veren bir başka Bizans kaynağı olan Gregoras'tan da öğrendiğimiz kadarıyla Selçuklu Sultanı, III. Aleksios'un

---

³²⁴ Sultan I. Gıyâseddin Keyhüsrev ile İmparator Henri'nin I. Theodoros Laskaris'e karşı ittifak kurdukları bizzat imparatorun mektubunda geçen "*Ex alia vero parte nobis innotuit quod Soldanus Iconii, qui nobiscum amicitiam iuramento firmaverat et auxilium contra ipsum Lascarum pepigerat...*" şeklindeki kayıttan da doğrulanmaktadır. Bkz. RHGF, C: XVIII, s. 532.

³²⁵ Ostrogorsky, **Bizans**, s. 397; Savvides, **Byzantium in the Near East**, s. 94-95; Kaya, **I. Gıyâseddin Keyhüsrev**, s. 137-138; Ayönü; **Selçuklular ve Bizans**, s. 220.

³²⁶ Akropolites, **Vekayinâme**, s. 28 (**The History**, s. 129).

³²⁷ Savvides, **Byzantium in the Near East**, s. 95-96; Kaya, **I. Gıyâseddin Keyhüsrev**, s. 140-141.

yanına gelmesinin ardından I. Theodoros Laskaris'in İznik'teki tahtı gasp ettiğini ve tahtı kayınpederi III. Aleksios Angelos'a terk etmediği takdirde kendisinin bunu zorla yapacağını bildiren mesajını iletmesi için bir elçilik heyeti hazırlatıp İznik'e gönderdi. Durumun ciddiyetini anlayan İznik Hâkimi ise adamlarının bu konuda III. Aleksios Angelos yerine kendisini desteklediğini görünce gelen elçileri kovdu ve derhal savaş hazırlıklarına başladı³²⁸.

İslâm kaynaklarındaki bilgiler bu noktada Bizans kaynaklarından farklıdır. Bu hususta en ayrıntılı bilgileri veren İbn Bîbî, I. Theodoros Laskaris'in, İslâm (Selçuklu) ülkelerine giriş ve çıkışlarda zorluk çıkardığını, bu sebeple devlet erkânını toplayan Sultanın meclisinden savaş kararı çıktığını bildirmektedir. Bunun yanında İbn Bîbî, savaşın bir diğer nedeni olarak Selçuklulara ödenen haraç ve vergiyi ödemekte isteksiz davranılmasını gösterir³²⁹. Haraç konusunda Bizans tarihçisi Pachymeres de doğuda Türklerin, batıda da Latinlerin saldırılarına mazur kaldığında büyük meblağlar ödemek suretiyle Türklerle barış yapıldığını ve bunun üzerine Latinlere karşı zafer kazanıp sonradan Türklere yöneldiklerini kaydetmek suretiyle İbn Bîbî'yi desteklemektedir³³⁰.

Anonim Selçuknâme'de bulunan ve bozuk olduğunu düşündüğümüz bir kayıt ise Ortodoks patriğinin I. Theodoros Laskaris'e Türklerle savaşması konusunda baskı yaptığını ve bu uyarısını dikkate almadığı takdirde tahttan indirileceği konusunda tehdit ettiğini îmâ etmekte ise de onun böyle bir sebepten dolayı savaşa girmesini zayıf bir ihtimal olarak görüyoruz³³¹.

Yukarıda verilen bilgilerden anlaşılacağı üzere Anonim Selçuknâme'nin zayıf görülen nakli haricinde Bizans ve İslâm kaynakları savaşın sebebi konusunda

³²⁸ Kaya, **I. Gıyâseddin Keyhüsrev**, s. 140-141'den naklen Gregoras, **Historia Romae**, s. 17, Alm. terc. Van Dieten, s. 71.

³²⁹ İbn Bîbî, **el-Evâmirü'l-Alâ'iyye**, s. 132. Krş. Kaya, **I. Gıyâseddin Keyhüsrev**, s. 138-139.

³³⁰ Kaya **I. Gıyâseddin Keyhüsrev**, s. 139'dan naklen Pachymeres, s. 13 ve sonrası, Fr. terc. Cousin, **Histoire de Constantinople**, s. 5. Krş. Turan, **Selçuklular Zamanında Türkiye**, s. 310.

³³¹ Anonim Selçuknâme'deki bilgiye göre (**Anonim Selçuknâme**, terc. s. 39) Rum (Ortodoks) patriği Bâtriyâriş, Tekfûr Kâlûyân isimli kişiyi "Eğer Müslümanlarla savaşmazsan, sana lanet eder ve saltanatından indiririm!" şeklindeki sözleriyle tehdit ederek Gıyâseddin (Keyhüsrev) ile savaşmaya zorlamış, fakat bahsi geçen Kâlûyân ise Gıyâseddin'le anlaşma yaptığını belirtmiştir. Bunun üzerine eserin Türkçe çevirisinde I. Theodoros Laskaris olduğu not düşülen Kîrlûkâ isimli kişi 400 kişiyle Müslümanlar (Selçuklular) üzerine yürümüş ve Sultan (Gıyâseddin Keyhüsrev) ile karşılaşmıştır. Krş. Kaya, **I. Gıyâseddin Keyhüsrev**, s. 139.

birbirlerinden tamamen farklı bilgiler vermektedirler³³². Ayrıca Bizans kaynakları Selçuklulara ödenen haracın kesilmesi hakkında bilgi vermezken İslâm kaynakları da III. Aleksios Angelos'un Türkiye Selçuklularına sığınması ve Sultanın I. Theodoros Laskaris'ten tahtı terk etmesini talep etmesi konusunda sessiz kalırlar. Sonuç olarak Bizans ve İslâm kaynaklarının, İznik Bizans Devleti'ni ve Türkiye Selçuklu Devleti'ni karşı karşıya getiren Alaşehir Savaşı'nın sebeplerini belirtirken kendilerine göre haklı sebepler buldukları açıkça görülmektedir. Fakat kaynakların öne sürdükleri bu sebepler yalnızca savaşı tetikleyen olaylardı ve her iki devletin karşı karşıya gelmesindeki esas sebep daha önce de belirtildiğimiz gibi İznik Bizans Devleti'nin Batı Anadolu'da gittikçe güçlenerek Selçukluların ilerleyişini engellemesi ve bu bölgede onlara karşı büyüyen bir tehdit olmasıydı. Bunun yanında Selçukluların da Akdeniz ve Karadeniz'e başarılı seferler düzenlemesi İznik'teki devleti endişelendirmekteydi³³³.

I. Theodoros Laskaris, savaşıma karar verdikten sonra derhâl hazırlıklara başladı. Sultan I. Gıyâseddin Keyhüsrev de İbn Bîbî'de geçen bilgilere göre, bu esnada Selçuklu ülkesindeki emîrlere ve komutanlara Konya'nın kuzeyindeki Ruzbe Ovası'nda toplanmalarını emretmiş ve ordusu Ruzbe Ovası'nda toplandıktan sonra yanında III. Aleksios Angelos olduğu halde Alaşehir'e doğru yürüyüşe geçmişti³³⁴. Akropolites, Alaşehir'e gelen Sultanın burada Asartepe-Başaran (Antiocheia³³⁵) kentini kuşatmaya aldığını kaydeder³³⁶. Anlatısına devam eden Akropolites'e göre, İznik Hükümdarı, Menderes bölgesinin en önemli kenti olan Antiocheia'nın zapt edilmesi durumunda devletin Selçukluların eline geçmesinin engellenemeyeceğinden korkuyordu³³⁷. Bunun üzerine daha fazla beklemeyerek, askerlerine, savaş için gerekli olan erzak ve giyecek dışında kendilerini yavaşlatacak çadır veya diğer

³³² Claude Cahen, **Pre-Ottoman Turkey**, 1968 (**Osmanlılardan Önce Anadolu**, 4. bs., çev. Erol Üyepazarcı, İstanbul 2012, s. 68).

³³³ Krş. Turan, **Selçuklular Zamanında Türkiye**, s. 31; Tuncer Baykara, **I. Gıyâseddin Keyhüsrev (1164-1211) Gazi-Şehit**, Ankara 1997, s. 41.

³³⁴ İbn Bîbî, **el- Evâmîrü'l- Alâ'iyye**, s. 135.

³³⁵ Anadolu'da Antiocheia isimli birkaç farklı kent (örn; Antakya, Yalvaç) bulunmaktadır. Savaşın geçtiği Antiocheia kenti ise Büyük Menderes Nehri kenarında, bugün Aydın İlinin Kuyucak İlçesi dolaylarındadır. Krş. Veli Sevin, **Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası I**, Ankara 2001, s. 116; Kaya, **I. Gıyâseddin Keyhüsrev**, s. 47, n. 287.

³³⁶ Akropolites, **Vekayinâme**, s. 28, n. 4.

³³⁷ Akropolites, **Vekayinâme**, s. 28-29 (**The History**, s. 129).

yüklerin alınmaması emrini verdi ve ordusuyla birlikte Alaşehir'e doğru yola çıktı³³⁸. Alaşehir'e yaklaştığı esnada Selçuklu elçilerini serbest bırakan I. Theodoros Laskaris'in gelmek üzere olduğu haberini alan Sultan kuşatmayı kaldırıp ordusunu derhal savaş düzenine soktu³³⁹.

Alaşehir Savaşı sırasında Bizans ve Selçuklu ordularının mevcut asker sayıları hakkında kaynaklardaki bilgiler farklılık göstermektedir. İbn Bîbî'ye göre, Bizans ordusu Alman, Kıpçak ve Alan milletlerinden müteşekkil idi ve karınca sürüsü, kum taneleri misali sayılması mümkün olmayan bu ordunun dört bir yanı ve merkezi, savaşçı özellikleriyle bilinen Frenk (Latin) askerleri tarafından güçlendirilmişti³⁴⁰. Bizans ordusunun sayısı hakkında İbn Bîbî'nin verdiği bu abartılı görülen ve muğlak tahmin karşısında Bizans kaynakları olan Akropolites ve Gregoras'ta daha net bir sayı bulabilmekteyiz. Akropolites ve Gregoras, sayısını 2.000 olarak verdiği Bizans ordusundaki askerlerin 800'ünün cesaretleri ve güçleriyle bilinen Latin askerlerinden oluştuğunu aktarırlar. Gregoras ayrıca Bizans ordusunun ancak bir birlik oluşturacak kadar az olduğunu ifade eder³⁴¹. İmparator Henri, batıya gönderdiği bir mektubunda, Alaşehir Savaşı hakkında birkaç satır bahsetmiş ve Sultanın kalabalık bir Türk ordusuyla İznik Devleti topraklarına ilerlerken I. Theodoros Laskaris'in daha büyük bir orduyla Selçuklu Sultanı'nı karşıladığını ve ordusunda papa tarafından aforoz edilmiş Latin askerlerinin bulunduğunu yazmıştır³⁴². Bizans ordusunun sayısına dâir bilgiler bu yönde iken savaş hakkında ayrıntılı bir anlatım sunan İbn Bîbî bu hususta sadece Selçuklu ordusunda fillerin bulunduğunu ve savaşta askerleri heyecanlandırmak ve düşmanı korkutmak amacıyla davulların (kös) ve zurnaların (ney) getirildiğini kaydedip

---

³³⁸ Gregoras, (Kaya, I. **Gıyâseddin Keyhüsrev**, s. 144'den naklen **Historia**, s. 19, terc. Van Dieten, s. 72) Olympos'u (Uludağ) aşan I. Theodoros Laskaris'in 11 günlük bir yürüyüşün ardından Phrygia'daki Kaystros denilen yere vardığını ve Sultanın hücumundan önce ona saldırmayı planladığını kaydeder.

³³⁹ Akropolites, **Vekayinâme**, s. 29 (**The History**, s. 129-130).

³⁴⁰ İbn Bîbî, **el-Evâmirü'l-Alâ'iyye**, s. 136.

³⁴¹ Kaya, I. **Gıyâseddin Keyhüsrev**, s. 146'dan naklen Gregoras, **Historia**, s. 18-19, terc. Van Dieten, s. 72. Akropolites, **Vekayinâme**, s. 29 (**The History**, s. 130). Krş. Kaya, I. **Gıyâseddin Keyhüsrev**, s. 146.

³⁴² "...auxilium contra ipsum Lascarum pepigerat, ingressus erat terram Lascari cum maximo Turcorum exercitu; sed Lascarus ei cum maiori Graecorum multitudinem occurrerat, et etiam Latinorum qui sub excommunicatione summi Pontificis ei adhaeserant, quorum auxilio obtinuit victoriam contra Soldanum Lascarus in praelio...". Bkz. **RHGF**, C: XVIII, s. 532.

Sultanın ordusu için herhangi bir sayı belirtmemektedir³⁴³. Selçuknâme, Kayseri Subaşı Yakup Kabakulak'ın 4.000 askeriyle Selçuklu ordusunda yer aldığını kaydeder³⁴⁴. Gregoras ise Selçuklu askerlerinin sayısını 20.000 olarak vermektedir³⁴⁵.

Orduların sayısı hakkında olduğu gibi savaşın meydana geldiği tarih hakkında da kaynaklarda farklı bilgiler mevcuttur. Bu konuda çalışmaları bulunan araştırmacılar iki ayrı tarih üzerinde durmaktadırlar. Bunlardan bir kısmı 1210 tarihini, bir kısmı ise bizim de katıldığımız 1211 tarihini kabul etmektedirler³⁴⁶. Fakat yakın bir tarihte yapılmış ve Alaşehir Savaşı'nın 1212 yılında meydana geldiğini öne süren başka bir çalışma daha bulunmaktadır³⁴⁷.

³⁴³ İbn Bîbî, *el- Evâmîrü'l- Alâ'îyye*, s. 135.

³⁴⁴ Anonim Selçuknâme, terc. s. 39.

³⁴⁵ Kaya, I. Gıyâseddin Keyhüsrev, s. 146'dan naklen Gregoras, *Historia*, s. 19, terc. Van Dieten, s. 72. Krş. Savvides, *Byzantium in the Near East*, s. 100-101.

³⁴⁶ Kaya (I. Gıyâseddin Keyhüsrev, s. 147-149) kaynakların verdikleri ve araştırmacıların kabul ettikleri tarihleri eserinde tahlil ederek savaşın 15-17 Haziran 1211 tarihleri arasında meydana geldiğini ve I. Gıyâseddin Keyhüsrev'in de 17 Haziran'da öldüğünü tahmin etmektedir. Kaynaklarda geçen ve araştırmacıların kabul ettikleri tarihler onun çalışmasında ayrıntılı bir şekilde incelendiği için burada aynı bilgileri tekrarlamak yerine savaşın tarihi ile ilgili yeni bir görüşü aktarmayı uygun gördük.

³⁴⁷ Savaşla ilgili bilgi veren İslâm kaynaklarını savaşın yapıldığı coğrafya ve döneme yakınlık ile kronolojide güvenilirlik gibi kıstaslara göre değerlendiren Tricht, Anonim Selçuknâme ve İbn Bîbî'yi en güvenilir kaynaklar olarak görmektedir. Alaşehir Savaşı için Anonim Selçuknâme'de 23 Zilhicce 607 (7 Haziran 1211) tarihi, İbn Bîbî'nin *Muhtasar*'ında 608 (15 Haziran 1211-2 Haziran 1212) yılı verilmektedir. Tricht bu yüzden Alaşehir Savaşı tarihinin 15 Haziran 1211 ile 3 Haziran 1212 tarihleri arasında meydana geldiğini düşünmekte ve İslâm kaynaklarından vardığı bu sonucu Latin İmparatoru Henri'nin batrya gönderdiği bir mektupla desteklemeye çalışmaktadır. Buna göre mektubun farklı manastırlarda üç ayrı (B-C-D) nüshası bulunmaktadır. En iyi korunan nüshanın C nüshası olduğunu belirten Tricht bu nüshada 1212 tarihinin düşüldüğünü, fakat mektupta kullanılan "*anno dominice*" şeklindeki tarihlendirme formülünün Latin İmparatoru Henri'nin gönderdiği diğer 11 mektupta kullanılmadığını ve aynı tarihlendirme formülünün ilk Latin İmparatoru Baudouin'in yalnızca bir mektubunda kullanıldığını ifade eder. Bu nedenle Tricht, C nüshasının korunduğu Saint-Amand-les-Eaux Manastırı'nda mektubun tarihinin değiştirilmiş olmasından şüphelenir. Çünkü Tricht'e göre, Saint-Amand-les-Eaux Manastırı ve Benediktenler, Noel tarihlendirme sistemi yanında genellikle yerel tarihlendirme usullerini takip etmişlerdi. Bunun yanında, manastırın bulunduğu Tournai Piskoposluğu'nun XIII. yüzyılda *Paques/Easter/Paskalya* sistemini kullandığını belirten Tricht, mektupta 1212 olarak kaydedilen tarihin aslında 1213 olduğunu ileri sürmektedir. Tricht buna ek olarak anonim bir Bizans kroniğinde (XIII. yüzyılın sonu XIV. yüzyılın başı) Alaşehir Savaşı'nın *Kyrion Pascha* (Easter-Paskalya) günü meydana geldiğinin kayıtlı olduğunu, fakat 1211 yılında *Kyrion Pascha* günü olmayıp 1212'de olduğunu belirtir. Sonuçta Tricht, Alaşehir Savaşı'nın Hicri 608 yılının sonlarına doğru, yani Nisan-Mayıs 1212'de meydana geldiğini ve bahsi geçen mektubun da 13 Ocak 1213 tarihli olduğunu iddia etmektedir. Bkz. Tricht, "La politique étrangère de l'empire de Constantinople...", s. 221-227. Sophie Métivier, Tricht'in ileri sürdüğü delilleri pek ikna edici bulmamaktadır. Bkz. "Byzantium in Question in 13th-century Seljuk Anatolia", **Liquid and Multiple: Individuals and Identities in the Thirteenth-Century Aegean**, ed. Guillaume Saint-

Savaşın gidişatına bakacak olursak, Bizans kroniklerine göre, Bizans ordusunda önce Latin askerleri saldırıya geçtiler. Fakat Latin askerleri, sayı yönünden kendilerinden üstün olan Selçuklu ordusunun merkezine ulaşip onlara pek çok kayıp verdirmelerine rağmen Selçuklular bu ilk saldırı sonrasında toparlandılar ve Latinleri kuşattıktan sonra onları imha ettiler. Selçuklu askerleri daha sonra Bizans ordusundaki askerleri yok etmeye başladılar. Bu yüzden Bizans askerlerinin çoğu savaş meydanından kaçarken Selçuklulara karşı direnen ancak az sayıdaki Bizans birliği kalmıştı. Akropolites savaşın bu aşamasında galibiyetin Selçuklulardan yana olduğunu ve Bizanslı askerlerin savaşın sonucunu beklediklerini açıkça vurgulamaktadır³⁴⁸.

İbn Bîbî ise iki ordunun savaşın yapıldığı meydana yerlerini alıp savaş düzenine geçmesinden sonra Sultanın savaşın kısa bir sürede neticelenmesi için Bizans ordusuna doğru ani bir saldırıya geçtiğini ve merkezde bulunan I. Theodoros Laskaris'in yanına kadar ilerlediğini kaydeder³⁴⁹. Anonim Selçuknâme de bu hücumu sırasında Keyhüsrev'in yanında 200 seçkin askerinin bulunduğu nakletmektedir³⁵⁰.

Daha sonra savaşın ilerleyen safhalarında Sultan I. Gıyâseddin Keyhüsrev bilinmeyen bir şekilde savaş meydanında öldürüldü. Onun nasıl öldüğü hakkında Bizans ve İslâm kaynaklarında farklı bilgiler mevcuttur. Bizans kaynaklarına göre, Selçuklu askerleri, Latinleri ortadan kaldırdıktan sonra savaşın açık galipleri idiler. Bu sırada Laskaris'i arayan Sultan Keyhüsrev, onu bulunca elindeki gürz ile başına vurdu ve Laskaris bu darbenin etkisiyle atından devrildi. Fakat bu esnada kendisine bir mucize yardım etmiş gibi ayağa kalkan İznik Hükümdarı, Sultanın atının arka ayaklarına bir kılıç darbesi vurdu ve o atın aldığı darbeye sarsılması üzerine yere

---

Guillain ve Dionysios Stathakopoulos, Centre de Recherche D'Histoire et Civilisation de Byzance, Monographies 35, Paris 2012, s. 243-245.

³⁴⁸ Akropolites, **Vekayinâme**, s. 29-30 (**The History**, s. 131). Krş. Kaya, **I. Gıyâseddin Keyhüsrev**, s. 149-150.

³⁴⁹ İbn Bîbî, **el- Evâmîrü'l- Alâ'iyye**, s. 138.

³⁵⁰ **Anonim Selçuknâme**, terc. s. 39.

devrildi. Yere düştüğü sırada meydana gelen kargaşada Akropolites'e göre kim olduğu bilinmeyen biri Keyhüsrev'in başını kesti³⁵¹.

İslâm kaynaklarına göre ise; savaş başladıktan sonra Bizans ordusunun ortasına kadar ilerleyen Selçuklu Sultanı, o sırada gördüğü İznik Hükümdarına mızrağıyla saldırdı. Laskaris, aldığı mızrak darbesiyle yere devrilirken etrafı kendisini öldürmeye niyetlenen Sultan Keyhüsrev'in adamları tarafından sarılmıştı. Fakat Sultan buna müsaade etmeyip Laskaris'in yerden kaldırılıp atına bindirilmesini ve serbest bırakılmasını emretti. Bu sırada Bizans askerleri, hükümdarlarının Sultan karşısında mağlup olduğunu görünce telaşa kapılıp dağılmaya başladılar. Selçuklu askerleri ise bunun üzerine Bizans askerlerini takip etmeye ve ganimeti yağma etmeye yönelip Sultanı yalnız bırakmışlardı. Bu esnada I. Gıyâseddin Keyhüsrev'in aldırış etmediği bir Frank askeri yanına yaklaşmış ve bir hançer darbesiyle onu öldürmüştür³⁵².

Görüldüğü gibi Bizans ve İslâm kaynakları iki farklı anlatım sunmaktadır. Bununla birlikte savaşın ilk aşamasında Latinlerin imha edilmesi üzerine Selçukluların galibiyete yakın oldukları, fakat Sultanın bilinmeyen bir şekilde öldürülmesi sebebiyle bu durumun savaşın gidişatını değiştirip Bizanslıları üstün konuma getirdiği ve bunun üzerine Selçukluların mağlup olduğu anlaşılmaktadır³⁵³.

Böylece savaşın Bizanslılar lehine sonuçlanması üzerine Selçuklu ordusu dağıldı ve askerlerin bir kısmı kaçmaya başladı. Öte yandan bu bozgun üzerine Bizanslılar, Selçuklu askerlerine karşı saldırıya geçmediler. Çünkü sayıca az olduklarının ve daha öteye gidemeyeceklerinin farkındaydılar³⁵⁴. Fakat Selçuklu emîrlерinden ve askerlerinden bazılarını esir ettiler. İbn Bîbî'nin kaydına göre, Çaşnigir Ayaba ve diğer büyük emîrlерden bir kısmı esirler arasındaydılar. O esnada

---

³⁵¹ Akropolites, **Vekayinâme**, s. 29-30 (**The History**, s. 131). Krş. Kaya, **I. Gıyâseddin Keyhüsrev**, s. 151-153.

³⁵² İbn Bîbî, **el- Evâmîrü'l- Alâ'iyye**, s. 138-139. Krş. Kaya, **I. Gıyâseddin Keyhüsrev**, s. 150-151.

³⁵³ Kaya, **I. Gıyâseddin Keyhüsrev**, s. 153-154.

³⁵⁴ Akropolites'te geçen bir kayda göre (**Vekayinâme**, s. 38) İmparator Henri, Bizans ordusunda yer alan Latin askerlerinin imha edilmesi nedeniyle Laskaris'in aslında galip değil mağlup olduğu şeklinde bir yorum yapmıştır. Onun bu kaydı Alaşehir Savaşı'na atıf yapmaktadır ve savaşın sonunda Bizans askerlerinin Selçuklulara karşı neden saldırıya geçmediğini açıklamaktadır. Krş. **The History**, s. 148, n.9.

Laskaris, Sultan Keyhüsrev'in cesedini görünce ağlamaya başlayan Ayaba'yı fark etmesi üzerine emîri serbest bırakmış ve onu teskin etmişti³⁵⁵.

Bu arada I. Gıyâseddin Keyhüsrev ile birlikte gelen III. Aleksios Angelos da esirler arasındaydı. Kayınpederine saygılı bir şekilde davranan Laskaris, sâbık imparatorun üzerindeki imparatorluk alâmetlerini söküp İznik'e götürdü ve ölünceye kadar kalacağı Hyakinthos manastırına hapsedti³⁵⁶.

Alaşehir Savaşı sonrasında iki taraf arasında uzun soluklu bir antlaşma yapıldı. İbn Bîbî'den anladığımız kadarıyla Laskaris, Keyhüsrev'den sonra Türkiye Selçuklu Devleti tahtına çıkan I. İzzeddin Keykâvus ile barış görüşmeleri başlatmış ve Emîr Ayaba'yı da iki devletin tekrar barışmasına aracılık etmesi için Konya'ya yollamıştı. Ayaba'nın, Konya'da Sultan Keykâvus'la görüştüğünden sonra İznik'e dönüp Sultanın barış antlaşmasına olumlu baktığını bildirmesi üzerine I. Theodoros Laskaris, I. Gıyâseddin Keyhüsrev'in naaşını, dağıtılması için verdiği 20.000 dinar ile birlikte Konya'ya gönderdi³⁵⁷.

İmzalanan barış antlaşması, Türkiye Selçuklu tahtına çıktıktan sonra kardeşleriyle yaşadığı taht mücadelesi sebebiyle I. İzzeddin Keykâvus tarafından memnuniyetle karşılanmıştı. Aynı şekilde Latin tehlikesi de İznik Hâkimini, bir an evvel doğudaki meselelerini hâletmeye zorluyordu. Selçuklularla yeniden tesis edilecek dostane ilişkiler, Latinlerle daha etkili bir biçimde ilgilenme fırsatı verecekti.

Kaynaklarda antlaşma şartlarına dâir bilgi mevcut değilse de hem Türkiye Selçukluları hem de Bizanslılar, iki taraf arasında kararlaştırılan ülke sınırına riayet edeceklerini kabul etmiş olmalıdırlar. Öte yandan I. Theodoros Laskaris'in bu antlaşmayla birlikte toprak ya da şehir kazandığına dâir herhangi bir kayıt da

³⁵⁵ İbn Bîbî, *el- Evâmîrû'l- Alâ'iyye*, s. 140.

³⁵⁶ Akropolites, *Vekayinâme*, s. 30 (*The History*, s. 131). Skutariotes'e göre, III. Aleksios Angelos'un hapsedilmesi I. Theodoros Laskaris tarafından değil devlet adamları ve komutanlar tarafından gerçekleşmişti. Bkz. Kaya, *I. Gıyâseddin Keyhüsrev*, s. 155'den naklen Skutariotes, *Khronographia*, s. 17, terc. Blum, s. 77.

³⁵⁷ İbn Bîbî, *el- Evâmîrû'l- Alâ'iyye*, s. 158-161.

bulunmamaktadır³⁵⁸. Öyle olsa bile devletin doğu ve güney sınırlarını Selçuklulara karşı güvence altına almasını onun en büyük kazancı olarak görmek mümkündür. Alaşehir Savaşı galibiyeti, hem Batı Anadolu'da hem de Bizans'ın Yunanistan ve Balkan coğrafyasındaki eski topraklarında yaşayan Bizans halkı arasında I. Theodoros Laskaris'in saygınlığını bir hayli artırdığı gibi bu insanların dikkatlerini de İznik'e çevirdi. Ayrıca o zaferin getirdiği özgüvenle birlikte Bizans halkının yaşadığı bölgelere, Bizanslıların koruyucusu edasıyla zaferini anlatan mektuplar gönderdi. Bu bilgi bizzat Latin İmparatoru'nun mektubunda da ifade edilmektedir³⁵⁹. Hatta Dördüncü Haçlı Seferi'nden sonra İstanbul'dan ayrılmamış olan Bizanslılar da İstanbul'u almaya geldiği takdirde yardım edeceklerine dâir I. Theodoros Laskaris'e söz verip Latinlere karşı homurdanmaya başlamışlardı³⁶⁰.

3. 3. İznik Bizans Devleti-Papalık İlişkileri

Bizans ile Papalık arasındaki ilişkiler İstanbul'un Latinler tarafından zaptından sonra tam olarak kesintiye uğramamıştı. 1204'te Latinlerin İstanbul'da gerçekleştirdikleri cinayetler, yağma ve taşkınlıklar başkentten imparatorluğun diğer bölgelerine kaçan Bizanslılar tarafından olduğu gibi İznik'e giden Bizans ahalisi tarafından da unutulmamış ve başlarına gelen felaketler, zihinlerinde canlı bir şekilde durmaktaydı. Aynı duygular İznik Bizans Devleti'nin idare mekanizmasında bulunanlar ve devletin kurucusu I. Theodoros Laskaris tarafından da paylaşılmaktaydı.

Öte yandan Papa III. Innocentius'un, kiliselerin yeniden birleşmesi ve Ortodoks inancına mensup Bizanslıların Katolik Kilisesi'nin üstün olduğuna dâir görüşü kabul etmek suretiyle papalığa itaat etmesi yönündeki beklentisi de henüz gerçekleşmemişti. Dördüncü Haçlı Seferi Ortodoksluğun tam göbeğinde, İstanbul'da papaya bağlı Katolik inancında bir Latin İmparatorluğu'nun kurulması haricinde

---

³⁵⁸ Krş. Savvides, **Byzantium in the Near East**, s. 105; Kaya, **I. Gıyâseddin Keyhüsrev**, s. 157; Ayönü, **Selçuklular ve Bizans**, s. 225-227.

³⁵⁹ "...*Qua de causa tunc Lascarus acrior et elatior factus, misit literas ad omnes Graecorum provincias, continentis honorem et lucrum suae victoriae...*". Bkz. **RHGF**, C: XVIII, s. 532. Krş. Vasiliev, **Bizans İmparatorluğu**, s. 581.

³⁶⁰ Bkz. İkinci Bölüm s. 82, n. 275.

papa için pek faydalı olmamıştır. Çünkü Latinlerin İstanbul'da yaptıkları katliamlar ve vahşetler, Bizanslıları değil Katolik inancına yaklaştırmak aksine 1204'ten önceki durdukları noktadan daha da uzaklaştırmıştır.

Fakat 1204'ten birkaç yıl sonra I. Theodoros Laskaris ile III. Innocentius arasında yazışmalar başladı. İznik Bizans Devleti hükümdarı, 1207 yılının sonlarına doğru, İstanbul Latin İmparatoru Henri ile kendisi arasında bir barışın tesis edilmesi hususunda aracı olması için papaya bir mektup gönderdi³⁶¹. Bu mektup kayıp olmakla birlikte papanın cevabî mektubunda Laskaris'in yazdıklarını özetlemesi sayesinde onun kayıp mektubunun içeriği hakkında bilgi edinebiliyoruz.

İznik Hâkimi, diplomatik hedeflerini gerçekleştirebilmek amacıyla, mektubunda öncelikle Latinlerin 1204'te İstanbul'da yaptıklarından bahsetmek suretiyle yaşananların genel bir tablosunu vermeye çalışmıştır. İstanbul'da bulunan Latinler haçı kabul edip barbar milletlere karşı kutsal topraklara yardıma koşmuş gibi görünmelerine rağmen yönlerini değiştirerek kılıçlarını Hıristiyanlara doğru çevirdiler; bu nedenle dinden dönmüş, sapmış durumdaydılar. Mektubuna bu şikâyetlerle başlayan Laskaris, Latinlerin İstanbul'daki kutsal kiliselere saldırmaya ve genç kızları kirletmeye de cürret ettiklerini kaydetmişti. O daha sonra bahsi geçen Latinlerin, kendisiyle yaptıkları barışı pek çok kez bozmaya giriştiklerini ve kendisiyle daimi bir ittifak ve dostluk kurmayı istemediklerini ifade ederek esas suçlu tarafın Latinler olduğu hususunda papayı ikna etmeye çalışmaktaydı. Fakat 1207'de Latin İmparatoru Henri ile I. Theodoros Laskaris arasında yapılan iki yıllık ateşkes antlaşmasının³⁶² ihlal edildiğine dâir kaynaklara yansımış herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Diğer taraftan ateşkes devam ediyorsa Laskaris'in papadan böyle bir talepte bulunmasına da gerek kalmazdı³⁶³. Bu şikâyetlerin ardından, Latinlerle barışın tekrar tesis edilmesi için III. Innocentius'tan Latinleri ikna etmesini rica ederek Marmara Denizi'nin iki devlet arasında ortak sınır kabul edilip bu sınırdan kalınmasını, yani denizin geçilmemesi talebini papaya iletmekteydi³⁶⁴.

³⁶¹ Mektup için bkz. **PL**, C: CCXV, sütun 1372-1375.

³⁶² Villehardouin, CXIII: 487, s. 146.

³⁶³ Papayianni, **Aspects of the Relationships**, s. 122.

³⁶⁴ **PL**, C: CCXV, sütun 1373. Krş. Papayianni, **Aspects of the Relationships**, s. 123.

I. Theodoros Laskaris'in bu teklifi tam olarak İznik'teki devletin varlığının III. Innocentius ve Latin İmparatoru tarafından kabul edilmesi anlamına geliyordu. Ayrıca Latin kuvvetlerinin Güney Marmara'dan tamamen çekilmesini gerektireceğinden, bu teklifin Bizanslılarla askerî bakımdan mücadele edecek güce sahip olan Latinler tarafından kabul edilmesi pek mümkün değildi. Çünkü Latinler, İstanbul'a yakın bir konumda bulunan ve bu bakımdan her zaman İstanbul'un geri alınması korkusuna sebep olan İznik'teki Bizanslıların varlığını kabul etmemekteydiler. Nitekim Latinler daha İstanbul'un zaptından birkaç ay sonra, 1204 sonuna doğru, Güney Marmara kıyılarına çıkarak bu bölgeleri hâkimiyetleri altına almaya başlamışlar ve bu bölgedeki direnişi kırmak için ciddi mücadeleler vermişlerdi³⁶⁵.

Diğer taraftan ateşkes antlaşması ve Marmara Denizi'nin ortak sınır kabul edilmesi talebinin yanında I. Theodoros Laskaris, İmparator Henri'nin kendisiyle birlikte *Ismaelitas*'a³⁶⁶ karşı savaşmak için söz vermesini istiyor ve buna ek olarak teklifin kabul edilmemesi hâlinde, yani Latin İmparatoru'nun barış teklifini reddetmesi durumunda, yabancılarla ve paganlarla (*alioquin cum alienigenis et paganis*) gönülsüz bir şekilde ittifak kurup Ulahlarla birleşeceğini kaydederek tehdit ediyordu³⁶⁷. Laskaris mektupta Bulgarlarla müttefik olan Ulahlardan bahsetmek suretiyle İmparator Henri'nin ağabeyi Baudouin'i öldüren Bulgar Kralı Kaloyan kozunu kullanmaktadır. Kaloyan hakikaten Latinlere Trakya'da ciddi anlamda zararlar vermiş; bu nedenle Latinler için büyük bir tehlike haline gelmişti. Laskaris ayrıca gönülsüzce demek suretiyle Ulahlarla ve diğerleriyle yapabileceği ittifakların zorunluluktan kaynaklandığı imajını vermeye çalışıyordu.

---

³⁶⁵ Papayianni, **Aspects of the Relationships**, s. 123.

³⁶⁶ Hz. İsmail'in soyundan gelenler manasına gelen *Ismaelites*, Ortaçağ Avrupa'sında dar anlamda Arapları, geniş anlamda ise Müslümanları tanımlamak için kullanılmış bir isimlerden biridir. Bkz. John V. Tolan, **Saracens: Islam in the Medieval European Imagination**, New York, 2002, s. xv (introduction). Aynı ismin Bizanslılar tarafından kullanımı hakkında bkz. Avcı, **İslâm-Bizans İlişkileri (610-847)**, s. 19. Papayianni (**Aspects of the Relationships**, s. 123) mektupta "...*contra Ismaelitas viriliter pugnaturum...*" olarak geçen ibareyi "Selçuklulara karşı" şeklinde yorumlamıştır. İznik Bizans Devleti'nin bulunduğu coğrafya göz önüne tutulacak olursa *Ismaelitas* ile kastedilenlerin Selçuklu Türkleri olması muhtemeldir.

³⁶⁷ PL, C: CCXV, sütun 1373. Krş. Papayianni, **Aspects of the Relationships**, s. 123.

Laskaris'in yazdıklarını bu şekilde başlıklar hâlinde özetleyen III. Innocentius, kendi cevabını yazarak mektubuna devam etmektedir. Burada dikkat çeken bir husus papanın, mektubun başında ona soylu adam (*Nobili Viro Theodoro Lascao*) şeklinde hitap etmesidir. Bu durum papanın bu mektubu gönderdiği Nisan 1208 tarihine kadar Laskaris'in henüz imparator olarak taç giymemiş olmasından kaynaklanmış olabilir. Diğer bir ihtimal ise Papayianni'nin de ifade ettiği gibi imparator olarak hitap edilmesi onu eski Bizans İmparatorluğu ile bağdaştıracağından III. Innocentius imparator olarak hitap etmekten kaçınılmaktaydı³⁶⁸.

İzmit Hükümdarı'nın Latinler hakkında dile getirdiği şikâyetleri papa da kabul etmekteydi. Yaptıkları aşırılıklar nedeniyle pek çok defa karşı çıktıkları bahsi geçen Latinleri kendisinin de affetmediğini açıkça dile getiren papa, bununla birlikte Latinlerin bu vahşilikleri yapmalarındaki sebepleri de açıklamaya koyulmuştur. Innocentius'a göre, zorunluluk hali Latinleri *Romania*'da³⁶⁹ erzak ve yardım aramak için yönlerini değiştirmeye zorlamıştı. Baba ve oğlunu, yani II. Isaakios ve IV. Aleksios Angelos'u Bizans tahtına çıkarmak için şehir zapt edildikten sonra (1203) aralarında yapılan antlaşmalar bozulmuş; ateş, yalan ve zehir onların (Latinlerin) yolcuğunu pek çok defa engellemiş ve şehrin zaptına karşı direnenleri ve gönülsüzleri de kendisine çekmişti³⁷⁰.

Latinlerin tarafında olan III. Innocentius Bizanslıların da tamamen suçsuz olmadığını düşünüyordu³⁷¹. I. Theodoros Laskaris'in İstanbul'un zaptı esnasında yaptıkları kötülükler nedeniyle Latinleri şikâyet etmesi gibi, papa da Latinleri

³⁶⁸ PL, C: CCXV, sütun 1372. Krş. Papayianni, *Aspects of the Relationships*, s. 124.

³⁶⁹ Wolff'un yaptığı kapsamlı çalışmadan öğrendiğimiz kadarıyla batıda ilk ortaya çıkışı yaklaşık milattan sonra III. yüzyılın ilk yarısına rastlayan *Romania* ismi IV. ve V. yüzyıllara kadar Roma İmparatorluğu'nun topraklarını belirtmek; daha sonra Karolenjiyen İmparatorluğu ve Germen İmparatorluğu dönemlerinde Avrupa'daki toprakların bir bölümünü ifade etmek amacıyla kullanılmıştır. *Romania* ismine 1081 yılından önce Bizans İmparatorluğu'nun resmi vesikalarında rastlanmazken bu tarihten sonra Bizans İmparatorları bu ismi Bizans İmparatorluğu anlamında kullanmaya başlamışlardır. Bu tarihten sonra batılılar *Romania* ismiyle genel olarak Bizans İmparatorluğu'nu ya da Bizans İmparatorluğu'nun batıdaki topraklarının bir bölümünü belirtmek, ilk üç Haçlı Seferi'nin Latin kaynaklarında Bizans'ın Anadolu'daki topraklarını ifade etmek amacıyla kullanılmıştı. Dördüncü Haçlı Seferi'nden sonra ise bu isim İstanbul Latin İmparatorluğu'nu tanımlamaktaydı. Bkz. Robert Lee Wolff, "Romania: The Latin Empire of Constantinople", *Speculum*, C: XXIII, No: 1, 1948, s. 1-34; *ODB*, C: III, s. 1805.

³⁷⁰ PL, C: CCXV, sütun 1373.

³⁷¹ Papayianni, *Aspects of the Relationships*, s. 124.

savunmak amacıyla Bizanslılar hakkında şikâyetlerde bulunuyordu. Çünkü Dördüncü Haçlı Seferi'nin sonuçları Ortodoksları Katolikliğe yaklaştırma hususunda her ne kadar Innocentius'u tatmin etmemiş olsa da, İstanbul'da, Bizans'ın eski başkentinde kurulmuş ve Roma'ya itaat konusunda gayet sâdik olan bir Latin devleti mevcuttu. Bu devlet Hıristiyan dünyada evrensel güç olma amacı taşıyan Katolik Kilisesi'nin gücünü doğuya yayabilmesi için önemli bir araç idi ve bu nedenle gayretli bir şekilde korunması gerekiyordu.

III. Innocentius'un nazarında suçlu olan Bizanslılar Hz. İsa'nın dikişsiz *tunica*'sını (*tunicam inconsutilem Jesus Christi*³⁷²) yırtmaya çalışmışlardı ve hem eski papalar hem de bizzat Innocentius tarafından gayretle ve ısrarla uyarılmalarına rağmen birliğe, yani papalığın üstünlüğü altında kiliselerin yeniden birleşmesine yanaşmamış ve hem zenginlikleriyle hem de Kutsal Topraklar'a yakın olmalarından dolayı daha eksiksiz ve daha dolu yardıma koşabilecekken bu yardımı sunmada hiç istekli olmamışlardı³⁷³. O bu sebeple Bizanslıların, Tanrı'nın adil hükmü doğrultusunda onlar (Latinler) tarafından cezalandırıldıklarına inanıyordu ve ona göre, kötüler yine kötüler aracılığıyla cezalandırılırdı³⁷⁴.

Papanın Latinleri destekleyen bu duruşu İncil'den yaptığı atıflarda da kendisini göstermektedir. İncil'deki Daniel kitabında belirtildiğine göre krallıkları yıkan ve değiştiren Tanrı onu istediğine vermektedir. Bu nedenle Innocentius'a göre Tanrı İstanbul'u Latinlere vermişti³⁷⁵. III. Innocentius, Latin İmparatorluğu'nun temellerini güçlendirmek amacıyla bu ilahî meşruiyet fikrini ileri sürerken İznik Bizans Devleti Hükümdarı'nın bunu onaylayacağı yönünde bir beklenti içine girdiğini düşünmüyoruz. Çünkü I. Theodoros Laskaris her ne kadar Latin İmparatoru Henri ile ateşkes yapma niyetinde ise de bu meşruiyet girişimi İstanbul'daki Latin

---

³⁷² *Tunica*, sözlükte (Sina Kabağağaç, Erdal Alova, **Latince Türkçe Sözlük**, İstanbul 1995, s. 612) bir çeşit tunik, Romalı kadınların ve erkeklerin giydiği sıradan uzun bir elbise anlamına gelirken, *tunica inconsutilis* Hz. İsa'nın giydiği söylenen elbiseyi tanımlar. Bu kavram zaman içinde Hıristiyan din adamları tarafından kilisenin birliğini ifade etmek amacıyla kullanılmaya başlanmış ve böylece yeni bir anlam kazanmıştır. Bkz. Sarah Bowden, **Bridal-Quest Epics in Medieval Germany: A Revisionary Approach**, London 2012, s. 137. III. Innocentius ise mektubunda Bizanslıları Hz. İsa'nın *tunica*'sını yırtmakla suçlarken esasında kilisenin bölünmesine, yani *shisma*'ya atıf yapıyordu.

³⁷³ PL, C: CCXV, sütun 1373-1374.

³⁷⁴ PL, C: CCXV, sütun 1373. Krş. Papayianni, **Aspects of the Relationships**, s. 125.

³⁷⁵ PL, C: CCXV, sütun 1374.

varlığının onaylanıp İstanbul'un onlara bırakılması, yani Bizanslıların İstanbul'u geri alma çabalarından vazgeçmesi anlamına geleceğinden kabul edilmesi mümkün görünmeyen bir denemeydi³⁷⁶. Öte yandan I. Theodoros Laskaris'ten, Latin İmparatoru'na gereken saygıyı da göstermesini isteyen papa, iki taraf arasındaki ilişkileri düzeltmesi için bir elçi gönderileceğini belirtmek suretiyle mektubunu sonlandırmıştır³⁷⁷.

Mektuptan da anlaşılacağı üzere her iki tarafın beklentileri ateşkes antlaşmasının imzalanmasını zorlaştıran faktörlerdi. Özellikle papanın talepleri kolay kabul edilebilecek gibi değildi. Sonuç itibarıyla İznik Hükümdarı'nın ateşkes girişimi başarısızlıkla neticelenmiştir. Sonraki olaylar da durumun bu şekilde olduğunu göstermektedir. Zira kaynakları incelediğimizde I. Theodoros Laskaris ile İstanbul Latin İmparatoru Henri arasında 1208 Nisan ayından Nymphaion Antlaşması'na kadar geçen süre içinde barış yapıldığına dâir hiçbir bilgi bulamıyoruz. Ayrıca I. Theodoros Laskaris'in 1208 yaz sonu-sonbahar başında David Komnenos'a karşı yürüyüp Ereğli kentini kuşatması üzerine Latin İmparatoru'nun Pamphilon'dan David'in yardımına koşmak için derhâl İstanbul'a dönmesi de bunu doğrulamaktadır³⁷⁸.

---

³⁷⁶ Papayianni, **Aspects of the Relationships**, s. 125-126.

³⁷⁷ **PL**, C: CCXV, sütun 1374-1375.

³⁷⁸ Papayianni, **Aspects of the Relationships**, s. 126-127.

SONUÇ

I. Konstantinos (306-337) zamanında İstanbul'un başkent olmasıyla birlikte ağırlık noktası yavaş yavaş doğuya kayan Roma İmparatorluğu'nun 395 yılında idarî olarak Doğu ve Batı Roma şelinde ikiye ayrılması kesin bir ayrılığı beraberinde getirdi. V. yüzyılın başından VII. yüzyılın ortalarına kadarki dönem Germenler ve Sâsânîlerle mücadelelerle geçti. İslâm'ın ortaya çıkmasından sonra ise Müslümanlar Bizans'ı Ecnâdeyn (634) ve Yermûk (636) gibi iki önemli savaşta mağlup ettiler ve Emevîler (661-750) devrinde de Bizans'a karşı seferlerini sürdürdüler. Makedonya Hânedanı'yla (867-1056) birlikte imparatorluk topraklarının önemli bir kısmı geri kazanılmış olsa da, daha sonra başa geçen zayıf imparatorlar sebebiyle Bizans güç kaybetmeye devam etti. XI. yüzyılın ortalarına doğru Avrupa ve Balkanlar'da Peçenekler, Oğuzlar ve Normanlarla uğraşmak zorunda kalan Bizans'ın doğu sınırında aynı yüzyılın ikinci yarısında Selçuklular da görülmeye başladı. Bununla birlikte Bizans'ın Anadolu eyaletlerindeki askerî, idarî ve ekonomik bozulma Selçukluların Anadolu içlerine kolayca girmelerini ve yerleşmelerini kolaylaştırmıştı.

Öte yandan Avrupa'da XI. yüzyılda yürütülen propagandalar ve Papa II. Urbanus'un (1088-1099) çağrısı neticesinde Haçlı Seferleri fiilen başlamıştı. 1096 sonbaharında İstanbul'a gelen kalabalık bir Haçlı ordusu Anadolu'ya geçti. I. Kılıç Arslan'ın (1092-1107) mukavemetine rağmen ilerlemesine devam eden Haçlılar, Urfa'da (10 Mart 1098), Antakya'da (3 Haziran 1098), Kudüs'te (15 Temmuz 1099) ve Trablus'ta (1109) krallık, kontluk ya da prinkepslik olarak isimlendirilen küçük devletçikler kurdular. Haçlıların doğuya yerleşmeleri ise Bizans İmparatorluğu'nun doğu politikasında yeni sorunlar açtı.

Babası I. Aleksios Komnenos'un (1081-1118) vefatının sonra imparator olan II. Ioannes Komnenos'un (1118-1143) hüküm sürdüğü dönem Venedik ve Anadolu'daki Türklerle mücadeleyle geçerken I. Manuel Komnenos (1143-1180) devrinde Bizans'ın en büyük sorunlarının başında Normanlar geliyordu. Normanlarla mücadele ise İkinci Haçlı Seferi'nin (1147-1148) başlaması sebebiyle ertelenmek zorunda kaldı. Bizans'a yine hiçbir fayda sağlamadan sona eren İkinci Haçlı

Seferi'nden sonraki yıllarda Avrupa'daki siyasî dengeler yavaş yavaş Bizans aleyhine değişmeye başlamaktaydı. Önceleri Bizans İmparatorluğu'nun müttefiki olan Venedik, İmparator I. Manuel Komnenos'un 1155 yılındaki İtalya seferi sebebiyle Bizans'tan kopma noktasına geldi. Diğer yandan 1160'lı yıllarda Macaristan ve Hırvatistan topraklarında güç kaybeden imparatorluğun durumu aynı yıllarda Anadolu'da da pek parlak değildi. Nitekim batıdaki meseleler sebebiyle I. Manuel Komnenos'un 1162'den sonra neredeyse 10 yıl boyunca ilgilenmediği Anadolu topraklarında Türkiye Selçukluları çok büyük bir güç haline gelmişti. Sonuçta Bizans'ın, Selçukluları Anadolu'dan çıkarmak için giriştiği son büyük girişim olan ve 17 Eylül 1176'da yapılan Myriokephalon Savaşı'nda Bizans ordusu Selçuklular karşısında ağır bir mağlubiyet aldı.

Komnenos Hanedanı devrinde hem batıda hem de doğuda bitmek bilmeyen bir enerjiyle yürütülen mücadeleler sınırları genişlettiği gibi imparatorluğa eski saygınlığını da nispeten geri kazandırmıştı. Fakat askerî ve ekonomik bakımdan kendisini yenileyemeyen imparatorluk, uzun yıllar süren mücadelelerin ve iç siyasetteki problemlerin ardından çökme noktasına gelmiş, imparatorun ölümüyle de bu durum kendisini hemen göstermişti. I. Manuel Komnenos'un 1180'de ölmesinden sonra başa gelen imparatorlar da bu kötü gidişatı durduramadılar. Nihayetinde Bulgaristan ve Sırbistan'da patlak veren isyanlar sebebiyle imparatorluk bu topraklardaki söz hakkını yavaş yavaş kaybetmekteydi; ayrıca Bizans için yeni problemlere yol açan Üçüncü Haçlı Seferi sonunda Kıbrıs Adası da kesin bir şekilde Bizans'ın elinden çıkmıştı.

Üçüncü Haçlı Seferi'nin başarısız olması üzerine Papa III. Innocentius (1198-1216) 1198'de yeni bir Haçlı Seferi çağrısında bulundu. Papanın bu çağrısına ilk karşılık 1199 yılında Champagne Kontu Thibaut'nun Champagne'deki şatosunda toplanan kontlar tarafından geldi. Seferin, o sırada İslâm dünyasının merkezi olan Mısır üzerine yapılması kararlaştırıldıktan sonra 1201 yılında Venedik Doğu Enrico Dandolo ile Haçlılar ile Venedik arasında bir taşıma antlaşması yapıldı. Fakat Venedik'in işin içine dâhil olması seferin kaderini tamamen değiştirecekti. Çünkü 1202 ilkbaharı sonunda Venedik'te toplanmaya başlayan Haçlılar, Venediklilere olan borçlarını ödeyememiş ve böylece seferin kontrolü Venedik'in eline geçmişti.

Mevcut durumu lehine çeviren Venedik, Haçlıları zorlayarak Zara şehrini ele geçirdi (24 Kasım 1202). Daha sonra işin içine Bizans tahtı için IV. Aleksios Angelos'un (1203-1204) Haçlılardan yardım talebi girince Haçlı filosu İstanbul'a yönlendirildi. 17 Temmuz 1203'te şehri kuşatmaya başlayan Haçlılardan korkan imparator III. Aleksios Angelos (1195-1203) şehri terk etti. II. Isaakios Angelos (1185-1195, 1203-1204) ve oğlu IV. Aleksios Angelos (1203-1204) ise Haçlılardan aldıkları yardımla müşterek imparator olarak tahta oturdular. Fakat IV. Aleksios Angelos'un Haçlılara verdiği sözleri yerine getirmemesi ve peşi sıra yaşanan olaylar ilişkileri kopma noktasına getirince Dördüncü Haçlı Seferi Haçlılar'ın 13 Nisan 1204 tarihinde İstanbul'u zapt etmesiyle sonuçlandı. Baudouin de Flandre'ı kendilerine imparator olarak seçen Haçlılar İstanbul'da 57 yıl (1204-1261) sürecek bir Latin İmparatorluğu kurdular. Latinler İstanbul'u zapt etmeden önce imparatorluk topraklarını aralarında paylaşmışlardı. Bu bakımdan Anadolu, Yunanistan, Balkanlar Haçlılar ile Venedikliler arasında taksim edildi.

Diğer taraftan Latinler Bizans'ın başkenti İstanbul'u zapt etmekle imparatorluğu tamamen ele geçirememişlerdi. Çünkü tam da bu sıralarda Bizans'ın uzantısı olan devletler kurulmaktaydı. Bunlar; I. Theodoros Laskaris (1204-1221) tarafından kurulan İznik Bizans Devleti (1204-1261), I. Mikhail Komnenos Dukas (1205-1215) tarafından kurulan Epiros Despotluğu (1205-1318) ve I. Aleksios Komnenos (1204-1222)'un kurulan Trabzon İmparatorluğu (1204-1461) idi.

I. Theodoros Laskaris liderliğinde tesis edilen İznik Bizans Devleti, kurulan devletler içinde imparatorluğun eski başkentine yakınlığı sayesinde diğerlerinden daha avantajlı bir konumdaydı. Fakat etrafında bulunan düşmanlar sebebiyle İznik'teki devlet daha kuruluşunun ilk yıllarında büyük tehlikeler atlatmıştı. Bu düşmanlar arasında en önemlisi ve en tehlikelisi İstanbul'daki Latinlerdi. 1204 yılı sonunda Güney Marmara'ya geçen Latinler burada İznik'e karşı ciddi bir saldırı başlattılar. Bunun sonucunda devlet daha 1205 yılında yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kaldı. Ancak Bulgar Kralı Kaloyan'ın 1205 yılında Latinlere ağır bir darbe vurması dengeleri değiştirdi ve Theodoros Laskaris, Latinlerin toparlanma çabalarını fırsat bilip derhal Batı Anadolu'da bağımsız olarak hareket eden eski Bizans idarecilerini itaat altına almak suretiyle bölgede hâkimiyetini yayma ve devletini

teşkilatlandırma işine koyuldu. Fakat Latinlerin 1206 sonlarında Anadolu'ya yerleşmesiyle iki taraf arasındaki mücadele tekrar başladı ve o da bunun üzerine 1207 yılında Bulgar Kralı Kaloyan'la ittifak kurma yoluna gitti. Kaloyan'ın şahsında bulunduğu ittifak sayesinde Latinlere karşı önemli başarılar elde eden I. Theodoros Laskaris, Kaloyan'dan sonra Bulgar tahtına çıkan Boril ile 1209 yılında ittifakını yeniledi. Bu ittifakın verdiği güven onu 1211 yılında İstanbul'u kuşatma planları yapmaya itse de ortaya çıkan Selçuklu tehdidi sebebiyle Anadolu geçmek zorunda kaldı. İznik Bizans Devleti'nin İstanbul Latin İmparatorluğu'yla mücadelesi böylece Anadolu'da devam etti ve daha sonra iki taraf arasında Nymphaion Antlaşması imzalandı.

İznik Bizans Devleti, Latinlerin yanı sıra Trabzon Rum İmparatorluğu'yla da mücadele etmek zorunda kalmıştı. Bizans'ın ünlü Komnenos Hanedanına mensup olması sebebiyle I. Theodoros Laskaris için ciddi bir rakip haline gelen Trabzon Rum hükümdarı I. Aleksios Komnenos'un kardeşi David Komnenos, Pontus ve Paphlagonia *Themalarını* ele geçirdikten sonra İstanbul'daki Latinlerle de ittifak kurmak suretiyle hâkimiyetini batıya doğru genişletmeye işine koyuldu. Fakat I. Theodoros Laskaris, David'in Karadeniz Ereğli'sinden batıya ilerlemişini durdurmayı başardı. 1214 yılında ise Sinop'un batısına kadar olan bölgeleri David'in elinden alarak Trabzon Rum İmparatorluğu'na ağır bir darbe indirdi.

İznik Bizans Devleti için doğudaki en önemli tehlikelerin başında Türkiye Selçuklu Devleti gelmekteydi. Selçuklular, I. Gıyâseddin Keyhüsrev'in (1192-1196, 1205-1211) 1205 yılında ikinci defa tahta geçmesiyle birlikte siyasî bakımdan tekrar güç kazanmış ve İznik Bizans Devleti ile Türkiye Selçukluları arasında eski Bizans-Selçuklu mücadelesi tekrar başlamıştı. 1205 yılında hem Latinlerle hem de David Komnenos ile uğraşan I. Theodoros Laskaris, I. Gıyâseddin Keyhüsrev'in kayınpederi olan Manuel Mavrozomes'in Phrygia bölgesindeki hâkimiyetini tanımak zorunda kalmıştı. Fakat eski Bizans İmparatoru III. Aleksios Angelos'un I. Gıyâseddin Keyhüsrev'e sığınması ve Sultanın da I. Theodoros Laskaris'ten İznik tahtını III. Aleksios Angelos'a bırakmasını istemesi iki devlet arasındaki ilişkileri savaş durumuna getirdi. 1211 yılında Phrygia bölgesindeki Alaşehir'de yapılan savaş

sırasında I. Gıyâseddin Keyhüsrev'in ölümü ile Türkiye Selçukluları mağlup oldu. Savaştan sonra ise iki taraf arasında, her ne kadar sınır bölgelerindeki küçük çatışmalar çıksada, 50 yıl boyunca geçerliliğini koruyacak bir barış antlaşması yapıldı.

Dördüncü Haçlı Seferi ve İstanbul'un zaptı esnasında Latinler tarafından gerçekleştirilen katliam, tecavüz ve her türlü kötü hareket Ortodokslar ve Katolikler arasındaki uçurumu derinleştirmesine rağmen I. Theodoros Laskaris ile Papa III. Innocentius arasındaki ilişkiler İstanbul'un Latinler tarafından zaptından sonra da devam etti. Latin İmparatoru Henri'yle barış yapmak isteyen ya da tekrar daha önceki ateşkes koşullarına dönmek isteyen İznik Hükümdarı, 1207 yılında papaya gönderdiği mektupla bu talebini ilettiler. Papa da 1208 yılının Nisan ayında bir mektup yazarak ona cevap verdi. Fakat bu ateşkes girişimi hem I. Theodoros Laskaris'in hem de III. Innocentius'un karşılıklı talepleri sebebiyle sonuçsuz kaldı.

Tarihsel süreçte yaşanan bu olayları değerlendirdiğimizde açıkça görülmektedir ki; İznik Bizans Devleti'nin etrafı Latinler, Trabzon Rum İmparatorluğu ve Türkiye Selçukluları gibi güçlü düşmanlarla çevrili olsa da I. Theodoros Laskaris, uyguladığı politikalar, yaptığı ittifaklar ve zamanında gerçekleştirdiği müdahaleler sayesinde devletin hayatta kalmasını ve güçlü bir zeminde kuvvetlenmesini sağlamıştır. Öte yandan Alaşehir Savaşı'nın kazanılması, imparatorluğun eski coğrafyasında yaşayan Bizans unsurları arasında I. Theodoros Laskaris'in saygınlığını artırmış ve bu durum İznik Bizans Devleti'nin zaman içinde Bizans İmparatorluğu'nun meşru varisi olarak görülmesini sağlamıştır.

BİBLİYOGRAFYA

- Akıncı Kesim, Güniz, v.d.: “Roma Dönemi Kent Yerleşimleri ve *Prusias ad Hypium* (Kieros, Üskübü, Konuralp), **Düzce Üniversitesi Ormancılık Dergisi**, C: V, sy. 1, 2009, s. 4-24.
- Akropolites, Georgios: **The history**, çev. Ruth Macrides, Oxford, Oxford University Press, 2007.
- Vekayinâme**, çev. Bilge Umar, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2008.
- Alberic of Trois Fontaines: **Contemporary Sources for the Fourth Crusade**, revised edition, çev. ve haz. Alfred J. Andrea, Leiden-Boston 2008, s. 265-275, 291-309.
- Altan, Ebru: **İkinci Haçlı Seferi (1147-1148)**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2003.
- “Myriokephalon (Karamıkbeli) Savaşının Anadolu Türk Tarihindeki Yeri”, **Türkler**, C: VI, ed. Hasan Celâl Güzel, Ankara, Yeni Türkiye Yayınları, 2002, s. 630-634.
- “Dördüncü Haçlı Seferi’nden Sonra Anadolu”, **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi**, sy. 42, 2005, s. 65-74.
- “Birinci Haçlı Seferi ve Anadolu”, **Sosyoloji Yıllığı-Semavi Eyice’ye Saygı-Tarihte Doğu-Batı Çatışması**, Kitap 12, haz. Ertan Eğribel ve Ufuk Özcan, İstanbul 2005, s. 298-305.
- “Bizans’a Karşı İlk Haçlı Seferi Girişimi ve 1108 Devol Anlaşması”, **Osmanlı’nın İzinde, Prof. Dr. Mehmet İpşirli Armağanı**, C: I, haz. Feridun M. Emecen, İstanbul 2013, s. 107-117.
- “Çaka Bey’in Peçeneklerle Beraber İstanbul’u Kuşatma Girişimi”, **Byzantion’dan Constantinopolis’e İstanbul Kuşatmaları**, ed. Murat Arslan ve Turhan Kaçar, İstanbul 2017, s. 299-311.
- Angold, Michael: **A Byzantine Government in Exile: Government and Society Under the Laskarids of Nicaea (1204-1261)**, Oxford, Oxford University Press, 1975.

“Greeks and Latins after 1204: The Perspective of Exile”, **Latins and Greeks in the Eastern Mediterranean after 1204**, ed. Benjamin Arbel, vd., London, Frank Cass and Company Limited, 1989, s. 63-86.

“Belle Époque or Crisis? (1025-1118), **The Cambridge History of the Byzantine Empire: c. 500-1492**, ed. Jonathan Shepard, Cambridge, Cambridge University Press, 2008, s. 583-626.

“Theodoros I Laskaris”, **ODB**, C: III, s. 2039-2040.

Anna Komnena: **Alexiad-Anadolu’da ve Balkan Yarımadası’nda İmparator Alexias Komnenos Dönemi’nin Tarihi-Malazgirt’in Sonrası**, çev. Bilge Umar, İstanbul, İnkılap Kitabevi, 1996.

Anonim Selçuknâme: **Tarih-i Âl-i Selçuk: Anonim Selçuknâme**, çev. ve haz. Halil İbrahim Gök, Fahrettin Coşguner, Ankara, Atıf Yayınları, 2014.

Anonymous of Soissons: **Contemporary Sources for the Fourth Crusade**, revised edition, çev. ve haz. Alfred J. Andrea, Leiden-Boston 2008, s. 223-238.

Arabacı, Nuray: “İznik-Bizans İmparatoru 3. İoannes Dukas Vatatzes Devri (1222-1254) ve Türkiye Selçuklu Devleti ile İlişkiler”, **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ortaçağ Tarihi Anabilim Dalı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1994.

Avcı, Casim: **İslâm-Bizans İlişkileri (610-847)**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2015.

Ayönü, Yusuf: **Selçuklular ve Bizans**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2014.

“Batı Anadolu’da Bizans Yerel hâkimlerinin Bağımsızlık Hareketleri (XII. Yüzyılın Sonları ve XIII. Yüzyılın Başlarında)” **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi**, C: 42, sy. 42, 2007, s. 141-154.

- “IV. Haçlı Seferi’nin Ardından Batı Anadolu’da Mücadele Eden İki Rakip: İstanbul Latin Krallığı ve İznik İmparatorluğu”, **Cihannüma Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi**, C: I, sy. 1, 2015, s. 9-25.
- Barber, Malcolm, Keith Bate: **The Letters from the East, Crusaders, Pilgrims and Settlers in the 12th-13th Centuries**, Farnham-Burlington, Ashgate Publishing Company, 2013.
- Baykara, Tuncer: **I. Gıyaseddin Keyhüsrev (1164-1211) Gazi-Şehit**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1997.
- Bowden, Sarah: **Bridal-Quest Epics in Medieval Germany: A Revisionary Approach**, London, Modern Humanities Research Association, 2012.
- Brand, Charles M: **Byzantium Confronts the West, 1180-1204**, Cambridge-Massachusetts, Harvard University Press, 1968.
- “Asidenos, Sabas”, **ODB**, C: I, s. 207.
- “Boniface of Montferrat”, **ODB**, C: I, s. 304-305.
- “Mankaphas, Theodore”, **ODB**, C: II, s. 1286-1287.
- “Rhyndakos River”, **ODB**, C: III, s. 1794.
- Brand, Charles M., Anthony Cutler: “Stryphnos, Michael”, **ODB**, C: III, s. 1968.
- Browning, Robert: “Develtos”, **ODB**, C: I: s. 615-616.
- Cahen, Claude: **Türklerin Anadolu’ya İlk Girişleri (XI. Yüzyılın İkinci Yarısı)**, çev. Yaşar Yücel, Bahaeddin Yediyıldız, Ankara 1988.
- Osmanlılardan Önce Anadolu**, 4. bs., çev. Erol Üyepazarcı, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2012.
- Charanis, Peter: “Aims of the Medieval Crusades and How They Viewed By Byzantium”, **Social, Economic and Political Life in the Byzantine Empire-Collected Studies**, XV numaralı makale, London, 1973.

- Count Hugh of Saint Pol's Report to the West: **Contemporary Sources for the Fourth Crusade**, revised edition, çev. ve haz. Alfred J. Andrea, Leiden-Boston 2008, s. 177-201.
- Cowdrey, Herbert Edward John: "Pope Urban II's Preaching of the First Crusade", **The Crusades-The Essential Readings**, ed. Thomas F. Madden, Oxford, Wiley-Blackwell Publishing, 2002, s. 15-29.
- D. Anderson, Glaire: "Islamic Spaces and Diplomacy in Constantinople (Tenth to Thirteenth Centuries C.E)", **Medieval Encounters**, C: XV, sy. 1, 2009, s. 86-113.
- Deeds of the Bishops of Halberstadt: **Contemporary Sources for the Fourth Crusade**, revised edition, çev. ve haz. Alfred J. Andrea, Leiden-Boston 2008, s. 239-264.
- Demirkent, Işın: **Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi (1098-1118)**, C: I, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1990.
- "1071 Malazgirt Savaşına Kadar Bizans'ın Askerî ve Siyasî Durumu", **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi**, sy. 33, 1981, s. 133-146.
- "Haçlı Seferlerinin Mâhiyeti ve Başlaması", **Haçlı Seferleri ve XI. Asırdan Günümüze Haçlı Ruhu Semineri (26-27 Mayıs 1997) Bildiriler**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1998, s. 1-14.
- "14. Yüzyıla Kadar Balkan Yarımadasında Bizans Hâkimiyeti", **Bizans Tarihi Yazıları: Makaleler-Bildiriler-İncelemeler**, İstanbul, Dünya Kitapları, 2005, s. 17-30.
- "1082-1302 Yılları Arasında Bizans-Batı İlişkilerine Kısa Bir Bakış", **Bizans Tarihi Yazıları: Makaleler-Bildiriler-İncelemeler**, İstanbul, Dünya Kitapları, 2005, s. 97-119.
- "12. Yüzyılda Bizans'ın Ege Bölgesinden Güneye İnen Yollar Hakkında", **Bizans Tarihi Yazıları: Makaleler-Bildiriler-İncelemeler**, İstanbul, Dünya Kitapları, 2005, s. 139-157.

“İznik’in Haçlılar Tarafından Kuşatılması (6 Mayıs-19 Haziran 1097)”, **Haçlı Seferleri Tarihi: Makaleler-Bildiriler-İncelemeler**, İstanbul, Dünya Kitapları, 2007, s. 21-42.

“Haçlı Seferleri Kaynaklarının Büyük Külliyyatı: Recueil des Historiens des Croisades, I: Doğulu Tarihçiler”, **Haçlı Seferleri Tarihi: Makaleler-Bildiriler-İncelemeler**, İstanbul, Dünya Kitapları, 2007, s. 287-326.

“Bizans”, **DİA**, C: VI, s. 230-244.

“Haçlılar”, **DİA**, C: XIV, s. 525-546.

Devastatio
Constantinopolitana:

Contemporary Sources for the Fourth Crusade, revised edition, çev. ve haz. Alfred J. Andrea, Leiden-Boston 2008, s. 205-221

Duncalf, Frederic:

“The Councils of Piacenza and Clermont”, **A History of the Crusades**, 2. bs., C: I, ed. Kenneth M. Setton, Wisconsin, The University of Wisconsin Press, 1969, s. 220-252.

Entwistle,
Christopher:

“Byzantine Weights”, **The Economic History of Byzantium: From the Seventh through the Fifteenth Century**, C: II, ed. Angeliki E. Laiou, Washington D.C., Dumbarton Oaks Research Library and Collection, 2002, s. 611-614.

Eyice,
Semavi:

İznik: Tarihçesi ve Eski Eserleri, İstanbul, Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi Yayını, 1988.

“İznik”, **DİA**, C: XXIII, s. 543-545.

Fine, John Van
Antwerp:

The Late Medieval Balkans: A Critical Survey from the Late Twelfth Century to the Ottoman Conquest, Ann Arbor, Michigan, The University of Michigan Press, 2000.

Finlay, George:

The History of Greece from its Conquest by the Crusaders to its Conquest by the Turks and of the Empire of Trebizond: 1204-1461, Edinburg-London, MDCCCLI (1851).

A History of Greece from Its Conquest by the Romans to the Present Time B.C. 146 to A.D. 1864, C: III, Oxford, The Calarendon Press, MDCCCLXXVII (1877).

Foss, Clive: **Nicaea: A Byzantine Capital and Its Praises**, Brookline-Massachusetts, Hellenic College Press, 1996.

“Apollonias”, **ODB**, C: I, s. 137.

“Herakleia Pontike”, **ODB**, C: II, s. 915-916.

“Laodikeia in Phrygia”, **ODB**, C: II, s. 1177.

“Nicaea”, **ODB**, C: II, s. 1463-1464.

“Pegai”, **ODB**, C: III, s. 1615-1616.

“Sozopolis of Pisidia”, **ODB**, C: III, s. 1933.

Gardner, Alice: **The Lascarids of Nicaea: the Story of an Empire in Exile**, London, Methuen&Co. Ltd, 1912.

Geoffroi de Villehardouin: *Konstantinopolis'in Fethi*, **IV. Haçlı Seferi Kronikleri**, çev. Ali Berktaş, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2008, s. 1-150.

Gerland, Ernst: **Geschichte des lateinischen Kaiserreiches von Konstantinopel. Teil I: Geschichte der Kaiser Baldwin und Heinrich: 1204-1216**, C: I, Homburg von der Höhe, 1905.

Gregory, Timothy E.: “Dyrrhachion”, **ODB**, C: I, s. 668.

Gregory, Timothy E., Anthony Cutler: “Kerkyra”, **ODB**, C: II, s. 1124.

Hasluck, Frederick William: **Cyzicus: Being Some Account of the History and Antiquities of that City, and of the District Adjacent to It, with the Towns of Apollonia ad Rhyndacum, Miletupolis, Hadrianutherae, Priapus, Zeleia, etc.**, Cambridge, Cambridge University Press, 1910.

- Henri de Valenciennes: **La Conquête de Constantinople par Geoffroi de Ville-Hardouin avec la contunation de Henri de Valenciennes Henri de Valenciennes**, çev. Natalis de Wailly, Paris, Librairie de Firmin Didot Frères Fils et Cie, 1872.
- İmparator Henri Tarihi, IV. Haçlı Seferi Kronikleri*, çev. Ali Berktaş, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2008, s. 153-220.
- Heyd, Wilhelm: **Yakın-Doğu Ticaret Tarihi**, çev. Enver Ziya Karal, 2. bs., Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2000.
- İbn Bîbî: **el- Evâmîrü'l- Alâi'yye fi'l- Umûri'l- Alâ'iyye-Selçuknâme**, C: II, çev. Mürsel Öztürk, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2014.
- İbnü'l- Esir: **el- Kâmil fi't- târih**, C: XII, çev. Abdülkerim Özaydın, Ahmet Ağırakça, İstanbul, Bahar Yayınları, 1987.
- İlgürel, Mücteba: "Çaka Bey", **DİA**, C: VIII, s. 186-188.
- Johnson, Edgar N: "The Crusades of Frederick Barbarossa and Henry VI", **A History of the Crusades**, 2. bs., C: II, ed. Kenneth M. Setton, Wisconsin, The University of Wisconsin Press, 1969, s. 87-123.
- Kabaağaç, Sina, Erdal Alover: **Latince Türkçe Sözlük**, İstanbul, Sosyal Yayınları, 1995.
- Kaya, Selim: **I. Gıyâseddin Keyhüsrev ve II. Süleymanşah Dönemi Selçuklu Tarihi (1192-1211)**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2006.
- Kazhdan, Alexander: "Gidos", **ODB**, C: II, s. 850-851.
- "Protosebastos", **ODB**, C: III, s. 1747-1748.
- "Sirmium", **ODB**, C: III, Oxford 1991, s. 1906.
- "Theme", **ODB**, C: III, s. 2034-2035.
- "Zara", **ODB**, C: III, s. 2220-2221.
- Keçiş, Murat: **Trabzon Rum İmparatorluğu ve Türkler (1204-1404)**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2013.

- “Georgios Akropolites ve “Tarih” Adlı Eseri”, **Tarih Araştırmaları Dergisi**, C: XXVIII, sy. 45, 2009, s. 191-205.
- Kılıç, Şahin: “13. Yüzyılda Bizans’ı Etkileyen Ekonomik, Siyasi ve Kültürel İlişkiler (1204-1261)”, **Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Eskiçağ Bilim Dalı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa 2003.
- Kiel, Machiel: “Draç”, **DİA**, C: IX, s. 522-524.
- Kinnamos, Ioannes: **Historia (1118-1176)**, çev. ve haz. Işın Demirkent, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2001.
- Koçhan, Nurettin: “Kyzikos, Hellespontus’ta Bir Eyalet Merkezi”, **Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi**, sy. 31, 2013, s. 69-91.
- Küçüksipahioğlu, Birsal: **Trablus Haçlı Kontluğu Tarihi**, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2007.
- “Haçlı Seferleri’nin Başından 1204’e Kadar Batılıların Bizans’ı Zapt Etme Plânları”, **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi**, sy. 42, 2005, s. 47-55.
- Kyriakidis, Savvas: **Warfare in Late Byzantium: 1204-1453**, Leiden-Boston, Brill Publishing, 2011.
- Lilie, Ralph-Johannes: “Twelfth Century Byzantine and Turkish States”, **Byzantinische Forschungen-Internationale Zeitschrift für Byzantinistik**, C: XVI, 1991, s. 35-51.
- Macrides, Ruth: “Akropolites, George”, **ODB**, C:I, s. 49.
- Madden, Thomas F. : “The Fires of the Fourth Crusade in Constantinople. 1203-1204: A Damage Assessment”, **Byzantinische Zeitschrift**, C: LXXXIV-LXXXV/1, 1991-1992, s. 72-93.
- Magdalino, Paul: “The Empire of the Komnenoi (1118-1204), **The Cambridge History of the Byzantine Empire: c. 500-1492**, ed. Jonathan Shepard, Cambridge, Cambridge University Press, 2008, s. 627-663.

- McCormick, Michael: “Robert de Clari”, **ODB**, C: III, s. 1799.
- Milligen, Alexander Van: **Byzantine Constantinople: The Walls of the City and Adjoining Historical Sites**, London 1899.
- Nicol, Donald M: **Bizans ve Venedik, Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine**, çev. Gül Çağalı Güven, İstanbul, Sabancı Üniversitesi Yayinevi, 2000.
- Niketas Khoniates: **O City of Byzantium, Annals of Niketas Choniates**, çev. Harry J. Magoulias, Detroit, Wayne State University Press, 1984.
- Historia, Ioannes ve Manuel Komnenos Devirleri**, çev. Fikret Işıltan, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1995.
- Historia (1195-1206): İstanbul’un Haçlılar Tarafından Zaptı ve Yağmalanması**, çev. Işın Demirkent, İstanbul, Dünya Kitapları, 2004.
- Historia (1180-1195): Komnenos Hanedanının Sonu ve II. Isaakios Angelos Devri**, çev. Işın Demirkent, İstanbul, Dünya Kitapları, 2006.
- Norwich, John Julius: **Bizans: Yükseliş Dönemi (MS 803-1081)**, C: II; **Bizans: Gerileme ve Çöküş Dönemi (MS 1082-1453)**, C: III, çev. Selen Hırçın Riegel, İstanbul, Kabcacı Yayinevi, 2013.
- Novgorod Kroniği: **The Chronicle of Novgorod 1016-1471**, çev. Robert Michell, Nevill Forbes, (Camden Third Series, C: XXV), London, 1914.
- Odo de Deuil: **De profectone Ludovici VII in orientem**, (**The Journey of Louis VII to the East**, çev. Virginia Gingerick Berry, New York, Columbia University Press, 1948.)
- Ostrogorsky, George: **Bizans Devleti Tarihi**, 7. bs., çev. Fikret Işıltan, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2015.
- Özaydın, Abdülkerim: “İbn Bîbî”, **DİA**, C: XIX, s. 379-382.
- “Kılıcarslan II”, **DİA**, C: XXV, s. 399-403.

- Painter, Sidney: “Western Europe on the Eve of the Crusades”, **A History of the Crusades**, 2. bs., C: I, ed. Kenneth M. Setton, Wisconsin, The University of Wisconsin Press, 1969, s. 3-29.
- Papayianni, Aphrodite: “Aspect of the Relationship Between the Empire of Nicaea and the Latins, 1204-1254”, **Royal Holloway College-University of London**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, London, 2000.
- PL *Innocentii III Romani Pontificis Opera Omnia, Patrologia Cursus Completus: Series Latina*, ed. Jacques-Paul Migne, C: CCXV, CCXVI, Parisiis 1891.
- Phillips, Jonathan: **The Fourth Crusade and the Sack of Constantinople**, London, Pimlico, 2005.
- Queller, Donald E., Thomas F. Madden: **The Fourth Crusade: The Conquest of Constantinople**, 2. bs., Philadelphia, University of Pennsylvania Press, 1997.
- Queller, Donald E., Thomas F. Madden: “Some Further Arguments in Defense of the Venetians on the Fourth Crusade”, **Byzantion: Revue de Internationale des Études Byzantines**, C. 62, 1992, s. 433-473.
- Ralph of Coggeshall: **Contemporary Sources for the Fourth Crusade**, revised edition, çev. ve haz. Alfred J. Andrea, Leiden-Boston 2008, s. 265-275, 277-290.
- Ramsay, William Mitchell: **Anadolu’nun Tarihi Coğrafyası**, çev. Mihri Pektaş, İstanbul, Millî Eğitim Basımevi, 1960.
- Registers of Innocent III: **Contemporary Sources for the Fourth Crusade**, revised edition, çev. ve haz. Alfred J. Andrea, Leiden-Boston 2008, s. 7-176.
- RHGF **Rerum Gallicarum et Francicarum Scriptores: Recueil des Historiens des Gaules et de la France**, C: XVIII, ed. Michel-Jean Joseph Brial, Paris, L’Imprimerie Royale, MDCCCXXII (1822).
- Riley-Smith, Jonathan: **The First Crusade and the idea of crusading**, London, The Athlone Press, 1995.

- “Crusading as an Act of Love”, **The Crusades-The Essential Readings**, ed. Thomas F. Madden, Oxford, Wiley-Blackwell Publishing, 2002, s. 31-50.
- Robert de Clari: **The Conquest of Constantinople**, İng. terc. Edgar Holmes McNeal, Toronto, University of Toronto Press, 1996; **İstanbul’un Zaptı (1204)**, 2.bs., Tr. terc. Beynun Akyavaş, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2000.
- Runciman, Steven: **Haçlı Seferleri Tarihi**, 3 cilt. C: I (4. bs.), C: II (3. bs.), C: III (3. bs.), çev. Fikret Işıltan, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2008.
- Sahillioğlu, Halil: “Antakya”, **DİA**, C: III, s. 228-232.
- Sakarya, Ülkem: “Dördüncü Haçlı Seferi (1204)”, **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2004.
- Savvides, Alexis G. C.: **Byzantium in the Near East: its relations with the Seljuk Sultanate of Rum in Asia Minor, the Armenians of Cilicia and the Mongols A.D. c. 1192-1237**, Thessaloniki, Center of Byzantine Studies of the School of Philosophy, University of Thessaloniki, 1981.
- Schillbach, Erich: “Kentenarion”, **ODB**, C: II, s. 1121.
- Sevim, Ali: “Süleyman Şah I”, **DİA**, XXXVIII, s. 103-105.
- Sevin, Veli: **Anadolu’nun Tarihi Coğrafyası I**, 3. bs., Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2013.
- Shepard, Jonathan: “Equilibrium to expansion (886-1025), **The Cambridge History of the Byzantine Empire c. 500-1492**, ed. Jonathan Shepard, Cambridge, Cambridge University Press, 2008, s. 493-536.
- Sophie, Métivier: “Byzantium in Question in 13th-century Seljuk Anatolia”, **Liquid and Multiple: Individuals and Identities in the Thirteenth-Century Aegean**, ed. Guillaume Saint-Guillain ve Dionysios Stathakopoulos, Paris, Centre de Recherche D’Histoire et Civilisation de Byzance, 2012, s. 235-238.

- Stephenson, Paul: “Balkan Borderlands (1018-1204)”, **The Cambridge History of the Byzantine Empire c. 500-1492**, ed. Jonathan Shepard, Cambridge, Cambridge University Press, 2008, s. 664-691.
- Tafel-Thomas: **Urkunden zur älteren Handels- und Staatgeschichte der Republik Venedig mit besonderen Beziehungen auf Byzanz und die Levante**, C: I, ed. G. L. F. Tafel ve G. M. Thomas, Wien, 1856.
- Talbot, Alice-Mary, Alexander Kazhdan: “Epiros, Despotate of”, **ODB**, C: II, s. 716-717.
- Tellioğlu, İbrahim: **Kommenosların Karadeniz Hakimiyeti: Trabzon Rum Devleti (1204-1461)**, Trabzon, Serander Yayınları, 2009.
- Thesaurus Novus Anecdotorum: C: I, ed. Edmond Martene, Ursin Durand, Paris, M.DCCXVII (1717).
- Turan, Osman: **Türkiye Selçukluları Hakkında Resmi Vesikalar**, 2. bs., Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1988.
- Selçuklular Zamanında Türkiye**, 8. bs., İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2005.
- Uçar, Şahin: “Müslümanlar’ın İstanbul’u Fethetmek için Yaptıkları İlk Üç Muhasara”, **Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Dergisi**, sy. 1, 1986, s. 65-83.
- Umar, Bilge: **Türkiye’deki Tarihsel Adlar**, İstanbul, İnkılap Kitabevi, 1993.
- Van Tricht, Filip: “La politique étrangère de l’empire de Constantinople, de 1210 à 1216. Sa position en Méditerranée orientale: problèmes de chronologie et d’interprétation(1re partie)”, **Le Moyen Âge-Revue d’histoire et de philologie**, C: CVII, sy. 2, 2001, s. 219-238.
- Vasiliev, Alexandre A.: **Bizans İmparatorluğu Tarihi**, çev. Tevabil Alkaç, İstanbul, Alfa Yayınları, 2016.
- Victor Tolan, John: **Saracens: Islam in the Medieval European Imagination**, New York, Columbia University Press, 2002.

“The Foundation of the Empire of Trebizond (1204-1222)”, **Speculum**, C: XI, No: 1, The University of Chicago Press, 1936, s. 3-37.

Vryonis, Speros:

The Decline of Medieval Hellenism in Asia Minor and the Process of Islamization from the Eleventh through the Fifteenth Century, Berkeley-California, University of California Press, 1986.

Willermus, Tyrensis:

Historia Rerum in Partibus Transmarinis Gestarum, (History of Deeds Done beyond the Sea, C: I, çev. Emily Atwater Babcock and A. C. Krey, New York, Columbia University Press, 1943.

Willermus Tyrensis’in Haçlı Kroniği: Başlangıçtan Kudüs’ün Zaptına Kadar, çev. Ergin Ayan, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 2016.

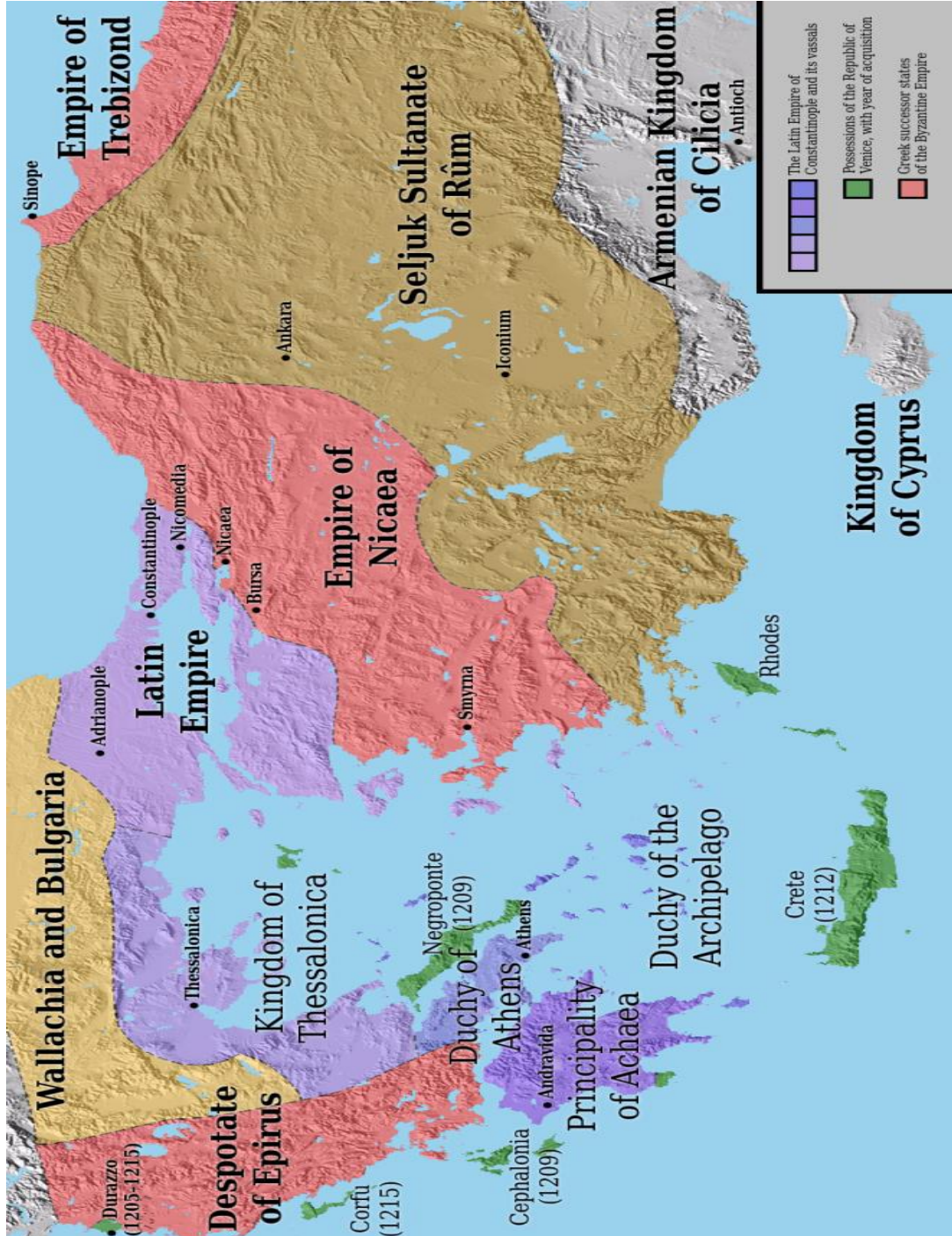
Wolff, Robert Lee:

“Romania: The Latin Empire of Constantinople”, **Speculum**, C: XXIII, No: 1, The University of Chicago Press, 1948, s. 1-34.

“The Fourth Crusade”, **A History of the Crusades**, 2. bs., C: II, ed. Kenneth M. Setton, Wisconsin, The University of Wisconsin Press, 1969, s. 153-185.

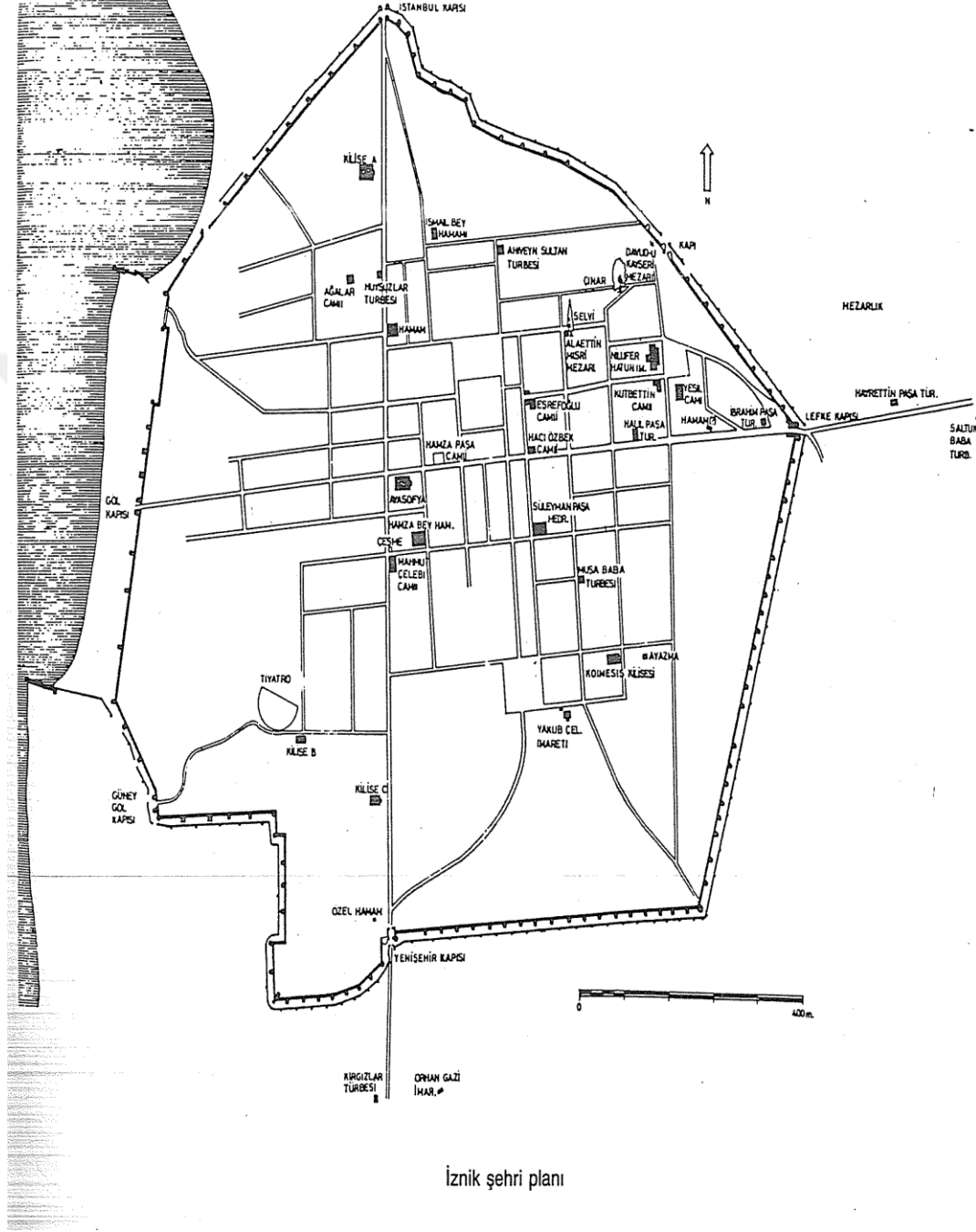
“The Latin Empire of Constantinople, 1204-1261”, **A History of the Crusades**, 2.bs., C: II, ed. Kenneth M. Setton, Wisconsin, The University of Wisconsin Press, 1969, s. 187-233.

EKLER

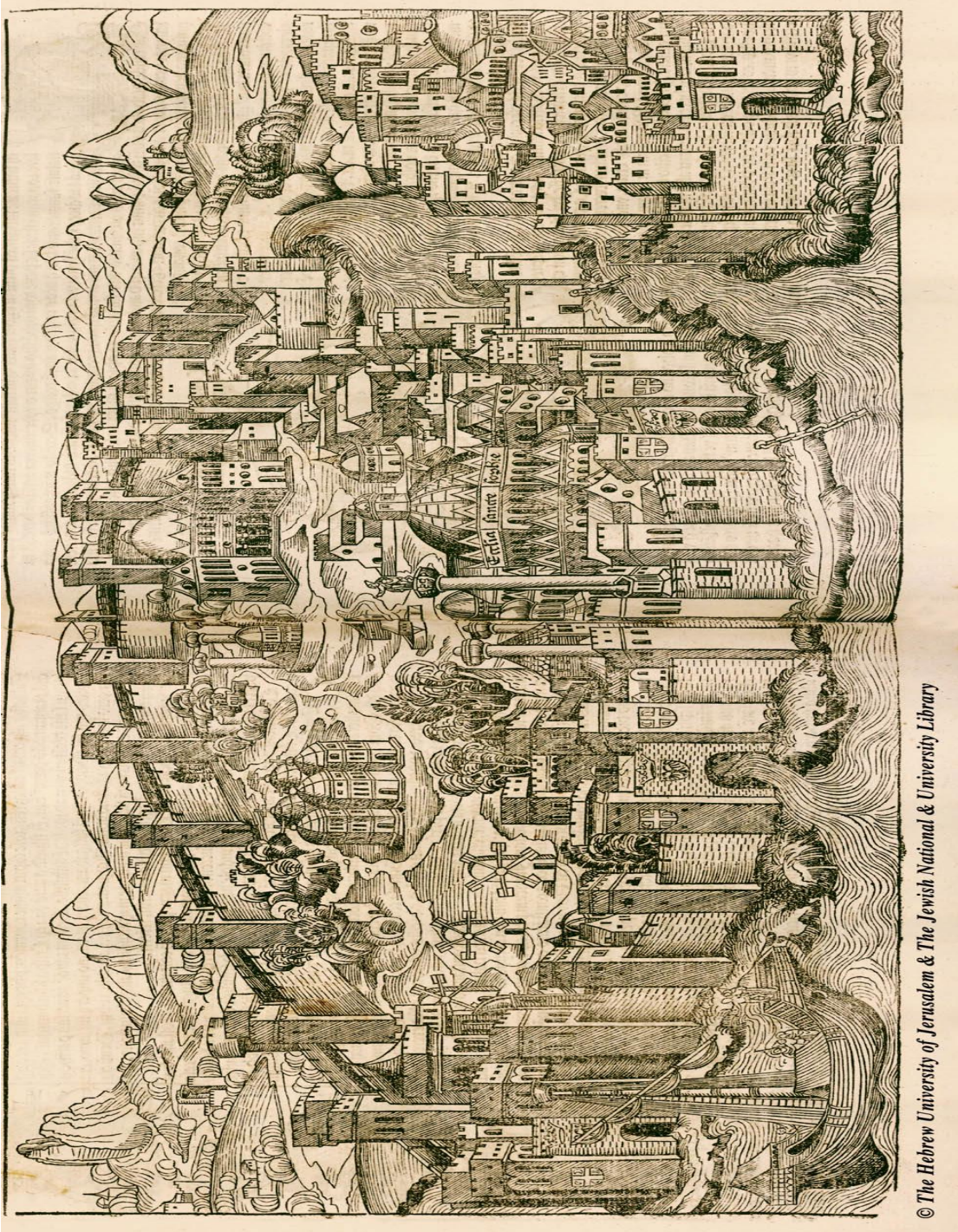
Ek 1: İznik Bizans Devleti'nin sınırları,

Latin Empire, [Wikipedia](#).

Iznik şehri planı

Ek 2: Iznik Şehir planı,
Semavi Eyice, **Iznik**, s. 33.

Ek 3:Hartmann Schedel'in 1493 yılında basılan *Liber Chronicarum* başlıklı kitabından İstanbul haritası,

http://historic-cities.huji.ac.il/turkey/istanbul/maps/schedel_1493_CXXX_b.jpg

Ek 4: Haçlıların Haliç tarafından İstanbul'a saldırmaları (temsili),

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Caduta_di_Costantinopoli.jpg